

COLLECT

KUNST ANTIQUE DESIGN

Wanderlust
Landschapsschilderijen

Maandblad
verschijnt niet in januari, juli en augustus
23ste jaargang
MEI 2018 / nr. 4 - € 5,95
P 708152

Marrakesh Arty
Culturele revival

Serrurier-Bovy
Unieke veiling in België

Günther Förg
Precisie en intuïtie

De vergeten avant-garde
Schimmig Russisch kunstverleden

Spilzucht
in edele gesteente

Geelzucht
uit de Gouden Eeuw

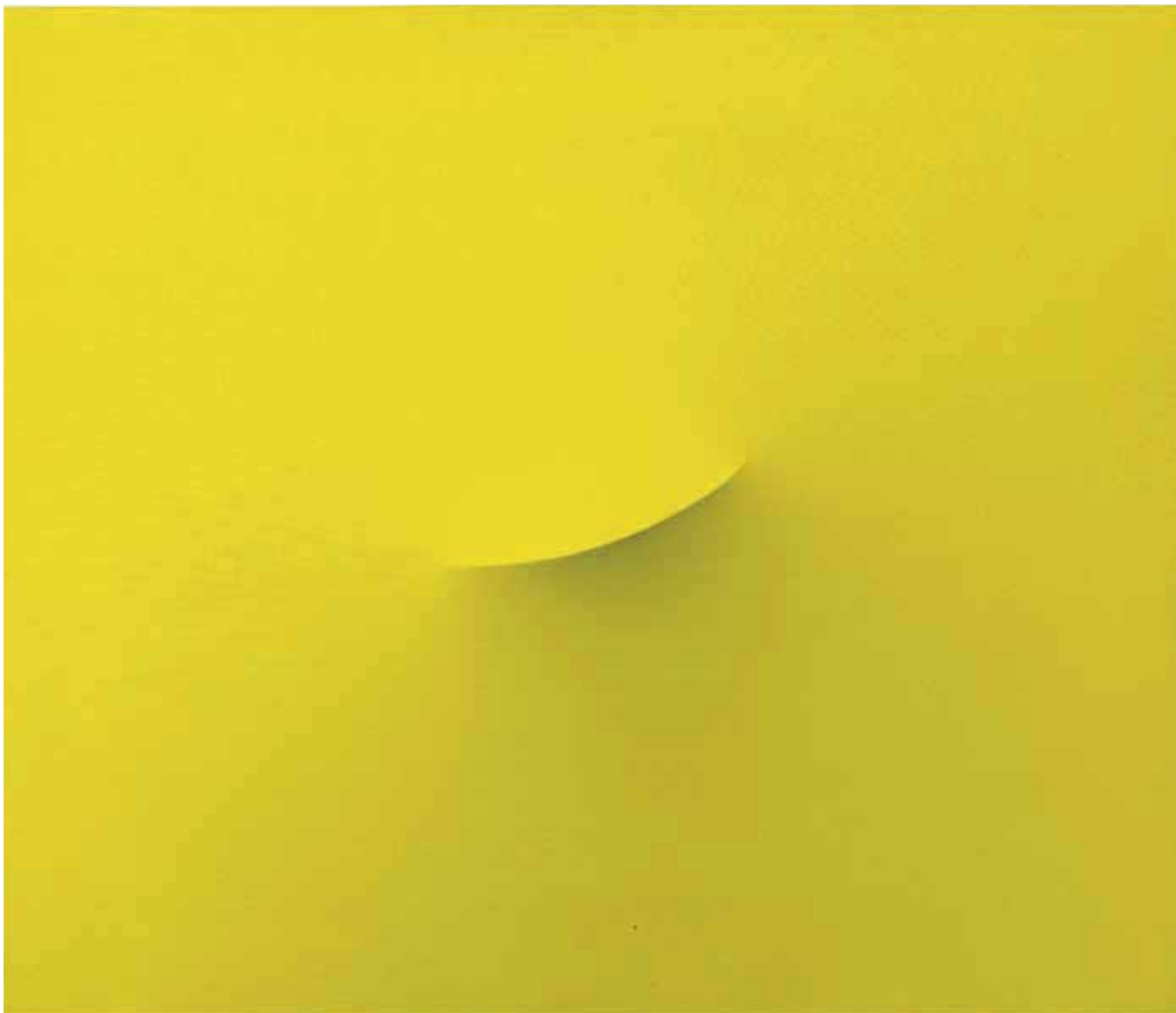
AL 200 JAAR VAN NU

T/M 2 SEPTEMBER 2018

Rijksmuseum van **O**udheden

JUBILEUMTENTONSTELLING 1818-2018

Turi Simeti
Segno Giallo, 1971
71 x 81 cm

Wij nodigen u uit deel te nemen aan de voorjaarsveilingen.
Voor een vrijblijvende taxatie, ook op basis van foto's,
kunt u contact opnemen via info@veilinghuisaag.com

Voor meer informatie en de veilingagenda:

WWW.VEILINGHUISAAG.COM

WASSENAAR ZOO

A Dutch Private Library
Wednesday 30 May 2018
New Bond Street, London

GOULD (JOHN)

The Birds of Australia, 7 vol. plus
Supplement, [1840]-1848-1869
£100,000 - 150,000 *

ENQUIRIES

+44 (0) 20 7393 3828
books@bonhams.com

+31 (0) 20 67 09 701
amsterdam@bonhams.com

Bonhams

LONDON

[bonhams.com/wassenaar](https://www.bonhams.com/wassenaar)

* For details of the charges payable in addition to the final hammer price, please visit [bonhams.com/buyersguide](https://www.bonhams.com/buyersguide)

www.collectkaj.nl

hoofdredacteur:
els bracke

redactie:
celine de geest
elena lombardo

layout:
annick blommaert & matthias yzebaert

redactiesecretariaat:
tel. +32 (0)9 216 20 28
fax +32 (0)9 216 20 27
antiek@ips.be

verantwoordelijke uitgever:
Patrick Snoeck
Begijnhoflaan 464G
9000 Gent

met regelmatige medewerking van:

peter van ardenne
frederik barends
rob driessen
drs anna laméris
drs kitty laméris
robert-jan van ravesteijn
anton vos
koos de wilt

oplage: 20.000 exemplaren
© kunst & antiek joomla te gent

abonnementsen
negen nummers:
nederland: € 33,00
belgië: € 33,00 - europa: € 45,00
overige landen: € 80,00

Opgave en vragen over abonnementsen
Abonnementenland
Postbus 20
1910 AA Uitgeest
Tel. 0251-257924
klantenservice@aboland.nl
€ 0,10 per minuut
Fax 0251-31 04 05
Site: www.bladenbox.nl voor abonneren of
www.aboland.nl voor adreswijzigingen
en opzeggingen.

adverteren in Collect
joris van glabbeek
tel. +32 (0)9 216 20 24
collect.net@ips.be

cover
Jens Ferdinand Willumsen, 'Bergsteigerin',
1912. Olieverf op doek, 210 x 170,5 cm. Statens
Museum for Kunst, Kopenhagen. © Statens
Museum for Kunst, Kopenhagen.

niets uit deze uitgave mag worden vervoelvoudigd en/of
openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, of op
welke andere wijze ook zonder toestemming van de uitgever.
meningen, feiten, weergegeven in ondertekende artikelen of
bijdragen aan dit blad vallen onder de verantwoordelijkheid van
de betreffende auteur. redactie en uitgever zijn hiervoor niet
aansprakelijk. COLLECT is niet verantwoordelijk voor de inhoud
van de geplaatste advertenties. Enkel de adverteerder kan hier-
voor aansprakelijk worden gesteld.

COLLECT

KUNST ANTIEK DESIGN

MEINUMMER 2018

- 6 Up to date
- 10 KOPstukken
- 12 Up to art musea
- 16 Up to art galleries
- 18 Boekbesprekingen
- 20 Geelzucht uit de Gouden Eeuw
- 24 Spilzucht in edele gesteente
- 28 **Wanderlust:** de kunst van het wandelen
- 34 Sexy schilderkunst van **Günther Förg**
- 36 **Gabriele Münters** vrouwelijke touch bij Der Blaue Reiter
- 38 De vergeten avant-garde in het Russische kunstverleden
- 42 **De Fatimiden**
- 46 Jubileum voor **Weens porselein**
- 50 De heerlijke, comfortabele bergère
- 54 **Serrurier-Bovy** onder de hamer
- 58 De rondingen van **Jean Royère**
- 62 Zilver & diamant versmolten in DIVA
- 66 **Marrakech** culturele revival
- 72 Veilingen wereldwijd
- 78 **Olly Hassoldt** laat natuurlijke materialen herleven

- 82 Hollands Glorie: liefde en tabak
- 84 Designklassieker: Biagio van Tobia Scarpa
- 85 In de kantlijn van de kunstmarkt
- 86 Bijzondere theekist van François Lambregts
- 90 **Gijs Bakker:** industrieel denkende ambachtsman
- 94 Galerieagenda
- 95 Museumagenda
- 98 Terugblik op TEFAF
- 99 Beursberichten
- 107 Beursagenda
- 109 Veilingagenda
- 113 Veilingresultaten
- 115 Veilingen op komst
- 118 Veilingresultaten België
- 119 Veilingen op komst België
- 120 Website adressen
- 121 Te koop gevraagd en te koop aangeboden

txt Nederland

Giedo van der Zwan, 'Pier to Pier 7'. Giedo van der Zwan is een van de amateurkunstfotografen op het Fotofestival aan de Maas. © De kunstenaar.

Goed nieuws voor kunstliefhebbers in en rond Nijmegen: een nieuwe hedendaagse kunstgalerie **Singular-Art** opent dit voorjaar de deuren (29-04) +++ Wat gebeurde er met de Amsterdamse zoo **ARTIS in oorlogstijd?** Wist u dat verschillende Amsterdammers er in 1940-1945 ondergedoken zaten, terwijl de Duitse soldaten net naar het park kwamen voor een dagje uit? Dit en andere verhalen ontdekt u tijdens de meivakantie (28-04 t/m 13-05). Elke dag worden er rondleidingen georganiseerd +++ **'Possessed'**, een film van het kunstenaarsduo Metahaven en de documentairemaker Rob Schröder over de impact van sociale media, speelt vanaf 10 mei in de bioscoop +++ Het **Fotofestival aan de Maas** (10-05 t/m 13-05) brengt jaarlijks in Rotterdam de beste Nederlandse amateurfotografen samen in een expositie in het Nederlands Fotomuseum. Dit jaar selecteerde een jury 41 fotografen. Bezoekers kunnen tevens verschillende nevenexposities in de stad aandoen en deelnemen aan lezingen en portfoliobe-sprekingen +++ De **Tong Tong**

Fair (24-05 t/m 03-06), het evenement voor jong en oud dat de Indische cultuur centraal zet, vindt opnieuw plaats in Den Haag. Naast een beurs met internationale standhouders, vindt er ook een tentoonstelling over de repatriëring van Indo-Europese Nederlanders (Indo's) plaats +++ Op 27 mei sluit Galerie Duine-Rhee (Giet-hoorn) de tentoonstelling van Maurice den Boek en Sari Piek af met een **dichtersmiddag** (in samenwerking met Uitgeverij Cees Duine). Tijdens dit evenement worden stukken voorgedragen door dichters Hans Bogers, Frouwkje Zwanenburg, Walter Pool en Alexander van Wassenaer +++ In november zal het Rijksmuseum in Amsterdam een internationaal symposium

Karola Pezarro, 'Le Cordon Ombilical'. Fotoprintborduurwerk, 280 x 230 cm. © Foto: Steven Witkam. Te zien op de tentoonstelling 'Voor de draad ermee!' in het Gorcum Museum.

houden over de historische conservatie van schilderijen van **Rembrandt van Rijn**, in de hoop inzicht te verschaffen in de technieken die gebruikt werden om zijn werken te bewaren. T/m 30-05 kunnen academici die graag deelnemen hun aanvraag doormailen naar conservationhistories@rijksmuseum.nl +++ **Borduren, het versieren van textiel of andere materialen met naald en garen, is een eeuwenoude kunst. Ze is echter nog steeds actueel: kunstenaars en modeontwerpers passen de eeuwenoude borduurkunst immers graag toe. In het Gorcum Museum komt u op de tentoonstelling 'Voor de draad ermee!' (t/m 09-09) alles te weten over het borduurwerk door de eeuwen heen** +++ Het Fries Museum heeft een foto verkregen van een anonieme schenker waarop we een jonge Winston Churchill in het gezelschap van **Mata Hari** zien. De foto van de exotische danseres en de Britse politicus is gedateerd op 20 augustus en een bewijs voor het museum dat de twee een persoonlijke band hadden +++ **Privéverzamelaar Geert Steinmeijer heeft het Museum No Hero geopend in een historisch pand in Delden, zodat ook het grote publiek kan genieten van zijn collectie. De verzameling dekt alle perioden en vormt een eclectische mix van artistieke disciplines en stromingen** +++ Een primeur voor Rotterdam: in 2020 opent het **Depot Boijmans Van Beuningen** de deuren, waar de bedrijfscollectie van KPN zal worden tentoongesteld. "De verzameling van KPN is een van de meest vooraanstaande bedrijfscollecties en bevat een

Het kunstenaarscollectief GELATIN. © Jason Schmidt.

groot aantal topstukken van Nederlandse en internationale kunstenaars waaronder Anton Corbijn, Jan Schoonhoven, Marlene Dumas, Rineke Dijkstra, Per Kirkeby, Olafur Eliasson en Thomas Demand", meldt het museum. Depot Boijmans Van Beuningen wordt het eerste museumdepot ter wereld dat toegang biedt tot een complete kunstcollectie, zónder tussenkomst van een conservator +++ **GELATIN, een kunstenaarscollectief bestaande uit vier Oostenrijkers, palmt deze zomer de grote Bodonzaal (1500m²) van hetzelfde Museum Boijmans Van Beuningen in. Onder de titel 'Vorm – Fellows – Attitude' toont het collectief nieuw werk, dat de toeschouwer aanzet tot bewuste interactie** +++ Nederlandse bezoekers die in het Fries Museum de tentoonstelling **'Escher op reis' (t/m 28-10)** met een audiogids aandoen, kunnen genieten van de warme stem van Pierre Bokma. De acteur neemt de bezoeker mee op reis naar de verschillende locaties die Escher gedurende zijn leven bezocht +++ **De reusachtige zijluiken van de renaissancekunstenaar Maarten van Heemskerck (1498-1574) zijn (tijdelijk) weer thuis! Het 'Laurentius-altaarstuk', gemaakt in Alkmaar tussen 1538 en 1543, staat bekend als het grootste beschilderde altaar-**

stuk van de Nederlanden. Na de reformatie werd het verkocht en kwam het in handen van de koning van Zweden, die het in de kathedraal van Linköping plaatste. In het kader van '500 jaar Grote Kerk' hangt het werk in bruikleen weer in Alkmaar +++ Ook musea gaan met hun tijd mee. Dankzij een fundraisingsactie hangt **'De Kruisiging' van Abraham Bloemaert (1566-1651)** uit 1629 opnieuw te pronken in het Museum Catharijneconvent. Het museum had een totaalbedrag van € 35.000 nodig om het werk, dat in een slechte staat verkeerde, in haar oorspronkelijke staat te herstellen +++ **Komende zomer (25-05 t/m 23-09)** presenteert de Oude Kerk in Amsterdam het nieuwste en monumentale werk van **Gioro Andreotta Calò** (° 1979). De Venetiaanse kunstenaar treedt met zijn kunst graag in dialoog met zijn omgeving. Zo zal hij ingrijpende veranderingen aanbrengen in het interieur van de kerk. Door het plaatsen van rode folie en plexiglas voor de hoge glasramen past hij de luminositeit aan en zal hij zo een aparte sfeer creëren in de kerk +++ Het huis waar **Jeroen Bosch (1450-1516)** gedurende zijn leven woonde staat nog steeds in 's-Hertogenbosch. De huidige bewoners van het pand aan de Markt 61, kunstliefhebbers Johannes van Rooij en Dali Rakutyte, laten bezoekers dan ook graag kennismaken met het huis en de werken die er hangen. Vanaf mei wordt hun collectie, die werken van onder meer Aart van Dobbenburgh, Jan Asselbergs, Werner Moonen en Félicien Rops bevat, uitgebreid met acht nieuwe werken geïnspireerd op Bosch. Meer info op www.jeroenboschhuis.nl +++ Het **Westfries Museum** kaart in een vernieuwde VOC-

Jan Sluijters, 'Houtzaagmolen', 1907. Te zien op de tentoonstelling 'Terug in de tijd met Piet Mondriaan, Jan Sluijters en Cees Spoor' in Villa Mondriaan. © Collectie Kröller Müller Museum, Otterlo.

zaal het zwarte verleden van de **Vereenigde Oostindische Compagnie** aan. "Er komt ruimte om de blinde vlekken en zwarte bladzijden uit de VOC-tijd te tonen", klinkt het bij het museum. Zo wordt het werk 'Nootmuskaat en foelie' van de Friese kunstenaar Tineke Fischer gepresenteerd. Hierin verwijzen 140 keramieken nootmuskaatbollen naar de gruwelijke ontvolking van de Banda-eilanden door de toenmalige gouverneur-generaal J.P. Coen (1587-1629) +++ In 1909 exposeerde een relatief onbekende Piet Mondriaan met Jan Sluijters en Cees Spoor in het Stedelijk Museum in Amsterdam. Voor het eerst in ruim 100 jaar brengt museum Villa Mondriaan in Winterswijk deze kunstenaars weer bij elkaar. Voor deze tentoonstelling 'Terug in de tijd met **Piet Mondriaan, Jan Sluijters en Cees Spoor**' (t/m 16-09) kon het museum rekenen op een groot aantal bruiklenen uit prominente Nederlandse collecties +++ Het Kunstverein in Amsterdam nodigt (internationale curatoren en/of kunstenaars(-collectieven) uit voor een **'summer curatorial residency'**. In dit programma, dat kunstrealisatie stimuleert,

krijgen deelnemers de kans om de ruimte en infrastructuur van het Kunstverein vrij te gebruiken. Deelnemers mogen tevens

verblijven in een appartement in het centrum van de stad. Meer informatie via office@kunstverein.nl.

"Oeps!"

Tragisch nieuws uit Amsterdam: op de laatste dag van de tentoonstelling in de Nieuwe Kerk is een **'Gazing Ball Painting'** van Jeff Koons gesneuveld. Een ongelukkige bezoeker botste tegen de blauwe spiegelbal, waarna deze in stukken op de grond viel. Toekomstige museumbezoekers hoeven echter niet te vrezen, meldt Marc Hemeleers, afgevaardigd bestuurder bij de Belgische kunstverzekeringsmaatschappij Eeckman Art & Insurance: "Het komt zelden voor dat een werk door een bezoeker vernield wordt. De meeste ongelukken gebeuren tijdens de ophanging van een werk of tijdens het transport. Wanneer een kunstwerk in de zaal vernield wordt, is het vaak eerder opzettelijk, en heeft de dader ideologische of politieke motieven. Bovendien sluiten Musea in de meeste gevallen een verzekeringspolis af die 'alle risico's' dekt. De opgelopen schade wordt dan ook meteen door de verzekering gedekt. Hierna zal worden nagegaan of een bezoeker aansprakelijk is en kan de familiale verzekering van 'de dader' de kosten bij de verzekeringsmaatschappij dekken. "Maar vrees niet," klinkt het bij Hemeleers, "het komt meer voor dat een bezoeker een museum voor de rechter sleept, omdat hij bijvoorbeeld ongelukkig ten val is gekomen, dan andersom!"

Jeff Koons, 'Gazing Ball (Perugino Madonna and Child with Four Saints)', 2014-15. Olieverf op doek, glas, aluminium, 179,7 x 136,5 x 37,5 cm. © Jeff Koons. Koons heeft in de afgelopen vijf jaar meer dan vijftig Gazing Ball Paintings, kopieën van Da Vinci's 'Mona Lisa' of Gustav's Klimt 'De Kus', geproduceerd.

Museale aanwinsten

Leo Gestel, 'Portret van een vrouw', 1913. Langdurige bruikleen Collectie NN Group. © Foto: Michel Claus.

Museum Kranenburgh mag het **'Portret van een vrouw'** (1913) van Leo Gestel voor een lange periode in haar collectie verwelkomen. Het schilderij is een langdurige bruikleen uit de kunstverzameling van NN Group en kadert binnen de visie van het museum. "Deze genereuze bruikleen bekroont Kranenburghs groeiende reputatie als museum met een landelijke uitstraling, waar de Bergense School thuis is", klinkt het bij directrice Mariette Dölle. Het portret kunt u bewonderen in de tentoonstelling 'Het Geheim van Gestel' (03-06 t/m 16-09) +++ Het Drents Museum mag een topstuk van de

Nederlandse kunstschilder Jozef Israëls aan zijn collectie toevoegen. **'De Drentse Madonna'** (1892-1893) bevond zich door de jaren heen in verschillende privécollecties. Dankzij de Stichting Vrienden van het Drents Museum kon het werk worden aangekocht +++ Museum De Waag verwierf recent het meesterwerk **'Boslandschap met Latona en de Lycische boeren'** (1630) van de Deventer schilder Bartholomeus Breenbergh (1598-1657) bij Sotheby's in New York. Het is het tweede werk van de meester in de collectie van het museum. Ter gelegenheid van de aankoop besloot kunstliefhebber en Breenbergh-onderzoeker

Theo Nieuwenhuis, inktstel, 1903. © Gemeentemuseum Den Haag.

Paul Brinkmann 'het Breenbergh-Fonds' op te richten. "Het fonds is bedoeld om toekomstige uitbreidingen van de Breenbergh-collectie mogelijk te maken, maar is ook bestemd voor restauraties, onderzoek, exposities en publicaties over Bartholomeus Breenbergh", klinkt het bij de onderzoeker +++ Het Gemeentemuseum Den Haag heeft een inktstel uit 1903 van de Nederlandse art nouveau-ontwerper en sierkunstenaar **Theo Nieuwenhuis** aangekocht. Dit unieke stuk vervolledigt het rijk versierde interieur gemaakt in de werkplaats van de Amsterdamse kunsthandel E.J. van Wisselingh & Co waarvan het museum reeds diverse onderdelen in de collectie heeft +++ Japansmuseum Siebold-Huis heeft een genereuze schenking ontvangen van Muck en Mieke Douma. De kunstverzamelaars schonken aan het Leidse Japanmuseum ruim **600 Japanse prenten**. Deze collectie bevat onder meer prenten van beroemde kunstenaars zoals Hokusai, Hiroshige, Kuniyoshi en Yoshitoshi +++ Het Singer Laren ontvangt een omvangrijke schenking van Els Blokker-Verwer (1947), erfgenaam van de winkelketengigant. De gift omvat de gehele kunstverzameling van Els en Jaap Blokker: de **Collectie Nardinc**. De verzameling, die bestaat uit ruim honderd schilderijen en werken op papier, bevat onder meer kunst van Leo Gestel, Kees van Dongen, Ferdinand Hart Nibbrig, Theo van Rysselberghe, Piet van der Hem, Jan en

Carel Willink, 'Zelfportret met Wilma', 1957. Olieverf op doek, 156 x 112 cm. © Singer Laren. Schenking Collectie Nardinc.

Charley Toorop, Kees Maks, Dick Ket en Carel Willink. "De Collectie Nardinc biedt een museaal overzicht van het Nederlands modernisme in de eerste helft van de 20ste eeuw en sluit naadloos aan bij de oorspronkelijke Singer collectie, waarin de nadruk ligt op het Nederlands impressionisme", meldt de organisatie van Singer Laren. Els Blokker-Verwer kwam met nog heugelijker nieuws op de proppen. Ze verschaft Singer Laren de gelegenheid om het museum uit te breiden met een aantal nieuwe museumzalen. De nog te bouwen 'Nardinc vleugel' opent eind 2020.

Jozef Israëls, 'De Drentse Madonna', 1892-1893. © Het Drents Museum.

txt Internationaal

The Royal Academy of Arts

viert haar 250e verjaardag met de opening (19-05) van een nieuwe campus in Londen, waar ze historische schatten uit haar collectie zal tentoonstellen +++ Op 30 mei brengt Bonhams in Londen een heel bijzondere collectie onder de hamer: **de bibliotheek van Wassenaar Zoo**. De boekverzameling, die zoölogische werken over onder meer katachtigen, apen, vissen, reptielen en olifanten bevat, werd in de jaren 1950 aangekocht. Het is vooral uitkijken naar de collectie ornithologie, die enkele uitzonderlijke werken, zoals het zeven-delige 'Brids of Australia' (1840-1869) van John Gould (richtprijs: £ 100.000-150.000), bevat. Het dierenpark Wassenaar sloot de deuren in 1985. Meer info op

Peter Paul Rubens (1577-1640), 'Portret van een Venetiaanse edelman', ca. 1620. Olieverf op paneel, 60 x 48,6 cm. Wordt aangeboden op de veiling 'Old Masters' (04-07) bij Sotheby's in Londen. Richtprijs: £ 3.000.000 (€ 3.445.913). © Sotheby's.

bonhams.com/wassenaarzoo +++ Deze zomer (04-07) brengt Sotheby's een heel bijzonder portret van Pieter Paul Rubens op de markt. Het **'Portret van een Venetiaanse Edelman'** bleef tot het einde van zijn leven (1640) in handen van de kunstenaar. Dit toont volgens het veilinghuis de bijzondere band tussen Rubens en het werk. Het wordt geschat op £ 3 miljoen +++ Zeven jaar geleden nam Art Basel de organisatie van Art Hong Kong over, en sindsdien groeide de beurs, inmiddels bekend onder de naam Art Basel Hong Kong, uit tot een van de belangrijkste Aziatische kunstbeurzen. Nu organiseert oprichter Dennis Chen een nieuwe beurs in Taipei. De eerste editie van **Taipei Dangdai** vindt plaats in januari 2019 +++ Het

John Gould, 'Eudyptes chrysocome', zuidelijke rotspinguin, uit 'Birds of Australia', 1840-1869, 7 dln. Wordt aangeboden op de veiling 'Wassenaar Zoo, a Dutch Private Library' (30-05) bij Bonhams in Londen. Richtprijs voor zeven delen: £ 100.000-150.000 (€ 115.700-133.000). © Bonhams.

Amerikaans museum Hoyt Sherman Place meldt een verrassing van formaat: de museumdirecteur vond twee jaar geleden in een oude kast een schilderij vol watervlekken. Hij had toen geen idee dat hij een werk van een 16e-eeuwse Hollandse meester in handen had. 'Apollo en Venus' van **Otto van Veen (1557-1629)**, een leraar van Rubens, werd inmiddels gerestaureerd en geschat op 3,2 miljoen euro. Het werk hangt sinds kort te pronken in het museum +++ 'Welke afbeeldingen van zeedieren vinden we terug in de 17e-eeuwse collecties in Antwerpen?' en 'Hoe groot was de invloed van Vlaamse en Nederlandse kunstenaars op de Parijse kunst uit de 17e eeuw?' De antwoorden op deze vragen, maar ook diverse andere thema's, worden aangekaart op het vierjaarlijks congres van **The Historians of Netherlandish Art**. Dit jaar vindt de academische bijeenkomst plaats in Gent. De conferentie (24-05 t/m 26-05), in samenwerking met Universiteit Gent, staat in het teken van nieuw onderzoek naar Nederlandse kunst tussen 1350

en 1750. Meer informatie op: hnanews.org/hna-conference-ghent-2018 +++ Op 9 mei komt **'Final Portrait'**, een blik op het leven en werk van de Zwitserse kunstenaar Alberto Giacometti (vertolkt door Geoffrey Rush) in de bioscoop. Dit intieme portret, geregisseerd door Stanley Tucci, volgt de kunstenaar gedurende twee weken in het Parijs van 1960, in de periode dat hij een portret schildert van de Amerikaanse schrijver en kunstcriticus James Lord (vertolkt door Arnie Hammer).

Otto van Veen (1557-1629), 'Apollo en Venus', ca. 1600. Olieverf op paneel, 125 x 94 cm. Na restauratie. © Hoyt Sherman Place.

➤ **MELDT U GRAAG EEN EVENEMENT, LEZING, GEBEURTENIS OF ONTDEKKING** waar COLLECT lezers van op de hoogte moeten zijn? Laat het ons weten via collect@ips.be en wie weet verschijnt uw bericht in 'Up to date'.

KOP STUKKEN

De Limburgse beeldhouwer **Arthur Spronken** is op donderdag 5 april overleden op 87-jarige leeftijd. Spronken staat wereldwijd bekend om zijn robuuste, doch sierlijke beelden van paarden en mensen. Tot zijn invloeden behoorden Paul Schmalbach en de Italiaan Mario Marini, een specialist op het gebied van paarden in de beeldhouwkunst, bij wie hij in de leer ging. Arthur Spronken was daarnaast goed bevriend met H.K.H. Prinses Beatrix, zij is een groot bewonderaar van zijn werk.

De Kroatische kunstenaar **Josip Vaništa** is eind maart overleden. De gevierde kunstenaar stichtte in de jaren zestig het Joegoslavische collectief de 'Gorgona Groep', waarmee hij in 1997 deelnam aan de Biënnale van Venetië. Zijn werk, dat collages, landschappen, stillevens, abstracte schilderijen en foto's omvat, werd onder meer tentoongesteld in Parijs, Londen, New York en Bombay. Vaništa werd 93 jaar oud.

Dorine Mignot, van 1974 tot en met 2006 conservator van het Stedelijk Museum Amsterdam, is overleden. Mignot (op de foto te zien met kunstenaar Jeff Koons in 1992) was een fervent pleitbezorger van de videokunst, een kunstvorm die zeker bij haar aantreden nog niet geaccepteerd werd binnen de beeldende kunst, laat staan bij de grote musea. Tegen de stroom in legde zij een belangrijke collectie videokunst aan en organiseerde zij diverse spraakmakende tentoonstellingen. Mignot werd 74.

© Foto: Martijn van Nieuwenhuizen.

In het laatste weekend van maart is de Rotterdamse beeldhouwer **Jan Snoeck** overleden. Hij is 91 jaar geworden. Snoeck werkte in het begin vooral met steen, hout en brons, maar ontdekte later ook keramiek. Zijn beelden zijn vaak gebaseerd op mensen, maar hij liet zich ook inspireren door gebruiksvoorwerpen. Veel van zijn beelden springen direct in het oog door het gebruik van vrolijke, primaire kleuren.

Anne Geene won in maart dit jaar de Volkskrant Beeldende Kunst Prijs 2018, en is nu ook benoemd tot de Publieksfavoriet. Het publiek, dat zowel online als op de tentoonstelling in het Stedelijk Museum Schiedam kon stemmen, koos Geene boven de vier andere genomineerden: Kevin Osepa, Benjamin Li, Feiko Beckers en Rosa Johanna.

De Drawing Now prijs wordt sinds 2011 tijdens de Parijse Drawing Now beurs uitgereikt aan een kunstenaar onder de 45 jaar die representatief is voor het diverse hedendaagse kunstlandschap. Dit jaar viel de eer te beurt aan **Michail Michailov**. De Bulgaarse kunstenaar wordt vertegenwoordigd door galerie Projektraum Viktor Bucher en gaat naar huis met 5.000 euro en een solotentoonstelling in 2019.

Alexander Pechtold, voorzitter Tweede Kamerfractie D66, is benoemd als nieuw lid in de Raad van Toezicht van het Drents Museum in Assen. Tot midden 2017 had Pechtold Cultuur in zijn portefeuille. Ook studeerde hij kunstgeschiedenis in Leiden met een specialisatie in 17e-eeuwse schilderkunst. Voordat hij zijn politieke carrière begon was Pechtold veilingmeester in Den Haag. "Zijn enorme bestuurlijke ervaring en netwerk betekenen een belangrijke versterking", verheugt voorzitter Han Noten zich. In maart kondigde het museum reeds aan dat **Rocky Thuteru**, van 2010 tot 2015 lid van de Raad voor Cultuur met als portefeuille Diversiteit en Integratie, tot de raad zou toetreden.

© Foto Alexander Pechtold: D66.

© Foto Rocky Tuhuteru: Patricia Steur.

De Franse president Emmanuel Macron heeft het contract van **Jean-Luc Martinez**, die reeds sinds 2013 aan de slag is als directeur van het Louvre, met nog eens drie jaar verlengd. Hij verving er vijf jaar geleden Henri Loyrette, maar was al sinds 1997 curator van Griekse sculpturen. Martinez zal de komende drie jaar de focus leggen op samenwerkingen met Azië en het op peil houden van de bezoekersaantallen.

© Foto: Miguel Medina/Getty Images.

FASadE, het forum voor architectuur en stedenbouw in Amersfoort, neemt na 15 jaar afscheid van directeur **Johanna van der Werff**. Als directeur van FASadE organiseerde Van der Werff een breed programma van onder meer Architectuurcafés, films, excursies, tentoonstellingen en andere activiteiten en projecten rond stedenbouw, architectuur en

landschap en stedelijke ontwikkeling in bredere zin. © Foto: destadammersfoort.nl

Directeur **Thierry Raspail** van het MAC Lyon heeft op 13 april ontslag genomen. Zo komt er na dertig jaar een einde aan een tijdperk voor het museum, waarvan Raspail tevens de stichter was. Raspail doet ook afstand van zijn positie als artistiek directeur van de Biënnale van Lyon.

© Foto: Philippe Juste

In de maand mei verwelkomt het Stedelijk Museum Amsterdam 17 kunstenaars en vormgevers die nieuw zijn in Amsterdam. Samen met schrijver **Arnon Grunberg** nemen ze deel aan de dagelijkse gang van zaken in het museum en lopen ze mee met verschillende medewerkers, van beveiliging tot directeur. Het project heet 'Geef ons het museum' en hoopt een dialoog tussen vluchtelingen en museum personeel en -bezoekers in het leven te roepen. © Foto: ANP.

Minister van Cultuur **Ingrid van Engelshoven** stopt de komende vier jaar extra geld in cultuureducatie. In de periode 2018-2021 maakt ze in totaal 16,8 miljoen euro vrij voor schoolkinderen om het Rijksmuseum of een ander museum te bezoeken. Daarnaast trekt de D66-bewindsvrouw zes miljoen euro uit om scholieren kennis te laten maken met moeilijkere thema's zoals discriminatie

en homoseksualiteit. Hiervan profiteert onder andere het EYE Filmmuseum in Amsterdam.

© Foto: ANP

Hertogin van Cambridge en echtgenote van de Britse prins William **Kate Middleton** is benoemd tot 'royal patron' door het Victoria & Albert Museum in Londen. Middleton behaalde voor ze lid van de koninklijke familie werd een diploma kunstgeschiedenis en cureerde onlangs nog de tentoonstelling 'Victorian Giants: The Birth Of Art Photography' in de National Portrait Gallery.

© Foto: Max Mumby/Indigo

Voor haar solotentoonstelling in de Londense Royal Academy of Arts in 2020 zal **Marina Abramović** samenwerken met het kunsttechnologie-bedrijf Factum Arte. Het bedrijf bouwt voor haar een machine die haar een elektrische schok zal toedienen, waarvan de kunstenaar zelf de geleider zal vormen op de tentoonstelling.

© Foto: Marina Abramović Bildupphovsrätt 2016.

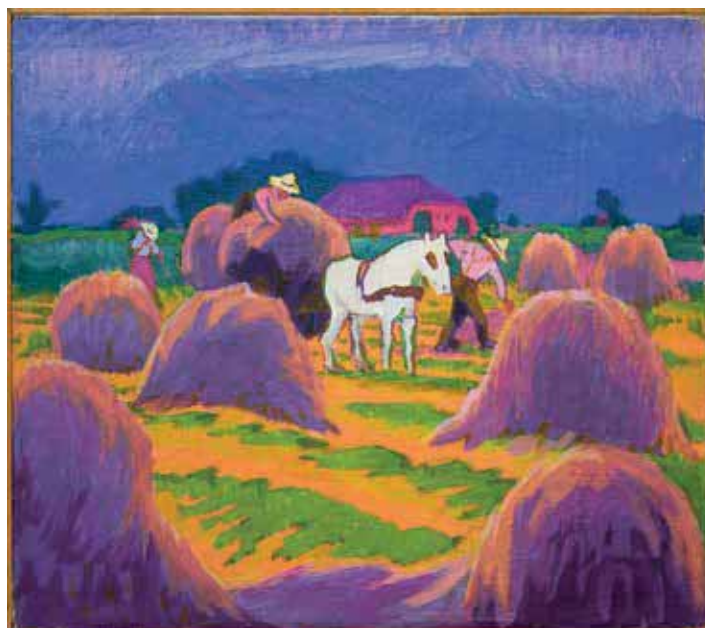
HEEFT U INTERESSANT NIEUWS OVER IEMAND UIT DE KUNSTWERELD? Stuur een bericht naar kaj@collect.be en wie weet verschijnt uw melding in 'Kopstukken'.

Avant-garde in Groningen

Ter gelegenheid van het honderdjarig bestaan van de Groninger Kunstkring De Ploeg presenteert het Groninger Museum de grote overzichtstentoonstelling 'Avant-garde in Groningen. De Ploeg 1918-1928'. Centraal staat het spannende culturele klimaat in Groningen aan het begin van de twintigste eeuw, waarbinnen De Ploeg is ontstaan. Het museum laat ruim honderd werken zien, waaronder schilderijen, tekeningen, drukwerk en grafiek, van Ploegleden zoals Jan Wiegers, Johan Dijkstra en Jan Altink, in contrast met werk van coryfeeën zoals Jozef Israëls, H.W. Mesdag, Otto Eerelman en tijdgenoten. Het toont hoe de 'jonge wilden' zich losmaakten van de toenmalige gevestigde orde. Daarnaast is er aandacht voor het werk van Ernst Ludwig Kirchner en Vincent van Gogh, die beiden van groot belang zijn geweest voor de schilderkunstige ontwikkeling binnen De Ploeg.

Groninger Museum
Museumeland 1
Groningen
www.groningermuseum.nl
26-05 t/m 04-11

Jan Altink, 'Het witte paard', 1925.
Was/olieverf op doek, 61,5 x 70 cm.
Collectie Stichting De Ploeg, bruikleen Groninger Museum.

Het trage lage land

In de eerste, 'oer-Hollandse' fotografietentoonstelling van Museum MORE laten 21 kunstenaars Nederland zien vanaf grote hoogte, inzoomend via landschap, naar stad en dorp, en naar de mens die daar woont in zijn eigen 'interieurlandschap'. Met een caleidoscopische blik - van ver buiten naar het portret binnen - zien we hoe ons land verbeeld is. Met werk van ruim twintig (internationaal) bekende, maar ook jonge fotografen en kunstenaars. Van Gunhild Ang tot en met Edwin Zwakman en met thema's als 'Landschap', 'Landschap naar stad', 'Stad en dorp', 'Interieur', en 'Portret'. Bovendien zijn er tableaux vivants van Tahné Kleijn te zien, alsmede audiovisueel werk van o.a. Wim van Egmond en een korte film van Samuel Ottes.

Museum More
Hoofdstraat 28
Gorssel
www.museummore.nl
27-05 t/m 09-09

Gerco de Ruijter, 'Baumschule #29',
2009. Fotografie, 110 x 110 cm.

Vrouwen van Museum Gouda

Museum Gouda heeft altijd eigentijdse kunst van vrouwelijke kunstenaars geëxposeerd. Vooral gedurende de periode dat Josine de Bruyn Kops directeur was van het museum, in de jaren 1976 tot 1987, werden veel tentoonstellingen georganiseerd van vooraanstaande kunstenaressen, zoals Elizabeth de Vaal (Rotterdam, 1950), Marjolijn van den Assem (Rotterdam, 1947) en Arjanne van der Spek, (Rotterdam, 1958). Vaak werd van deze kunstenaars werk aangekocht zodat ook de eigen collectie een afspiegeling vormt van dit beleid. Gast-conservator van deze tentoonstelling is Hedy d'Ancona, belangrijk feministe en vooraanstaand PvdA-politica. Zij maakte een keuze uit werk van dertig kunstenaressen uit deze bijzondere verzameling, waarmee zij het specifiek verzamelen van vrouwelijke kunstenaars belicht.

Museum Gouda
Achter de Kerk 14
Gouda
www.museumgouda.nl
15-05 t/m 27-01 & 27-05 t/m 09-09

Marjolijn van den Assem, 'Bergwandelingen', 1984.
Collectie Museum Gouda.

Viktor&Rolf: Fashion Artists 25 Years

Het Amsterdamse modehuis Viktor&Rolf bestaat 25 jaar. Ter gelegenheid hiervan organiseert de Kunsthal, in samenwerking met de ontwerpers en de Canadese curator Thierry-Maxime Lorient, een grote overzichtstentoonstelling die de elementen die de ontwerpers uniek maken in de hedendaagse modewereld onderzoekt en bovendien hun radicale opvatting van 'wearable art' toont. Vanaf zondag 27 mei zijn de spectaculaire en avantgardistische creaties van het meest artistieke duo uit de internationale modewereld in de Kunsthal te bewonderen. Sinds het begin van hun artistieke samenwerking, in december 1992, hebben Viktor Horsting (1969) en Rolf Snoeren (1969) lovende kritieken gekregen voor hun cerebrale en geestige benadering van haute couture. De tentoonstelling presenteert een aantal van hun meest sublieme en innovatieve werken.

Kunsthal
Museumpark
Westzeedijk 341
Rotterdam
www.kunsthal.nl
27-05 t/m 30-09

David LaChapelle, 'The House at the End of the World', 2005. Chromogenic Print.
© David LaChapelle Studio. Model: Heather Marks.
Viktor&Rolf, Bedtime Story, ready-to-wear collection, AW 2005.

Hide & Seek, Maarten Baas

Zelden baarde een afstudeerproject zoveel opzien! Toen Maarten Baas zijn collectie voorstelde aan de Design Academy Eindhoven was iedereen onder de indruk. Zijn 'Smoke'-reeks bestond uit verbrande meubelen die, na te zijn behandeld met kunsthars, weer bruikbaar waren. Daarna volgde 'Clay': unieke handgemaakte meubelen, geboetseerd uit synthetische klei. Het was een vrolijk tegenwicht voor het strakke minimalisme, waarin de hand van de meester niet enkel zichtbaar, maar ook voelbaar was. Met de baanbrekende reeks 'Real Time' vond Maarten Baas een nieuwe manier om met tijd om te gaan: zijn klokken tonen een man die elke minuut de wijzers opnieuw schildert en weer weghaalt. Wie de expositie in Groningen gemist heeft kan nu in het Gentse Design Museum terecht waar een overzichtstentoonstelling wordt gewijd aan deze geniale designer, wiens ontwerpen op het snijvlak van kunst en design liggen. (ah)

Design Museum
Jan Breydelstraat 5
Gent
www.designmuseumgent.be
18-05 t/m 30-09 & 27-05 t/m 30-09

Maarten Baas, 'Smoke Sotsass', 2004, verbrand kamerscherm. © De kunstenaar.

Tacita Dean: landschap, stilleven en portret

Drie befaamde musea werken samen voor deze tentoonstelling: de Royal Academy, de National Portrait Gallery en de National Gallery. Wie valt zoveel eer te beurt? Een Britse kunstenares, Tacita Dean (Canterbury, 1965). Haar oeuvre bevat verschillende facetten waarvan elk aan bod komt in een van de drie instellingen. In de National Portrait Gallery gaan haar films over kunstenaars een dialoog aan met het traditionele genre van het portret. De kunstenares pakt voor de gelegenheid ook uit met een nieuwe film. In de National Gallery presenteert ze werken uit de collectie stillevens die ze zelf heeft geselecteerd. Het gaat om stukken die haar eigen oeuvre hebben geïnspireerd. In de Royal Academy staat dan weer het landschap centraal. Ook hier presenteert Tacita Dean een werk dat ze speciaal voor deze expo heeft gecreëerd. De zalen van de Academy zijn trouwens onlangs gerenoveerd. (ah)

Royal Academy
Burlington House, Piccadilly
Londen
www.royalacademy.org.uk
19-05 t/m 12-08

National Gallery
Trafalgar Square
Londen
www.nationalgallery.org.uk
t/m 28-05

National Portrait Gallery
St. Martin's Place
Londen
www.npg.org.uk
t/m 28-05

Tacita Dean, 'Antigone', 2018, twee anamorfotische en gesynchroniseerde kleurenfilms (35mm), optisch geluid, looptijd exact 1 uur, screenshot (detail).
© De kunstenaar. Met toestemming van de Frith Street Gallery, Londen & Marian Goodman Gallery, New York / Parijs.

Martin Szekely, 'Construction', 2015. Bamboe en messing. © De kunstenaar.
© Foto: Fabrice Gousse.

Martin Szekely als bouwer

Deze tentoonstelling gaat over de werken van Martin Szekely gewijd aan het thema 'constructie'. Die invalshoek is heel toepasselijk, want de ontwerper zegt zelf dat hij zijn werk bekijkt vanuit het oogpunt van een bouwer en hoe men zijn constructies zal toepassen. Daarbij komen dus meteen ook de gebruiker, zijn lichaam en zijn omgeving ter sprake. Deze originele meubelen en objecten, ontworpen tussen 1981 en 2018, zijn heel bijzonder van samenstelling. Ze

zijn alle het resultaat van een structurele uitdaging. De expo vindt plaats in een voormalige gevangenis, omgebouwd tot een tentoonstellingsruimte, aan de achterkant van het Hôtel de Lalande, waar het museum zich bevindt. (ah)

Musée des Arts Décoratifs et de Design
Rue Bouffard 39
Bordeaux
www.madd-bordeaux.fr
t/m 19-09

Wolfgang Tillmans, de waarheid anders bekeken

Elke tentoonstelling van Wolfgang Tillmans kun je zien als een installatie, aangezien de beelden die deze kunstenaar sinds het begin van de jaren 1990 creëert zo zijn opgesteld dat ze een (soms complexe) dialoog met elkaar aangaan. Deze expo valt samen met de uitgave van een boek waarin de Duitse kunstenaar stilstaat bij het zogenaamde 'backfire effect' (terugslag-effect): wanneer mensen merken dat hun denkbeelden fout zijn, gaan ze er juist nog harder in geloven. Tillmans heeft dit in verschillende reeksen uitgebeeld: 'Lacanau (self)', over het thema van het zelfportret, 'Paper drops', over het medium fotografie, en vooral 'Truth Study Center', eenvoudige tafels waarop foto's, krantenknipsels, tijdschriftartikelen, objecten en tekeningen dusdanig zijn uitgesteld dat ze de kijker verplichten het thema waarover ze handelen vanuit verschillende perspectieven te bekijken. (ah)

Carré d'Art
Place de la Maison Carrée
Nîmes
www.carreartmusee.com
04-05 t/m 16-09

De UAM, een modern avontuur in 1929-1958

De in mei 1929 opgerichte Union des Artistes Modernes (UAM) is voor Frankrijk wat het Bauhaus is voor Duitsland en De Stijl voor Nederland. De beweging wilde een nieuwe levenskunst in het leven roepen en die zo breed mogelijk ingang doen vinden. Onder haar leden had je architecten (o.a. Robert Mallet-Stevens en Le Corbusier), schilders (het echtpaar Delaunay en Fernand Léger), beeldhouwers, ontwerpers van stoffen, juwelen en meubelen (o.a. Pierre Chareau en Charlotte Perriand), fotogra-

fen, boekbinders, afficheontwerpers en grafici. Dankzij de UAM bekleedde Parijs een vooraanstaande plaats in de avant-garde. De tentoonstelling biedt een volledig overzicht van dit boeiende avontuur, van 1929 tot de jaren 1950, toen de beweging werd ontbonden. (ah)

Musée National d'Art Moderne – Centre Georges Pompidou
Place Georges-Pompidou
Parijs
www.centrepompidou.fr
30-05 t/m 27-08

Pierre Chareau, bureau voor Robert Mallet-Stevens, 1927. Onderstel van vernikkeld metaal en gelakt hout, 66 x 103 x 162 cm, bureau met taboeret. Collectie Musée National d'Art Moderne. Centre Georges Pompidou, Parijs. Aangekocht met de steun van het Fonds du Patrimoine, 2004, inv. AM 2004-1-20. © Foto: dienst Fotografische Documentatie van het MNAM. Centre Pompidou, MNAM-CCI. Dist. RMN-Grand-Palais.

Wolfgang Tillmans, 'Paper drop Oranienplatz', ca. 2017. © De kunstenaar. Met toestemming van Galerie Chantal Crousel, Parijs. Galerie Buchholz, Berlijn en Keulen.

Udo Zembok, 'Spacecolour', zonder datum, scherm van gekleurd glas.
© De kunstenaar.

Udo Zembok

De Duitse kunstenaar Udo Zembok (1951) is sterk beïnvloed door het Amerikaanse 'colourfield painting', een stroming binnen het abstract expressionisme. Vooral Mark Rothko inspireert hem. Zembok creëert uitsluitend abstracte werken. Hij brengt verschillende lagen thermogevormd industrieel glas boven elkaar aan, elk bedekt met gekleurd emailwerk. Op deze expo krijgen we een ensemble werken

te zien dat nog niet eerder werd tentoongesteld. De kunstenaar brengt een dialoog tot stand tussen die werken en een monumentale installatie getiteld 'Cœur II'. Sommige werken heeft hij speciaal voor deze expo gecreëerd. (ah)

MusVerre
Rue du Général de Gaulle 76
Sars-Poteries
www.musverre.lenord.fr
t/m 28-09

Maria Grazia Chiuri en Pierpaolo Piccioli voor Valentino, avondjurk, haute-couturecollectie, lente en zomer 2014. Met toestemming van Valentino S.p.A. The Metropolitan Museum of Art. Digital Composite Scan door Katerina Jebb.

Mode en religie

Al sinds het begin hebben de mode en de katholieke religie elkaar beïnvloed. Dat is nog steeds zo. Om dat te bewijzen presenteert het Costume Institute stukken uit de collecties van het Met (o.a. Byzantijnse en westerse middeleeuwse kunst), samen met religieuze kledij en ontwerpen van sommige van de grootste couturiers ter wereld, onder wie Azzedine Alaïa, Cristobal Balenciaga, Gabrielle Chanel, Ann Demeulemeester, Dolce & Gabbana, John Galiano, Gattinoni, Jean Paul Gaultier, Jeanne Lanvin, Thierry Mugler, Elsa Schiaparelli, Raf Simon, Olivier Theyskens en Madeleine Vionnet. De religieuze kledij komt rechtstreeks uit de sacristie van het Vaticaan. Het gebeurt uiterst zelden dat die het Vaticaan verlaat. Ze is vergezeld van tiara's en ringen daterend van de 18e eeuw tot het begin van de 21e eeuw. (ah)

The Metropolitan Museum of Art
5th Avenue
New York
www.metmuseum.org
10-05 t/m 08-10

Afrika en de religieuze extase

De extase die men ervaart wanneer men in aanraking komt met goddelijke krachten vormt de rode draad van deze tentoonstelling, met meer dan vierhonderd nooit eerder vertoonde stukken uit de collecties van het MEG. Afrika wordt hier niet als een geografische, maar als een culturele entiteit gezien. De expo belicht de monotheïstische godsdiensten (islam, christendom en jodaisme), de traditionele inheemse religies en de magisch-religieuze praktijken. Deze praktijken vind je ook in de Afrikaanse diaspora, in Amerika en Europa. Een en ander wordt aanschouwelijk gemaakt met werken van vijf hedendaagse fotografen. (ah)

Musée d'Ethnographie / MEG
Boulevard Carl-Vogt 65-67
Genève
www.ville-ge.ch/meg
28-05 t/m 06-01-2019

Theo Eshetu, 'Gesluierte vrouw aan de kust, Kenia, eiland Lamu', 2011. Video-installatie, screenshot. © De kunstenaar. Met toestemming van de Axis Gallery.

John Newdigate

Voor het eerst krijgen Europese verzamelaars de kans om het bijzondere werk van deze Zuid-Afrikaanse keramist te leren kennen. Newdigate leeft en werkt in Kaapstad waar de omringende natuur maar ook de invloed van de mens hierop, de inspiratie vormt voor zijn kleurrijk beschilderd porselein. Galeriehouders Anke en Wiebren Bergsma raakten in de ban van Zuid-Afrikaanse kunst en design toen ze daar een vijftal jaar woonden. Ze brachten deze liefde mee naar Holland waar ze galerie Nuweland stichtten. Naast unieke Afrikaanse designobjecten creëren ze een podium voor Afrikaanse hedendaagse kunst. Opkomende ster is John Newdigate, wiens werken zowel geduld en liefde weerspiegelen en een ode zijn aan vakmanschap en kunstenaarschap. "Zijn gevoel en waardering voor detail maakt het werk van John zo bijzonder. Wij zijn onder de indruk van de complexe patronen, die doorschijnend en stralend zijn door het prachtige kleurgebruik", aldus Anke Bergsma. Newdigate brengt voor zijn eerste Europese tentoonstelling enkel nieuw gemaakte stukken mee.

Nuweland
Buren 31
Oosterzee-Buren
www.nuweland.nl
05-05 t/m 30-06

John Newdigate, 'Wild Agapanthus', 2018. Porselein, hoog: 77 cm.

50 x Eugène Brands

Eugène Brands, 'Meisje met feestmuts', 1959. Olieverf op papier, gesigneerd en gedateerd, 23,5 x 26 cm.

Al vroeg in zijn carrière raakte Eugène Brands geïnspireerd door de fantasiewereld van kinderen. Hij had er plezier in als mensen het verschil niet konden zien tussen een tekening van zijn dochter Eugenie of van hemzelf. Uniek ook is zijn belangstelling voor de oneindige kosmos, voor Brands een onuitputtelijke bron van inspiratie. Voor de CoBrA-beweging geldt hij als een van de oprichters maar zelf was hij slechts enkele maanden lid. Zijn beeldtaal is zeer verwant aan wat de andere leden in die tijd maakten. Willem de Winter van kunsthandel E.J. van Wisselingh & Co: "Van 1950 tot 1960 maakte Brands figuratief werk. Die werken, waarvan er een paar in de tentoonstelling, zijn zeldzaam en behoren tot zijn beste werken. Een van de topstukken is een olieverf op doek uit de jaren 70. Een prachtig werk uit zijn klassieke periode, abstract en toch een landschap. Belinda Visser van Kunstconsult – 20th century art objects: "Wij waren meteen verliefd op 'Meisje met feestmuts' uit 1959." De verkooptentoonstelling, waar 50 schilderijen te koop zijn uit vrijwel alle perioden van zijn oeuvre, loopt samen met het retrospectief 'Eugène Brands: van huiskamer tot heeal' in het Cobra Museum.

Kunstconsult – 20th century art / objects i.s.m. E.J. van Wisselingh & Co
Smederij 4 - Amstelveen - www.kunstconsult.nl - t/m 27-05

Willem van den Hoed

Willem van den Hoed, '2302', 2015. C-print, diasec-afwerking, 176 x 206 cm. © De kunstenaar.

De onwaarschijnlijk gedetailleerde kunstfoto's van Willem van den Hoed lijken op het eerste gezicht louter mooie beelden die rust en sereniteit uitstralen. Niets is minder waar. De beelden van de fotograaf zijn namelijk uniek en dit heeft alles met zijn werkwijze te maken. Ze zijn opgebouwd uit honderden foto's die hij over een periode van soms verschillende dagen heeft genomen. Uit deze foto's maakt de kunstenaar daarna een minutieuze selectie

die hij gebruikt om één groot beeld mee samen te stellen. Dit resulteert vaak in onmogelijke composities die het perspectief en de realiteit verdraaien. Zo lijkt het soms alsof hij uit een open raam fotografeert, terwijl in realiteit het raam niet open kan. Op die manier tilt de kunstenaar fotografie naar een geheel nieuw niveau. Door beelden samen te stellen met het strenge oog van een architect en de poëtische ziel van een kunstenaar creëert

hij een tegenstelling die maakt dat het werk zowel de rust van een hotelkamer als de drukte van een stad toont. Aangezien de beelden van Willem van den Hoed hun geheimen niet met een prijsgeven, is de kunstenaar enkele zaterdagen in de galerie aanwezig om uitleg te geven.

Piek Hein Eek
Halvemaanstraat 30, Eindhoven
www.pietheineek.nl
t/m 24-06

Kleurrijke Zomersalon

Vier keer per jaar organiseert Kunsthandel en galerie de Vries een tentoonstelling. Hiervoor maakt Jeannine de Vries elke drie maand een uitgekiende selectie van werken die ze in Nederland en België vindt. Dit jaar zullen bezoekers naast werken van Anton Heybour, Armand Bouten en Piet Stenneberg, ook hedendaagse kunstenaars en primitieve kunst uit Afrika en Papoea-Nieuw-Guinea op de zomersalon ontdekken. Op die manier dekt het Kleurrijke Zomersalon verschillende perioden en vormt het een eclectische mix van disciplines en stromingen. "De samenstelling van deze zomersalon is heel kleurrijk. Zowel de persoonlijkheden van de kunstenaar als de werken getuigen hiervan", vertelt de Vries.

Kunsthandel en galerie de Vries
Turfmarkt 1
Leeuwarden
www.kunsthandeldeevries.nl
17-05 t/m 18-08

Anton Heyboer (1924- 2005), 'Anton Heyboer en Vincent van Gogh als maaiers', 1998. Olieverf op doek, 80 x 110 cm.

Licht op zilver

Informatierubriek Hedendaags Zilver Nederland

Ton Uytdehaage, 'All we need is seed', 5-hoekige en 5-delige zaad bewaardoos, 2018. 1e zilveragehalte met alpaca, messing en bamboe, 13 x 6 cm. © Foto: Albertina Dijkema.

Utrechtse schatten ook in zilver

Voor de vijfde keer exposeert een twintigtal Utrechtse edelsmeden onder de naam 'Utrechtse Schatten', ditmaal in De Botanische Tuinen op het Science Park De Uithof te Utrecht. Het thema is dit jaar Botanic Guardians als hoeders en poortwachters van biodiversiteit. Zeldzame planten zijn een prachtige bron van inspiratie voor deze kunstenaars/edelsmeden. Meer dan honderd exclusieve sieraden zijn te bewonderen, terwijl ook zilveren objecten van Maja Houtman, Bas Jansen, Liv-Maritt Prins van Wijngaarden, Ton Uytdehaage en Karin Wichers worden getoond. De verkooptentoonstelling Utrechtse Schatten vindt plaats van 10-05 t/m 27-05.

*Hebt u ook een aankondiging betreffende hedendaags zilver?
Laat het ons weten op: silverinmotion@outlook.com*

Lex Pott, 'Transcience - kommen', 2018. 1e zilveragehalte met patronen van oxidatie. © Foto: Rob Glastra.

Zilverdesign

In de permanente collectie van het Zilvermuseum Schoonhoven zijn de 'Transcience-kommen' van Lex Pott opgenomen. Voor het Stokroos stipendium 2017 is Lex Pott geselecteerd, die in samenwerking met David Derksen zilveren schalen en kommen heeft vervaardigd met geometrische patronen in intrigerende kleurtonen door middel van oxidatie. Dit eigentijdse beeld ontstaat door het oxidatieproces te versnellen en te bevroren in de tijd. Dit proces gebeurt door zwavellever op afgeplakte delen van het zilver toe te brengen. Deze aanwinst, die inmiddels opgenomen is in de vaste presentatie van het Zilvermuseum Schoonhoven, is mogelijk gemaakt door de Stichting Stokroos te Utrecht. Deze meerjarige toelage stimuleert experimenten met diverse materialen, waaronder zilver.

Zilverdag Schoonhoven

Traditiegetrouw vindt op 2e Pinksterdag, 21-05, de Nationale Zilverdag te Schoonhoven plaats. Met veel activiteiten, open ateliers van zilversmeden en sieradenmakers en diverse presentaties, kent Schoonhoven altijd een gezellige drukte.

Opening Diva / Zilvermuseum Antwerpen

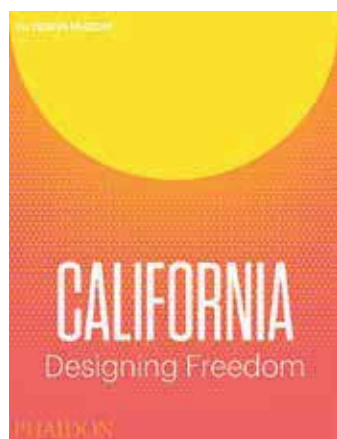
Aan de opening van DIVA, het gloednieuwe diamantmuseum met een hart voor zilver te Antwerpen, en het zilveren pronkstuk 'Frozen Morning Light' van het zilversmidsduo Thalen & Thalen is een apart artikel in deze COLLECT gewijd.

De serene blik

Eind 19e eeuw onderging de Nederlandse schilderkunst enkele belangrijke veranderingen. Onder de impuls van Floris Verster ging een reeks realisten nieuwe ongeziene accenten leggen in de schilderkunst. Op meesterlijke wijze kon Verster ervaringen overbrengen op de toeschouwer, die vandaag nog steeds geraakt wordt door zijn sfeergevoelige weergave van de realiteit. Het werk van de schilder wordt in de inleiding van dit mooie boek dan ook 'een gewaarwording van tastbaarheid' genoemd. Jan Mankes en Dick Ket zetten de ingezette ontwikkeling van Verster voort, en een derde hedendaagse realist, Henk Helmantel, wordt vandaag nog steeds door de drie geïnspireerd. In deze publicatie, die hoort bij de gelijknamige tentoonstelling in museum MORE (t/m 13-05), gaan de vier kunstenaars in dialoog en komen veertig werken aan bod, die worden voorzien van een heldere uitleg.

De serene blik | Vier realisten, door Frank van de Schoor (red.)
Uitgave: WBooks
168 pagina's in kleur geïllustreerd
ISBN: 9789462582552
Prijs: € 24,95

California: Designing Freedom

De hightech-cultuur die zijn wortels in Silicon Valley kent, is niet meer uit onze samenleving weg te denken. Hoewel de moderne technologie en de bedrijven die haar representeren uitvindingen van de recente jaren zijn, kwamen ze voort uit de hippie-beweging van de jaren zestig. De typische Californische drang naar vrijheid en zelfverwezenlijking kregen toen vorm in zeer diverse producten: protestposters, de oude Macintoshes, de cultfilm Blade Runner, ... Deze publicatie, die hoort bij de gelijknamige tentoonstelling in Stedelijk Museum 's-Hertogenbosch (t/m 17-06), presenteert in meer dan tweehonderd objecten de geschiedenis van het Californisch design en toont hoe de Californische 'zeitgeist' van de vorige eeuw sterk verweven zit in het hedendaagse design.

California: Designing Freedom, door Justin McGuiirk en Brendan McGetrick
Uitgave: Phaidon
240 pagina's in kleur geïllustreerd
Engelstalig
ISBN: 9780714874234
Prijs: € 29,95

Zuid-Nederlandse miniatuurkunst

Verwonderlijk zijn ze, de kleine kunstwerkjes die je terugvindt in middeleeuwse handschriften. Met de grootste precisie toverden kunstenaars prachtige taferelen tevoorschijn. De miniatuurkunst spreekt werkelijk tot de verbeelding. Maar de kostbare miniaturen zijn niet enkel mooi om naar te kijken, ze bieden ook een rijkgeschakeerd beeld van het middeleeuwse leven, en zijn daarom een bron van onschatbare waarde. Dit boek, dat hoort bij de gelijknamige tentoonstelling in het Museum Catharijneconvent (t/m 03-06), biedt een overzicht van negentig middeleeuwse handschriften die vervaardigd zijn in de Zuidelijke Nederlanden, het huidige België, van de 10e tot de 16e eeuw en zich vandaag bevinden in Nederlandse collecties, waaronder die van de Koninklijke Bibliotheek van Den Haag, het Museum Catharijneconvent en het Rijksmuseum Amsterdam.

Zuid-Nederlandse miniatuurkunst, door Anne Margreet W. As-Vijvers en Anne S. Korteweg
Uitgave: WBooks
384 pagina's in kleur geïllustreerd
Nederlands- en Engelstalig
ISBN: 9789462582491
Prijs: € 39,95

André Volten

André Volten (1925-2002) is geen onbekende in de abstracte beeldhouwkunst. Zijn monumentale werken in staal vind je in het straatbeeld van heel Nederland en zelfs in Duitsland terug. Zijn kunst maakt vaak deel uit van de stedelijke inrichting (denk maar aan Utrecht of Amsterdam) of van de architectuur. In zijn creatieproces stond de relatie tussen het kunstwerk, de omgeving en de toeschouwer centraal. Deze rijk geïllustreerde catalogus werd gepubliceerd naar aanleiding van de overzichtstentoonstelling in het museum Beelden aan Zee (t/m 27 mei). Naast een biografie bevat dit werk tevens een overzicht van de verschillende kunstwerken die Volten in zijn leven maakte. Bovendien komt het belang van de kunstenaar in de verdere evolutie van de beeldhouwkunst aan bod in korte en vlotte essays, geschreven door kenners en beeldende kunstenaars. Kortom, een werk dat niet mag ontbreken in de bibliotheek van elke kunstliefhebber!

André Volten - Utopia, door Jan Teeuwisse, Emma van Proosdij, Ruud Kuijer, Trude Hooykaas
Uitgave: Waanders
96 pagina's in kleur geïllustreerd
ISBN: 97862627824
Prijs: € 19,95

NUWELAND

Flying Into The Wind

John Newdigate

N

Met trots presenteert Nuweland deze solo expositie van John Newdigate met de titel Flying Into The Wind. Catalogus beschikbaar vanaf 1 mei 2018.

05 mei 2018 — 30 juni 2018

Buren 31, 8536 TH Oosterzee-Buren | nuweland.nl | 0514-856923

WILD AGAPANTHUS, PORSELEIN, 2018

Geelzucht uit de Gouden Eeuw

Wel of niet verwijderen van vergeelde vernis

“Een goed schilderij moet, net als een goede viool, bruin zijn”, zei de Engelse verzamelaar en amateurschilder Sir George Beaumont (1753-1827). Deze opmerking typeert een smaakopvatting die in de achttiende eeuw zijn intrede deed.

TEKST: MIREILLE TE MARVELDE

‘B’ruin’ sloeg op de mate waarin vernislagen op schilderijen verkleurd waren. Vernis heeft de eigenschap diepte aan de kleuren te geven en heeft ook een beschermende functie tegen stof en vuil. Maar bij veroudering vergelen vernislagen en verliezen ze hun transparantie, waardoor ze er troebel en soms wit uitgeslagen uit gaan zien. Dit euvel werd in het verleden vaak verholpen door over de bestaande vernis een nieuwe laag aan te brengen of door het oppervlak in te wrijven met olie. Naarmate het pakket aan lagen vernis en olie op een schilderij toenam, werd de verdonkering echter steeds sterker, van geel-bruin tot bruin.

Liefde voor veroudering

Sinds eeuwen verwijdert men vergeelde vernis. Maar omdat vroeger de chemische kennis ontbrak die nodig is om een vernislaag veilig te kunnen scheiden van een verflaag, ontstond er door zo’n schoonmaakbeurt nogal eens schade. Daardoor werd men terughoudender, maar ook doordat er op een zeker moment een voorliefde was ontstaan voor het verschijnsel ‘veroudering’. Tegen het einde van de zeventiende eeuw ontstond de opvatting dat schilderijen onder invloed van de tijd, net als een goede wijn, zich gunstig

Tegen het einde van de zeventiende eeuw ontstond de opvatting dat schilderijen onder invloed van de tijd, net als een goede wijn, zich gunstig zouden ontwikkelen en beter van kwaliteit zouden worden.

zouden ontwikkelen en beter van kwaliteit zouden worden. De harmonie en subtiliteit van de compositie en het kleurenpalet zouden toenemen. Er werd ook gespeculeerd dat kunstenaars bij de keuze van hun kleuren zelf al anticipeerden op de veranderingen die de verkleuring van vernis in de loop van de tijd met zich mee zou gaan brengen.

Smaakopvatting niet door iedereen gedeeld

De liefde voor verkleurde vernissen werd echter niet door iedereen gedeeld. Al enige tijd vóór Beaumont had de Engelse kunstenaar William Hogarth (1697-1764) de opvatting dat de tijd schilderijen beter zou maken fel bekritiseerd. In zijn beroemde gravure 'Time Smoking a Picture' van 1761 beeldt hij Vader Tijd uit zittend op een gebroken klassiek beeld, terwijl hij zijn zeis door het doek steekt en de rook uit zijn pijp tegen het schilderij blaast, waardoor het verdonkert. Naast hem staat een enorme pot vernis, die op overvloedig gebruik van dit materiaal lijkt te duiden. In zijn 'Analysis of Beauty' uit 1753 schrijft hij: "Ondanks de diepgewortelde opvatting, zelfs onder kunstenaars, dat tijd een groot verbeteraar is van goede schilderijen, zal ik aantonen dat niets méér absurd kan zijn... Zien we in de meeste collecties niet dat tijd zelfs de best bewaarde schilderijen uit balans brengt, verdonkert en in gradaties zelfs vernietigt?"

Gedurende de achttiende en negentiende eeuw werd deze mening door veel kunstenaars en verzamelaars gedeeld. Tegelijkertijd won echter in heel Europa ook de liefde voor de gele toon terrein, een voorliefde die in het bijzonder werd geassocieerd met de oude meesters.

Er werd vooral gesuggereerd dat er originele verf met de vernissen zou verdwijnen bij restauratie.

'Cleaning controversies'

Met de opkomst van de musea en de daarmee gepaard gaande grotere toegankelijkheid tot beeldende kunst kreeg ook een breder publiek een steeds duidelijker mening. In het midden van de negentiende eeuw was er voor het eerst sprake van een heftige controverse, waarbij ook het grote publiek betrokken was. Het ging om het restauratiebeleid van de National Gallery te Londen, die op grote schaal schilderijen van verkleurd vernis ontdeed. Vrijwel gelijktijdig gebeurde hetzelfde in Parijs in het Louvre. Het was het begin van een hoeveelheid heftige meningsverschillen die gedurende de tweede helft van de negentiende en ver in de twintigste eeuw voortduurden en die feitelijk nooit volledig opgehouden zijn. Naast de al genoemde gedachte dat zeventiende-eeuwse kunstenaars op verkleuring van vernis zouden hebben geanticipeerd, waren de tegenstanders van vernisafname ook bang voor schade, omdat ze ten onrechte uitgingen van de aanwezigheid van dunne, transparante originele lagen die niet van vernis te onderscheiden zouden zijn. Maar intussen waren ze dus ook van de goud-gele toon gaan houden die het gevolg was van de vergeelde vernis. Pal daar tegenover stonden de voorstanders van vernisafname. Die beschouwden het als een

linkerpagina
William Hogarth, 'Time Smoking a Picture', 1761.

linksboven
Frans Hals, 'Regentessen van het Oudemanshuis', ca. 1664. Na restauratie door Liesbeth Abraham, Mireille te Marvelde en Herman van Putten, 2017. © René Gerritsen.

boven
Detail van een autochrome van 'Regentessen van het Oudemanshuis' tijdens de vernisafname van 1926-27 door Deric de Wild. Te zien is hoe bruin de vernis was. © René Gerritsen.

belediging aan het adres van de kunstenaar dat zijn oorspronkelijke kleuren door de verkleurde vernislagen niet meer te zien waren.

De eerste Nederlandse 'cleaning controversy' in Haarlem

In het begin van de twintigste eeuw was er in Haarlem sprake van een vergelijkbare polemiek rond de acht grote groepsportretten van Frans Hals: vijf schutterstukken en drie regentenportretten. Deze schilderijen hingen in het Haarlemse stadhuis onder slechte omstandigheden: het was er vochtig, er waren regelmatig lekkages en, voor zover er verwarming was, ging het om kachels die veel roet in de ruimte brachten. Hierdoor moesten de schilderijen regelmatig worden afgewassen, waardoor de vernis wit uitsloeg. Als remedie werden dan weer extra vernislagen toegebracht, over de verkleurde lagen heen, waardoor de schilderijen op den duur wel heel erg donker waren geworden.

Binnen de Commissie van Toezicht (verantwoordelijk voor het behoud van het gemeentelijk kunstbezit), maar ook onder kunstenaars en kunstliefhebbers woedden heftige discussies over het wel of niet verwijderen van de bruine vernis. Dit vond zijn weerslag in een vrijwel continue stroom van krantenartikelen in de periode 1909 – 1926. Samen met drie andere kunstenaars hield Jan Veth in het Algemeen Handelsblad van 10 april 1909 bijvoorbeeld een krachtig pleidooi voor het schoonmaken van de Halsen. De kunstenaars

Om aan de teleurgestelde bezoekers die de goudgele toon misten tegemoet te komen, werden gele glaasjes uitgedeeld waardoorheen de schilderijen bekeken konden worden zoals ze er voor restauratie hadden uitgezien.

ergerden zich aan het “glibberige, bruine glimmen” van de schilderijen, die “op het oogenblik den toeschouwer tegenglimmen als gelakte theeblaadjes.”

Toch vernisafname

Na veel discussie en een uitvoerig onderzoek werd in 1911 gestart met de restauratie van het eerste schilderij, de ‘Regenten van het Oudemanshuis’ (1664). Na de restauratie stak het schilderij echter zo sterk af bij de niet gerestaureerde schilderijen, dat uit angst voor negatieve reacties werd besloten een kunstmatig geel gekleurd slotvernis aan te brengen. Blijkbaar was men er nog steeds niet aan toe om de schilderijen zonder vergeeld vernis te zien. Na voltooiing van het tweede schilderij in 1918 verzuchtte directeur Gerrit Gratama

(1874-1965), die een groot voorstander was van het verwijderen van vernissen: “Moge bij alle het daglicht spoedig schijnen, opdat de leugen van het verleden eindelijk plaats make voor de waarheid van het heden, en de schilderijen er weer schitteren met hun eigen kleurenpracht, niet met de geleende verven, welke de tijd er door de vergeelde vernis op tooverde”. Gratama liet in de opeenvolgende jaren ook de zes overige groepsportretten van hun bruine lagen ontdoen.

Gele glaasjes

Tussentijds kwam er steeds weer kritiek op de behandelingen, waarbij vooral gesuggereerd werd dat er originele verf met de vernissen zou zijn verdwenen. Gratama bleef bij zijn opvatting, maar liet ook een uitvoerig onderzoek doen door een chemicus, met als conclusie dat de originele verf onaantast gebleven was. Om aan de teleurgestelde bezoekers die de goudgele toon misten tegemoet te komen, werden gele glaasjes uitgedeeld waardoorheen de schilderijen bekeken konden worden zoals ze er voor restauratie hadden uitgezien.

Meer controverses

Met de tijd kwam de waardering voor het nieuwe uiterlijk van de schilderijen van Frans Hals. Hiermee kwam echter geenszins een eind aan oplaaiende discussies nadat bekende kunstwerken waren schoongemaakt. Men was emotioneel gewend geraakt aan schilderijen met verkleurde vernissen en vond daarom dat een goed schilderij er geel

behoorde uit te zien. Dit ging zelfs zo ver, dat in de eerste helft van de twintigste eeuw impressionistische en modernistische schilderijen (die vaak überhaupt niet bedoeld waren om gevestigd te worden) geregeld voorzien werden van vooraf kunstmatig geel gemaakte vernis!

De restaurator beschuldigd

Ondanks de vergaande professionalisering van het restauratievak blijft ook nu de verandering van een geliefd kunstwerk geregeld nog aanleiding geven tot hevige emoties, waarbij de restaurator er dan van beschuldigd wordt schade te hebben aangebracht. Zo konden veel kunstliefhebbers niet accepteren dat de heldere kleuren die Michelangelo had gebruikt voor zijn fresco's in de Sixtijnse kapel, werkelijk door hem zo bedoeld waren, toen ze onder vierhonderd jaar roet van kaarsen tevoorschijn kwamen. Een nog recenter voorbeeld is een reactie op de restauratie van 'De brieflezende vrouw' van Johannes Vermeer in het Rijksmuseum. Een journalist schreef in het Parool van 18 mei 2012: “Het monster op zaal 11 is geen Vermeer, maar een slechte kopie. Mogen we hopen. Want als dat niet het geval is, is Vermeers meesterwerk ernstig en misschien wel onherstelbaar beschadigd.” Gelukkig betrof dit een op zichzelf staand geval en vindt men in het algemeen dat het schilderij door de restauratie juist weer dichterbij de oorspronkelijke bedoeling van Vermeer is gekomen. In honderd jaar is er dus toch wel iets veranderd!

boven

Johannes Vermeer, 'De brieflezende vrouw', 1663-1664. Vóór en na restauratie door Ige Verslype, 2012. © Rijksmuseum Amsterdam.

linkerpagina

Directeur Gerrit Gratama houdt een geel glaasje voor 'Regenten van het Oudemanshuis' van Frans Hals, 1941. © Frans Hals Museum.

Meer weten

Lezen

'Past treatments with a view to the future: Early 20th-century restoration and scientific investigation of the eight group portraits by Frans Hals in Haarlem', door M. te Marvelde, L. Abraham, H. van Putten en M. Franken, 2017. In ICOM-CC 18th Triennial Conference Preprints, Copenhagen, 4-8 September 2017, ed. J. Bridgland, art. 1909. Paris: International Council of Museums.

'Picture cleaning: positivism and metaphysics', door D. Bomford, J. Hill Stoner en R. Rushfield, eds.: 'The Conservation of Easel Paintings', London and New York 2012, pp. 481-91.

Spilzucht in edele gesteente

Onze Calvinistische inborst zou ons minder pronkzuchtig maken waardoor we minder van juwelen zouden houden dan in andere landen. Toch is opvallen en aandacht trekken niet altijd de reden waarom er juwelen worden gedragen. Het aangeven van rang en waardigheid gebeurt ook via juwelen. En dat is wel degelijk ook het geval in Holland.

TEKST: MARTIJN AKKERMAN

In 1939 verscheen de eerste uitgave van het etiquetteboek 'Hoe hoort het eigenlijk' door Amy Groskamp – ten Have. Het is amusant om te lezen hoe men toen, nu bijna tachtig jaar geleden, onder andere over het dragen van juwelen dacht: "Of juweelen echt zijn of namaak, zij moeten aan één voorwaarde voldoen: zij moeten smaakvol zijn en de draagster in de beste beteke-

Toegegeven, de landen om ons heen waren door de eeuwen heen uitbundiger in het dragen van juwelen.

nis van het woord sieren. Met juweelen gaat het als met lippenrood: een klein beetje te veel is al gauw veel te veel! Ook wanneer juweelen echt zijn en van het zuiverste water betrachte men de uiterste soberheid: de goede vormen eischen het".

Na de Tweede Wereldoorlog veranderde er weliswaar het een en ander, maar toch schreef Constance Wibaut (1920-2014), onder andere mode-redactrice voor Elseviers Weekblad, nog in 1958 in haar boekje "Mode en Stijl": "Wie echte juwelen bezit, dient het verlangen er mee te pronken te allen tijde weten te beheersen". Toen ik mevrouw Wibaut een aantal jaren geleden eens over deze woorden aansprak moest ze er overigens hartelijk om lachen. Haar uitspraak blijkt echter mede het gevolg te zijn geweest van een veel oudere gedachte. Constantijn Huygens (1596-1687), dichter en secretaris van de prinsen Frederik Hendrik en Willem II, dichtte in de zeventiende eeuw al met betrekking tot de diamant: "Wat is het daer w'ons gelt soo dertel aen vermallen? Niet als de klaerste steen of 't hardste glas van alle!"

Deze vermanende regels klinken bijna als de typisch Nederlandse uitdrukking "Het is zonde van het geld" en lijken onze Calvinistische inslag te bevestigen. De Nederlander zou in het algemeen niet van juwelen houden en een diamant van het formaat van een suikerkorrel al snel te groot en te opvallend vinden. Toegegeven, de landen om ons heen waren door de eeuwen heen uitbundiger in het dragen van juwelen. Koning Lodewijk XIV verscheen ooit op een feest in een kostuum dat met duizenden diamanten was versierd. Maar

bij nadere beschouwing blijken wij veel minder behoudend te zijn geweest op juwelengebied dan dikwijls wordt beweerd. Uit de tekst van Huygens blijkt immers al dat er vrij makkelijk geld werd uitgegeven aan diamanten. Juwelen werden niet alleen gedragen met het doel de aandacht te trekken en de schoonheid van iemand te onderstrepen, maar ook als bevrediging van de menselijke eigenschap om een duidelijk kenteken te dragen van rang en waardigheid. En dat was wel degelijk ook het geval in Holland.

Handel en wandel

Het waren natuurlijk wel uitsluitend de rijken die zich juwelen konden permitteren en in de zeventiende eeuw woonden die vooral in de grote steden in het noorden en westen van Holland, waar de invloed van de vele Vlaamse immigranten met hun 'joie de vivre' op velerlei gebied duidelijk merkbaar was. Dominee Jacobus Trigland hield op 23 februari 1614 een donderpreek in de Oude Kerk in Amsterdam. Hij was met name verontwaardigd over "de vlechtinge des hairs" en "de vremde fatsoenen van cappen" die uit Vlaams Brabant waren komen overwaaien en hij sprak: "Dat is nog het meeste te beklagen, dat diegene, die uit Brabant ende Vlaenderen, door de vervolginge hier in Hollandt gevluucht zijn, om alhier een herberge te zoeken, de hoovaerdye hier gebracht hebben". Maar zoals te zien is op de bewaard gebleven portretten uit die tijd trokken de Amsterdamse dames zich weinig aan van Dominee Trigland en bleven zij 'het cap op Brabants setten' mét alle bijbehorende juwelen, waaronder vooral veel parels, die in bewaard gebleven inven-

tarissen altijd als eerste werden genoemd. Of alle parels op portretten uit die tijd echt zijn geweest valt overigens te betwijfelen. Prins Frederik Hendrik betaalde in 1635 maar liefst 30.000 guldens voor twintig parels, die door Amalia van Solms op de meeste van haar portretten werden gedragen. In Den Haag, waar het hof zetelde, werden over het algemeen meer juwelen gedragen dan door de Amsterdamse Regenten. Maria van Voorst, die getrouwd was met Johan van Wassenauer en op kasteel Duivenvoorde in Voorschoten woonde, draagt op een in 1608 van haar geschilderd portret dertien belangrijke juwelen. Ze behoorde dan ook tot de Haagse hofkringen, maar had bovendien als voorbeeld het uitbundiger Antwerpen, waar ze in haar jeugd met haar moeder had gewoond.

linkerpagina

Michiel Jansz. van Mierevelt, 'Portret van Amalia van Solms (1602-75)', ca. 1632. Olieverf op paneel, 66 cm x 55,8 cm. © Rijksmuseum Amsterdam.

links

Hyacinthe Rigaud, 'Louis XIV', 1701. Olieverf op doek, 277 x 194 cm. Musée du Louvre, Parijs.

onder

Rembrandt van Rijn, 'Portret van Oopjen Coppit', 1634. Aankoop van de Franse Republiek voor Musée du Louvre.

rechts

Simon Fokke, 'Prent van de brand in de Amsterdamse Schouwburg op 11 mei 1772, interieur', 1772. Ingekleurde gravure met de afbeelding van de eerste uitslaande vlammen aan de rechterkant van het toneel, en het publiek en acteurs in paniek, 25,8 x 19,1 cm. © Theater Instituut Nederland.

rechterpagina boven

Voorhoofdsnaald. Nederlands Openluchtmuseum Arnhem (Bruikleen Koninklijke Verzamelingen, Den Haag).

rechterpagina onder

Toen koningin Máxima in oktober op staatsbezoek was in Portugal droeg ze op haar kleding van Taminiau een opvallend sieraad van Garavelli.

In Den Haag, waar het hof zetelde, werden over het algemeen meer juwelen gedragen dan door de Amsterdamse Regenten.

Spilzucht in edele gesteente

In de loop van de zeventiende eeuw verplaatste de handel in parels en diamanten zich van Venetië naar Holland en in Rotterdam, Den Haag en Amsterdam waren vele juweliers gevestigd met een internationale klantenkring. De schepen van de VOC brachten in hun ladingen ook diamanten, robijnen, parels en koraal naar Holland en het waren Hollanders die in het begin van de achttiende eeuw de eerste toermalijnen vanuit Ceylon meebrachten. In 17e-eeuwse kranten waren verkopeningen van juwelen aan de orde van de dag en legio zijn de bewaard gebleven juweleninventarissen waaruit de rijkdom van de gegoede Hollanders duidelijk blijkt. Maar ook in de achttiende en de negentiende eeuw werden in Holland volop juwelen gedragen door de elite, vooral in de grote steden. De Engelsman Robert Fell, die in 1800 een bezoek aan Amsterdam bracht, beschreef een avond in de Franse Schouwburg, de tegenwoordige Kleine Komedie aan de Amstel: "Het aantal toeschouwers was aanzienlijk. De loges evenwel waren niet zeer bezet, maar de parterre en de galerij waren stampvol...De meeste dames in de parterre hadden een ontzettende menigte diamanten aan. Ik kan U slechts zeggen dat spilzucht in edele gesteente mij hier buitengemeen in de ogen blonk. Een naast mij zittende

dame droeg een ketting van drie rijen grote diamanten, armbanden en haarspelden van gelijke kostbaarheid".

Dit verhaal doet denken aan een gebeurtenis die ruim een kwart eeuw eerder had plaats gevonden. Op maandagavond 11 mei 1772 brak er brand uit in de Amsterdamse Schouwburg aan de Keizersgracht, waarbij helaas nogal wat doden te betreuren waren. Nog geruime tijd later ging het gerucht dat in de smeulende resten een vermogen aan juwelen moest liggen, afkomstig van de omgekomen schouwburgbezoekers.

Merkwaardige streeksieraden

Ook in de provincie werden juwelen gedragen, vooral in het rijke Friesland, Noord- en Zuid-Holland en Zeeland. De Zaanse Aafje Gijsen schreef na het huwelijk van haar neef Klaas de Lange op 7 februari 1775 te Amsterdam in haar dagboek over de bruiloftsgasten: "Zy allen waren rijkelijk met diamante behange."

De Hollandse klederdrachtjuwelen namen zelfs in heel Europa een unieke plaats in. De Pforzheimer goudsmidsleraar Rudolf Rücklin schreef in 1901 in zijn 'Schmuckbuch': "Een van de merkwaardigste verschijningen op juwelengebied in het algemeen is het Hollandse streeksieraad. Nergens anders op de wereld tooien vrouwen zich op zo'n bijzondere wijze als in Holland en nergens anders houden zij zo vast aan tradities".

Deze streeksieraden kwamen voort uit de stadse mode, maar pas op het moment dat het stadse voorbeeld niet meer modieus was. Waarschijnlijk waren het onder andere dienstmeisjes uit de provincies die vanuit de steden voorbeelden introduceerden bij de verschillende streekdrachten. Portretten en schilderijen lijken deze gang van zaken vaak te bevestigen. Zo ontwikkelde de

vroegzeventiende-eeuwse haarnaald van de Regentendracht, die zelf was voortgekomen uit de rijgnaald die iedere vrouw vanaf de Middeleeuwen bij zich droeg, zich in de loop van de tijd tot de voorhoofdsnaalden van diverse klederdrachten. Er bestonden ongeschreven, maar strenge wetten bij het dragen van deze voorhoofdsnaalden en andere streekjuwelen, die vooral te maken hadden met welstand.

Hoe belangrijk de juwelen bij de klederdracht waren blijkt ook uit het feit dat bijvoorbeeld in het Noord-Hollandse Schagen in het begin van de vorige eeuw op ruim vierduizend inwoners maar liefst zes juweliers waren gevestigd. Tegenwoordig zijn dat er nog maar drie op een inwonersaantal van ruim 46.000.

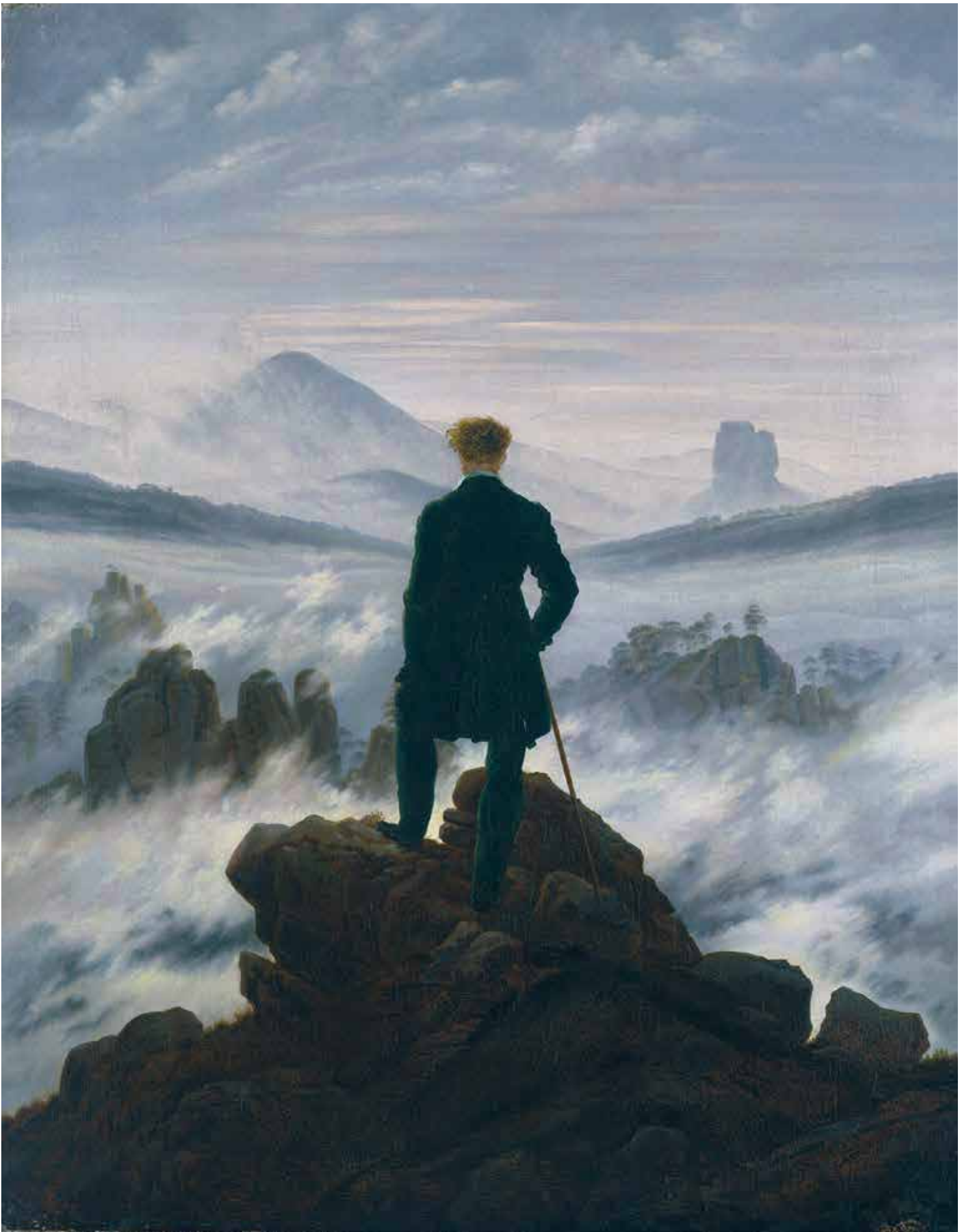
Breed hangen

Na de Tweede Wereldoorlog nam de interesse in juwelen in Nederland enigszins af en waren er belangrijker dingen om aan te denken. Een aantal grote juweliers sloot de deuren of werd overgenomen door warenhuisketens. De juwelier die de parels nog rijgt in aanwezigheid van de klant

Streeksieraden kwamen voort uit de stadse mode, maar pas op het moment dat het stadse voorbeeld niet meer modieus was.

is niet meer te vinden. Toch is er de laatste tijd een duidelijke kentering merkbaar. De interesse in juwelen groeit en blijkt ook duidelijk uit de vele boeken en tijdschriften die over het onderwerp verschijnen, zoals het onlangs gepubliceerde 'Jewelry Matters' over de collectie van het Rijksmuseum. Kunst en antiekbeurzen als PAN Amsterdam en TEFAF Maastricht dragen natuurlijk eveneens hun steentje bij. Koningin Maxima zorgt er bovendien voor dat de aandacht wordt gevestigd op oude en moderne juwelen. Behoudend op juwelengebied zijn we al lang niet meer en het aloude spreekwoord "Wie het breed heeft, laat het breed hangen" blijkt dan ook niets aan betekenis te hebben ingeboet.

O Wandern, Wandern, meine Lust

Denkend aan het motief van de eenzame wandelaar in de ongerepte natuur zie je onmiddellijk 'Wanderer über dem Nebelmeer' voor je. Dit beroemde schilderij van Caspar David Friedrich uit 1817 is de aanleiding voor een unieke tentoonstelling in de Alte Nationalgalerie in Berlijn. Een andere tentoonstellingspijler is Gustave Courbets zelfportret als wandelaar uit 1854: 'Bonjour Monsieur Courbet'. Twee iconen uit de negentiende-eeuwse kunstgeschiedenis. Wat ze met elkaar gemeen hebben? 'Wanderlust'.

TEKST: SANDRA VAN BERKUM

'Wanderlust' is een begrip dat tijdens de Romantiek veel werd gebruikt door dichters. Het beschrijft het plezier van het 'wandern', het onbedwingbare verlangen om te voet de natuur in te trekken en daarmee de wereld te ontsluiten. Aan het 'wandern' zijn de beloftes van avontuur en het doen van ontdekkingen verbonden, maar het gaat ook om zelfverwezenlijking. De landschapsschilderijen in Berlijn tonen de eigen wandelervaringen en reflecties van de kunstenaars. Er zijn 120 schilderijen, tekeningen en sculpturen van de Romantiek tot de klassieke modernen bijeengebracht.

Bezoekers van de tentoonstelling 'zwerven' met de kunstenaars mee door het Duitsland, Frankrijk, Engeland, Denemarken, Noorwegen, Rusland en Zwitserland van de negentiende en de vroege twintigste eeuw.

Van wandelen naar 'wandern'

Eeuwenlang was een voettocht een van de weinige manieren om je te kunnen verplaatsen van de ene naar de andere plek. Lopen was een praktische bezigheid. Wandelen voor het plezier was voor de meeste mensen een onbegrijpelijk fenomeen. Pas tijdens de Verlichting werd een ontspannende wandeling in de natuur een geliefd burgerlijk ritueel. Bij zo'n wandeling stond het beschouwende genieten van de natuur voorop. Het motief van kuierende wandelaars die in groepen, als paar of alleen 'een ommetje maken', werd vanaf de late

linkerpagina

Caspar David Friedrich, 'Wanderer über dem Nebelmeer', ca. 1817. Olieverf op doek, 94,8 x 74,8 cm. Hamburger Kunsthalle. © SHK. Hamburger Kunsthalle. © Foto: Elke Walford.

onder

Karl Eduard Biermann, 'Das Wetterhorn', 1830. Olieverf op doek. © Staatliche Museen zu Berlin, Nationalgalerie. © Foto: Andres Kilger.

'Wandern', het onbedwingbare verlangen om te voet de natuur in te trekken en daarmee de wereld te ontsluiten.

achttiende eeuw vaak verbeeld in de beeldende kunst.

De Franse wandelaar/filosoof Jean-Jacques Rousseau (1712-1778) zag een wandeling in de natuur als de ultieme bron van ontspanning en inspiratie. Rousseau wandelde zonder einddoel en was bij iedere stap vrij om te kiezen welke kant hij opging. Dit 'doelloze wandelen' was voor hem als een levensweg. Rousseau verheerlijkte de natuur en wordt gezien als de grondlegger van de moderne natuurervaring. Zijn oproep om terug te keren naar de natuur en Johann Wolfgang von Goethes (1749-1832) Sturm und Drang-poëzie, vormden rond 1800 de basis van het ontstaan van het zogenaamde 'wandern'.

De ongetemde natuur in

'Wandern' is niet zomaar te vertalen met 'wandelen'. Het draagt ook betekenissen in zich als 'zwerfen', 'dwalen' of 'rondtrekken'. Vaak werden er grote afstanden afgelegd hetgeen een behoorlijke fysieke inspanning kon vergen. Het was in die tijd niet bepaald 'de paden op, de lanen in'. Het landschap was nog veel woester en minder begaanbaar dan nu. Het bestond uit oerbossen, kale vlaktes en ongerepte berglandschappen waarin elke menselijke aanwezigheid ontbrak. De natuur in trekken was bovendien omgeven met veel gevaren. In de bossen kon je struikrovers en ander

Rousseau's oproep om terug te keren naar de natuur en Johann Wolfgang von Goethes Sturm und Drang-poëzie, vormden rond 1800 de basis van het ontstaan van het zogenaamde 'wandern'.

gespuis tegenkomen. Over het algemeen werd de natuur ervaren als angstaanjagend en gevaarlijk. In de negentiende eeuw begonnen de opvattingen over de natuur langzamerhand te veranderen. Men ging juist het ruige en de onvoorspelbaarheid ervan waarderen. Dat had te maken met de Romantiek. Daarin stond het eigen innerlijk centraal en het landschap reflecteerde dit. De grillige natuur was een manier om de onrustige gevoelens van de romanticus uit te beelden. De romanticus voelde zich aangetrokken tot het mysterieuze en het ongrijpbare van de ongetemde natuur, en zette dit af tegen de rationele wetenschap en de techniek. Het was de tijd van de grote omwentelingen als gevolg van de Franse Revolutie (1789-1799) en de Industriële Revolutie. De maatschappij

linkerpagina

Jens Ferdinand Willumsen, 'Bergsteigerin', 1912. Olieverf op doek, 210 x 170,5 cm. Statens Museum for Kunst, Kopenhagen. © Statens Museum for Kunst, Kopenhagen.

links

Gustave Courbet, 'Bonjour Monsieur Courbet', 1854. Olieverf op doek, 132 x 150,5 cm. Musée Fabre, Montpellier. © Musée Fabre de Montpellier Méditerranée. © Foto: Frédéric Jaulmes.

rechts

Auguste Renoir, 'Chemin descendant à travers les hautes herbes', 1876/77. Olieverf op doek, 60 x 74 cm. Musée d'Orsay, Parijs. © Musée d'Orsay. © Foto: Patrice Schmidt.

veranderde in hoog tempo en ook de mobiliteit breidde zich uit. Het leven werd sneller. Mensen zochten naar een tegenbeweging. 'Wandern' was een poging tot onthaasting. Het was bovendien sterk verbonden met vrijheid zoals Rousseau dat propageerde: zonder plan, zonder vooraf bepaald doel op stap gaan en afwachten wat er onderweg op je pad komt. Met het 'wandern' ontstond een geheel nieuwe benadering van de natuur. Daarbij ging het niet alleen om een vlucht of een verlangen naar overzichtelijkheid in een complexer wordende wereld. Het stond ook voor het opdoen van wereldkennis en zelfkennis.

Verlangen

Voor de muziek en de literatuur werd het 'wandern' een essentieel thema. In Frans Schuberts Liederencyclus 'Winterreise' (1827) klinkt de prachtige regel "Die Liebe liebt das Wandern" Schubert liet zich voor 'Die schöne Müllerin' (1823) inspireren door de wandelgedichten van de romantische Duitse dichter Wilhelm Müller:

*O Wandern, Wandern, meine Lust,
O Wandern!
Herr Meister und Frau Meisterin,
Lasst mich in Frieden weiterziehn,
Und Wandern.*

Naast dichters en componisten inspireerde het 'wandern' ook beeldend kunstenaars. Zij waren

de eersten die hun rugzak omhingen en erop uittrokken om hun verlangen naar de wonderen van de natuur te bevredigen. De moderne gedachte was om de natuur niet meer alleen als wildernis te beschouwen, maar als mooi, verheven en groots. Gebieden die voorheen als onbekend en gevaarlijk werden gezien, zoals de Alpen, werden nu het onderwerp van schilderijen. De figuur van de wandelaar in het landschap werd vaak verbonden met motieven als een weg, een vergezicht, een kloof of een bergtop. Maar wandelaars werden ook verbeeld tijdens momenten van rust en contemplatie. In de wandelaar weerspiegelden zich reële ervaringen. Met het 'wandern' als verbeelding van de levensweg van de mens vernieuwde de landschapsschilderkunst zich fundamenteel.

Vrouwen veroveren de natuur

De bij het 'wandern' beleefde vrijheid en onafhankelijkheid van het leven van alledag en de burgerlijke norm, was ook conform de politieke ambities. Vrouwen konden hun maatschappelijke speelruimte meer en meer verruimen. Daarvan getuigen schilderijen die de verovering van de natuur door vrouwen als thema hebben. Vanaf de tweede helft van de negentiende eeuw werden zij steeds vaker het onderwerp in de schilderkunst. Ze werden op groot formaat afgebeeld; niet in aangelegde parken of op wandelwegen, maar gemancipeerd en zelfbewust in de vrije natuur: bij de zee, op een weg door uitgestrekte velden of in

de bergen. Zoals 'Bergsteigerin' uit 1912 van de Deense schilder Jens Ferdinand Willumsens. Hij schilderde zijn echtgenote die getooid met een hoed en uitgerust met een wandelstok beschouwend in de verte kijkt.

Wandelschoenen mee

De wandelaar in de natuur is een motief dat binnen de kunst van de negentiende eeuw een 'bliksemcarrière' doormaakte. 'Wanderlust' is de eerste tentoonstelling die geheel is gewijd aan dit thema. De tentoongestelde landschapsschilderkunst toont waaghalzerige kunstenaarsreizen vol grandioze natuurbelevingen. In Berlijn wordt het wandelen door de natuur en door het leven

gevierd! De meesterwerken van onder andere Caspar David Friedrich, Gustave Courbet, Paul Gauguin, Karl Friedrich Schinkel en Ferdinand Hodler geven bezoekers spontaan het gevoel zelf de wandelschoenen aan te willen trekken.

onder
Jørgen Roed, 'Ein Künstler bei der Rast auf der Wanderung', 1832. Olieverf op doek, 58 x 48 cm. Statens Museum for Kunst, Kopenhagen. © SMK Photo.

Met het 'wandern' als verbeelding van de levensweg van de mens vernieuwde de landschapsschilderkunst zich fundamenteel.

Meer weten

Bezoeken

'Wanderlust. Von Caspar David Friedrich bis Auguste Renoir'
Alte Nationalgalerie / Staatliche Museen zu Berlin
www.smb.museum.de
www.wanderlustinberlin.de
10-05 t/m 16-09

Günther Förg, 'Ohne Titel', 1991. Acrylverf op bladlood op hout, elk werk: 180,5 x 110,5 x 4,5 cm, onderlinge afstand 26 cm. Collectie Stedelijk Museum Amsterdam. © Estate Günther Förg, Suisse c/o Pictoright Amsterdam 2017.

Günther Förg

Precisie en intuïtie

Van een afstand, en zeker op de foto, lijkt de configuratie van 22 schilderijen een oefening in geometrische abstractie en kleurcombinaties. Maar Günther Förg schilderde op lood. Hoe het aanvoelt, dat is in het Stedelijk Museum in Amsterdam te ondervinden in 'A Fragile Beauty': de eerste grote overzichtstentoonstelling van de Duitse kunstenaar sinds zijn overlijden.

TEKST: **CHRISTINE VUEGEN**

“**R**eally, painting should be sexy. It should be sensual.” Günther Förg zei het in 1997 in een interview. Sexy en sensueel, hoezo? Als je zijn complete kunstpraktijk bekijkt, moet je toegeven dat het in feite een constante eigenschap is. Toen hij op 5 december 2013, zijn 61ste verjaardag, de strijd tegen kanker verloor, liet hij een veelzijdig oeuvre na. Hij was niet de man die op de grote trom

Förg: “Echt, schilderkunst hoort sexy te zijn. Het hoort sensueel te zijn.”

sloeg, maar zijn kunst wordt internationaal hooggewaardeerd. Rudi Fuchs, zijn grote voorvechter in Nederland, noemde hem in 1995 een roman-

tische expressionist. Ook in België was zijn werk geregeld te zien sinds Jan Hoet hem in 1986 losliet in 'Chambres d'Amis' in Gent.

Eigenlijk gooide Günther Förg gedurig de abstractie open. Zich vastpinnen, dat wou hij niet. Vanaf het midden van de jaren zeventig exploreerde hij materialen en media. Monochrome muurschilderingen combineerde hij al dan niet met zijn zwart-witfoto's, vaak van architectuur en ook vrouwenportretten. Hij maakte ook sculpturen maar eerst en vooral was hij een schilder, altijd in reeksen. Ze evolueerden van strak naar meer spontaan en teer.

Kleur, proporties en architectuur: Förg was een colorist, die de ruimte wist op te laden. Beeld u even uw lichaam in bij de 22 schilderijen uit 1991, een schenking van de kunstenaar aan het Stedelijk Museum in 1995. De opstelling kan variëren naargelang de ruimte, maar het museum toont de reeks altijd in zijn geheel en in de volgorde zoals op de foto. De monumentale installatie werkt in op de omgeving en de toeschouwer. Niet alleen door het formaat en de kleuren, maar ook door het materiaal. Houten panelen zijn overtrokken met bladlood, een ongebruikelijke drager. Förg was benieuwd hoe acrylverf reageert op het niet-absorberende lood en hoe het materiaal de sensibele verandert. Hij experimenteerde ermee van 1986 tot begin jaren negentig, en door dat soort werk is hij heel bekend.

Tactiele abstractie

Toen de Nieuwe Wilden furor maakten, volgde hij koppig zijn eigen weg door een heldere geometrische beeldtaal tegendraads te combineren met expressionistische borstelstreken. Bovendien vertoont het lood rimpelingen en lichte verkleuringen van oxidatie. Zo hoefde hij niet van een blanco doek te beginnen. En zo werd het tactiel. Tegelijkertijd sprong hij er bijna afstandelijk mee om. Het is een contradictorisch materiaal: zeer zwaar en plooibaar, giftig en beschermend tegen röntgenstralen. Het werd gebruikt in de alchemie en in de architectuur als dakbedekking. Bij Anselm Kiefer werkt lood zwaar symbolisch. Niks daarvan bij Förg. Hij zette het in als drager. "Het geeft de kleur een andere densiteit en een gewicht", zei hij. In dit ensemble zijn er nooit meer dan twee kleuren per schilderij. Het is een spel van vlakverdelingen, alleen met horizontalen en verticalen. Alsof het zijn antwoord is op modernisme, constructivisme, minimale kunst en ook de fragiele abstractie van de jonggestorven Duitse kunstenaar Blinky Palermo, die op zijn beurt keek naar de Amerikaanse 'colorfield'-schilderkunst van Barnett Newman en Ellsworth Kelly.

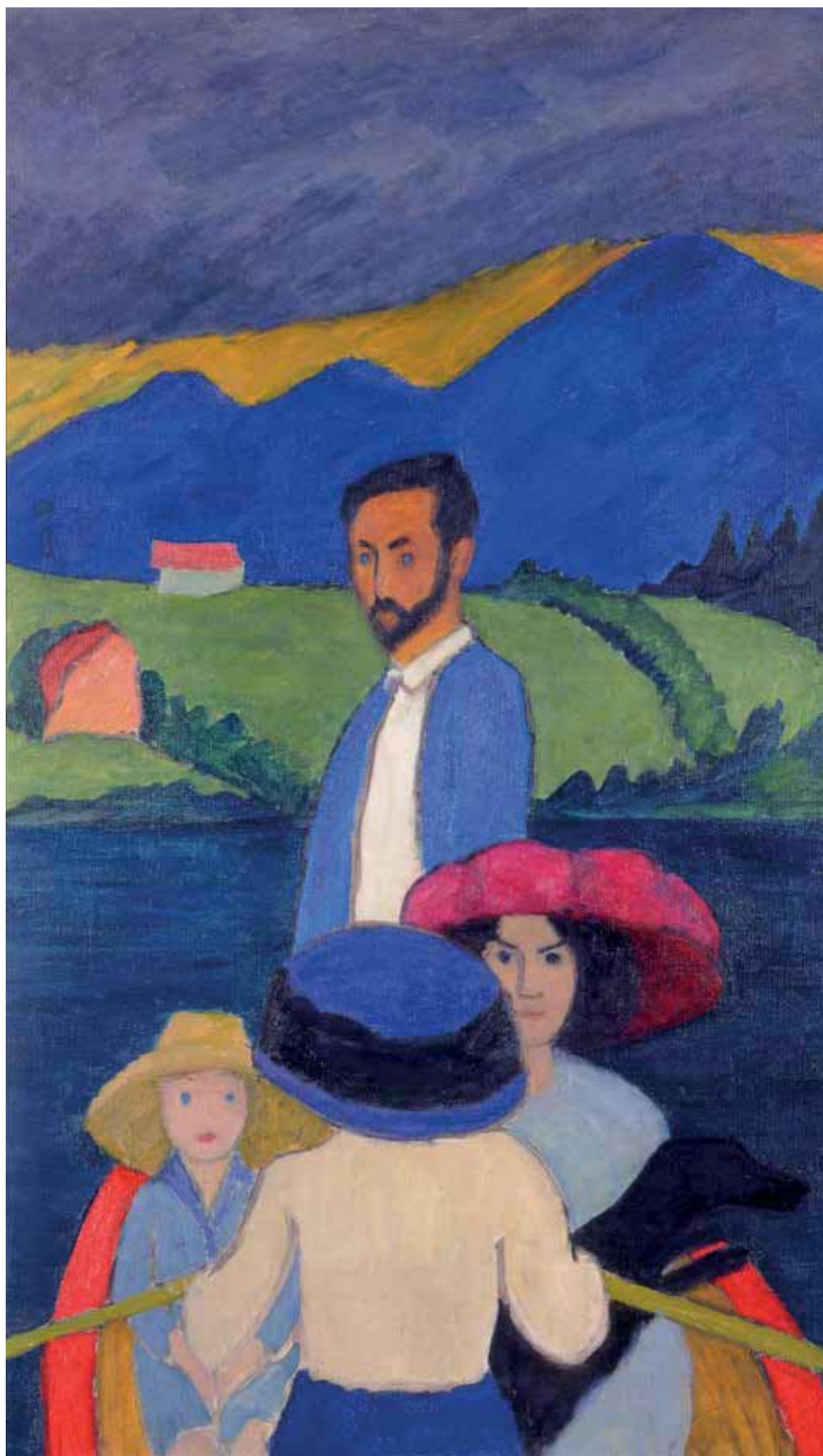
Eigenlijk gooide Günther Förg gedurig de abstractie open.

Onderaan links begint het met een lichtgroene verticale streep op het dof grijze lood. Ja, Förg ging aan de haal met de 'zip' van Newman. Wat verderop een grijze onbeschilderde streep omgeven door een groen waarin de verticale bewegingen van borstelstreken zichtbaar zijn. Schuin daarboven een nachtdonker monochroom, zij het met wat blauwe vegen. Het doet een beetje denken aan de aanzet van een raster en de 'vlammen' van de abstract-expressionistische schilder Clyfford Still. Over het donkerrode werk met bovenaan een horizontale strook onbeschilderd lood schreef Rudi Fuchs in 2011: 'Er is een onbeschrijflijk donker licht in het schilderij, een romantische stemming die ik alleen ken in schilderijen van Caspar David Friedrich of Edvard Munch.' Onderaan rechts eindigt het met hetzelfde groen van de verticale streep aan het begin. Dat zee-, mint- of pastelgroen is een behoorlijk eigenaardige kleur in de abstracte schilderkunst. Wrijvingen, contradicties en botsingen, via die weg lijkt Förg alsnog intuïtief naar harmonie te zoeken. Hij bewonderde ook Baselitz en de vrijheid in het late werk van Munch. De mogelijkheden van de schilderkunst, daar morrelde hij aan. Hij rekte ze op en hij liet ze uitzwermen in de ruimte. Tegelijk zijn de 22 schilderijen simpelweg variaties van geometrische verdelingen, telkens met niet meer dan twee kleuren. Conceptuele schilderkunst? Niet echt. In het interview uit 1997 met David Ryan, verschenen in diens boek 'Talking Painting', zei Förg: "Als je alleen het concept hebt en misschien, ja, maak je goed werk met dat concept, maar het zal nooit de volheid van de sensibele krijgen die goede schilderkunst heeft. Echt, schilderkunst hoort sexy te zijn. Het hoort sensueel te zijn."

Meer weten

Bezoeken

'Günther Förg - A Fragile Beauty'
(i.s.m. Dallas Museum of Art)
Stedelijk Museum
Museumplein 10
Amsterdam
www.stedelijk.nl
26-05 t/m 14-10

| KUNSTWERK **verklaart** KUNSTENAAR

Gabriele Münter, 'Kahnfahrt', 1910. Olieverf op doek, 125,1 × 73,6 cm. Milwaukee Art Museum, Gift of Mrs. Harry Lynde Bradley. © Foto: Efraim Lev-er, © Artists Rights Society (ARS), New York. ADAGP, Parijs. © VG Bild-Kunst, Bonn 2017.

Gabriele Münter

Niet zomaar een boottocht

De lucht kleurt donkerpaars, het water van het meer is diepblauw en de kleuren van de omgeving lichten beangstigend op. Er is blijkbaar toch geen reden voor paniek, de man met ringbaard en helderblauwe ogen staat rustig rechtop in de roeiboot. Die man is háár man, op dat moment, haar geliefde.

TEKST: JOKE DE WOLF

Gabriele Münter (1877-1962), die deze 'boottocht' in 1910 schildert, heeft sinds 1902 een relatie met hem. Eerst is hij nog getrouwd met een ander, is hij haar teken- en schilderdocent, en moeten ze op reis om samen te kunnen zijn. Zijn naam vermeldt ze niet in de titel van het schilderij, dat doet ze nooit, met niemand. Voor de kenners is hij duidelijk herkenbaar als Wassily Kandinsky.

Der Blaue Reiter

Kandinsky is, op het moment dat ze dit schildert in 1910, bezig met het oprichten van de kunstenaarsvereniging 'Der Blaue Reiter', genoemd naar het schilderij dat hij in 1903 maakte. Samen met een paar vrienden wil hij eigen tentoonstellingen organiseren. Onder die vrienden is Aleksey von Jawlensky. Diens zootje Andreas zit met Kandinsky in de boot, ernaast zit Jawlensky's geliefde Marianne von Werefkin. De beiden kijken strak vooruit van onder hun gekleurde hoeden. Een zwarte hond probeert in het water te kijken, en aan de riemen zit een anonieme vrouw, op haar hoofd een grote hoed in ultramarijnblauw. Lange tijd waren alleen Kandinsky en Von Jawlensky de bekende namen.

Zij waren de mannen van de Blaue Reiter, zij waren de kunstenaars. Dat Gabriele Münter en Marianne von Werefkin óók schilderden, tekenden en in 1911 deelnamen aan de eerste tentoonstelling van de Blaue Reiter, leek de kunsthistorici onbelangrijk.

Toch ging er aan het schilderen van deze boottocht een lange opleiding vooraf, en koos Münter haar eigen koers. Die begon verrassend genoeg met fotografie. Nadat haar moeder plotseling overleed, in 1897, onderbrak Münter haar privé-schilderles en vertrok met haar oudere zuster voor een reis van twee jaar door de Verenigde Staten. Ze kreeg er een Kodakcamera. Bij thuiskomst in Duitsland bracht ze vierhonderd opmerkelijk goede foto's mee. De tekenles bij de Münchener 'Damenakademie' van de 'Künstlerinnen-Verein' kon haar niet bekoren, ze wil beeldhouwen.

Primitief en oorspronkelijk

Bij die opleiding krijgt ze naaktteken- en schilderlessen van Kandinsky. Ze schildert, in impressionistisch-aandoende stijl, landschappen, interieurs en stillevens. Münter en Kandinsky reizen vanaf 1904 eerst naar Nederland, dan naar Tunesië, Italië, en vervolgens zijn ze in 1906 een jaar in Parijs. Steeds onderweg. In Parijs neemt Münter schilderles, leergierig. Ze ontdekt het ultramarijnblauw, een kleur die altijd haar favoriet blijft. In 1907 stelt ze voor het eerst zeven van haar schilderijen tentoon.

Het paar strijkt neer in Murnau bij de Staffelsee, tegen de Oostenrijkse grens. "Nooit had ik zo veel uitzichten met elkaar verenigd gezien als hier, tussen meer en hooggebergte, tussen heuvels en mos", zegt Münter achteraf. Iets later zit ze in een impasse qua schilderen. Ze komt eruit, kiest een nieuw formaat doek en van laat-impressionistisch verschuift ze rigoureuus naar een nieuwe beeldtaal met grote kleurvlakken. "Het voelen van de inhoud", noemt Münter het zelf. Het zal de rest van haar leven haar manier van werken blijven. Ook de onderwerpen veranderen. Ze schildert interieurs, krijgt een fascinatie voor kindertekeningen en volkskunst, verzamelt en tekent zelf kindertekeningen na. Door haar mannelijke collega's wordt haar nagegeven dat ze net zo 'primitief' en 'oorspronkelijk' schildert als de niet-westerlingen. Later, wanneer ze tijdens de Eerste Wereldoorlog naar Scandinavië vlucht, maakt ze ook portretten, liefst van onbekenden. Op die manier kan ze geld verdienen.

Kandinsky zal ze niet meer terugzien, die trouwt in 1917 in Rusland met een ander. Münter keert uiteindelijk, na omzwervingen langs Parijs, Zuid-Frankrijk en Berlijn, en met een nieuwe levensgezel, terug naar hun huis in Murnau. Ze zal er ongetwijfeld nog vaak terugdenken aan de eerste jaren van haar verblijf. Aan de bezoeken van bevriende kunstenaars, van Von Jawlensky en Von Werefkin en anderen. En hoe zij, onopvallend maar doelgericht, in 1910 de riemen tijdens de boottocht over de Staffelsee in handen had.

Meer weten

Bezoeken

'Gabriele Münter'

Louisiana Museum of Modern Art
Humblebæk

Denemarken

www.louisiana.dk

03-05 t/m 19-08

De vergeten avant-garde

Over de Russische avant-garde bestaat opvallend weinig documentatie. Het is dan ook een van de favoriete 'jachtterreinen' van vervalsers. Onlangs werden 24 werken weggehaald uit het Gentse Museum voor Schone Kunsten (MSK). De zaak is echter complexer dan men op het eerste gezicht denkt. David Harel, een Israëlische verzamelaar, licht een tip van de sluier voor ons op.

TEKST & PORTRET: JOHAN-FRÉDÉRIK HEL GUEDJ

“Vanaf 2003 tot aan zijn dood in 2008 verzamelde mijn vader werken van de Russische avant-garde. Hij kocht die in Tel Aviv. Ze waren vuil, niet ingelijst en vertoonden sporen van spijkers. De schilderijen waren gesigneerd en vergezeld van de resultaten van chemisch onderzoek, waaruit bleek dat de mate van polymerisatie van de olieverf en de verharding van de pigmenten overeenstemden met de ouderdom van de werken. De omgeving van mijn vader waarschuwde hem: “Kijk uit, de werken zijn waarschijnlijke vals of gestolen!” Met de nodige humor antwoordde Yossi: “Willen jullie mij leren wat een vals werk is? Willen jullie Pavarotti leren zingen?” In zijn netwerk zaten immers sommige van de beste documentenvervalsers ter wereld, maar hij wist tevens dat zelfs de beste vervalsingen niet bestand waren tegen grondig laboratoriumonderzoek.” Vader en zoon Harel namen dus het dertigtal werken van de collectie onder de loep en ontdekten dat het communistische bewind ze in 1928 had laten weghalen uit musea, omdat ze ‘de Sovjetrealiteit bedorven’. Ze werden overgebracht naar Oekraïne. In 1937 beval Stalin zelfs om ze te vernietigen. Harel reisde naar Kiev en vervolgens naar Moskou, zocht en vond in het RGALI (kunst- en literatuurarchief van de Russische overheid) verhelderende documenten. Hieruit bleek dat de schilderijen waren overgebracht naar de in 1922 opgerichte ‘Schildergalerie van Kiev’, die in 2017 het Staatsmuseum voor Russische Kunst van Kiev werd. Hij vond ook een inventaris van ‘vermiste’ werken.

Malevitsj, het ‘Spetsfond’ en de Grote Zuivering

In 1937 werd in Kiev het ‘Spetsfond’ (speciale collectie) in het leven geroepen. De werken uit

deze collectie werden opgeborgen in de kelder. Pas na de instorting van de USSR, in 1991, werden ze er weer uit gehaald. Het ‘Spetsfond’ had echter geen officiële inventaris van werken. Malevitsj, zelf geboren in Kiev, is typerend voor dit wegwerkend systeem. In de periode 1919-1921 verwierf het kunstfonds van de Russische revolutie 46 werken van zijn hand (het Museum van de Schildercultuur in Moskou bezat er 14). Als boerenzoon werd Malevitsj hard getroffen door de ‘dekoelakisering’ (het elimineren van de koelakken, de grote boeren, als klasse). Bovendien vielen zijn religieuze inspiraties, te zien in onder meer zijn fameuze ‘Zwart vierkant’ en de reeks ‘Suprematisme’, met geometrische kruismotieven, niet in de smaak. Tijdens de Grote Zuivering (1937-1939) kwamen honderdduizenden mensen, onder wie ook kunstenaars, om het leven, en werden 2.655 kunstwerken opgeborgen in de kelders van het Nationaal Kunstmuseum in Kiev. De eerste inventaris van dat museum, uit 1928, vermeldt

linkerpagina

De Israëlische verzamelaar David Harel kwam naar Brussel om het boek over de verloren werken van Malevitch te presenteren.

boven

Kazimir Malevitsj, ‘Supermatist Composition With Place in Projection’, 1915. Olieverf op doek, 53 x 53 cm. Verkocht bij Sotheby’s New York op 16 mei 2017. © Sotheby’s. \$ 21.162.500 (€ 19.093.009)

rechts

Kazimir Malevitch, 'Red Oval and Black Cross', 1916. Olieverf op doek, 80 x 40 cm. Van dit werk is er geen documentatie over de herkomst. Courtesy Reichmann Hamburger Publications.

onder

Kazimir Malevitsj, 'Suprematism No. 57 (Dynamic Suprematism)', 1916. Olieverf op doek, 80 x 80 cm. Tate Gallery, Londen. © Tate.

rechterpagina

Kazimir Malevitsj, 'Cubism', 1913. Olieverf op doek, 119 x 82 cm. Dit niet-gedocumenteerde werk was een van de 14 werken van Malevitsj uit het Museum voor Picturale Cultuur van Moskou, die tentoongesteld werden bij Galerie Tretiakov in 1929. Courtesy Reichmann Hamburger Publications.

titels van werken en namen van kunstenaars die niet meer voorkomen in de tweede inventaris, uit 2006. Ze staan nochtans op een lijst van het 'Spetsfond' uit 1938. In 1951 beval het Centraal Comité van de communistische partij de vernietiging van alle schilderijen. De toenmalige conservator, een zekere Shpakov, weigerde dat echter. In 1989 doken 29 van de 46 werken van Malevitsj uit het oorspronkelijke kunstfonds weer op, op de eerste grote tentoonstellingen in het Westen, onder meer in het Stedelijk Museum in Amsterdam. Over hoe ze zoek zijn geraakt, bestaan tegenstrijdige officiële verklaringen: door de overstromingen in 1940, of tijdens de nazi-bezetting in 1942-1943? Andere werken belandden dan weer in westelijk Siberië.

Handtekeningen, retouches en boerinnen

David Harel en zijn mede-auteur, professor Joseph Agassi, konden rekenen op het advies van professor Myroslav Shkandrij, die in 2001 een Russische tentoonstelling organiseerde in Canada. Ze vergeleken sommige vermiste schilderijen van het 'Spetsfond' met schilderijen van het kunstfonds van de USSR, tentoongesteld in overheidsmusea in Nizjni-Novgorod en Sint-Petersburg, en in het Stedelijk Museum in Amsterdam. Ze onderzochten ook de handtekeningen. Malevitsj signeerde met hoofdletters of cursieve letters, in cyrillisch schrift. Soms stond zijn handtekening naast het woord 'Supremus', in Latijnse letters, soms afgekort tot 'Sup', en het initiaal . (van : jaar),

onder

Courtesy Reichman Hamburger Publications.

gevolgd door het jaartal. De schilder heeft ook verschillende werken eigenhandig gerestaureerd. De retouches, overschilderingen en bijwerkingen zijn vaak duidelijk te zien. In brieven uit 1929, ter gelegenheid van de tentoonstelling in de Tretjakov-galerie, heeft hij het trouwens over retouches. Verschillende niet-geïnterpreteerde werken, die in 1929 niet geretoucheerd werden, getuigen van dezelfde penseeltechnieken als de gecatalogiseerde schilderijen. In een brief uit 1932 heeft de kunstenaar het over de verkoop van een schilderij met daarop vier boerinnen, waarvan de afmetingen niet overeenkomen met die van welk ander geïnterpreteerd schilderij ook. De compositie van dit tot het 'Spetsfond' behorend doek lijkt nochtans in verschillende opzichten op die van werken waarvan de echtheid buiten kijf staat. Dat blijkt uit een infraroodanalyse.

Echte of valse renaissance?

In de periode 1928-1938 had de USSR een grote behoefte aan vreemde valuta's. Dus liet Stalin zo'n 250 meesterwerken uit de Hermitage (onder meer van Titiaan, Rembrandt en Rubens) verkopen. De Russische avant-garde had in zijn ogen niet de minste waarde. In 1957 kocht het Stedelijk Museum 49 werken van Malevitsj voor het equivalent van £ 15.000. In 1985 kocht een museum uit New York een olieverfschilderij getiteld 'Drie suprematistische iconen' voor \$ 1.020. De renaissance van Malevitsj en de Russische avant-garde kwam er door de eerste grote Russisch-Nederlandse tentoonstelling in 1989. Meteen schoten de prijzen de hoogte in. Een 'Zelfportret' ging in 2002 van de hand voor \$ 660.000. In 2008 werd 'Suprematisme 1915' verkocht voor 60 miljoen. De tentoonstelling in 1989 bracht meteen ook aan het licht dat de Tretjakov-galerie nog slechts vier werken van Malevitsj bezat en er veertien

'vermist' waren. De catalogus opgemaakt door Stanislas Ivanitsky, het hoofd van de afdeling Sovjetschilderkunst van het museum, maakte echter melding van 49 werken op basis van een vermeende officiële archieflijst. Wellicht was dat om een gênante situatie te verhullen: het museum heeft veel van deze schilderijen verkocht, verloren of verbannen. "Er zitten heel veel fouten in deze lijst en ze bevat geen verkoopdocumenten, datums, of namen van bevoegde personen", zegt Harel. "Ons onderzoek neigt ons te denken dat dit een nepdocument is om de transfers op bestelling van Stalin te verbergen." Hij staaft die bewering door de lijst met werken die in 1929 kortstondig in de Tretjakov-galerie werden tentoongesteld op overtuigende wijze te corrigeren. "In de jaren 1990, toen het regime afbrokkelde, kwamen honderden werken incognito uit het 'Spetsfond' en vonden ze hun weg naar de westerse markt, waar ze met de nodige scepsis werden onthaald." Zijn die niet-geïventariseerde, niet-gedocumenteerde en niet-gecatalogiseerde werken dan niet gewoonweg vals? Glimlachend antwoordt Harel: "Sommige doeken uit het 'Spetsfond' bevinden zich thans bij mij thuis."

onder

De Israëlische handelaar Yitzhak Zarug verkocht aan de verzamelaar Yossi Harel verschillende werken van Malevitsj, die uit het Spetsfond kwamen en gedurende verschillende decennia in de kelders van het Staatsmuseum voor Russische Kunst in Kiev verborgen zaten. Hij zat bijna drie jaar in een Duitse gevangenis op verdenking van vervalsing, waarna hij vrijgesproken werd door de overheid (behalve voor drie van de 1.800 werken). © Foto: D. R.

Het vonnis van Wiesbaden

De werken die Yossi Harel heeft gekocht van een galeriehouder uit Tel Aviv komen van Yitzhak Zarug, een Israëlische kunsthandelaar die in 1992 naar Oekraïne reisde, op zoek naar objecten van joodse oorsprong. Een lokale handelaar bood hem toen een olieverfschilderij van El Lissitzky aan. Zarug kocht het, zonder meteen het belang ervan te kunnen inschatten. Daarna kocht hij er nog een groot aantal. In 2013 werd hij aangehouden door de Duitse politie, na te zijn verklikt. Zijn 1.800 werken werden in beslag genomen. Na een grondige analyse door de wetenschappelijke politie oordeelde de rechtbank in Wiesbaden dat de werken echt waren, behalve drie, die mogelijk vals waren. "Naar alle waarschijnlijkheid komen de werken van Zarug uit het 'Spetsfond'." Dat zou moeten blijken uit de door David Harel bestudeerde archiefdocumenten. De Londense woordvoerder van Zarug zegt dat het vonnis van Wiesbaden het over drie mogelijke valse werken heeft om het gerechtelijke ingrijpen te verantwoorden en dus gezichtsverlies te vermijden. De handelaar-verzamelaar werd immers veroordeeld tot een straf overeenkomend met zijn onrechtmatige detentie (bijna drie jaar, n.d.r.). Volgens hem luidt de boodschap aan de gerechtelijke instanties die de handelaar ten onrechte hebben laten veroordelen, met alle schade van dien, als volgt: "Gelukkig beschikt de justitie over de middelen om dergelijke manoeuvres ongedaan te maken." Sinds 2009 zijn er in Frankrijk (Tours), Duitsland (Wiesbaden), het Verenigd Koninkrijk (Tate Modern) en Gent (MSK) verschillende collecties in beslag genomen of waren ze het onderwerp van een gerechtelijk onderzoek. Daarna werden ze, indien bleek dat ze niet vals waren, geheel of gedeeltelijk terugbezorgd aan hun eigenaar. Zijn die affaires een gevolg van een gecoördineerde actie?

Meer weten

Lezen

David Harel en Joseph Agassi,
'Malevitch: The Lost Paintings',
Reichman Hamburger Publications
Ltd, Tel Aviv, 2018,
ISBN 9789655725612
ISBN 9789655725629.

Bezoeken

Tentoonstelling 'Chagall, Lissitzky,
Malevitch. L'avant-garde Russe à
Vitebsk (1918-1922)'
Centre National d'Art et de Culture
Georges Pompidou
Parijs
www.centrepompidou.fr
t/m 16-07

De Fatimiden

Bloeitijd van de Islamitische cultuur

Het aan de islamitische kunst en cultuur gewijde Aga Khan Museum in Toronto, dat zijn deuren opende in 2014 op initiatief van de Aga Khan Trust for Culture, een agentschap van het Aga Khan Development Network, houdt nog tot begin juli een tentoonstelling over de bloeitijd van de isma'ilitische islam, toen de dynastie van de Fatimiden over een groot deel van de moslimwereld heerste.

TEKST: CHRISTOPHE DOSOGNE

Dat is geen toeval. Prins Karim Al-Hus-saini, de huidige Aga Khan IV, is immers de geestelijke leider van de isma'ilitische nizari's, een stroming binnen de sjiiitische islam die rechtstreeks teruggaat op het Fatimidische isma'ilisme. De dynastie van de Fatimiden is zo genoemd naar Fatima, de dochter van de profeet Mohammed en de echtgenote van de vierde kalief, Ali, een neef van de profeet. De oorsprong van de dynastie gaat terug op de isma'iliten, een sjiiitische beweging die uitkijkt naar de komst van een Mahdi, die zal afstammen van Mohammed, via Ali en Fatima, en uiteindelijk ook van Ismaël, de zoon van Abraham. Deze Mahdi of verlosser zal de islam vernieuwen en rechtvaardigheid doen heersen onder de mensen. In januari 910 stichtte een leider van deze sjiiitische beweging, Ubayd Allah Said, die na zijn machtsovername door het leven ging als Ubayd Allah al-Mahdi, de dynastie van de Fatimiden

in Ifriqiya (de Arabische naam van het huidige Tunesië). Het pad was in 909 voor hem geëffend door missionarissen ('dais') van zijn organisatie. Een van hen, Abu Abd Allah al-chii, die naar Noord-Afrika was gestuurd, had de Kutama, een Berberse stam, voor zijn meester weten te winnen. Met hun steun kon hij de heerschappij van de Aghlabiden in de Maghreblanden ondermijnen. Ubayd Allah Said vestigde zich in Kairouan, een stad in het huidige Tunesië, en nam de titel van 'mahdi' en 'amir al-muminin' (leider der gelovigen) aan. Zo werd hij de rivaal van de soennitische kalief in Bagdad, die tot de dynastie van de Abbasiden behoorde. De Fatimiden beschouwden hem als een onrechtmatige heerser. Ze vonden dat enkel nakomelingen van de profeet over de moslims mochten heersen. De verovering van de Maghreblanden zagen ze slechts als een eerste stap naar de verovering van de hele moslimwereld. De Fatimiden profiteerden van hun machts-

boven
Plaat, Egypte of (waarschijnlijker)
Zuid-Italië, 12e eeuw, uitgesneden,
gegraveerd en doorboord ivoor,
met sporen van polychromie.
Collectie Louvre, Parijs.

links
Olifanttand, Sicilië, 12e eeuw, zilveren frame (Engeland, 17e eeuw), uitgesneden ivoor. Collectie Aga Khan Museum, Toronto.

onder
Kom, Egypte, ca. 1000, faience, glansverf op wit ondoorschijnend glazuur. Collectie The Metropolitan Museum of Art, New York. © Foto: Art Resource, New York.

positie in Noord-Afrika om een leger op de been te brengen en een vloot te bouwen, waarmee ze dan de oostelijk gelegen moslimgebieden zouden veroveren. In 969 slaagden ze erin Egypte aan hun heerschappij te onderwerpen. Het land zou al snel het centrum van hun rijk worden. De vierde kalief, al-Muizz, verliet Ifriqiya in 972 en vestigde zich het jaar erna in Caïro, hun nieuwe hoofdstad, aan de oevers van de Nijl. De heerschappij van de Fatimiden valt dus onder te verdelen in twee periodes: een Maghrebijnse (van 909 tot 973) en een oosterse (van 973 tot 1171).

Bloeitijd

De Fatimiden-periode wordt beschouwd als de bloeitijd van de isma'ilitische geschiedenis. Op het hoogtepunt van hun macht regeerden de Fatimiden over Noord-Afrika, de Arabische Hidjaz (met de heilige steden Mekka en Medina), Jemen, Syrië, Palestina, Sicilië en Sardinië. Er heerste grote economische voorspoed en hun hoofdstad Caïro (al-Qahira, de Zegevierende) groeide uit tot een van de belangrijkste steden van de moslimwereld en een kruispunt van handelsroutes tussen Indië en Italië, tussen Europa en het Midden-Oosten. De Fatimiden ontwikkelden ook de zeeroutes die Jemen verbonden met Indië. Dankzij die handel kon de isma'ilitische islam eveneens voet aan de grond krijgen in het Indische subcontinent. Caïro werd ook een van de belangrijkste artistieke, intellectuele en spirituele centra van de moslimwereld, met universiteiten als Al-Azhar en Dar al-Hikma, het Huis der Wijsheid, waar onder meer hellenistische wetenschappen werden onderwezen. Op religieus gebied waren de Fatimiden zeer tolerant. Ze betoonden ook grote belangstelling voor boeken, bibliotheken en literatuur. Als mecenasen steunden ze tal van intellectuelen, schrijvers en dichters, aan wie ze grote sommen geld schonken, opdat ze in hun werken de lof van de dynastie zouden zingen. Een van

Prins Karim Al-Hussaini, de huidige Aga Khan IV, is de geestelijke leider van de isma'ilitische nizari's, een stroming binnen de sjiietische islam die rechtstreeks teruggaat op het Fatimidische isma'ilisme.

de bekendste dichters was Ibn Hâni' al-Andalusi (overleden in 973). Globaal genomen was de 10e eeuw de bloeiperiode bij uitstek van de islam. De Franse islamoloog Louis Massignon (1883-1962) had het over 'de isma'ilitische eeuw van de islam'. Het was evenwel slechts de elite die deze variant van het sjiiitische geloof aanhing. De grote meerderheid van de bevolking was soennitisch. In de tweede helft van de 12e eeuw ging het gezag van

de Fatimiden bij gebrek aan aanhangers onder de bevolking ten onder, door volksoptstanden en door de aanvallen van kruisvaarders. De laatste der Fatimiden werd afgezet door Saladin.

Rijke kunstproductie

De kunstproductie uit de tijd van de Fatimiden, waar het Aga Khan Museum nu de schijnwerpers op richt, was aanzienlijk. Reeds bij het begin van de dynastie werd ze gestimuleerd, door de rivaliteit met het hof van de soennitische Abbasiden, die sinds de 8e eeuw vanuit Bagdad regeerden. Om zich te kunnen meten met de Abbasiden hadden de Fatimiden allereerst een nieuwe, prestigieuze hoofdstad nodig. Vandaar dat ze in Caïro imposante moskeeën lieten bouwen. De versiering ervan was sober, met veel stucwerk, onder meer in de mihrabs. Ze bevorderden ook de ontwikkeling van de houtsnij kunst, het lustrewerk, de bewerking van bergkristal, geslepen of gelustreerd glaswerk, de textielproductie, de ivoorsnij kunst, de goudbewerking en de juwelierskunst. De belangrijkste sector was echter die van het textiel (linnen en zijde). De textielhandel was voor het hof een belangrijke bron van inkomsten. In het algemeen waren de siermotieven vaak geïnspireerd op de plantenwereld of het Koefische schrift. Goudkleurige, glanzende keramiek was overal te vinden. De versiering ervan was aanvankelijk figuratief, maar werd gaandeweg steeds abstracter, terwijl de vormen eenvoudiger werden. Ook de bewerking van bergkristal nam

De geraffineerde stukken getuigen van de luister van een dynastie daterend uit de bloeitijd van de islam.

boven
Kom, Egypte, 11e-12e eeuw, faïence, glansverf op wit doorschijnend glazuur. Collectie Museum voor Islamitische Kunst, Caïro. © Foto: The American University in Cairo Press.

rechts
Flesje voor khôl, Egypte, 12e eeuw, geslepen bergkristal. Collectie Museum voor Islamitische Kunst, Caïro.

in de Fatimiden-periode een hoge vlucht. Men maakte er niet alleen waterkannen mee, waarvan een beroemd exemplaar bewaard wordt in de San-Marcobasiliek in Venetië, maar ook parfum- en khôlflesjes, versierd met plantaardige en dierlijke

motieven, vaak vogels of leeuwen. Die zeldzame geraffineerde stukken, waarvan er veel in de loop der eeuwen zijn verdwenen, getuigen van de luister van een dynastie daterend uit de bloeitijd van de islamitische cultuur.

Op religieus gebied waren de Fatimiden zeer tolerant.

links
Mihrab, Egypte, ca. 1137-1138 of ca. 1146-1147, uitgesneden hout. Collectie Museum voor Islamitische Kunst, Caïro.

Meer weten

Bezoeken

'The World of the Fatimids'
Aga Khan Museum
Wynford Drive 77
Toronto, Canada
www.agakhanmuseum.org
t/m 02-07

Weens porselein

Een 300 jaar oude gunst herdacht

Op 25 mei 1718 verleende Kaiser Karl VI in Wenen een privilege, waardoor een zekere Du Paquier voor 25 jaar het alleenrecht in Oostenrijk kreeg om in zijn manufactuur porselein te maken. Het feit wordt gevierd met een tentoonstelling van het Weense porselein.

TEKST : **FREDERIK F. BARENDS**

De naam van de begunstigde was voluit Claudius Innocentius Du Paquier. Hij zou geboren zijn in 1679, maar niemand weet of dat in Holland, Duitsland of Frankrijk was. De plaats Trier wordt ook wel genoemd, maar het enige dat zeker is, is dat hij rond 1700 'Kriegskommissar' aan het hof in Wenen was. In die functie bezocht hij rond 1716 de Albrechtsburg te Meissen en de aldaar in 1710 gestichte 'porzellanmanufaktur'. Het moet hem op het idee gebracht hebben een soortgelijk bedrijf ook in Wenen op te richten. Hij had echter geen enkele kennis van de porseleinfabricage. Met de hulp van de diplomaat Damian Hugo von Virmond lukte het hem echter in 1717 twee werknemers van Meissen die van het productieproces op de hoogte waren, over te halen om de Albrechtsburg te ontvluchten. Het waren de emailleur Christoph Konrad Hunger en de werkmeester Samuel Stöltzel. Met hun kennis van het arcanum werd in 1718 even buiten Wenen, op het landgoed te Rossau van Gräf Johann Ferdinand von Kueffstein het tweede Europese porseleinbedrijf in gang gezet. Het pad zou niet over rozen gaan, maar er werd in de loop der jaren wél zeer hoogwaardig porselein gemaakt.

De oorspronkelijke porseleinfabricage in Wenen was gestoeld op een vorm van bedrijfsspionage.

Een porseleinen schenkan met oor en een polychroom decor van bloeiende planten rond een Chinees huis. Deze kan is ontstaan tussen 1725 en 1730 en vooral de vorm van het oor is heel opmerkelijk. Eigenlijk is dat iets waaraan men porselein uit de Du Paquierperiode (1718-1744) altijd kan herkennen. De oren komen dan in de meest fantasievolle variaties voor en vormen zo in zekere zin een mogelijkheid om iets aan Wenen toe te schrijven, want porselein uit deze vroegste periode is nagenoeg nooit gemerkt. Nadat Du Paquier in 1718 met de fabriek gestart was kwam hij helaas al gauw in financiële moeilijkheden. Een gevolg hiervan was dat de twee aan Meissen ontfoetselde medewerkers, Christoph Konrad Hunger en Samuel Stöltzel, in 1720 de benen namen en naar hun oorspronkelijke werkgever terugkeerden. Hoewel zij niets van hun kennis prijsgegeven hadden, bleken de overige werknemers zoveel ervaring te hebben opgedaan dat zij het bedrijf konden voortzetten. © Joe Coscia Jr./ MAK.

Een polychroom gedecoreerde porseleinen schotel met deksel, het geheel in de vorm van een schildpad met zijn exotische berijder. Ontstaan rond 1730, in de vroege periode van Du Paquier. Ongetwijfeld heeft men zich hierbij in Wenen enigszins laten inspireren door Meissen, maar dat kwam wel meer voor bij vroege keramische bedrijven. Men verleende niet alleen graag onderdak aan weggelopen werknemers van de concurrentie, maar men nam ook zonder enig probleem modellen van elkaar over of varieerde daarop. Du Paquier, die de protectie van het hof genoot, leverde zijn producten daarnaast ook aan de aristocratie. Zo kreeg hij van Gräfin Maria Antonia von Czobor kort na 1724 de opdracht een porseleinkamer in te richten in haar Dubsky paleis in Brno. Dergelijke kamers waren in die tijd erg in de mode en deze bevatte maar liefst 1500 stuks porselein. In 1912 is de schotel in z'n geheel overgebracht naar het Museum für angewandte Kunst (MAK) te Wenen, waar u hem nog steeds kunt aantreffen. © Joe Coscia Jr. / MAK.

Een polychroom gedecoreerde porseleinen klokombouw uit circa 1730, die herinneringen oproept aan de barokke uitbundigheid. Gezien de toeschrijving aan de vroege Du Paquierperiode, kan vastgesteld worden dat bijna niemand in die tijd al problemen had met de slavernij. Pas tegen het einde van de achttiende eeuw ontwikkelde zich, en dan nog slechts in beperkte kring, het verzet hiertegen. In 1730 werden deze figuren alleen maar als exotisch ervaren. Het verdient overigens de grootste bewondering dat het bedrijf van Du Paquier, dat nauwelijks tien man personeel in dienst had, een dergelijk fraai werkstuk kon leveren. In 1721 had men namelijk een nieuw onderkomen moeten betrekken in de zomerresidentie van de Graf von Kueffstein te Bregenz. De aanleiding daarvoor was dat Salomon Stöltzel, voordat hij uit onvrede op 7 april 1720 met stille trom vertrok naar Meissen, de enige oven in Rossau vernietigd had. Ook had hij bij die gelegenheid de aanwezige porseleinmassa totaal onbruikbaar gemaakt. Het was voor Du Paquier, met zijn kleine bedrijfje en zijn toch al voortdurende financiële problemen, een aanzienlijke schadepost. © Joe Coscia Jr. / MAK.

Een porseleinen tafelstuk, voorstellende drie putti bezig met de porseleinproductie. Dergelijke vormstukken werden tijdens een feestelijk diner als versiering midden op de eettafel geplaatst. Dit exemplaar is een van de Zwettl tafelstukken en afkomstig uit de abdij aldaar. Het stamt uit 1768, het midden van de plastische periode (1744-1784). Nadat Du Paquier in 1727 op wens van de keizer al eens een lening van 18.000 Thaler kreeg van de stad Wenen om een bankroet te voorkomen, was het water in 1743 tot aan de lippen gestegen. Du Paquier had toen een schuld van 45.459 Thaler. Hij zag zich dan ook genoodzaakt om het jaar daarop de eigendomsrechten van zijn bedrijf, inclusief alle schulden, over te doen aan Erzherzogin Maria Theresia van Oostenrijk. Het ging daarna verder onder de naam 'Kaiserliche Porzellanmanufaktur Wien'. Tussen 1747 en 1784 was beeldhouwer Johann Joseph Niederauer, een leerling van Georg Raphael Donner, de modelmeester, en in dit tafelstuk laat zijn hand zich dan ook duidelijk herkennen.
© Georg Mayer/ MAK.

Tegenwoordig neemt men op vakantie een picknickmand met plastic bekertjes en borden mee, maar in de achttiende eeuw deed men dat wel anders. Dit polychroom gedecoreerde porseleinen déjeuner voor op reis, werd tussen 1760 en 1770 gemaakt en was verkrijgbaar in een bijgeleverde leren koffer. In deze periode richtte men zich in Wenen nog sterk op het rococo en hield, wat de modellen en de decoraties betreft, goed in de gaten wat er in Meissen en Sèvres gebeurde. Er werden zelfs decorateurs uit Meissen aangetrokken, maar deze bleven niet lang in Wenen, want échte financiële successen bleven uit. Het ging nog steeds even moeizaam als het onder Du Paquier gegaan was. Typerend hiervoor is de zegswijze: 'Waar Meissen bloeide, faalde Du Paquier'. Hij bleef overigens na de overname nog een jaar als directeur in Wenen aan, maar verdween daarna van het toneel, om in 1751 te overlijden in een ziekenhuis voor verarmde burgers.
© Georg Mayer/ MAK.

Dit polychrome porseleinen vormstuk uit kort na 1762, stelt een verkoper van thermometers voor en is van de hand van Joseph Gmandtner. Hij was in Wenen modellenmaker van 1762 tot 1804. Hoewel dit soort figuren tegenwoordig meestal in vitrines of op etagères aangetroffen wordt, waren zij oorspronkelijk bedoeld als taferversiering. Er werd daarbij sterk naar de productie van Meissen gekeken. Daar werden namelijk hele series van dergelijke straathandelaren gemaakt, waarbij elk van hen uitgebeeld werd met zijn specifieke koopwaar. Het tafelend gezelschap werd dan geacht er de straatroep van zo'n koopman bij te bedenken. Er was veel vraag naar dit soort figuren en zo produceerde men in Meissen ook een serie met figuren uit de 'commedia dell'arte' en een met het beroemde apenorkest. In Wenen maakte men dit dan ook ijverig na. Ondanks dat, leidde het niet tot grote financiële successen. © Georg Mayer/ MAK.

Dit in de stijl van het Wedgwood 'jasperware', door Johann Schiffaur gedecoreerde porseleinen déjeuner voor twee personen, stamt uit circa 1789. Het is dus ontstaan in de derde periode van het bedrijf, die weleens de schilderachtige periode wordt genoemd. Ook komt voor dit tijdvak de naam Sorgenthalperiode voor. In 1784 stond de fabriek namelijk wegens de slechte bedrijfsresultaten te koop, maar er waren uiteraard om die reden geen gegadigden. De directie werd dan maar toevertrouwd aan Konrad Baron von Sorgenthal (vandaar die naam), en onder zijn leiding bloeide het bedrijf weer op. Dit was vooral te danken aan het feit dat men porselein produceerde dat in de mode was, zoals het hier afgebeelde classicistische déjeuner. Wedgwood had in 1775 ontdekt dat hij de klei voor zijn producten door en door kon mengen met bariumsulfaat. Hij noemde die vinding 'jasper' en vervaardigde het in vele kleuren, als ondergrond voor in wit uitgevoerde klassieke reliëfs. Vooral de combinatie van een blauwe ondergrond met witte reliëfs werd razend populair. Vandaar dat men het in Wenen, maar dan in een geschilderde vorm, imiteerde. © Georg Mayer/ MAK.

Een gedeeltelijk vergulde porseleinen siercoupe uit circa 1835, met een polychrome beschildering van bloemen door Joseph Nigg. De herleeft bloei tijdens de Sorgenthalperiode zette zich tussen 1805 en 1833 voort. De leiding was toen in handen van Matthias Niedermayer en men verkreeg veel opdrachten naar aanleiding van het Weense Congres (1814-1815). Vooral onder het opkomende biedermeier werd de bloemschilderkunst enorm populair. Maar ook vedutenschilderingen werden veel gevraagd, o.a. die van Anton Kothgasser. Zijn collega Joseph Nigg was van 1800 tot 1848 aan het bedrijf verbonden en leidde vanaf 1835 ook de leerlingen op. Na 1833, gedurende het late biedermeier en daarna tijdens het historisme, liep de omzet echter weer langzaam terug. De slechte bedrijfsresultaten leidden er uiteindelijk toe dat het bedrijf in 1864 gesloten werd. De voorraad modellen (600) werd verkocht en vele daarvan doken later weer bij Herend op. Het huidige Weense porselein is dan ook afkomstig uit een nieuw, in 1923 in Wenen opgestart initiatief. © Georg Mayer/ MAK.

Meer weten

Bezoeken
'300 Jahre Wiener
Porzellanmanufaktur'
Museum für angewandte Kunst
(MAK)
Stubenring 5
Wenen
16-05 t/m 23-09

De bergère...

Heerlijk comfortabel

Meubelhistoricus

Edward Lucie-Smith:

“Meubelen uit de 18e eeuw zijn nog steeds zeer in trek bij liefhebbers. Ze beantwoorden aan de moderne noden en bezitten tegelijk ook die elegantie die de hedendaagse ontwerpers moeilijk kunnen evenaren.”

De bergère is de elegante belichaming van de 18e eeuw waarin hij het licht zag: sierlijke lijnen, een fraaie rugleuning, lage armleuningen, een brede en diepe zitting, met daarop een hoog los kussen. Een en al comfort, mét klasse!

TEKST: ANNE HUSTACHE

Van de bergère werden uiteenlopende modellen ontworpen, naargelang de veranderende mode. De laatste jaren van de regering van Lodewijk XIV werden gekenmerkt door strengheid en een uiterst strak protocol. Een zekere ontspanning kwam er tijdens de Régence en daarna onder Lodewijk XV, die niet in Versailles was opgegroeid, maar in het Tuilerieënpaleis, in Parijs. Het is onder zijn bewind dat de interieurs veranderden. De achterevolgende grote ruimten werden opgesplitst in kleinere ruimten, met een duidelijker functie: gezelschapsruimte (de voorloper van de salon), eetkamer, enz. De fauteuils stonden ook niet langer tegen de muren, zodat men dicht bij elkaar

kon zitten. In het algemeen ging het er minder stijfdefitig aan toe en er werd ook steeds meer aandacht besteed aan het comfort. Door de vraag naar meer comfort ontstonden nieuwe meubelen: chiffonnières, toilettafels, secretaires met twee tegenover elkaar geplaatste hellende kleppen, speeltafels, enz. Meubelhistoricus Edward Lucie-Smith: “Meubelen uit de 18e eeuw zijn nog steeds zeer in trek bij liefhebbers. Ze beantwoorden aan de moderne noden en bezitten tegelijk ook die elegantie die de hedendaagse ontwerpers moeilijk kunnen evenaren.” De bergère is ontstaan door een aanpassing van de oorfauteuil (een fauteuil met hoofdsteunen aan weerszijden): de zitting werd verbreed en voorzien van een dik kussen, terwijl de armleuningen werden verlaagd en minder ver naar voren komen. Het is evenwel moeilijk te bepalen waar de naam oorspronkelijk vandaan komt. Wellicht dankt de bergère zijn naam aan de landelijke taferelen met herders die je vaak zag op behang, met name dat vervaardigd was van ‘toile de Jouy’, waar de bergères mee werden bekleed.

Bergère in Louis XV-stijl, midden 18e eeuw. Beukenhout en stof. © D.R.

Mode is niet altijd synoniem met gemak. Denk maar aan de hoepelrokken, die razend populair waren in de 18e eeuw. Hoe moest je je met zo'n ding aan nestelen in een fauteuil? De hofdames moeten vast blij zijn geweest met deze bergère, het resultaat van een subtiele aanpassing van de fauteuil. De armleuningen komen minder ver naar voren, om de nodige ruimte te bieden aan de hoepelrok. De meubelmaker heeft hier de zijwanden en de leuning subtiel opengewerkt, om de fauteuil lichter en sierlijker te maken. Op de brede zitting ligt een los en dik kussen. In het beukenhout zijn geraffineerde, modieuze motieven uitgesneden. Fijn loofwerk zet het frame, de poten, de zitting en de armleuningen kracht bij.

Bergère met 'oren', met stempel van Jean-Nicolas Blanchard (meester geworden in 1771). Uitgesneden notenhout, versierd met lijstwerk.

© Antiquité Catalogue.

Deze bergère van imposante afmetingen is aan weerszijden voorzien van een hoofdsteun (oor of wang genoemd). Zo'n model noemt men een 'confessionnal' (wat in het Frans ook 'biechtstoel' betekent). De uitgesneden lijst van de hoofdsteunen vormt een mooie golvende lijn, onderbroken door een gecapitonneerde armsteun. Dit meubel werd gemaakt door Jean-Nicolas Blanchard de Jongere, geboren omstreeks 1730 en meester geworden in 1771. Zijn stempel is achteraan te zien op de dwarslat. In 1776 leverde hij een groot aantal meubelen aan de graaf van Artois. Hij vervaardigde ook de stoelen voor de Grand Salon de Mesdames, de zussen van de koning, in het kasteel Bellevue.

Bergère van Marie-Antoinette, 1780, met stempel van François II Foliot, naar een ontwerp van Jacques Gondoin, 1780. Verguld hout. Verkocht bij Christie's Londen in juli 2015. © Christie's Images. Ltd. £ 1.762.500 (€ 2.445.200).

Deze prachtige bergère is het enige overgebleven stuk van een ensemble besteld door koningin Marie-Antoinette voor de ronde salon van het Pavillon du Belvédère, in de Engelse tuin van het Petit Trianon, in Versailles. Misschien heeft Marie-Antoinette erin gerust, toen het meubel in 1781 werd geleverd en ze in verwachting was van de kroonprins? François II Foliot (1748 – na 1808), die tot een beroemde familie van meubelmakers-houtsnijders behoorde, had toen al de leiding van het familiebedrijf ('Au duc de Bretagne', in de Rue de Cléry, in Parijs) overgenomen. Deze bergère doet zijn reputatie als meubelmaker alle eer aan. Foliot was befaamd om de virtuositeit waarmee hij de door hofontwerper Jacques Gondoin bedachte versieringen uitsneed. Op de crème-kleurige zijden stof zijn bloemen en linten geborduurd, motieven waar Marie-Antoinette dol op was.

Gondelvormige bergère in empirestijl. Verguld hout, brokaat. © D.R.

Gondelvormige bergères hebben een rugleuning met een naar weerskanten hellende, vloeiende curve, wat de elegantie en het comfort nog versterkt. De vergulde zwanen, die dienst doen als armleuningen, komen vaak voor in de empirestijl. Hier vormt hun lange hals een sierlijke kromming, via de gespreide vleugels doorlopend tot aan de rugleuning. De gewelfde poten aan de achterkant zijn eveneens typerend voor deze stijl. Gewelfde poten aan de voorkant zijn echter zeldzamer.

Henry Van de Velde, bergère in art-nouveaustijl, 1902. Verkocht bij Christie's Londen in november 2000. © Christie's Images. Ltd. £ 19.975 (€ 32.970).

De Belg Henry Van de Velde was eerst actief als schilder vóór hij zich ging toeleggen op de architectuur en het interieurontwerp. Hij was ook een briljante meubelontwerper. Omdat hij de strijd wilde aangaan tegen de slechte industriële producten die aan het einde van de 19e eeuw de markt overspoelden, richtte hij in Brussel zijn eigen atelier op, waar hij zelf meubelen kon maken. Later ging hij aan de slag in Weimar, waar hij het design hielp vernieuwen. Van de Velde is een van de vaders van de art nouveau. Deze bergère is daar een fraai staaltje van, met zijn subtiele spel van lijnen die de armleuningen verbinden met de poten en de onderste dwarslat. De op bloemen geïnspireerde lijnen zijn kenmerkend voor de art nouveau. Van de Velde stapte echter al snel af van het plantaardige als inspiratiebron en gaf de lijnen een heel eigen dynamiek. In 'Déblaiement d'art' (1894) zette hij de theorie achter zijn visie op lijnen en versieringen uiteen.

André Groult, paar bergères in art-decostijl, jaren 1920. Ebbenhout en verguldsel. © D.R.

Op de Wereldtentoonstelling van Moderne Sierkunst en Kunstnijverheid in 1925, in Parijs, trok André Groult alle aandacht, zowel van het publiek als van de critici, met zijn fameuze chifonnière, ontworpen voor de Chambre de Madame, in een paviljoen ingericht als een Franse ambassade. De ontwerper verwierf zo meteen een vooraanstaande plaats in de ontwikkeling van de Franse art deco. Deze twee bergères zijn een knap staaltje van zijn vernuft, met hun sierlijke vorm, gewelfde poten en de mooie ronding die de zitting kracht bijzet. De opvallende stof waarmee ze bekleed zijn vormt een fraai contrast met de kleine klassieke kwasten die van de armleuningen neerhangen. De art deco had een voorkeur voor kostbare materialen. Hier is dat ebbenhout, mooi geaccentueerd door het verguldsel.

Jean Marc Gady, 'Hug', fabr. Perrouin. Gekleurd beukenhout, structuur van massief eikenhout en schuimplastic met vormgeheugen, bekleed met de driedimensionale stof Innofa. © De kunstenaar. D.R.

Dit is een knusse nazaat van de grote bergères met oren. Deze 'Hug' heeft er de grote afmetingen en de cocoon-sfeer van geërfd. Die sfeer ervaar je meteen wanneer je je behaaglijk in deze grote schelp nestelt, zoals je dat vroeger deed, tussen de oren van zijn voorouder. De brede zitting van 'Hug' ziet er bijzonder uitnodigend uit, als een warm nest waarin je kunt lezen, een uiltje knappen of mediteren. Deze nieuwe versie van de bergère is geïnspireerd op het Amerika en het Denemarken van de jaren 1950. Denk maar aan 'Mad Men' of James Bond. Jean-Marc Gady werd geboren in Parijs en woont er nog steeds. Deze vooraanstaande representant van het Franse design werkt onder meer voor bekende bedrijven als Baccarat, Guerlain, Moët & Chandon en Louis Vuitton. In 2005 opende hij zijn eigen designstudio, waar hij sindsdien op multidisciplinaire wijze objecten, ruimten, interieurs en etalages ontwerpt.

Jurgen Bey & Rianne Makkink, 'Ear Chair'. Houten frame, schuimplastic, stof. © Studio Makkink & Bey.

Deze futuristische bergère is voorzien van wel heel fors uit de kluiten gewassen 'oren', bedoeld voor een optimale concentratie. Het ene oor is trouwens veel kleiner dan het andere, terwijl de armleuning daaronder dient als een bijzettafeltje. In zo'n bergère kun je in alle rust werken, of gewoon een glas binnen handbereik hebben. Het innovatieve van dit ontwerp zit hem echter ergens anders in: wanneer twee bergères van dit type tegenover elkaar worden geplaatst, ontstaat er een ruimte waarvan het intieme karakter nog wordt versterkt door de geluiddempende materialen. In een grote zaal kan men een privégesprek voeren zonder gestoord te worden door geluiden uit de omgeving. Deze 'Ear Chair' werd ontworpen in 2002, op verzoek van een verzekeringsmaatschappij. Hij werd echter pas vanaf 2006 in productie genomen, door Studio Makkink & Bey, genoemd naar de ontwerper ervan, Jurgen Bey, die onlangs nog de nieuwe kantoren van de stad Rotterdam mocht aankleden. Van dit zitmeubel zijn verschillende versies te krijgen, naargelang de gewenste grootte van elk oor.

Unieke veiling Serrurier-Bovy

“De Belgen mogen trotser zijn op hun ontwerpers”

Halverwege de jaren tachtig raakte de Zwitserse antiquair Milo Miler in de ban van Gustave Serrurier-Bovy. Hoewel het werk van de Luikse architect en ontwerper tot de collectie van musea als het Metropolitan in New York en Musée d'Orsay in Parijs behoort, blijft het relatief onbekend. Met de verkoop van een 70-tal stukken bij Cornette de Saint Cyr wil Milo Miler de liefde voor Gustave Serrurier-Bovy bij de Belgen opnieuw aanwakkeren.

TEKST: **ELIEN HAENTJENS**

Hoewel Gustave Serrurier-Bovy (1858–1910) in dezelfde periode en op hetzelfde niveau als Victor Horta en Henry Van de Velde werkte, is zijn werk veel minder bekend. Dat komt onder meer omdat hij zijn praktijk als architect inruilde voor die van meubelontwerper, en omdat hij relatief jong stierf aan een hartaanval. Na een verblijf in Engeland, waar hij in de ban was geraakt van de Arts & Crafts-beweging, begon Serrurier-Bovy in 1893 meubels te maken. “Geïnspireerd door figuren als William Morris en Charles Rennie Mackintosh evolueerde Serrurier-Bovy al snel naar een stijl waarin de typische art-nouveaucurves achterwege bleven. Vanuit zijn architecturale mentaliteit koos hij voor krachtige constructivistische lijnen die een decoratief effect aan het meubel gaven. Bovendien was zijn winkel een soort conceptstore avant la lettre. Door alles zelf te ontwerpen en te produceren zette Serrurier-Bovy in op het huis als totaalconcept”, vertelt Milo Miler.

Al snel oogsten zijn creaties succes, zoals bijvoorbeeld op de ‘Exposition de la Libre Esthétique’ van 1894 in Brussel of de Wereldtentoonstelling van 1900 in Parijs. Aangezien hij tevens winkels in Parijs, Brussel, Zuid-Frankrijk en Nederland opent, moet hij de ambachtelijke productie deels laten varen ten voordele van een meer industriële. Al past dat ook in zijn idealisme, zoveel mogelijk mensen de kans geven om zich met schoonheid te omringen. “Op de wereldtentoonstelling van 1905 in Luik presenteerde hij zijn sobere ontwerpen voor de aankleding van de goedkope woningen in Cointe. Om de prijs te drukken gebruikte hij dennen- of populierenhout, en kon het meubel makkelijk zelf in elkaar worden gezet. Daardoor waren klanten meer betrokken bij de meubelkits,

die hij 'Silex' doopte. Hierin schuilt de grootste vernieuwing die Serrurier-Bovy in de designwereld heeft geïntroduceerd. Al hadden ze in hun tijd amper succes, waardoor ze hem in financiële moeilijkheden brachten", vertelt Miler. "Samen met die ideologie veranderde zijn stijl radicaal. Zo zijn de gebogen lijnen van het slaapkamerenssemble uit 1899, dat ook tot de collectie van het Musée d'Orsay behoort, amper te vergelijken met de meer geometrische Silex-meubelen. Soms versierde hij de meubels met stencils, soms gebruikte hij de schroeven als decoratief element of soms

Door voor Cornette de Saint Cyr in Brussel te kiezen wil Milo Miler het puur financiële karakter van de verkoop overstijgen.

werkte hij ze juist weg. Maar hij creëerde altijd een meerwaarde voor het eenvoudige hout. Op die manier bereikte hij zijn ideaal: de creatie van kunst voor iedereen", vertelt Miler. "Een mooi project is de volledige inrichting van het huis van de Argentijnse familie met Baskische roots Ortiz-Basualdo in Mar del Plata. Zoals wel meer Zuid-Amerikanen kwamen ze voor de inrichting van hun huis naar Parijs. Intussen is het omgevormd tot een museum."

Gepassioneerde gek

Het eerste stuk dat Milo Miler kocht, was een boekenkast uit 1898. "Deze viel me meteen op. Het is een van de stukken die ik niet verkoop. Hij

linkerpagina

Het Zwitserse echtpaar Milo Miler en Julia Kessler hebben besloten hun unieke Serrurier-Bovy-collectie van de hand te doen. © DR.

boven

Buffet, ca. 1905. Eik, inlegwerk, keramiek en messing. Met drie sleutels, 198 x 145 x 55 cm. Richtprijs: € 8.000-10.000. © Cornette de Saint Cyr.

links

Silex tafel, 1905. Populier, schroeven en ronde wisselplaten, in groen geschilderd ijzer, 89 x 41 x 42,5 cm. Richtprijs: € 5.000-7.000. © Cornette de Saint Cyr.

Silex stoel, model: 'à skis', 1905. Populier, schroeven en ronde wisselplaten, in groen geschilderd ijzer, 147 x 59 x 73 cm. Richtprijs: € 3.000-5.000. © Cornette de Saint Cyr.

rechts
'Wagnerbank', ca. 1905. Mahonie, velours en messing, 115,5 x 160 x 55 cm. Richtprijs: € 7.000-9.000. © Cornette de Saint Cyr.

onder
Theetafel met afneembaar dienblad, 1903/1904. Padouk, messing, glas, seigel en originele stof, 102 x 79 x 39 cm. Richtprijs: € 14.000-18.000. © Cornette de Saint Cyr.

staat hier nog steeds links van me”, vertelt Miler aan de telefoon vanuit het Zwitserse Capolago. “In eerste instantie associeerde ik het lijnenspel met een ontwerp van Henry Van de Velde. Pas na vijf jaar ontdekte ik dat het ijzerwerk op de deuren typisch is voor Serrurier-Bovy. Op dat moment besepte ik dat ik al eerder werk van hem gezien had, maar aangezien we als antiquairs soms zoveel te zien krijgen, was het altijd aan mijn aandacht ontsnapt. Bovendien heb ik achteraf gelezen dat Van de Velde inspiratie haalde bij Serrurier-Bovy.”

De ontdekking betekende het begin van een passievolle, diepgaande zoektocht. “Vooral uit het doctoraatsonderzoek van Jacques-Grégoire Watelet, dat nog steeds als het referentiewerk geldt, heb ik enorm veel geleerd. Hoe meer ik wist, hoe meer het als een noodzaak aanvoelde om verder te gaan. Aan collega's vroeg ik om me te verwittigen

Aangezien Serrurier-Bovy winkels in Parijs, Brussel, Zuid-Frankrijk en Nederland opende, moet hij de ambachtelijke productie deels laten varen ten voordele van een meer industriële.

als ze meubels in die stijl zagen, zonder specifiek te zeggen dat ik op zoek was naar Serrurier-Bovy. Zo belde een Griekse familie die aan het verhuizen was me op met de vraag of ik hun meubelen-semble wilde kopen. We kwamen een prijs overeen, maar later bleek dat een handelaar hen een hoger bod had gedaan. Vanuit een telefooncabine kon ik ze uiteindelijk overtuigen om hun gegeven woord te houden”, vertelt Miler.

Al was hij er ook niet altijd als eerste bij. “Toen ik in de Rue de Lille in Parijs liep, trok een wandboekenkast mijn aandacht. Ik ging binnen, en vroeg de prijs. Maar hij was al verkocht. Toen ik vroeg of de antiquair nog andere meubels van dezelfde ontwerper had, antwoordde hij dat ze zeer zeldzaam waren, aangezien een ‘gepassioneerde gek uit Zwitserland’ ze allemaal opkocht. Ik antwoordde dat hij het wellicht over mij had. Toen ik mijn naam zei, kleurde zijn gezicht helemaal rood”, lacht Miler.

Kippenvel

Waarom Milo Miler heeft besloten de collectie van de hand te doen? “Aangezien met elk meubel een mooie anekdote verbonden is, valt het me erg zwaar. Het is zoals kinderen die vertrekken. Maar ik ben 64, en ik denk dat het tijd wordt dat ik de fakkel doorgeef. Ik hoop dat de meubelen een goede nieuwe thuis vinden en dat iemand zich er met dezelfde passie en toewijding in zal verdie-

pen”, vertelt Miler. “Al vallen sommige mensen er ook als een blok voor. Zo kwam er eens een vrouw bij mij, en ze vond niets naar haar zin. Tot ik haar Serrurier-Bovy liet zien. Het was exact wat ze zocht, en ze is een zeer goede klant geworden.” Door voor Cornette de Saint Cyr in Brussel te kiezen wil Milo Miler het puur financiële karakter van de verkoop overstijgen. “Voor mij is het culturele en educatieve aspect van de tentoonstelling voor de verkoop minstens even belangrijk. Nu het Musée d’Orsay steeds verder verfranst en de stukken van Gustave Serrurier-Bovy een voor een uit de zalen verdwijnen, wordt het hoog tijd dat de Belgen trotser zijn op hun ontwerpers. Het was altijd mijn grote droom om een expo rond het werk op te zetten. Op een bepaald moment voerde ik daarover gesprekken met museum Curtius in Luik. Met pijn in het hart schreef de cura-

trice me een emotionele brief dat ze het project niet kon waarmaken. Ik wil de Belgische kunst die ik verzamelde, een zeventigtal meubelen van Serrurier-Bovy en een dertigtal schilderijen van onder meer Walter Leblanc, teruggeven aan de Belgen en hen er warm voor maken”, vertelt Miler. “Zo biedt de expo de kans om de kwaliteit van de meubels zelf te ervaren. Alles werd in het atelier in Luik gemaakt. Ze bestaan uit verschillende soorten massief hout, dat vaak afkomstig was uit de Belgische kolonies. Samen met de fijne, gesculpteerde eenvoudige lijnen verleent dat de ontwerpen hun rijkelijke uitstraling. Dat de meubelen die nog steeds modern ogende, sculpturale esthetiek combineren met een enorme gebruiksvriendelijkheid maakt ze sterk. De lades functioneren perfect. Het geluid van de verplaatsing van de lucht geeft me telkens weer kippenvel.”

onder

Bed en twee nachtkastjes, 1899.
Mahonie, email, messing en stof, 260 x 156 x 209 cm (bed), 79 x 42. Richtprijs: € 22.000-25.000. © Cornette de Saint Cyr.

Meer weten

Bezoeken

Veiling collectie Milo Miler

Cornette de Saint Cyr

Brussel

www.cornettedesaintcyr.be

04-06

Jean Royère

Een hommage...

Jean Royère werd lange tijd beschouwd als een moeilijk te klasseren interieurontwerper. Toch is hij een waardige erfgenaam van de art deco. Hoewel hij een mateloze bewondering koesterde voor Ruhlmann, hield hij niet van diens strenge stijl. Het oeuvre van Royère getuigde van vrijheid en liefde voor kleuren, in een radicale breuk met de ontwerpers van de jaren 1950, zoals Charlotte Perriand en Jean Prouvé. Royère gaf blijk van durf en een scherp gevoel voor harmonie van vormen en kleuren. Daarmee ging hij in tegen de standaardisatie van de meubelen na de oorlog. Door die heel eigen aanpak bekleedt hij een aparte plaats onder de ontwerpers van de tweede helft van de 20e eeuw.

TEKST: **FLAVIEN GAILLARD** HOOFD DESIGNVEILINGEN BIJ CHRISTIE'S IN PARIJS

boven

Een paar ronde zetels 'Ijsbeer' ontworpen in 1947. Hout, opnieuw gestoffeerd, 68,5 x 96 x 93 cm per stuk. Christie's, Parijs, 20-11-2017. © Christie's Images Ltd. € 847.500

rechts

Drie bijzettafels 'Kantelen', ca. 1954, glas en glas spiegel, verguld gietijzer. Christie's, Parijs, 20-11-2017. © Christie's Images Ltd. € 75.000

Zijn hele carrière lang creëerde Jean Royère (1902-1981) ontwerpen in uiteenlopende plantaardige en dierlijke vormen. Gedreven door zijn rijke fantasie en niet-aflatende vernieuwingsdrang pakte hij telkens weer uit met verrassende ontwerpen, met tot de verbeelding sprekende namen, zoals Regenboog, Ijsbeer, Klaver, Waterstraal, Wapenschild, Ei, Herbarium, Liaan, Paddenstoel en Olifantje. Om ze aan de man te brengen, opende Royère een galerie in Parijs, op nr. 182 van de Rue du Faubourg Saint-Honoré, bestemd voor een bemiddelde clientèle. Al snel kreeg hij tal van belangrijke opdrachten, onder meer van het Franse consulaat in Alexandrië

(1948). Hij mocht ook de salons van de Franse legatie in Helsinki (1950), het paleis van de Saudische prins Faisal en het paleis van de Jordaanse

koning Hoessein (1955) inrichten. Zo raakte hij bekend bij een internationaal publiek en mocht hij de interieurs ontwerpen van rijke klanten uit onder meer het Midden-Oosten, Zuid-Amerika en Egypte. Behalve deze prestigieuze opdrachten exposeerde Royère ook op de Salon des Arts Ménagers en de Salon des Artistes Décorateurs, waar zijn stands en ontwerpen op de nodige aandacht mochten rekenen. Ter gelegenheid van de tentoonstelling 'La résidence française' (1947), georganiseerd door het tijdschrift 'Art et Industrie' presenteerde hij twee ontwerpen die beroemd zouden worden: de Ijsbeer-canapé en de lage Plas-tafel. Het was op die salons en in zijn galerie dat Jean Royère de banden met zijn klanten aanhaalde. Hij maakte graag nader kennis met hen en was altijd bereid gepersonaliseerde ontwerpen te creëren. Dat deed hij onder meer voor de Balsans.

Een zeer bijzondere bestelling

Op de veiling 'Hommage à Jean Royère', op 20 november 2017 bij Christie's, in Parijs, ging de collectie van het echtpaar Balsan onder de hamer. Deze was tot dan toe in de familie gebleven. Aan

links

Paar zetels 'Ei', model gerealiseerd sinds 1954. Hout, stof en velours. Christie's, Parijs, 20-11-2017. © Christie's Images Ltd. € 415.000

onder

Paar zetels 'Olifant', 1964-1965. Beukenhout, gestoffeerd, velours, 108 x 85 x 87 cm. Christie's, Parijs, 20-11-2017. © Christie's Images Ltd. € 355.500 (per stuk)

Internationaal, rijk en dynamisch: de markt van Royère is een afspiegeling van zijn briljante ontwerpen.

het begin van de jaren 1960, toen het jonge echtpaar pas getrouwd was, stonden ze op een dag stil voor de boetiek van Jean Royère. De Balsans bleven vol bewondering kijken naar een Bol-ensemble. Ze kochten het meteen, want ze vonden dat het goed paste bij de commode in régencestijl

rechts

Ronde bank 'Ijsbeer' ontworpen in 1947. Hout, opnieuw gestoffeerd, 70 x 239 x 120 cm. Christie's, Parijs, 20-11-2017. © Christie's Images Ltd. € 439.500

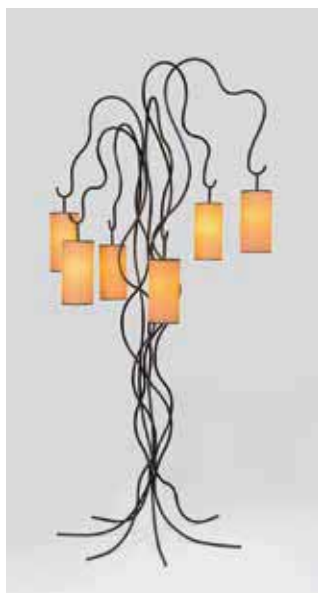
De Liaan-vloerlamp is de zuiverste expressie van zijn plantaardige vormentaal, met vloeiende lijnen, zo typerend voor Royère's stijl.

en de wandtapijten uit Aubusson in hun interieur. Ze sloten ook vriendschap met de ontwerper. De Balsans vertrouwden Royère de inrichting van hun appartement in Parijs en van de familiewoning in Picardië toe. Axel de Heeckeren, die in 1985 werk van Jean Royère tentoonstelde in Galerie Jansen, in de Rue Royale, in Parijs, vertelde in de tentoonstellingscatalogus de volgende anekdote over de ontwerper: "Het is een waar gebeurd verhaal, dat ik heb gehoord van een van zijn vroegere klanten en dat getuigt van de humor en de gevatheid van de ontwerper. Op een dag werd hij opgebeld door een dame uit de rand van Parijs, met de vraag haar slaapkamer te vernieuwen. Ter plaatse aangekomen, stelde hij vast dat de woning deel uitmaakte van een landbouwbedrijf waar onder meer kippen werden gefokt. Na kennis te hebben gemaakt en de kamer te hebben bekeken, keerde hij terug naar zijn bureau en ontwierp hij een volledig ameublement uitgaande van de vorm van een ei ...". De fameuze Ei-fauteuils waren geboren. Een van zijn bekendste klanten was de Franse zanger en humorist Henri Salvador, die Jean Royère in 1955 vroeg zijn slaapkamer in te richten. Het resultaat waren meubelen van stromarqueterie, verkocht door Garouste en Bonetti en gepresenteerd in een mise-en-scène van hen op de veiling van zijn collectie in 1989. Tegenwoordig bevinden ze zich in het Parijse Musée des Arts Décoratifs. Het is een van de meest uitzonderlijke museumensembles. In 1972 zette Jean Royère een punt achter zijn activiteiten als ontwerper. Vanaf

dat moment woonde hij afwisselend in Frankrijk en de Verenigde Staten. Zijn ontwerpen werden gekoesterd door de oorspronkelijke opdrachtgevers, maar raakten geleidelijk aan vergeten door de critici.

Terug in de gratie

Dat de ontwerpen van Royère nu weer in de belangstelling staan, is het resultaat van een lang proces. In 1980 schonk de ontwerper zijn archief en enkele meubelen aan het Musée des Arts Décoratifs. Het ging om meer dan 30.000 documenten, foto's, tekeningen en inrichtingsplannen. Ze getuigen van zijn onuitputtelijke scheppingsvermogen. Pas wanneer je daar een duik in neemt, besef je hoe ongemeen rijk zijn interieurontwerpen waren en je ontdekt ook modellen die hij speciaal voor zijn klanten heeft gecreëerd. Dit indrukwekkende archief vormde een schat aan informatie voor tal van antiquairs en galeriehouders die geboeid waren door de jaren 1950 en er onderzoek naar wilden doen, zoals Galerie Alan, Jacques Lacoste, Aline Chastel, Patrick Seguin en Philippe Jousse. Reeds in de jaren 1980 hadden zij begrepen hoe belangrijk deze ontwerper was geweest. Door methodisch en doordacht onderzoek konden ze hun klanten laten kennismaken met die vergeten meubelen. De jaren 2000 waren een beslissende periode. Van 8 oktober 1999 tot 30 januari 2000 vond in het Musée des Arts Décoratifs de tentoonstelling 'Jean Royère, décorateur à Paris' plaats. De markt reageerde enthousiast en gaandeweg verbreidde die belangstelling zich. Dat was onder meer te merken aan de fors stijgende marktwaarde. Het beste moest echter nog komen! In samenhang met die grote overzichtstentoonstelling organiseerde handelaar Jacques Lacoste, bijna tien jaar na zich te zijn gaan interesseren voor de ontwerper, een aan Jean Royère gewijde tentoonstelling, waarop zijn belangrijkste

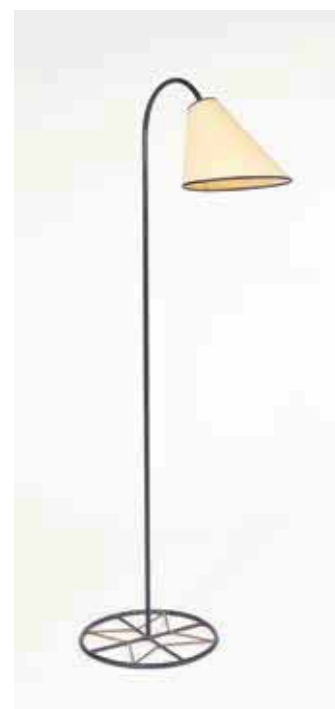
Vloerlamp 'Liaan', ca. 1960. Beschilderd metaal en lampenkap van papier, 195 x 95 x 95 cm. De eerste versie van het stuk werd reeds vervaardigd in 1953, waarschijnlijk in opdracht van het hotel La Capitol in Beiroet. Courtesy Galerie Jacques Lacoste, Parijs. © Foto : Hervé Le-wandowski.

werken werden gepresenteerd, zoals de beroemde Ijsbeer-canapés, het Eiffeltoren-ensemble, een Bol-ensemble en vooral een sublieme Liaan-vloerlamp. Die laatste is een van de mooiste ontwerpen van Royère. Het is méér dan een lamp, het is de zuiverste expressie van zijn plantaardige vormtaal, met vloeiende lijnen, zo typerend voor zijn stijl. Dit dynamische ontwerp bevat de kwintessens van zijn oeuvre. Het internationale publiek, vooral de Amerikanen, raakte stilaan in de ban van de jaren 1950. Deze uitgesproken Franse stijl werd in de Verenigde Staten gepromoot door galeries als Delorenzo en Beyrie, in New York. Ontwerpen van Jean Royère werden al even populair als die van Jean Prouvé en Charlotte Perriand. Galeriehouders begonnen de heel eigen stijl van de Franse ontwerper onder de aandacht te brengen, op hun stands op de Biënnale van Parijs en op tentoonstellingen, waar verzamelaars zijn atypische creaties gretig kochten. De uitgave van belangrijke monografieën, zoals die van Pierre-Emmanuel Martin-Vivier, in 2002, die in 2017 werd heruitgegeven na te zijn bijgewerkt, bewijst dat de belangstelling voor het werk van Jean Royère voortduurt en dat zijn reputatie nu echt wel gevestigd is.

Royère en de hedendaagse kunst

De echte ommekeer kwam er evenwel toen de ontwerpen van Royère werden gepresenteerd samen met hedendaagse kunst. Zo is de Amerikaanse kunsthandelaar Larry Gagosian een grote fan van zijn stijl en siert hij al zijn bezittingen met ontwerpen van Royère, wat dan weer zijn

rijke klanten inspireert. Liefhebbers combineren vrijelijk werken van Jean Royère met werken van pakweg Basquiat, Warhol of Tombly. De dialoog tussen meubelen en schilderijen wordt zo iets heel natuurlijks. De vormen, materialen en kleuren van die twee verschillende werelden vormen een boeiende combinatie. Zo tref je de Ijsbeer-canapé nu aan in de interieurs van sommige van de grootste verzamelaars van hedendaagse kunst. Ook grote couturiers, zoals Raf Simons en Reed Krakoff, zijn dol op die typische Royère-stijl. In 2010 ging bij Christie's de collectie van de befaamde Duitse couturier Wolfgang Joop onder de hamer, met werken van de grootste ontwerpers uit de jaren 1950, onder meer Alexandre Noll, Georges Jouve, Jean Prouvé en Charlotte Perriand. Het Ijsbeer-ensemble, bestaande uit een canapé en een fauteuil, met een richtprijs van € 150.000-200.000, zorgde voor een wereldrecord voor Royère: het werd afgehamerd op € 365.000. Door de omvangrijke productie van zijn ontwerpen vallen er elk jaar nieuwe stukken en soms hele collecties te ontdekken, tot grote vreugde van de internationale liefhebbers. Ook de nieuwe verzamelaars uit Azië en Latijns-Amerika ontdekken nu zijn oeuvre en breiden hun collecties uit met stukken die thans tot de iconen van het design behoren. De marktwaarde van Royère was al bijzonder solide, maar doordat er steeds nieuwe verzamelaars op de markt verschijnen, blijven de prijzen stijgen. Internationaal, rijk en dynamisch: de markt van Royère is een afspiegeling van zijn briljante ontwerpen.

boven

Vloerlamp 'Ski', ca.1950. Gelakt en verguld metaal, hoogte: 155,5 cm. Christie's, Parijs, 20-11-2017. © Christie's Images Ltd. € 87.500

links

Wandlamp 'Regenboog', ca.1960. Gelakt metaal, 92 x 158 cm. Christie's, Parijs, 20-11-2017. © Christie's Images Ltd. € 93.750

Meer weten

Lezen

'Jean Royère', door Pierre-Emmanuel Martin-Vivier
Uitgave : Norma, Parijs, 2017
ISBN 9782915542882

Zilver & diamant versmolten in DIVA

“De menselijke relaties maken ons vak boeiend”

Een dikke tien jaar timmeren – of beter, hameren – vader en zoon Thalen samen aan de weg vanuit hun atelier in de Belgische Ardennen. Vooral in de Verenigde Staten bouwden ze een trouwe klantenkring op. Tijdens het feestelijke openingsweekend van het nieuwe Antwerpse diamantmuseum DIVA tonen ze hun meest prestigieuze werk tot nu toe.

TEKST: **ELIEN HAENTJENS**

Maar liefst 300 diamanten en meer dan 28 kilogram zilver hebben Rob en Jaap Thalen verwerkt in het object dat ze tijdens het openingsweekend van DIVA, het gloednieuwe Antwerpse diamantmuseum met een hart voor zilver, presenteren. Met zijn één meter twintig is ‘Frozen Morning Light’ meteen het grootste stuk dat ze ooit maakten. “We droomden er al lang van, maar het was onmogelijk om de diamanten zelf te financieren. Toen ik tijdens een diner in de aanloop naar DIVA aan tafel zat naast diamantair Jacques Claes, heb ik de stoute schoenen aangetrokken. Hij vond ons project interessant en vroeg om een keertje langs te komen op zijn kantoor. Met een

maquette trokken we naar Antwerpen. Tijdens dat gesprek beloofde hij zijn medewerking. We konden de diamanten lenen tot het stuk verkocht is. Maar helemaal op het einde van het gesprek had ik eigenlijk nog steeds niet gezegd om hoeveel stuks het ging. Toen ik hem om 300 diamanten vroeg, vormde dat – tegen mijn verwachting in – geen enkel probleem. Het bleek dat zijn IGC Group per maand maar liefst een miljoen diamanten verhandelt”, vertelt vader Thalen. “Een andere uitdaging waar we mee worstelden, was het zetten van de diamanten. Daarvoor heeft Jacques Claes ons in contact gebracht met een zetter in Antwerpen. Om de diamanten perfect

linkerpagina
Met zijn één meter twintig is ‘Frozen Morning Light’ meteen het grootste stuk dat vader en zoon Thalen ooit maakten. © DIVA.

uiterst boven
De eetkamer in het DIVA.
© Foto: Carla Jansen-Höfelt. © DIVA.

boven
Vader Rob & zoon Jaap Thalen.
© Thalen & Thalen.

Het gloednieuwe museum aan de Antwerpse Suikerrui laat het verhaal rond het vakmanschap en de geschiedenis van diamant, juwelen en edelsmeedkunst zien.

te kunnen plaatsen lieten we buisjes op maat maken. Die beschikken over een iets dikkere wand, waardoor ze makkelijker uit te frezen zijn”, vertelt het duo. “Daarna worden de buisjes diepgevroren. Voor we ze plaatsen maken we de gaatjes in de grote structuur warm, waardoor ze terug krimpen als ze in contact komen met de diepgevroren buisjes. Op die manier zitten ze voor eeuwig muurvast. We vinden het fijn om nieuwe technologie te combineren met oude technieken. Bovendien krijgt het massieve stuk dankzij de buisjes en het bijbehorende lichtspel een onverwachte transparantie.”

Leren zien en luisteren

Inspiratie voor het stuk haalden vader en zoon Thalen uit de architectuur van de Capital Gate-wolvenkrabber in Abu Dhabi. “Als we een vorm zien die onmogelijk te maken is in zilver, dan gaan we de uitdaging graag aan. Voor dit object lukte het niet om het echt te laten overbuigen, want in dat geval zouden we met een sokkel moeten werken, en dat wilden we niet, maar door het een draai te geven krijgen we wel hetzelfde effect. Het moet een statement worden. Ook door het beroemde vogelnest in Peking hebben we ons al laten inspireren. Wellicht werkt de studie architectuur van Jaap daar aan mee”, vertelt vader Thalen.

Tijdens het maakproces van een nieuw object kan er dus vanalles gebeuren. “Het experiment tijdens het proces is voor ons cruciaal. Na de schets maken we telkens verschillende modellen in schuim of hout, zodat we een driedimensionaal beeld krijgen van het object en de vorm kunnen bijsturen. Daarnaast experimenteren we met het zilver zelf”, vertelt het duo. “Want als je niet bereid bent om het fout te laten gaan, dan zal je nooit een volgende stap bereiken. Zo hebben we voor de Sterckshofopdracht (Thalen & Thalen kreeg de laatste Sterckshofopdracht voor het Zilvermuseum bij DIVA werd gevoegd, red.) bijvoorbeeld uitgeprobeerd hoe hoog we het zilver konden drijven, zodat het net niet zou instorten. Op sommige plaatsen was het zelfs bijna transparant. Maar als we te ver gingen, moesten we helemaal opnieuw beginnen”, vertelt zoon Thalen.

“Een ander mooi voorbeeld is ons zilveren bestek. Niemand geloofde dat we dat met fijn zilver, dat voor 99 procent bestaat uit zilver en daardoor buigzamer is dan de normale variant, zouden kunnen. Maar het is ons gelukt om het zilver zodanig te verdichten dat het hard genoeg is, maar niet breekt. Het is een kwestie van leren zien en horen wanneer het zilver zijn grens bereikt. Als je die grens eenmaal kent, is het niet zo moeilijk. Maar uitleggen kunnen we het niet, het is een kwestie van ervaring.”

Verliefd worden

Toen vader Rob en zoon Jaap in 2006 met Thalen & Thalen begonnen, was dat eigenlijk een beetje een sprong in het diepe. “Zelf had ik voor zilversmid gestudeerd aan de school in Schoonhoven, maar na twee jaar hield ik het er voor gezien omdat ik met mijn toenmalige sturm und drang-karakter niet paste in de nogal klassieke opleiding. Daarna ben ik in de wereld van het bronsgieten terechtgekomen. Toen Jaap na zijn studie architectuur zei dat hij geen zin had in een kantoorjob, hebben we het plan opgevat om samen iets te doen. We hebben een jaar lang nagedacht, en hebben toen besloten om zilver als kunstvorm opnieuw op de kaart te zetten”, vertelt vader Thalen. Een dikke tien jaar verder kan het duo leven van hun werk, en hebben ze vooral in de Verenigde Staten een trouwe klantenkring opgebouwd. “De eerste kunstbeurs die we hebben bezocht, was Sofa in Chicago. We hadden een dummy van ons eerste boek mee, en toen we dat toonden aan de directeur van de beurs, nodigde die ons prompt uit voor de volgende editie.”

“Kunst kopen is in de Verenigde Staten toch nog iets totaal anders dan in Europa. Als mensen iets mooi vinden en ze de kwaliteit vertrouwen, dan spenderen Amerikanen makkelijk honderdduizend dollar. Terwijl het verkoopproces in Europa voor zo'n bedrag veel meer tijd en overleg

in beslag neemt”, vertelt het duo. “Al is het voor iedereen wel belangrijk dat je als ontwerper een zekere naam en bekendheid hebt, waarop ze kunnen vertrouwen. We moeten eigenlijk een soort merk worden. Daarnaast geven de zilverstempels het stuk een extra kwaliteitsgarantie.” Terwijl het duo in het begin meer functionele objecten zoals theepotten maakte, is dat langzaam geëvolueerd naar pure, bijzonder grote objecten. “Mensen kunnen ons werk natuurlijk altijd gebruiken, maar voor ons zijn het in eerste instantie kunstobjecten. Ze zijn bijzonder om te zien, én om te voelen. Het tactiele aspect maakt fijn zilver bij-

zonder. Het is zoals verliefd worden. Als dat gebeurt, dan hangt er meestal ook een emotioneel verhaal aan de aankoop. Het zijn die menselijke verhalen en relaties die ons vak rijk en boeiend maken”, besluit het duo.

Inspiratie voor ‘Frozen Morning Light’ haalden vader en zoon Thalen uit de architectuur van de Capital Gate-wolkenkrabber in Abu Dhabi.

onder
De Wonderkamer in het DIVA werd vormgegeven door interieurontwerper Gert Voorjans. © Foto: Carla Jansen-Höfelt. © DIVA.

linksonder
Inktstel. © Foto: Hugo Maertens.

rechtsonder
Vlaams Hart. © Foto: Dominique Provost.

DIVA opent feestelijk de deuren

Met haar combinatie van zilver en diamanten symboliseert ‘Frozen Morning Light’ het huwelijk tussen diamant en zilver, en zo het samensmelten van het Provinciaal Diamant- en Zilvermuseum tot DIVA. Dat gloednieuwe museum aan de Antwerpse Suikerrui laat, verspreid over zes thematische kamers, het verhaal rond het vakmanschap en de geschiedenis van diamant, juwelen en edelsmeedkunst zien. Om haar verhaal te kruiden vroeg DIVA aan scenarist Frank Van Laecke fictieve verhalen te bedenken om de veertien topstukken, waaronder de zeldzame uilenbeker en een slangjuweel uit goud en email, weer tot leven te brengen. Interieurontwerper Gert Voorjans richt de Wonderkamer vol curiosa, luxe en exotiek in, terwijl decorontwerpster Carla Janssen Höfelt zich over de andere kamers ontfermt. Tijdens het openingsweekend is DIVA 57 uur open, een knipoog naar het aantal facetten die een briljant telt.

Meer weten

Bezoeken

Openingsweekend DIVA
04-05 t/m 06-05
www.divaantwerp.be
Het programma vind je op de website. Vanaf 7 mei is DIVA definitief open. Aangezien DIVA met tijdslots werkt, koop je het best op voorhand een ticket voor een specifieke dag én uur. Al kan je aan de balie in het museum ook nog terecht.

Marrakech Arty

De culturele charmes van de Rode Stad

Met zijn reusachtige palmentuin en de roodachtige okerkleur van zijn gebouwen, genesteld aan de voet van de indrukwekkende uitlopers van het Atlasgebergte, is Marrakech al tientallen jaren een toeristische trekpleister. Tot voor kort rustte de stad echter wat te veel op zijn lauweren. Daar kwam verandering in toen in november 2016 de COP22, de 22e Conferentie van de Partijen bij het Raamverdrag van de Verenigde Naties inzake klimaatverandering, plaatsvond in de Marokkaanse stad.

TEKST: CHRISTOPHE DOSOGNE

Wie al een hele tijd niet meer in Marrakech is geweest, zou de stad nog amper herkennen. Er is een nieuwe luchthaven, de stad heeft een grondige schoonmaakbeurt gekregen, de zwerfhonden zijn uit het straatbeeld verdwenen en de stad lijkt nu een tweede jeugd te beleven, met een uitgesproken moderne uitstraling. Die renaissance gaat gepaard met tal van culturele initiatieven, vaak privéprojecten, zoals de opening van het Yves Saint Laurent Museum in oktober 2017. Zulke projecten lokken steeds meer mensen naar Marrakech, op zoek naar nieuwe talenten uit de hedendaagse kunstwereld. Het is niet alleen een trefpunt van Marokkaanse kunstenaars, maar ook van Maghrebijnse en zelfs Afrikaanse kunstenaars in het algemeen. De Rode Stad blijft trouw aan zijn tradities, maar stapt resoluut de 21e eeuw in.

Tien eeuwen oud

Marrakech werd omstreeks 1062-1063 gesticht door Joesoef ibn Tasjfin (1009-1106), de eerste heerser van de dynastie der Almoraviden. Daarvoor was het een oase, het eindpunt van de karavaanroutes van Timboektoe naar de noordelijke Sahara. Zijn zoon, de veroveraar Ali ibn Joesoef (1083-1143), versterkte de stad. De negen kilometer lange vestingmuur dateert uit die tijd. Marrakech onderging toen ook de invloed van het

De Rode Stad blijft trouw aan zijn tradities, maar stapt resoluut de 21e eeuw in.

boven

Een adembenemend zicht op het Atlasgebergte vanuit de tuinen van Menara van Marrakech. Gebouwd rond 1130, tijdens het bewind van de Almohaden, herbergt het hart van deze tuinen een groot waterreservoir dat wordt gebruikt voor irrigatie. Het bassin wordt aangedreven door een meer dan 700 jaar oud hydraulisch systeem dat gevoed wordt door sneeuwwater uit de bergen. Het paviljoen dateert uit de Saadian-dynastie (16e eeuw). © foto: Koussay Bachiri.

rechts

Gebouwd in de twaalfde eeuw (1120-1162), is de Koutoubia-moskee, met zijn karakteristieke minaret, een typisch voorbeeld van de architectuur van de Almohad-dynastie. De tuinen zijn bijzonder populair. © foto: D. R.

Moorse Andalusië. De stad beleefde een economische, culturele en spirituele bloeiperiode. Marrakech kon zich zelfs meten met Granada, Córdoba en Sevilla. De stad werd van water voorzien door een vernuftig systeem van aquaducten, waar nog overblijfselen van te zien zijn. Vaklui, architecten en kunstenaars uit Andalusië kwamen er helpen met de bouw van moskeeën, paleizen en universiteiten. De Almoraviden waren dan wel gehecht aan de lokale kunstproductie en de status van Marrakech als commercieel en intellectueel centrum, maar hun bouwkundige scheppingen bleken niet zo goed bestand tegen de tand des tijds en, vooral tegen hun opvolgers, de Almohaden (12e-13e eeuw). Die veroverden de stad in 1147, na een negen maanden durend beleg. De eerste vernieuwing die ze introduceerden, was niet een van de minste: Abd al-Moe'min (ca 1094/1106-1147) werd uitgeroepen tot 'bevelhebber van de gelovigen', waardoor meteen ook een einde kwam aan het gezag van het kalifaat der Abassiden, waarvan Bagdad de hoofdstad was. De nieuwe dynastie maakte van Marrakech haar hoofdstad. De streng islamitische Abd al-Moe'min verenigde alle Berbers onder één heerschappij en bracht heel Andalusië onder islamitisch bestuur. De Almohaden bouwden op hun beurt moskeeën en paleizen geïnspireerd op de Andalusische architectuur.

Een eigen identiteit

Onder de bouwwerken die nog stammen uit de tijd van Abd al-Moe'min heb je de befaamde Koe-toebijamoskee, opgericht vanaf 1120, een van de grootste moskeeën van heel Afrika, waarvan de ongeveer 77 meter hoge minaret uittorent boven

de stad en daarmee ook als richtpunt dient voor wie de stad bezoekt. Andere bezienswaardigheden zijn de waterbassins van de tuinen van Agdal en Menara, gevoed door sneeuwwater uit het nabijgelegen Atlasgebergte. Marrakech telt nog opvallend veel tuinen uit die tijd, een stuk erfgoed van onschatbare culturele en ecologische waarde. Onder de Almohaden kreeg de Marokkaanse kunst en architectuur een meer eigen karakter, verschillend van de rest van de moslimwereld. Marrakech kon zich toen moeiteloos meten met andere grote, meer oostwaarts gelegen steden. De stad was zo'n zeshonderd hectare groot, verdeeld in twee duidelijk te onderscheiden zones: de medina en het aan de elites voorbehouden stadsdeel. Aan deze bloeiperiode kwam evenwel een einde tijdens de dynastie der Meriniden (13e-15e eeuw), die het politieke centrum van hun rijk verplaatsten naar Fez. Onder hun heerschappij bleef Marrakech weliswaar een belangrijk handelscentrum, maar het was niet langer de intellectuele hoofdstad. Onder de Sa'adiden (16e-17e eeuw) begon een nieuwe bloeiperiode. De Sa'adi-sjarifen, afstammelingen van de Profeet, kwamen uit de Draa-vallei. Zij reddden de stad van de teloorgang. Hun leider, Ahmed al-Mansoer (1549-1603), herstelde de orde in het land en begon aan een expeditie in het zuiden van Marokko. In 1591 veroverde hij Timboektoe en palmde hij het hele gebied rond de rivier Niger in. Hij bracht vele schatten mee, die zouden worden gebruikt ter verfraaiing van de steden Fez en Marrakech. Ahmed al-Mansoer was een groot bouwer. Zo liet hij de prachtige madrasa (religieuze school) Ben Joesoef (ca 1570), bouwen, een parel van de Moorse ar-

boven

In oktober 2017 opende het door de architecten van Studio KO (Parijs) ontworpen Yves Saint Laurent Museum van Marrakech (MYSLM). Aan de buitenkant ziet het gebouw er uit als een opeenstapeling van aardkleurige blokken waarbij de bakstenen een structuur vormen die doet denken aan de weefdraden van stoffen. Deze stenen uit terracotta zijn lokaal geproduceerd. Ook de granito bestaat uit lokale stenen en marmer. © Majorelle Garden Foundation. © Foto: Nicolas Mathéus.

boven

De gevel van het nieuwe museum MACAAL / Museum van Afrikaanse hedendaagse kunst Al Maaden, officieel in februari 2018 ingewijd door de Alliances Foundation. Het gebouw is een oude opslagruimte omgebouwd door architect Didier Lefort (DL2A), en maakt deel uit van het vastgoedproject Al Maaden. © Met dank aan MACAAL Museum.

onder

Het Orientalistische Museum opende in februari 2018 in een riad in de medina van Marrakech, een van de oudste districten van de stad. Het gebouw werd zorgvuldig gerestaureerd onder toezicht van de huidige eigenaar, Nabil El Malouki, en dateert uit het Saadiaanse tijdperk (17e eeuw). © Stapico.

Samen met zijn levensgezel Pierre Bergé kocht Yves Saint Laurent de beroemde Majorelletuin, die ze helemaal lieten restaureren, en de aangrenzende Villa Oasis, waar de couturier tweemaal per jaar, vanaf 1 juni en 1 december, twee weken lang inspiratie ging opdoen.

chitectuur. De muurstroken met inscripties in Koefisch schrift behoren tot de pronkstukken van de Arabisch-islamitische kunst. Eveneens op initiatief van al-Mansoer werden verschillende bibliotheken in Marrakech verrijkt met werken van onschatbare waarde. De culturele en intellectuele uitstraling van de stad had in de Maghreb haar gelijke niet.

Neergang en opleving

In de 17e eeuw maakten de uit Tafilalet afkomstige alawietische sjarifen een einde aan de dynastieke crisis van de Sa'adiden door zelf de Marokkaanse troon te beklimmen. Moulay al-Rachid (1631-1672), de eerste heerser van de nieuwe dynastie, welke trouwens nog steeds over het land regeert, verbleef een tijd in Marrakech, maar maakte later van Fez zijn hoofdstad. De regeringen van zijn verre opvolgers, Moulay Abdel Aziz (1878-1843) en Moulay Hafid (1876-1937), die

jong en onervaren waren, betekenden het einde van de soevereiniteit van Marokko, dat in 1934 een Frans protectoraat werd. Marrakech verwierf toen een internationale reputatie, dankzij de vele handelaren en vertegenwoordigers van westerse maatschappijen die de stad bezochten. Marrakech lokte niet alleen zakenlui en politici, maar ook kunstenaars, schrijvers, muzikanten, fotografen, enz. In 1956 werd Marokko onafhankelijk. Een tiental jaar later verbleef de Franse modeontwerper Yves Saint Laurent voor de eerste keer in Marrakech. De stad zou daarna een grote invloed uitoefenen op zijn werk en zijn kleurenkeuze. Samen met zijn levensgezel Pierre Bergé kocht hij er de beroemde Majorelletuin, die ze helemaal lieten restaureren, en de aangrenzende Villa Oasis, waar de couturier tweemaal per jaar, vanaf 1 juni en 1 december, twee weken lang inspiratie ging opdoen. De in haar oorspronkelijke staat bewaard gebleven woning kan worden bezocht op afspraak, maar dat is niet goedkoop... Wel voor iedereen toegankelijk en beslist een bezoek waard: de prachtige Majorelletuin, met zijn museum van de Berberse cultuur, en het aan de Franse couturier gewijde museum, dat zijn deuren opende in oktober vorig jaar. De nieuwe media-aandacht voor Marrakech is trouwens niet alleen te danken aan deze instelling, gebouwd in een uitgesproken hedendaagse stijl, maar vooral geworteld in de lokale traditie. Al jaren wordt de culturele en intellectuele opleving aangewakkerd door jongeren die een opleiding van internationaal niveau hebben genoten, maar trouw blijven aan de lokale cultuur en nu graag willen helpen om Marokko een sterkere internationale uitstraling te geven.

Privé-initiatieven

Die toegenomen aandacht voor Marrakech is ook een beetje te danken aan de beurs 1-54, waarvan de eerste Afrikaanse editie in februari jongstleden in de stad plaatsvond. Het initiatief van Touria El Glaoui, een rasechte Marokkaanse en een groot kenner van de hedendaagse Afrikaanse kunst, is lang niet het enige. In februari ging ook het MA-CAAL (Museum of African Contemporary Art Al Maaden) open, met als eerste tentoonstelling 'Africa Is No Island' (nog tot 24 augustus), over de hedendaagse Afrikaanse fotografie. Officieus opende de instelling haar deuren al tijdens de COP22. Het gaat om een initiatief van de Fondation Alliances, geleid door de familie Lazraq, die actief is in de vastgoedsector. Van dezelfde familie is ook het aangrenzende Al Maaden-complex, met zijn exclusieve woningen, prachtige golfterrein en een groot park voor sculpturen, met een adembenemend uitzicht op het Atlasgebergte. Het was eveneens ter gelegenheid van COP22 dat de aan de hedendaagse Marokkaanse kunst gewijde galerie Le Comptoir des Mines haar deuren opende, in een art-decogebouw in Gueliz, een van de moderne wijken van Marrakech. Deze wijk is een heuse artistieke 'hub', met nog tal van andere galleries (onder meer David Bloch, 127 en Noir sur Blanc) en het nieuwe museum MACMA, specifiek gericht op de kunst en cultuur van Marrakech, met name de moderne schilderkunst. De instelling werd in het leven geroepen door Nabil El Mallouki, ooit bankier en nu galerist. In de medina heb je het Oriëntalistisch Museum, dat sinds februari gevestigd is in een prachtige, volledig gerestaureerde riad

uit de 17e eeuw. Het ligt vlakbij de madrasa Ben Joesoef en het reeds befaamde Maison de la Photographie, dat in april 2009 door Patrick Manac'h en Hamid Mergani werd geopend in een voormalige fondoeck. Op een kwartier rijden van de medina, op de weg naar Fez, kun je op verzoek een bezoek brengen aan het eigendom van Jean-François Fourtou, Dar El Sadaka, waar de Franse kunstenaar zijn atelier heeft gevestigd, met onder meer het beroemde 'Maison tombée du ciel' en het al even indrukwekkende 'Maison du géant'. Even verder, in dezelfde richting, kun je elke zaterdag een bezoek brengen aan de prachtige zalen van de Montresso* Art Foundation, opgericht door Jean-Louis Haguenauer, een groot liefhebber van hedendaagse kunst die Afrikaanse gastkunstenaars laat verblijven in zijn Jardin Rouge. Nog tot 31 mei is daar een groepstentoonstelling over 'monumentaliteit' te zien. Aan keuze is er dus zeker geen gebrek! In Marokko vindt u trouwens de wortels van het oriëntalisme. Eugène Delacroix reisde in 1832 immers maandenlang door Noord-Afrika, wat een grote invloed zou hebben op zijn latere werk. U zult er ook het kloppende hart horen van een Afrika in volle beweging. Het Marrakech van tegenwoordig ziet zich graag als de hoofdstad van de hedendaagse Afrikaanse kunst. Tenzij u liever gewoon gaat wandelen op het plein Jemaa el-Fna, in de soeks en de kronkelende steegjes van de medina, op zoek naar pareltjes van een eeuwenoude cultuur. Al even betoverend zijn de talrijke tuinen van Marrakech, waarvan de Jardin Secret de recentste is, met hun weelderige plantengroei en het vrolijke gefluit van vogels.

Marrakech telt nog opvallend veel tuinen uit de 12e eeuw, een stuk erfgoed van on-schatbare culturele en ecologische waarde.

links

Op zijn landgoed van 11 hectare, Dar El Sadaka, gelegen in het hart van het palmenbos van Marrakech, realiseerde de Franse kunstenaar Jean-François Fourtou zijn jeugd-droom door een huis op zijn kop te bouwen. Dit uit de lucht gevallen huis (2011) is een perfecte reproductie van het huis van zijn grootouders. © Dar El Sadaka.

Detail van een van de binnenpatio's van het mythische hotel La Mamounia, zonder twijfel een van de mooiste paleizen ter wereld. In de achttiende eeuw lag de tuin tegen de wallen van de oude stad, en was ze eigendom van de Sultan Alaouite Sidi Mohammed Ben Abdellah. Hij tekende de tuinen voor zijn zoon, prins Mamoun, en bood ze aan als een huwelijksgegeschenk. De prins gaf het de naam Arsal el Mamoun, later veranderd naar Arsat Mamounia. © La Mamounia.

onder van links naar rechts
De kunstruimte van de Montresso * Art Foundation, heeft tot eind mei een tentoonstelling over monumentale kunst, met werken van RERO, Hendrik Beikirch, KOUKA en David Mesguich. © RERO / Montresso * Art Foundation.

In de lobby van het Yves Saint Laurent Museum staat de beroemde Sénoufo-vogel, de eerste aankoop van Pierre Bergé en Yves Saint Laurent, in 1960. © Fondation Majorelle Garden. © Foto: Nicolas Mathéus.

Zicht op de ruimtes van de Comptoir des Mines Gallery (CM Galerie), in de wijk Guéliz. © Comptoir des Mines.

De Ben Youssef Madrasa werd gesticht door de Merinid Sultan Abu al-Hasan en vormt een juweel van de Moorse architectuur. De huidige structuur van deze Koranschool werd rond 1570 door de Saadiërs gebouwd. Het gebouw ondergaat momenteel een uitgebreide restauratie. © Wikimedia. D.R.

Het andere Marrakech

Zoals in veel moslimlanden worden ook hier de beperkte investeringen van de overheid in de culturele sector gecompenseerd door de vele privé-initiatieven. Die vind je zowat overal in Marrakech, vaak met de impliciete goedkeuring van de overheid. Hieronder vindt u een vrij volledige lijst, voor wie het andere Marrakech wil leren kennen en er de bruisende energie van wil ervaren. (cd)

Galeries en cultuurcentra

BCK Art Gallery
Rue Ibnou Aicha, Imm C, Residence Al Hadika El Koubra
www.bck.ma

Comptoir des Mines Galerie (CM Galerie)
Op de hoek van de Rue de la Liberté en de Rue de Yougoslavie, Gueliz
CM.Galerie op Facebook

David Bloch Gallery
Rue des Vieux Marrakechis, Gueliz
www.davidblochgallery.com

Espace d'art Montresso*
op 20 km van Marrakech, 30-40 min.
www.montresso.com

Galerie 127
Avenue Mohammed V 127, Gueliz
www.galerie127.com

Galerie Noir sur Blanc
Rue Yougoslavie 48, Imm Adam Plaza, Gueliz
www.galerienoirsurblanc.com

Galerie Siniya28
Rue Tariq Bnou Ziad 28, Gueliz
Galerie Siniya28 op Facebook

Galerie Tindouf
Bd. Mohamed VI 22, Menara Gueliz
www.gallerytindouf.com

Voice Gallery

366 Zone industrielle Sidi Ghanem
www.voicegallery.net

Beurs

In februari jongstleden vond de beurs 1-54 Contemporary African Art Fair plaats in de eresalons van het befaamde luxehotel La Mamounia. Deze succesrijke eerste editie onderstreepte de ambities van Marrakech als culturele 'hub' in Afrika. Volgend jaar keert de beurs terug naar La Mamounia: www.1-54.com/Marrakech

Veiling

Elk jaar, in december, houdt Artcurial een veiling van oriëntalistische kunst ('Paris#Marrakech'). Die vindt gelijktijdig in Parijs en Marrakech plaats. Ook de moderne en hedendaagse Afri-

kanse kunst komen aan bod.
www.artcurial.com

Musea

MACAAL – Museum of African Contemporary Art Al Maaden

Al Maaden, Sidi Youssef Ben Ali
www.macaal.org

MACMA – Musée d'Art et de Culture de Marrakech

Rue de Yougoslavie 61, Passage Ghandouri, Gueliz
www.museemacma.com

Maison de la Photographie de Marrakech

Rue Ahl Fes, 46 Rue Bin Lafnade, Medina
www.maisondelaphotographie.ma

Musée Berbère & Jardin Majorelle

Rue Yves Saint Laurent, Gueliz
www.jardinmajorelle.com

Musée Yves Saint Laurent Marrakech

Rue Yves Saint Laurent, Gueliz
www.museeyslMarrakech.com

The Orientalist Museum of Marrakech

Kaat Bennaïd, Derb El Khamsi 5
orientalistmuseumMarrakech op Facebook

Tuinen

Le Jardin Secret

Rue Mouassine 121, Medina
www.lejardinsecretMarrakech.com

Parc de Sculptures Al Maaden

Al Maaden, Sidi Youssef Ben Ali, Dyour Chouhada
www.almaaden.golf/parc-de-sculptures

Interessante adressen

Dar El Sadaka

N8, Rue de Bab Aylan
www.darelsadaka.com

La Mamounia

Avenue Bab Jdid
www.mamounia.com

La Villa des Orangers

Rue Sidi Mimoun 6
www.villadesorangers.com

boven

Zicht op de Villa Majorelle, herkenbaar om zijn bijzondere blauwe kleur, in de tuin met dezelfde naam. © Majorelle Garden Foundation. © Foto: Nicolas Mathéus.

links

Een van de lounges van de Villa Oasis, de privéwoning van Pierre Bergé en Yves Saint Laurent, grenzend aan de Majorelletuin. Uitsluitend te bezoeken onder strikte voorwaarden. © Foto: Jean-Claude Deutsch. Paris Match.

Meer weten

Bezoeken

Naar Marrakech reizen met het vliegtuig kan vanuit Brussel en Amsterdam. De maatschappij Transavia vliegt dagelijks (3.45 uur) vanuit Amsterdam. Brussels Airlines vliegt op vaste dagen naar Marrakech (3.40 uur). Om naar Marokko te kunnen reizen, heeft u een paspoort nodig dat nog zeker zes maanden geldig is na de datum van terugkeer. De beste momenten om de stad te bezoeken zijn de lente, het begin van de zomer en de herfst. Meer info over het culturele aanbod en de toeristische infrastructuur vindt u op www.visitMarrakech.ma.

Veilingen Wereldwijd

Samuel Van Hoogstraten, 'De kruisiging'. Pen en bruine inkt, 24,5 x 25 cm. Artcurial, Parijs, 22-03. © Artcurial. € 319.000.

VEILINGRESULTATEN

Mooie resultaten voor Phillips

Op 8 maart jongstleden behaalde Phillips het beste resultaat uit zijn geschiedenis voor een veiling van moderne en hedendaagse kunst. De totaalopbrengst bedroeg € 97,8 miljoen (€ 109,8 miljoen). Dat is liefst zeven maal meer dan de opbrengst van vorig jaar. Er gingen dan ook twee belangrijke moderne kunstwerken onder de hamer: 'La Dormeuse' (1932) van Picasso bracht £ 41,8 miljoen (€ 47 miljoen) op, terwijl 'Nu allongé I (Aurore)' van Matisse £ 14,8 miljoen (€ 16,7 miljoen) opbracht. Met een werk van de hedendaagse kunstenaar Mark Bradford (1961) werd een nieuw wereldrecord geboekt: 'Helter Skelter I' (2007) ging van de hand voor niet minder dan £ 8,6 miljoen (€ 9,7 miljoen). Globaal genomen overtroffen de resultaten ruimschoots de verwachtingen van de experts.

Wereldrecord voor Nederlandse tekening bij Artcurial

Op 22 maart jongstleden hield Artcurial een veiling van onder meer tekeningen van oude meesters. Deze bracht in totaal € 6 miljoen op. Er werden ook zes nieuwe wereldrecords geboekt. Een pasteltekening van Le Brun werd in voorloop genomen door het paleis van Versailles. Het Louvre deed hetzelfde, met een sculptuur van Félicie de Fauveau. Verder werden mooie resultaten behaald met werken van de noordelijke scholen. Zo ging het paneel 'Winterlandschap met vogelknip' van Pieter II Bruegel (richtprijs: € 200.000-300.000) van de hand voor € 455.400. Dit is wellicht een van

de meest bekende en geliefde thema's van de Bruegel-dynastie. Een 'Portret van de Frederik de Wijze, keurvorst van Saksen' (1535), te danken aan het atelier van Lucas Cranach de Oude, met een richtprijs van € 60.000-80.000, werd toegewezen voor € 207.400. Men kon ook bieden op een bijzonder fraaie en levendige tekening van de Nederlandse kunstenaar Samuel Van Hoogstraten (1627-1678), mogelijk zijn grootste meesterwerk. Het werk dateert van net na zijn leerperiode in het atelier van Rembrandt. Alle technieken worden hier met groot meesterschap met elkaar gecombineerd. Zijn 'Kruisiging', een pentekening met bruine inkt, grijs gewassen, sanguine en witte gouache, had een richtprijs van € 40.000-60.000, maar de nieuwe eigenaar telde er € 319.000 voor neer. Dat is een nieuw wereldrecord voor een werk van deze kunstenaar. Tijdens de Parijse veilingweek gewijd aan werken op papier gingen niet minder dan tweeduizend stuks onder de hamer. Behalve de sterke resultaten bij Artcurial zijn de resultaten dit seizoen zeer wisselvallig. De veilingen van tekeningen brachten in totaal zo'n € 16 miljoen op. Dat is bijna 30 % minder dan de uitzonderlijk mooie resultaten van vorig jaar. Een en ander is te verklaren door de povere opbrengst van de veiling van moderne werken op papier bij Christie's: € 3,3 miljoen, nauwelijks de helft van wat experts hadden verwacht. Voor de twee topstukken, van Picasso en Picabia, werd niet eens een koper gevonden. De oude werken daarentegen hadden wel succes. Zo ging 'Sapho' van Gustave Moreau van de hand voor € 547.500. Voor 'Femme au peignoir rouge' van Degas, dé blikvanger van de veiling, daagde geen koper op... Bij Sotheby's brachten de moderne tekeningen € 5,8 miljoen

Grote broche ('devant de corsage'), 1834, Maison Ouizille & Lemoine, Parijs, goud, zilver, diamanten, smaragden, robijnen en saffieren. Millon & Mathias, Parijs, 28-03. © Millon & Mathias. € 468.000.

Blauwe diamant van Elisabeth Farnese, 'Fancy Dark Grey-Blue'. Peervormig, 6,16 karaat. Sotheby's, Genève, 15-05. © Sotheby's.

Richtprijs: CHF 3,5-5 miljoen (€ 3-4,2 miljoen).

in het laatste. 'Le bouquet aux amoureux dans la fenêtre' van Chagall ging van de hand voor € 669.000, terwijl de collectie van Christian en Isabelle Adrien € 1,9 miljoen opbracht. Ook in Drouot werden mooie resultaten behaald, onder meer met een pastelportret van Elisabeth Vigée-Lebrun (€ 265.440) bij Thierry de Maigret. Ook de veiling bij Leclere was een succes (€ 735.000 in totaal), terwijl de collectie van Mathias Polakovits bij Joron Derem het dubbele opbracht van wat werd verwacht.

Een collectie uit de 19e eeuw bij Millon & Mathias

Op 28 maart ging Millon & Mathias over tot de veiling van een in de 19e eeuw aangelegde collectie juwelen en gouden dozen. Het werd een succes: de totaalopbrengst bedroeg € 2.262.000, kosten inbegrepen, en voor 90 % van de stukken werd een koper gevonden. De juwelen, die getuigen van de elegantie en de kwaliteit van de juwelierskunst van de 19e eeuw en het begin van de 20e eeuw, brachten veel meer op dan verwacht. Een grote broche ('devant de corsage'), met een richtprijs van € 60.000-100.000, werd toegewezen voor € 468.000, inclusief kosten. Het ovale juweel van goud (18 karaat) en zilver werd in 1834 vervaardigd bij Maison Ouizille & Lemoine. Het is versierd met diamanten, smaragden, robijnen en saffieren. Een andere koper bood € 240.500 voor een collier met 53 parels van de eerste kwaliteit, aflopend in grootte, en één cultivéparel, met een sluiting van platina, versierd met een diamant (een marquise van 2,30 karaat). Ook dat bod lag veel hoger dan de richtprijs. Voorts werd € 286.000 (inclusief kosten) betaald voor een rechthoekige cameo van driekleurig sardonyx, met daarop het profiel van een man, in Perzische stijl. Dit juweel, vervaardigd omstreeks 1870, weegt 50,80 gram.

Het ensemble snuifdozen en gouden dozen kon eveneens op grote belangstelling van het koperspubliek rekenen. Zo werd € 58.500 (inclusief kosten) geboden voor een kleine doos (2,8 cm hoog, 7,5 cm lang en 5,5 cm breed), met bijzonder mooi bloedrode jade aan de zijkanten en met een vating van goud (18 karaat) en email.

Hongkong, eldorado voor veilingen

Van 30 maart tot 3 april hielden Sotheby's en Bonhams een reeks veilingen in Hongkong, ter gelegenheid van Art Basel. Christie's opteede voor een ander tijdstip. Sotheby's pakte uit met 3.659 lots, iets meer dan vorig jaar: oude, moderne en hedendaagse kunst (zowel westerse als Aziatische), wijnen, horloges, juwelen, enz. De opbrengst bedroeg HK\$ 466 miljoen (€ 48,2 miljoen), wat in de buurt van de hoogste verwachting lag. Dat is 15 % meer dan vorig jaar (in lokale munt gerekend). Enkel de historische resultaten van 2013 waren nog beter. Tot de blikvangers behoorden een met falangcai versierde kom uit de tijd van de Qing-dynastie, toegewezen voor HK\$ 30,4 miljoen (€ 3,15 miljoen), en een ensemble boeddhistische manuscripten uit de tijd van de Ming-dynastie, toegewezen voor hetzelfde bedrag. Deze mooie resultaten wijzen nogmaals op de goede gezondheid van de lokale kunstmarkt. Volgens Artprice is Hongkong nu al de op drie na grootste markt, na New York, Londen en Peking. Wat openbare veilingen betreft, is het marktaandeel van Hongkong vorig jaar met 13 % gestegen ten opzichte van het Chinese vasteland (zie het rapport van Art Basel). Wat galleries betreft, hebben enkele grote namen zich onlangs in Hongkong gevestigd: David Zwirner, in januari jongstleden, en Hauser & Wirth, eind maart.

Vincent van Gogh, 'Gezicht op het asiel en de kapel van Saint-Paul-de-Mausole' (Saint-Rémy), 1889. Olieverf op doek, 45,2 x 60,3 cm. Christie's, New York, 15-05. © Christie's Images Ltd.

Richtprijs: ca. € 28 miljoen.

Constantin Brancusi, 'La jeune fille sophistiquée (Nancy Cunard)', 1932, gepatineerd brons. Christie's, New York, 15-05. © Christie's Images Ltd.

Richtprijs op aanvraag.

VEILINGEN OP KOMST

Een blauwe diamant bij Sotheby's

Op 15 mei gaat bij Sotheby's in Genève een blauwe diamant van 6,16 karaat onder de hamer. Hij behoorde ooit toe aan Elisabeth Farnese (1692-1766) en zou CHF 3,5-5 miljoen (€ 3-4,2 miljoen) moeten opbrengen. De diamant heeft een koninklijke pedigree: na in 1715 aan Elisabeth te zijn geschonken, één jaar na haar huwelijk met de Spaanse koning Filips V (een kleinzoon van Lodewijk XIV), werd hij nog gedragen door verschillende andere gekroonde hoofden, nakomelingen van Elisabeth, zonder in die drie eeuwen ooit de familie te hebben verlaten.

Van Gogh in tweevoud

Op 15 mei gaat bij Christie's in New York een landschap van Vincent van Gogh onder de hamer. Het was te zien in de meeste overzichtstentoonstellingen over zijn oeuvre, onder meer die in 1905, in het Stedelijk Museum in Amsterdam. De richtprijs bedraagt ongeveer € 28 miljoen. Dit 'Gezicht op het asiel en de kapel van Saint-Paul-de-Mausole' schilderde de Nederlandse kunstenaar in Saint-Rémy. Het werk behoorde ooit toe aan actrice Elizabeth Taylor. Het was een cadeau van haar vader, een kunst-

handelaar, die het in 1963 had gekocht bij Sotheby's, in Londen, voor minder dan € 200.000. Op 4 juni kan men bij Artcurial in Parijs bieden op een Nederlands landschap met een richtprijs van € 3-5 miljoen. Het schilderij dateert uit de beginjaren van Van Gogh's artistieke carrière en werd tot nu toe tentoongesteld in musea: van 1961 tot 1974 was dat in het Gemeentemuseum in Den Haag, van 2007 tot 2010 in het Museum voor Schone Kunsten in Montreal, en van 2011 tot 2018 in het Van Gogh Museum in Amsterdam. "Het is het enige landschap dat Van Gogh in die periode schilderde. Het verhaalt de invloed van de school van Barbizon en de Haagse school", aldus het Franse veilinghuis, dat bijzonder trots is dit werk ter verkoop aan te kunnen bieden. Het is immers al meer dan twintig jaar geleden dat er een schilderij van Van Gogh onder de hamer ging in Parijs.

Een meesterwerk van Brancusi bij Christie's

Op dezelfde veiling bij Christie's, op 15 mei, in New York, kan men ook bieden op een uiterst zeldzame bronzen sculptuur van Constantin Brancusi uit 1932: 'La jeune fille sophistiquée (Nancy Cunard)'. De richtprijs is op aanvraag. Het stuk komt uit de collectie van Elizabeth Stafford, die het samen met haar echtgenoot rechtstreeks van de kunstenaar kocht, bij een bezoek aan zijn atelier in 1955. Het is het enige bronzen exemplaar dat de Amerikaanse schrijfster, politiek activiste en erfgename Nancy

Lucio Fontana, 'Concetto Spaziale, Attesa', 1964-1965. Waterverfschilderij op doek, roze, 46 x 38 cm. Dorotheum, Wenen, 16-05. © Dorotheum.

Richtprijs: € 480.000-650.000.

Jackson Pollock, 'Number 32', 1949. Schilderij op gemaroufleerd papier. Sotheby's, New York, 16-05. © Sotheby's.

Richtprijs: \$ 30-40 miljoen (€ 24,3-32,5 miljoen).

Cunard voorstelt. Het rust op een bronzen voetstuk, door de kunstenaar zelf bewerkt. Mogelijk verbeterd dit werk het wereldrecord voor Brancusi (€ 46,5 miljoen) dat in mei 2017 werd behaald met 'La muse endormie' (1913).

Een icoon van mei '68 in Drouot

De foto's van mei '68 van de Franse fotograaf Claude Dityvon (1937-2008) zijn bekend bij een zeer breed publiek. Expert Christophe Goeury en veilinghuis Millon laten ons kennismaken met het oeuvre van deze moeilijk te klasseren fotograaf via een volledig aan hem gewijde veiling in Drouot, op 15 mei aanstaande. Aangeboden worden: 320 foto's die een mooi overzicht bieden van zijn carrière, van 1967 tot 2007, afkomstig uit zijn privécollectie.

Moderne en hedendaagse kunst in het Dorotheum

Op 16 mei houdt het Dorotheum, in Wenen, een veiling van moderne en hedendaagse kunst. Men kan er onder meer bieden op diverse opmerkelijke werken van Lucio Fontana. Een ervan is een roze 'Concetto Spaziale, Attesa' uit 1964-1965, met een richtprijs van € 480.000-650.000. De Oostenrijkse markt is duidelijk aanwezig: men kan ook bieden op diverse tekeningen van Egon Schiele, waaronder twee bijzonder fraaie vrouwelijke naakten uit 1914, die elk € 350.000 - 500.000 zouden moeten opbrengen.

Topstukken bij Sotheby's

'Flesh And Spirit' van Jean-Michel Basquiat wordt zonder twijfel een van de blikvangers op de avondveiling van hedendaagse kunst bij Sotheby's in New York, op 16 mei. Het 370 x 370 cm metende werk uit 1983 bestaat uit verschillende doeken. Het is een van de meest monumentale werken die de Amerikaanse kunstenaar ooit creëerde en in ieder geval het grootste dat ooit onder de hamer ging. Het werk werd in 1983 gekocht door Dolores Ormandy Neumann, een mecenas en vooruitziende verzamelaarster. Ze was een van de eerste fans van de graffiti kunstenaars. Sindsdien is het werk in de familiecollectie gebleven. Het zou zo'n \$ 30 miljoen (€ 24,3 miljoen) moeten opbrengen. Diezelfde avond kan men bij Sotheby's bieden op een schilderij van Jackson Pollock dat nog niet eerder op de markt verscheen: 'Number 32' (1949), aangekocht in 1983 en 35 jaar lang in dezelfde collectie gebleven. Dit uiterst zeldzame werk op gemaroufleerd papier behoort tot een beperkte groep van 16 'drippings', gecreëerd in 1949. Het is een van de acht werken geschilderd met aluminiumverf, die voor een heel bijzondere glans zorgt. Het laatste werk met een gelijkaardige compositie ging in mei 2013 van de hand voor het recordbedrag van \$ 58,4 miljoen. Dit werk hier heeft een richtprijs van \$ 30-40 miljoen (€ 24,3-32,5 miljoen).

Persoonlijke spullen van Prince onder de hamer

Op 18 mei kan men in het Hard Rock Café in New York bieden op persoonlijke bezittingen van de Amerikaanse rocklegende Prince. De verkoop wordt georganiseerd door veilinghuis Julien's Auctions. Het gaat om een zeer diverse selectie, van instrumenten en brieven tot kleding en juwelen. De in 2016 op 57-jarige

François-Xavier Lalanne, 'Requin', 2003. Brons en gekleurd notenhout. Christie's, Parijs, 22-05. © Christie's Images Ltd.

Richtprijs: € 250.000-350.000.

Jacques-Emile Ruhlmann, dientafeltje ('Redhead'), 1925-1930, Makassaars ebbenhout, aderhout van de notenboom, ivoor en brons. Christie's, Parijs, 22-05. © Christie's Images Ltd.

Richtprijs: € 50.000-70.000.

leeftijd overleden Prince speelde een belangrijke rol in de moderne muziekgeschiedenis. Hij schreef onder meer enkele van de grootste hits aller tijden. Een van de topstukken van deze veiling is een elektrische gitaar, een Schecter 'White Cloud', die Prince in 2002 speciaal bestelde en die dezelfde kenmerken vertoont als de gitaar waarmee hij in 1984 te zien was in de film 'Purple Rain', die hem op slag wereldberoemd maakte. De gitaar werd ontworpen door Dave Rusan en geschonken aan een werknemer van Paisley Park. Deze zou \$ 10.000-20.000 moeten opbrengen. Wat kleding betreft, kan men onder meer bieden op een rood pak met daarop het liefdessymbool van Prince en met een vergulde sluiting aan de achterkant. Dit lot zou \$ 6.000-8.000 in het laatje moeten brengen. Verder op het menu: een felblauw maatpak, met een richtprijs van \$ 40.000-50.000. Prince droeg het op het podium, tijdens een memorabel concert in Paisley Park, in 1999, samen met Lenny Kravitz. Nog een groot aantal andere kledingstukken gaan onder de hamer, zoals hemden, blouses, laarzen, mantels en verder ook juwelen, allemaal stukken waaraan de koning van de funk zijn heel eigen visuele stijl dankte.

Design en sierkunst in Parijs

Op 22 mei houdt Christie's in Parijs een veiling van design, met een vijftigtal lots, rond drie thema's: bronzen dieren, de art-decoperiode en een selectie van een vijftiental stukken met betrekking tot het legendarische koppel François-Xavier en Claude Lalanne. Zo kan men bieden op een 'Requin' (richtprijs: € 250.000-350.000), 'Trois oies' (1991), van gepatineerd brons, en een bijzonder fraaie marmeren schildpad (1995), met een richtprijs van € 100.000-150.000. Christie's, dat sinds de veiling in november 2016 de marktlieder

is wat Rembrandt Bugatti betreft, presenteert drie stukken van deze kunstenaar, waaronder een 'Lopende panter', met een opgeheven achterpoot, die zijn prachtige patina heeft bewaard (richtprijs: € 250.000-350.000). Het stuk werd gekocht in 1930 en is sindsdien in dezelfde familie gebleven. Wat art deco betreft, is er een zeldzaam stuk van André Groult, van haaienleer. Het gaat om een damesbureau uit 1913 waarvan blijkbaar maar twee exemplaren bestaan. Dit heuse museumstuk verkeert in uitstekende staat. Het zou € 150.000-200.000 moeten opbrengen. Verzamelaars krijgen ook de kans een dientafeltje ('Redhead') van Jacques-Emile Ruhlmann aan te schaffen. Het is vervaardigd van Makassaars ebbenhout, aderhout van de notenboom, ivoor en brons. De richtprijs bedraagt € 50.000-70.000.

Een prentencollectie bij Artcurial

Op 23 mei gaat bij Artcurial, in Parijs, een uitzonderlijke collectie Japanse prenten uit de 18e en 19e eeuw onder de hamer, samen met zeven 'shin-hanga'-prenten, die getuigen van de artistieke vernieuwing aan het begin van de 20e eeuw. De collectie werd verzameld in de 19e eeuw, toen Japan zich begon open te stellen voor de buitenwereld en zijn artistieke productie populair begon te worden in Europa. De westerse kunstenaars zouden uiteindelijk sterk beïnvloed

Kitagawa Utamaro, 'Buste van een jonge vrouw die een speld in haar kapsel steekt', prent. Artcurial, Parijs, 23-08. © Artcurial.

Richtprijs: € 30.000-40.000.

Louise Lawler, 'Black and White', 1987. Cibachrome afdruk, ed. 5 ex., 74,5 x 98,5 cm. Piasa, Parijs, 30-05. © Piasa.
Richtprijs: € 80.000-100.000.

worden door deze kunst uit het Verre Oosten en velen onder hen verzamelden toen oosterse prenten. Het ensemble dat bij Artcurial wordt geveild, telt 50 prenten. Die zijn sinds het einde van de 19e eeuw in dezelfde familie gebleven. De oorspronkelijke collectie omvatte meer dan 150 prenten. Er zitten werken bij van de belangrijkste Japanse kunstenaars die hun Europese collega's destijds hebben beïnvloed. Zo zijn er twaalf prenten van Kitagawa Utamaro. Op een ervan is het bovenlijf van een jonge vrouw te zien die een speld in haar kapsel steekt (richtprijs: € 30.000-40.000). Van Toshusai Sharaku is er een zeldzaam ensemble van zes portretten van acteurs. Verder omvat de selectie werken van Suzuki Harunobu (een van de beroemdste makers van 'ukiyo-e'-kleurenprenten), Utagawa Hiroshige, en de Katsukawa-school.

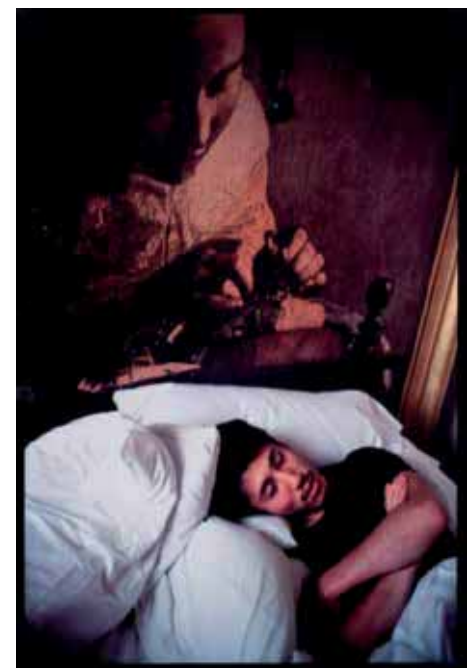
Een fotocollectie bij Piasa

Op 30 mei gaat bij Piasa, in Parijs, een grote Franse fotocollectie onder de hamer. Deze werd aangelegd in de loop van meer dan dertig jaar. Het ensemble omvat 47 meesterwerken, onder meer van Brassai, Nan Goldin, Louise Lawler, Robert Mapplethorpe, Thomas Ruff, Candida Höfer en Andres Serrano. De prestigieuze internationale herkomst van de werken maakt deze collectie des te unieker. Men kan onder meer bieden op vier portretten van Robert Mapplethorpe (1946-1989). Ajitto, het beroemde model van de Amerikaanse fotograaf, werd in dezelfde houding gefotografeerd, uit vier verschillende gezichtshoeken. Dit naakt is typerend voor het streven van de fotograaf naar perfectie, in lichaam, lijnen en spieren. Andere belangrijke werken zijn van Louise Lawler (1947), een toonaangevende figuur van het 'simulationisme', een Amerikaanse beweging die het licht zag in de jaren 1980. Sinds de jaren 1970 bestaat haar conceptuele aanpak erin bekende kunstwerken en hun omgeving te fotograferen, waarbij ze de

ingesleten mechanismen van de kunstwereld aan de kaak stelt.

Veiling rond Gonzague Saint Bris bij Millon

Het heeft maar zeven maanden geduurd, sinds Gonzague Saint Bris op 8 augustus 2017 omkwam bij een verkeersongeval in Normandië, tot de aankondiging dat zijn bezittingen onder de hamer zouden gaan. De Franse schrijver en journalist had geen kinderen. Het is veilinghuis Millon dat op 4 juni aanstaande zal overgaan tot de veiling van de inboedel van zijn woning in Parijs. Volgens het veilinghuis zal de opbrengst dienen om van zijn 'jachthuis' in Chauceaux-près-Loches, in de regio Touraine, een schrijverswoning te maken. Zo wordt niet alleen de herinnering aan deze bijzonder productieve auteur levendig gehouden, maar kunnen er ook gastschrijvers verblijven. Dit buitenverblijf, waar Gonzague Saint Bris zo dol op was, bevond zich dicht bij het kasteel Le Clos Lucé, de familiewoning waar hij opgroeide en waar Leonardo da Vinci de laatste drie jaar van zijn leven doorbracht. Zijn buitenverblijf had hem er zelfs toe geïnspireerd een ambitieus literair festival te organiseren: La Forêt des Livres. Het veilingaanbod omvat op z'n minst een duizendtal lots, waaronder zijn piano, zijn bureau, manuscripten, vaatwerk, foto's en tal van graffiti achtergelaten door gasten.

Nan Goldin, 'Kee at the Paramount Hotel, NYC', 1995. Cibachrome afdruk, ed. 15 ex., 101,5 x 69,5 cm. Piasa, Parijs, 30-05. © Piasa.

Richtprijs: € 5.000-7.000.

Een noord Italiaans ebbenhouten kunstkabinet.
Giovanni Battista Gatti (1816 - 1889)
Richtprijs: € 2.000/€ 4.000

VENDU NOTARISHUIS
ROTTERDAM

Kijkdagen

25 - 26 - 27 mei 2018

Veilingdagen

29 - 30 - 31 mei, 1 juni 2018

010-4118544 • info@notarishuis.nl • www.notarishuis.nl

NOTARISHUIS ARNHEM

VEILINGEN & TAXATIES

Vanaf mei 2018 volgt u onze veilingen via:

www.bva-art.com

Art & Antiques.

Toekomst 4, 6921 PW Duiven Telefoon 026 4425900

Spring Auction mei 2018

30 mei European Fine Art
31 mei Zilver, juwelen, horloges
01 juni Sculpturen, varia, klokken, meubelen &
 collectie Herman Dommissie

Jan Steen (1626-1679)
Feestende boeren bij een herberg
Rechtsonder gesigneerd 'JSteen'
Olieverf op paneel, 40 x 47 cm
Richtprijs € 25.000 - 30.000

Een saffier en diamanten ring,
bezet met een ovaal geslepen niet
behandelde, gecertificeerde saffier
van 18.58cts.
Richtprijs € 50.000 - 60.000

Een Limoges email plaquette met
de kruisiging van Christus
Toegeschreven: Jean Penicaud II,
Frankrijk, 2e helft 17e eeuw,
14,5 x 11,5 cm.
Richtprijs € 5.000 - 7.000

KIJKDAGEN

25 en 28 mei
10.00 tot 16.00 uur
26 en 27 mei
12.00 tot 16.00 uur

Nobelstraat 5
2513 BC Den Haag
T: 070 365 88 57
info@venduehuis.com

ONLINE CATALOGUS
www.venduehuis.com

VENDUEHUIS

Veilingexperts met passie voor
kunst en antiek.

Veilinghuis Peerdeman

UTRECHT AUCTIONS

Veiling Zondag 27 mei Kunst antiek design

Zaalveiling (lotnummers 1-3000)

11.00-15.00 uur: Design, brocante, antiek

12.30-15.00 uur: Zilver & sieraden

15.00-18.00 uur: Kunst & antiek

PLUS-nummers (real time online bidding)

12.00-20.00 uur: Japanse kunst

12.00-21.00 uur: Design, brocante, antiek

12.00-21.00 uur: Kunst & antiek

Kijkdagen in het veilingweekend:

Vrijdagavond 25 mei 18.00-21.00 uur

Zaterdag 26 mei 11.00-17.00 uur

Zondag 27 mei 10.00 uur tot kort voor
aanvang zaalveiling.

Veilinghuis Peerdeman Utrecht

Tennesseeedreef 18-20 3565 CJ UTRECHT

Telefoon: 030-2610485 • E-mail: receptie@veilinghuispeerdeman.nl

Website: www.veilinghuispeerdeman.nl

Veilinghuis Peerdeman

UTRECHT AUCTIONS

Veiling Zondag 27 mei Japanse kunst

Real time online bidding 12.00-20.00 uur

Kijkdagen in het veilingweekend:

Vrijdagavond 25 mei 18.00-21.00 uur

Zaterdag 26 mei 11.00-17.00 uur

Zondag 27 mei 10.00-15.00 uur

Veilinghuis Peerdeman Utrecht

Tennesseeedreef 18-20 3565 CJ UTRECHT

Telefoon: 030-2610485 • E-mail: receptie@veilinghuispeerdeman.nl

Website: www.veilinghuispeerdeman.nl

Fraai uitgevoerde gehamerde zilveren wijnkoeler,
Amsterdamsche School, Mt. C. J. Begeer,
Utrecht, jl. 1912 h. 18, diam. 30 cm., 1672 gr.
Hamerprijs € 9.600

Vierkante 18krt. witgouden solitairring
gezet met een briljant geslepen diamant,
ca. 2,0crt.bruto 11,2 gr. Mt. ca. 15 3/4.
Hamerprijs € 4.600

Cornelis Springer (1817-1891)
Kloveniersburgwal te Amsterdam houtskool,
gesign. r.o., 83 x 66 cm. Hamerprijs € 10.000

veilinggebouw
de zwaan
Sinds 1818 Directie-Makelaar G. van den Brink BV.
ALGEMENE KUNST- EN ANTIKVEILING
20 JUNI T/M 3 JULI
KIJKDAGEN: donderdag 14 t/m zondag 17 juni van 10.00-17.00 uur,
donderdagavond tevens van 19.00-21.00 uur

INBRENG DEADLINE 11 MEI 2018

Papua Barat, Oost Asmat,
oorlogsschild Uit de collectie
van Jan Wolkers h. 181,5 cm.
Hamerprijs € 4.500

Jan Mankes (1889-1920) Zelfportret tekening en
gemengde techniek op perkament, 14,3 x 11 cm.
Hamerprijs € 16.000

China, fraai gestoken ivoren groep,
Qing dynastie, 18e/19e eeuw
Mansfiguur met lange mantel
h. 13 cm.. Hamerprijs € 12.000

Frankrijk, Rue de la Paix, Paris, paar kapitale
porseleinen dekselvazen met verguld bronzen
montering in Louis XVI stijl, midden 19e eeuw,
h. 73, br. 27 cm. Hamerprijs € 9.000

Italië, grote micromozaike plaquette, ca. 1840,
met voorstelling van het Pantheon
7,4 x 10,5 cm. Hamerprijs € 7.400

Willem de Zwart (1862-1931)
'De redder' paneel, gesign. r.o., 14 x 33 cm.
Hamerprijs € 9.000

Antiekrestaurator Olly Hassoldt

Natuurlijke materialen in ere hersteld

Een rustige na-oorlogse buitenwijk in Amsterdam. Hier staat het unieke atelier van restaurator Olly Hassoldt. Hij is gespecialiseerd in de restauratie en conservering van handzame antieke objecten. Mits deze zijn vervaardigd van door de natuur voortgebrachte materialen als ivoor, schildpad, parelmoer, koraal, been, barnsteen, ebbenhout, goud, zilver, koper, messing, edelstenen en speksteen. Maar ook voor rijgwerk, waaiers, etuis, inlegwerk, ornamenten en draaiwerk kan men bij hem terecht.

TEKST: MARIËTTE SCHRADER FOTO'S: BOB BRONSHOFF

Kwiek leidt Hassoldt zijn bezoeker naar het atelier. Hij is er vrijwel dagelijks te vinden, samen met echtgenote Evi. Zij is eveneens werkzaam in het familiebedrijf dat in 1792, in de binnenstad van Amsterdam is opgericht. Vliegensvlug beweegt de antiekrestaurator zich tussen de werkbladen, ladekasten, wanden met gereedschap en allerlei apparaten. Hassoldt, wiens voornamen officieel Jozef Christiaan luiden, doet zijn roepnaam 'Olly' op negentigjarige leeftijd nog steeds eer aan. "Het is een verbastering van 'hollen'," verklaart hij. "Ik kreeg die roepnaam als kind, omdat ik vaak door mijn vaders werkplaats holde." Nadat labrador Japie, die stevast in het atelier aanwezig is, vanwege het bezoek naar een andere ruimte is verbannen, steekt Hassoldt van wal.

Adembenemend

"Ons familiebedrijf kent een boeiende geschiedenis. Mijn voorvaderen zijn afkomstig uit Rothernburg ob der Tauber, een fraai middeleeuws stadje in Beieren. Daar oefenden zij het beroep uit van herbergier en slager. Vermoedelijk bewerkten zij als slager been, waardoor de stap naar het bewerken van ivoor niet zo groot was. In 1792 zijn mijn voorvaderen in Amsterdam neergestreken. Hier verwierven ze al snel naam en faam met hun ivoorsnijderij. Deze is steeds rechtstreeks van vader op zoon overgedragen. Ik ben de vijfde generatie en hoop dat te zijner tijd onze beide dochters het stokje van mij overnemen."

Om het meesterschap van zijn voorvaderen te illustreren, laat Hassoldt trots een adembenemend staaltje snijkunst zien: een ivooren naambord voor de snijderij, dat zijn grootvader in 1888 maakte.

“De ivoorsnijderij is steeds rechtstreeks van vader op zoon overgedragen. Ik ben de vijfde generatie en hoop dat te zijner tijd onze beide dochters het stokje van mij overnemen.”

In het midden prijkt het stadswapen van Amsterdam met aan weerszijden een monogram. De beeltenis en de letters lijken door elfenhandjes te zijn gesneden en steken mooi af tegen de fluwelen achtergrond. Niet voor niets is het naambord destijds bekroond met een medaille, waarvan de oorkonde helaas bij een verhuizing verloren is gegaan. En hun atelier verhuizen – al dan niet in combinatie met een winkel – deden de Hassoldts meermalen en vrijwel altijd naar typisch Amsterdamse adressen. Dat geldt ook voor de vijfde generatie. Deze verkaste het bedrijf van de Leidsestraat naar het Rokin, vervolgens naar de Maasstraat, om ten slotte in 1992 in een naoorlogse buitenwijk te belanden.

Puzzel

Terwijl haar vader de bezoeker te woord staat, restaureert dochter Saskia een ivoeren krab voor een particulier. Het gaat om een fors, levensecht exemplaar dat omstreeks 1900 in China is vervaardigd. Alle onderdelen ervan liggen als een puzzel op haar werkblad uitgespreid, een fascinerend gezicht. Het kopborststuk en achterlijf hebben de tand des tijds goed doorstaan, evenals de scharen. Maar enkele looppoten zijn behoorlijk beschadigd en hun aantal is niet meer compleet. “Daarom ben ik nu pootjes aan het bijmaken”, zegt ze. “Monnikenwerk, maar ik doe het graag want ivoor is een van mijn favoriete natuurlijke materialen. Het voelt plezierig aan en het laat zich heel mooi draaien, frezen, snijden en polijsten. Dat dit Aziatisch ivoor is, zie je aan de fijne kruisstructuur en de lichte kleur. Afrikaans ivoor is wat grover en contrastrijker. Mijn zus Andy daarentegen restaureert het liefst antieke objecten die van schildpad zijn gemaakt, zoals kammen, lepeldozen en theekistjes.” Saskia laat een ivoeren krabpootje zien dat net gereed is. Het valt vrijwel niet van een authentiek exemplaar te onderscheiden. Ze overlegt nog even met haar vader over hoeveel millimeter ze het sleufje zal uitdiepen waarin het pootje exact moet passen, en voert daarna deze handeling met uiterste precisie uit.

boven

De volgende generatie is helemaal klaar om de traditie over te nemen. Saskia en Andy worden door hun ouders opgeleid, beschikken over het vakdiploma edelsmid, en voelen zich nauw bij het familiebedrijf betrokken.

boven

Olly en zijn vrouw Evi, met wie hij 1957 in het huwelijk trad, werken inmiddels ruim zestig jaar met veel genoegen samen.

links

Olly Hassoldt: "Restaureren is een uniek vak waarvoor technisch vaardige handen, uitgebreide materialenkennis en een geoefend oog nodig zijn."

Leermeester

Voor Olly Hassoldt stond altijd buiten kijf dat hij eens zijn vader zou opvolgen. Zijn liefde voor diens vak ontstaat op zeer jonge leeftijd. Hij speelt dagelijks bij zijn vader in de snijderij en als vijfjarige trapt hij al graag de draaibank voor hem aan. Later leert zijn vader hem ivoor en schildpad bewerken. "Mijn vader was een uitstekend leermeester die zijn vak tot in de finesses beheerste. Hij heeft er zelfs nog een studie beeldhouwen voor gevolgd. Dat deed hij bij Jan Bronner, befaamd hoogleraar aan de Rijks-academie voor Beeldende Kunsten in Amsterdam. Zelf heb ik als jongeman onder meer edelsmeden geleerd aan de Kunstnijverheidsschool, de huidige Rietveldacademie." Olly Hassoldt wilde namelijk graag op termijn zijn werkzaamheden als restaurator en conservator van handzame objecten, uitbreiden naar andere door de natuur voorgebrachte materialen. "Daarbij trof mij nog een groot geluk: Evi, met wie ik in 1957 in het huwelijk trad, bleek over veel aanleg voor het restauratiewerk te beschikken. Daarin heeft zij zich volledig bekwaamd. Al snel beheerste ons atelier als enige in Nederland alle disciplines, en dat is tot op de dag van vandaag zo gebleven. Hierbinnen is geleidelijk een tweedeling ontstaan: mijn echtgenote doet in grote lijnen de zachte binnenkant - denk hierbij aan rijg- en knoepwerk, het bekleden van kistjes en etuis, en

Voor de verwerking van deze en een aantal andere door de natuur voortgebrachte materialen, gelden ook bij restauratie en conservering de allerstrengste internationale regels.

het restaureren van waaiers - terwijl ik het harde buitenwerk voor mijn rekening neem. Inmiddels werken wij ruim zestig jaar met veel genoegen samen." Nu zijn ogen wat minder zijn geworden, laat hij wel het allerfijnste restauratiewerk liever aan zijn dochters over. Saskia en Andy worden door hun ouders opgeleid, beschikken over het vakdiploma edelsmid, en voelen zich nauw bij het familiebedrijf betrokken. Olly Hassoldt: "Ze zijn bijna allround: ik kan hen weinig meer leren."

Opnieuw gebruiken

Een deel van de wand van het goed geoutilleerde atelier is bedekt met ladekasten die zijn volgestouwd met onder meer parelmoer, tropische houtsoorten, ivoor en schildpad. Voor de verwerking van deze en een aantal andere door de natuur voortgebrachte materialen, gelden ook bij restau-

ratie en conservering de allerstrengste internationale regels. Het atelier voldoet hier volledig aan. Olly Hassoldt: “Bovendien gooien we nooit iets weg. Daardoor kunnen we bijvoorbeeld stukjes beschadigd bloedkoraal of hoorn die tijdens onze werkzaamheden vrijkomen, bij een andere restauratie opnieuw gebruiken.” Bovenop de ladekasten staan tientallen zorgvuldig gestapelde cederhouten sigarendoosjes afkomstig van P.G.C. Hajenius, een van de meest gerenommeerde sigarenhuizen van Europa. Een bevriende, fervente sigarenroker liet letterlijk een fortuin aan sigaren in rook opgaan, en schonk daarna de lege doosjes aan Olly Hassoldt. Die gebruikt ze sindsdien voor het opbergen van goudleer, belletjes, glashaken, pootjes, boekbindersbenodigdheden, en nog veel meer. Verder trekken enkele apparaten de aandacht waaronder een kolomboormachine, freesmachine, fijnschuurmachine, edelstenenslijpmachine en een graveermachine. Verschillende apparaten heeft de restaurator zelf ontworpen en vervaardigd. En dan staat er nog een vierkante houten bak, gevuld met koe-hoorn, die nog afkomstig is van zijn vader. Koe-hoorn wordt regelmatig gebruikt bij de restauratie van bestek, parasolgrepen en kleine sculpturen.

Familiestuk

Olly Hassoldt: “Restaureren is een uniek vak waarvoor technisch vaardige handen, uitgebreide materialenkennis en een geoefend oog nodig zijn. “En engelengeduld”, vult Evi Hassoldt-de Niet aan, die

zoiest de restauratie van een negentiende-eeuwse waaijer heeft voltooid. Ze vervolgt: “Maar als je een object in zijn oude luister hebt kunnen herstellen, geeft dat veel voldoening. Vooral als het een familiestuk betreft met een bijzonder verhaal.” Vervolgens zet ze een gehavend schildpaddoosje op tafel. Het is dof, zit vol barsten, en zowel een deel van de deksel als van de binnenbekleding ontbreekt. Het staat in schril contrast met het zorgvuldig geres-taureerde exemplaar dat ernaast staat te glanzen. “Zo’n doosje blijkt nogal eens tijdens de Tweede Wereldoorlog door mensen in de tuin te zijn begraven. Door de inwerking van vochtige grond zag het er dan zo verschrikkelijk uit. Vaak hebben zelfs onderdelen losgelaten. Een restauratie vergt dan extra inspanning. Maar de dankbaarheid van de eigenaar is groot. Soms is zo’n schildpaddoosje nog de enig tastbare herinnering aan de ouders of grootouders.”

Tot de klantenkring van Olly Hassoldt behoren niet alleen particulieren. Ook kunsthandelaren als Inez Stodel, Jaap Polak, de familie Frides Laméris, Frans Leidelmeier en Jacques Fijnaut weten de weg naar zijn restauratieatelier te vinden. En dan zijn er nog de kerk, het rijk en de musea. Olly Hassoldt: “Of het nu alleen om een dierbaar antiek object gaat, of om een zeldzaam of kostbaar exemplaar: dat maakt me niet uit. Elk object wordt met evenveel kennis, kunde en liefde geres-taureerd. In 2019 beoefen ik vijfenzeventig jaar mijn vak. Maar ik ben er nog steeds niet op uitgekeken.”

boven

Niet alle onderdelen van deze ivoren krab hebben de tand des tijds goed doorstaan.

onder

Hier wordt niets weggegooid. “Daarvoor kunnen we bijvoorbeeld stukjes beschadigd bloedkoraal of hoorn die tijdens onze werkzaamheden vrijkomen, bij een andere restauratie opnieuw gebruiken.”

Restauratie- en Taxatiebeurs Kasteel Hackfort

Ook dit jaar neemt Olly Hassoldt deel aan de restauratiebeurs op Kasteel Hackfort in Vorden (Gelderland), samen met acht andere restauratoren en een taxateur. De beurs vindt plaats op zaterdag 23 en zondag 24 juni 2018. www.restauratieentaxatiebeurs.nl

Meer weten

Antiekrestauratie Fa. J.L. Hassoldt Jr. Sedert 1792.
Olly Hassoldt, restauratie en conservering van handzame antieke objecten, vervaardigd van natuurlijke materialen als ivoor, schildpad, parelmoer, koraal, been, barnsteen, ebbenhout, goud, zilver, koper, messing, edelstenen en speksteen. Tevens rijg- en knoopwerk, waaiers, etuis, inlegwerk, ornamenten en draaiwerk.
Atelier in Amsterdam-Gaasperdam
Bezoek op afspraak
www.restauratieantiek.com

Lid Restauratoren Nederland
Olly Hassoldt geeft lezingen over zijn werk als antiekrestaurator.

Hollands Glorie

door ANTON VOS

Liefde en tabak

Waar tabaksdozen al niet een afspiegeling van kunnen zijn.

boven
Een laatzeestiende-eeuws bronzen pijpenklokertje, lengte 8 cm, met de voorstelling van een ondeugend vrouwtje.

boven
Een ovale koperen tabaksdoos, gedateerd 1700, met de tekst: 'Eerst het Gelt verbruijt'. Met aan de andere zijde: En Dan het Zeegat Uijt'.

rechts
Een fraai gegraveerde langwerpige doos, lengte 15 cm, met een zeer dubbelzinnige tekst en afbeelding. Deze heeft betrekking op de zeevaart en de betaalde liefde. De andere zijde van deze doos.

Vooral in de Achterhoek, maar ook elders op het Nederlandse platteland, werd in de negentiende eeuw stevig gerookt. Met name pijproken was zeer geliefd. Opvallend is de rol die tabak ook speelde bij alles wat er gebeurde rond vrijage en trouwerij. Zo werd in Staphorst bij diens eerste bezoek, een pijpje tabak geserveerd aan de aanstaande minnaar van een huwbare dochter. Als bij de tweede keer dezelfde pijp weer uit de kast kwam, zat het goed. Als er een nieuwe pijp werd aangeboden, kon hij maar beter direct zijn biezen pakken.

Opvallend in de negentiende eeuw is de rol die tabak speelde bij alles wat er gebeurde rond vrijage en trouwerij.

Pijpenladen en tabaksdozen

Na de huwelijksplechtigheid kreeg de bruidegom een versierde stenen pijp te roken, die alleen bij deze gelegenheid werd gebruikt. Daarna werd hij opgeborgen in een fraai kastje, met daarbij de datum van de bruiloft. Dit kastje met de bruidegomspijp werd dan pontificaal ergens in de woonkamer opgehangen. In de volkskunst komt men dit soort versierde pijpen, vooral opgeborgen in langwerpige kastjes, de zogenaamde 'pijpenladen', regelmatig tegen. De vorm verschilde per provincie. Ga bijvoorbeeld maar eens kijken in het museum in Assen. De meeste van deze 'pijpenladen' kwamen uit de

noordelijke en oostelijke provincies en werden daar in de negentiende eeuw gemaakt. Ook zijn er uit die tijd tabaksdozen met teksten als: 'Neem dees ring van mij op trou, nu zijn we man en vrouw'. En op een vroegachttiende-eeuwse doos zag ik eens de tekst staan: 'Mijn lief, mijn hart' met daarboven een hart met pijlen, geflankeerd door een man en een vrouw.

Dozen voor zeelieden

Maar als we een beetje terug in de geschiedenis gaan, dan begint het brave verband tussen tabak, liefde en huwelijksrouw enigszins te wankelen. Een heel ander soort liefde doet in de zeventiende en vroeg achttiende eeuw zijn intrede. En de tabak werd niet zozeer door bruidegoms als wel door zeelui gerookt. Op een koperen tabaksdoos uit 1700 ziet men een zeeman in een kroeg handtastelijk bezig met een vrolijke dame. De begeleidende tekst is: 'Eerst het Gelt verbruijt'. Aan de andere kant staat, terwijl de tevreden herbergier hem nawuift met een glaasje in de hand: 'En Dan het Zeegat Uijt'. Soms wordt de huwelijks liefde openlijk in twijfel getrokken, getuige teksten als: 'Eer ik aan de wal sou wesen, door een boose vrou gebruijt, ga ik liever sonder vreesen op een schip het Seegat Uijt'. Gaan we nog verder terug in de tijd, dan blijkt iemand een tabaksdoos in zijn zak te hebben gehad waarop op gegraveerde wijze reclame wordt gemaakt voor overspel. Het is bovendien een doos waarop op een deurtje de datum '1611' zichtbaar is. Aan de ene kant van de doos komt een meneer bij een mevrouw, vast niet de zijne, de kamer binnen. Eronder de tekst 'De Gelegenheijt'. En aan de

links

Een ovale tabaksdoos, gedateerd (op de deur) '1611' en met de tekst: 'De Gelegenheit'.

Met aan de andere zijde de tekst: 'Maakt Liefde'.

onder

Een Friese versierde bruidegomspijp in een pijpenlade. Lengte 70 cm. Op het ruitje aan de voorkant de tekst: 'W.Y. Tienstra en E.P. Hoekstra, getrouwd 15 Mei 1886'.

andere kant staan ze samen in en innige omhelzing ergens in de buitenlucht. En daar luidt de tekst: 'Maakt Liefde'. Die vroege datering demonstreert ook de snelle ontwikkeling die het roken van tabak in Europa doormaakte. Immers, nét vijftig jaar eerder werd tabak geïntroduceerd in Parijs en wel als een medicijn.

Wondermiddel tabak

Jean Nicot de Villemain (1530-1600), een Franse ambassadeur in Portugal, bracht in 1560 het in Amerika ontdekte geneeskrachtige wondermiddel tabak naar Catharina de Medici in Parijs, om haar te helpen er haar hoofdpijnen mee te verlichten. Het leverde hem een bekendheid op tot in onze dagen, want nog steeds hebben we het over de naar hem genoemde 'nicotine'. Nu heeft de ontwikkeling van dit zogenaamde geneesmiddel uit de zestiende eeuw, ergens halverwege de vorige eeuw tot het inzicht geleid, dat het een gif betreft dat zeer gevaarlijk is voor de gezondheid. Maar behalve veel ellende, heeft het ook veel mooie tabaksdozen opgeleverd. Zo zijn er prachtig gegraveerde dozen met zeer dubbelzinnige teksten en fraaie afbeeldingen. Neem bijvoorbeeld deze tekst: 'De Zee mach men een Schip betrouwe, maar hoedt U voor de lichte vrouwe, Sij sijn veel lossen dan de Wint

en dieper als de Zee mijn Vrint'. En aan de andere kant van deze doos staat: 'Nooijt is Der dieper Zee als dees Rivier bevonden, mijn Sinkkloot is te kort, mijn Pijlie krijgt geen gronden'.

Een stoppertje en een kloter

De eerste Hollandse koperen tabaksdozen waren klein en eivormig. Die afmeting ervan geeft aan dat tabak in die tijd nog zeer kostbaar was. Altijd zit er in het koperen ei een 'stoppertje', om de tabak in de pijpenkop, die toen nog heel klein was, aan te stampen. Maar de resten van de aangestampte tabak moesten er natuurlijk bij het schoonmaken weer uitgekrabd worden. Daarvoor gebruikte men een 'pijpenkloker', een in een punt eindigend peuterapparaat. Maar aan de andere kant van zo'n pijpenkloter kan men van alles aantreffen. Vaak zijn het in reliëf uitgevoerde bootjes, mannetjes, vrouwtjes, paarden, honden, etc. De pijpenklokers vormen door hun gevarieerdheid dan ook op zich al een heel groot en interessant verzamelgebied. Ook hier zijn uiteraard weer de kleinste exemplaren het vroegst. En dan tot slot nog een zestiende-eeuws klein pijpenklokertje, van een zeer ondeugende dame. Ik hoop dat u bij de volgende keer dat u uw rookverslaving niet kunt bedwingen, even aan haar denkt.

Kunsthandel Ramose 19th/20th Century Fine Art

VERKOOPEXPOSITIE Europese schilderijen uit de 19de / begin 20ste eeuw

Expositie: Van zo. 20 t/m zo. 27 mei 2018

Dagelijks van 12.00 tot 18.00 uur. Tevens op afspraak

Werk van o.a.: R. Alott, A. Appian, O. Boyer, A. Brandeis, G. Brusewitz, L. Ebner, E. Galien-Lalou, J.B. Jongkind, G. Morin, E. Petitjean, C. Rip, A. Rosier, C. Verschuur (Bouter) en P. van Wijngaardt.
Diverse antieke foto's van archeologische oudheden

G.A.M. America (Kunsthistoricus) Tel: 0031-652257385 / 0031-434501549

Zeer ruime gratis parkeergelegenheid.

Vakwerkhuis Beertsenhoven 3, 6321 PR Wijlre (Zuid-Limburg)

A. Brandeis (1849-1920.) Gesijn.
Olieverf op board, 17,5x24 cm
Rome, 'Castel San Angelo en St. Pieter'

BIAGIO van Tobia Scarpa

De naam Egidio di Rosa zal niet bij iedereen een belletje doen rinkelen. Toch verwierven de ontwerpen in natuursteen die hij in de loop der jaren met zijn collega Pier Alessandro Giusti realiseerde een behoorlijke reputatie. Zo is bijvoorbeeld de Colonnata - een imposante eettafel in marmer en travertijn - van beider hand. Men zou kunnen stellen dat Di Rosa aan de wieg van de Biagio heeft gestaan. De ontwerper nodigde Tobia Scarpa (1935) namelijk uit om deel te nemen aan een door hem georganiseerde tentoonstelling. Deze Terza Nazionale di Carrara had tot doel een beeld te geven van allerlei manieren om marmer machinaal te bewerken. Scarpa had, voordat hij in 1969 in Venetië afstudeerde als architect, samen met zijn echtgenote een ontwerp bureau dat voor Venini, Flos, Cassina, B&B Italia en Knoll werkte. De architect in wording stortte zich in 1968 vol overgave op het ontwerpen van een marmeren lamp uit één stuk en bleek een ware tovenaer. Op het filmpje 'The making of Biagio' op het internet is te zien wat de Italiaanse ontwerper bedacht. De basis van de lamp wordt gevormd door een plat, vierkant blok marmer. Met een perspex mal worden eerst de contouren van de lamp op het blok aangebracht, waarna een robot het vierkant tot

een cirkel zaagt. In de volgende fase wordt de zijkant met behulp van slijpschijven in twee fasen afgerond. Het forse blok krijgt zo een beetje de vorm van een donut zonder gat of een kruiwagenwiel. Om het materiaal te koelen sijpelt er voortdurend water over de steen en een boor aan de robotarm maakt vier gaten waarvan we er, als de lamp af is, twee terug zullen zien. Dan volgt een huizenstukje. De cirkel wordt - nog steeds met de robot - door vijf zaagsneden in twee stukken gedeeld zodat er in ruwe vorm twee Biagio's tevoorschijn komen. Na het uithollen van de zo ontstane vormen, komt het ambachtelijk handwerk: schuren en polijsten. Het monteren van de fitting en het netsnoer is dan nog het enige dat moet gebeuren om van deze marmeren sculptuur van maar liefst zeveneneenhalve kilo een tafellamp te maken. Het gebruikte Carrara-marmer dat karakteristieke grijze wolken en strepen in steeds verschillende patronen vertoont, maakt van elke Biagio een unieke lamp die in feite het eeuwige leven heeft. Bezitters doen er niet graag afstand van. De Biagio is op de vintagemarkt daarom een betrekkelijk zeldzame verschijning en kost daar al gauw meer dan de helft van de huidige nieuwprijs van circa € 3.700.

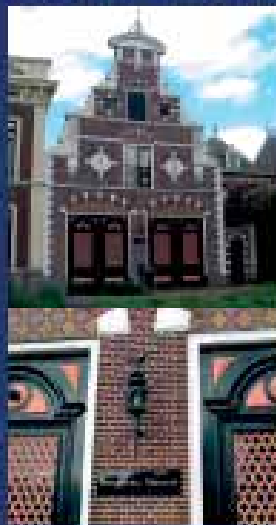
Peter van Ardenne

Exclusieve rondleidingen elke 24e van de maand
aankomen via:

jeroenboschhuis.nl

EXPOSITIERUIMTE TE HUUR

Karakteristiek monumentenpand,
centraal in de Randstad,
voorzien van ophangstelsel,
verlichting aluminiumalatie,
bar/partry.
Gratis parkeerplaats.
5 Km vanaf Gouda.

Hoogstate Museum,
Hoogetraat 164,
2851 BE Haastrecht,
tel. 0182-501066,
info@hoogstate.com.

IN DE KANTLIJN VAN DE KUNSTMARKT

NOTITIES VAN ROBERT-JAN VAN RAVENSTEIJN

Er is al een tijdje binnen de kunstmarkt iets aan het veranderen. Vooral de ouderen onder ons merken dat aan den lijve, want als door omstandigheden hun 'klassieke' boedel aan liquidatie toe is, zijn de resultaten vaak teleurstellend. Er is duidelijk een verandering in smaak aan de gang, want de jongere generatie vertoont steeds minder interesse in die vroegere statussymbolen als staande horloges, kabinetten, oosterse tapijten of koperen balkronen. Ook de schilderijen van de negentiende-eeuwse kleinere meesters verwisselen niet meer zo vlot van eigenaar. Weliswaar zijn er mensen die zeggen

dat we hier slechts te maken hebben met een golfbeweging en dat ooit het tij wel weer zal keren, maar voorlopig is dat zoïets als in een glazen bol kijken. Het is overigens niet alleen die smaakwijziging die bepalend is voor de veranderingen in de kunstmarkt. Ook de manier waarop tegenwoordig de designmeubelen of de eigentijdse kunst wordt aangeschaft is anders dan vroeger. De invloed van het onlinegebeuren neemt met de dag toe en steeds vaker wordt zittend voor het computerscherm beslist of tot een aankoop wordt overgegaan. Was dat tot voor enkele jaren voornamelijk het geval met kunstobjecten uit het lagere of het middensegment, steeds vaker vliegen, als het tot een transactie komt, iemand de 'nullen' om de oren. Het veilingwezen plukt er al vele jaren de vruchten van. Waar enkele tientallen jaren geleden het telefonisch meebieden al als heel revolutionair werd ervaren, zijn tegenwoordig online veilingen de gewoonste zaak van de wereld. Iedereen kent inmiddels de samenwerking van Sotheby's met eBay, maar in het kielzog daarvan zijn veel traditionele veilinghuizen er ook toe overgegaan. Daarnaast zijn er inmiddels enkele bedrijven die niets anders meer doen dan als intermediair kunstobjecten op hun internet aanbieden, waardoor ze enorm op de kosten kunnen besparen. Er is er zelfs een website die zijn kopers helemaal geen commissie aanrekent, terwijl Catawiki hun slechts 9% in rekening brengt. Ook de kosten voor de verkoper liggen bij dergelijke bedrijven lager, waardoor tegenwoordig ook een aantal kunstenaars hun werk via deze online bedrijven aanbiedt. Er is zelfs iemand die er als certificaat een foto bijlevert waarop hij met het betreffende werk in de hand te zien is. Deze kunstenaars vinden dat ze op een dergelijke manier een grotere verkoopkans hebben, omdat ze met een lagere prijs genoeg kunnen nemen. Bij verkoop via een galerie is er namelijk al gauw sprake van een commissie van rond de 40%. U zult begrijpen dat de galeriehouders bepaald niet staan te juichen bij deze gang van zaken, omdat zij het nu juist zijn geweest die in de naamsbekendheid van zo'n kunstenaar veel hebben geïnvesteerd. Die lagere tarieven van genoemde onlinebedrijven werken uiteraard concurrerend ten

De rol van het internet zal op de kunstmarkt steeds groter worden.

aanzien van het gemiddeld tussen de twintig en dertig procent liggende oppgeld dat een koper bij een klassiek veilinghuis moet betalen. Maar daar staat wel tegenover dat hij dan naar een kijkdag kan gaan, om het object van zijn keuze van voor tot achter te bekijken. Ook wordt hem daar een zekerheid geboden aangaande de echtheid van het kunstwerk of de antiquiteit. En dat is toch heel wat veiliger dan wanneer hij een beslissing moet nemen via de afbeelding op het internet van zo'n goedkopere online intermediair. Bij een aantal veilinghuizen bestaat tegenwoordig de mogelijkheid om via het internet te laten weten naar wat voor kunstwerk of antiquiteit uw belangstelling uit-

gaat. U krijgt dan via een e-mail bericht wanneer iets dergelijks in veiling komt. Op die manier hoeft u niet telkens de kijkdagen af te lopen of de catalogi door te ploegen. De grote internationale veilinghuizen gaan tegenwoordig nog een stapje verder. Via hun bekendheid met geïnteresseerden, bieden zij hun tegenwoordig buiten de veiling om rechtstreeks kunstwerken aan. Dat kan op persoonlijke wijze, maar het wordt ook gedaan via het internet. Het heeft naar is gebleken wel een negatief resultaat op de veilingomzet, maar het schijnt in het geheel genomen tot gunstiger resultaten voor die veilinghuizen te leiden. Een groot deel van de traditionele kunst- en antiekhandel, ook die in ons land, heeft eveneens zijn toevlucht tot het internet genomen. De deelnemers aan dergelijke projecten zijn dan te vinden op een gemeenschappelijke website, waarop een groot aantal kunstwerken te zien is. Om van een optimale werking verzekerd te zijn moeten de kunsthandelaren en antiquairs er wel een bepaald bedrag voor betalen en is de voertaal uiteraard Engels, maar daardoor treden ze internationaal in direct contact met de eventueel in hun aanbod geïnteresseerden. Als die een afbeelding van een kunstobject zien dat hun bijzonder bevalt, kunnen zij met de betreffende galerie of kunsthandel een afspraak maken om het werk in het echt en in alle rust te bekijken. Ook kan het zijn dat het contact zo verloopt, dat de handelaar de koper in spe bezoekt. En nét als tegenwoordig bij de veilinghuizen, kan men de naam van de kunstenaar waar men naar op zoek is inbrengen. Dit dan al of niet gekoppeld aan een prijsniveau dat men voor een aankoop beschikbaar heeft. Natuurlijk zullen voorlopig de grote internationale kunstbeurzen op de oude voet voortgaan, maar waar deze zich steeds meer richten op de top van de markt, zal een aantal van de deelnemers toch bepaalde afwegingen gaan maken. De gemiddelde standuur van de TEFAF Maastricht bedraagt zo'n € 70.000 en dan heb ik het nog niet over de bijkomende kosten. Op de PAN in Amsterdam is men al gauw de helft kwijt. Daar kunnen de kosten en het te verwachten rendement van een vakkundig gepresenteerde website wel eens behoorlijk tegenop wegen.

Niet zomaar een theekist

De maker van deze uiterst zeldzame theekist, François Lambregts, heeft in 1730 wel een heel imposant exemplaar gemaakt voor zijn opdrachtgever. Het is de enige tot nu toe bekende theekist uit de eerste helft van de 18e eeuw die geheel van zilver is vervaardigd. Ook de maar liefst vier zilveren theebussen in het interieur zijn geheel van zilver gemaakt. Deze theekist is daarom niet alleen de vroegst bekende geheel zilveren kist, maar ook voor die tijd een uitzonderlijk kostbaar en rijk uitgevoerd exemplaar.

TEKST: ESTHER AARDEWERK

Er zijn slechts vier andere geheel zilveren theekisten bekend in Nederlands zilver, maar die zijn allemaal pas na 1770 gemaakt. Dit is ook de periode waaruit de meeste theekisten die nu nog overgebleven zijn dateren. Doorgaans zijn deze kisten van hout gemaakt, versierd met verschillende soorten opgelijmde materialen als kleurig hout, schildpad, ivoor, parelmoer en lakwerk, veelal in combinatie met zilveren monturen. In het interieur zitten

één, twee of in zeldzame gevallen drie theebussen van tin, of, in luxueuzere uitvoeringen van zilver.

Vorm en decoratie

Over het algemeen staat Hollands zilver uit de 18e eeuw bekend om zijn terughoudendheid op het gebied van formaat en vormgeving. Uit Amsterdam komen we echter ook stukken tegen die van deze Hollandse bescheidenheid afwijken. Een

verklaring zou kunnen worden gevonden in het feit dat er in Amsterdam veel gestelde kooplieden woonden die veel opdrachten gaven aan onder andere de zilversmeden uit die stad. Hierbij speelde een rol dat deze 'nieuwe rijken' een zo groot mogelijke indruk wilden maken op de omgeving. Voorwerpen dienden zo indrukwekkend mogelijk te zijn, tenminste indrukwekkender dan de stukken die een buurman of andere relatie bezat. Met deze theekist werd zeker indruk gemaakt. De langwerpige kist heeft c-vormige rondingen en is langs de onderzijde gedecoreerd met gegoten fleur-de-lis ornamenten. De zijkanten en het deksel zijn in een symmetrisch patroon opengewerkt. De kist heeft een prachtig uitgevoerd scharnierend handvat in een eveneens c-vormig patroon, waarin de lager gelegen delen gematteerd zijn.

Al deze ornamenten vinden hun oorsprong aan het hof van Lodewijk XIV. Deze vormtotaal kwam naar de lage landen via voorbeeldtekeningen en ontwerpen van grote ontwerpers zoals Daniel Marot, een Franse hugenoot die moest vluchten en in Nederland terecht kwam. Hij ontwierp ook de tuinen voor onder andere kasteel Twikkel. De vormen van de hagen in deze tuinen zijn helemaal terug te vinden in het zaagwerk van deze theekist. De hele basisvorm van de kist lijkt zelfs afgeleid van een theekoepel zoals die door Daniel Marot is ontworpen voor Elsenburg.

François Lambregts

In 1696 werd François geboren als zoon van de tinger Salomon en zijn vrouw Sara de Goyer. Vanaf 1720 staat hij als zilversmid in de stad Amsterdam geregistreerd, hetzelfde jaar waarin hij huwde met Johanna Dutoit. Tot 1742 had hij een atelier in de Tichelstraat, daarna verhuisde hij naar de Haar-

Over het algemeen staat Hollands zilver uit de 18e eeuw bekend om zijn terughoudendheid op het gebied van formaat en vormgeving.

links

Theekist, 1730 door François Lambregts. Lengte 22 cm, hoogte 16 cm (inclusief handvat), breedte 16.5 cm, gewicht 1329 gram.

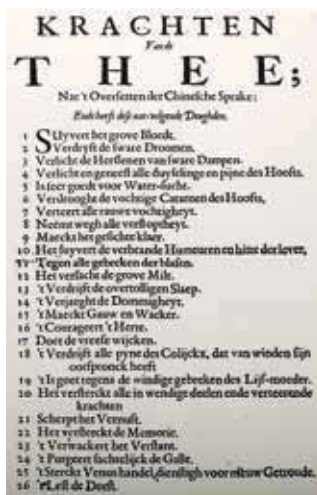
rechts

Theekoepels en tuinhuisen in de Vechtstreek.

De kwaliteit van deze stukken laat zien dat François Lambregts niet alleen technisch zeer kundig was maar bovendien een groot ontwerper.

lemmerstraat. Als zilversmid wordt François Lambregts vermeld als servieswerker, een producent van onder meer kandelaars en koffiekannen. Het aantal stukken dat nog bekend is van Lambregts is zeer beperkt. De kwaliteit van deze stukken laat zien dat hij niet alleen technisch zeer kundig was maar bovendien een groot ontwerper. In de collectie van Museum Boijmans Van Beuningen bevinden zich een paar fraaie zoutvaten van de hand van Lambregts. De overige bekende stukken bevinden zich in particuliere collecties. Allen zijn rond 1730 vervaardigd. Vanaf 1747 tot aan zijn overlijden in 1751 is hij kastelein in het Beterhuis, een instituut dat rond 1660 voor het eerst in Delft ontstond. Hier kon men krankzinnigen tegen betaling op laten sluiten. Vaak betrof het het zwarte schaap uit welgestelde families. Deze gevangenen werden overigens door het stadsbestuur als 'quaedaerdige en hardneckige personen' beschreven. Het waren particuliere instellingen die naast de door de overheid ingestelde dolhuizen (voor gestoorden) en tuchthuizen (voor ontspoorden) waren ingesteld. Het voordeel hiervan was dat personen uit heel Holland en zelfs andere provincies werden opgenomen. Familieleden die ongewenst gedrag vertoonden konden hierdoor goed verborgen gehouden worden. Hoewel het in feite gevangnissen waren, bezaten de beterhuizen door hun klanten uit hogere kringen een zekere allure en had het woord beterhuis aan het begin van de 18e eeuw zelfs een chique klank gekregen. De zilveren theekist en de busjes zijn alle op de onderkant gemerkt met het stadskeur voor Amsterdam en de Hollandse leeuw. De kist draagt ook de jaarletter A voor 1730 en het meestersteken FL voor François Lambregts.

De lange weg naar een lekker kopje thee

boven
'Krachten van de thee' volgens
theegeleerde Dr. Cornelis Bontekoe
rond 1678.

Zoals bij alle nieuwe
producten werd er
aanvankelijk gedacht
dat thee een genees-
krachtige werking had.

Meer weten

Bezoeken

A. Aardewerk Antiquair - Juwelier
Jan van Nassastraat 76
Den Haag
www.aardewerk.com

In de tweede helft van de 17e eeuw kreeg de VOC grote belangstelling voor thee, het nieuwe Chinese product dat vanuit Engeland aan een langzame Europese opmars was begonnen. In China zelf was het drinken van thee al sinds mensenheugenis een volksgebruik en vanaf de 8e eeuw ook in Japan. De drank werd in deze landen vooral tegen de dorst en voor de gezondheid gedronken. Gewoon drinkwater was meestal vergeven van de bacteriën, maar als het eerst gekookt werd en dan op de theeblaadjes gegoten, ontstond een opwekkende en verfrissende drank.

Introductie in de Nederlanden

Arabieren brachten de eerste kleine partijen thee (sja) in de 15e eeuw naar Europa, maar pas rond 1650 begonnen de Engelsen deze drank te waarderen, ongeveer tegelijkertijd met koffie. In de jaren erna kwam ook in de Nederlanden de vraag op gang en stegen de prijzen tot zelfs honderd gulden per pond. Dit was bijna 200 x zoveel als een pond peper opbracht. Daarom was thee aan het einde van de 17e eeuw een uiterst prestigieus drankje. Het drinken van thee werd een belangrijke sociale gebeurtenis voor vrouwen uit de hogere klasse, en theekransjes waren dan ook een uitgelezen moment om elkaar te ontmoeten.

Cornelis Bontekoe

Zoals bij alle nieuwe producten werd er aanvankelijk gedacht dat thee een geneeskrachtige werking had. Hoog aangeschreven medici onderzochten thee op medicinale toepassingen, waaronder Dr. Nicolaas Tulp. Terwijl de grootkooplieden hun belangen daar en op de Amsterdamse beurs aan het behartigen waren gingen de echtgenotes bij elkaar op theevisite. Tijdens theekransjes in de theekeupels aan de Vecht werden per persoon wel veertig kopjes thee gedronken, afgewisseld met brandewijn. Vanaf de kansel spraken de dominees er schande van: thee was een duivels kruid. De omzet van thee liep daardoor terug en de VOC nam vervolgens de theegeleerde Dr. Cornelis Bontekoe (1647-1685, eigenlijk Decker geheten (de naam Bontekoe komt van het uithangbord aan zijn vaders huis)) in dienst, die in totaal 26 deugden van thee vaststelde. Hij stelde een pamflet op, genaamd 'De krachten van de thee' met een lijst van kwalen waartegen thee genezing zou bieden.

VOC

Alhoewel de eerste Chinese thee al in 1651 in Amsterdam ter veiling kwam, begon de echt grote op-

mars van dit product in de Nederlanden pas in de 18e eeuw. De enige manier waarop de VOC in de behoefte kon voorzien was door op Java de komst van Chinese Jonken af te wachten, of door thee op te kopen in andere streken waar veel Chinezen zaken kwamen doen, met name Malakka en Patani. In het seizoen 1720/21 werd op VOC-veilingen een kleine 95.000 pond thee aangevoerd. In het seizoen 1730/31 was de aanvoer al gestegen tot ruim 1 miljoen pond. Dit kwam omdat de VOC toen eindelijk toestemming had gekregen voor de opening van een factorij in de Zuid-Chinese havenstad Kanton, het centrum van de theehandel.

Oppassen

Inkopers van de VOC moesten bijzonder op hun hoede zijn bij het inkopen van thee. Niet alleen werden bij het achterwege blijven van controles alle soorten door elkaar gehusseld, ook werd thee vervalst met blaadjes van andere bomen, die werden gekleurd met indigo en kurkuma. De VOC had daarom een heel legertje geoefende theeprovers in dienst die elke partij, monster voor monster, keurden.

Soorten

Verskillende kwaliteiten thee werden op de markt gebracht, waardoor meer mensen het zich konden veroorloven. Al naar gelang de behandeling kreeg je van dezelfde heesters - Camelia theifera- groene of zwarte thee. Aanvankelijk was groene thee in de Nederlanden het meest populair, maar in de loop van de 18e eeuw gaf men veruit de voorkeur aan zwarte, omdat men dacht dat die minder schadelijke eigenschappen bezat. De allerfijnste soort zwarte thee was Pecco, een melange van jonge malse blaadjes met witte puntjes die een goudgeel aftreksel gaf. Sochon van bruinige en paarsige bladeren had de geur van meloen en een zoetige smaak. Pochon gaf een groengelig aftreksel en een naar amber zwemende geur. Kapegongo en Boey - van gebroken bladeren- golden bij de Chinezen als de minderwaardigste soorten zwarte thee, maar vormden een aanmerkelijk deel van de zwarte thee-invoer in Europa. Men kon zich onderscheiden door alleen de betere kwaliteiten te schenken, die nog steeds zeer kostbaar waren. Zij die het zich konden veroorloven bestelden een mooie zilveren theebus om de thee in te bewaren- of, in zeer uitzonderlijke gevallen zoals hier, een geheel zilveren theekist met maar liefst vier zilveren theebussen.

LEMPERTZ

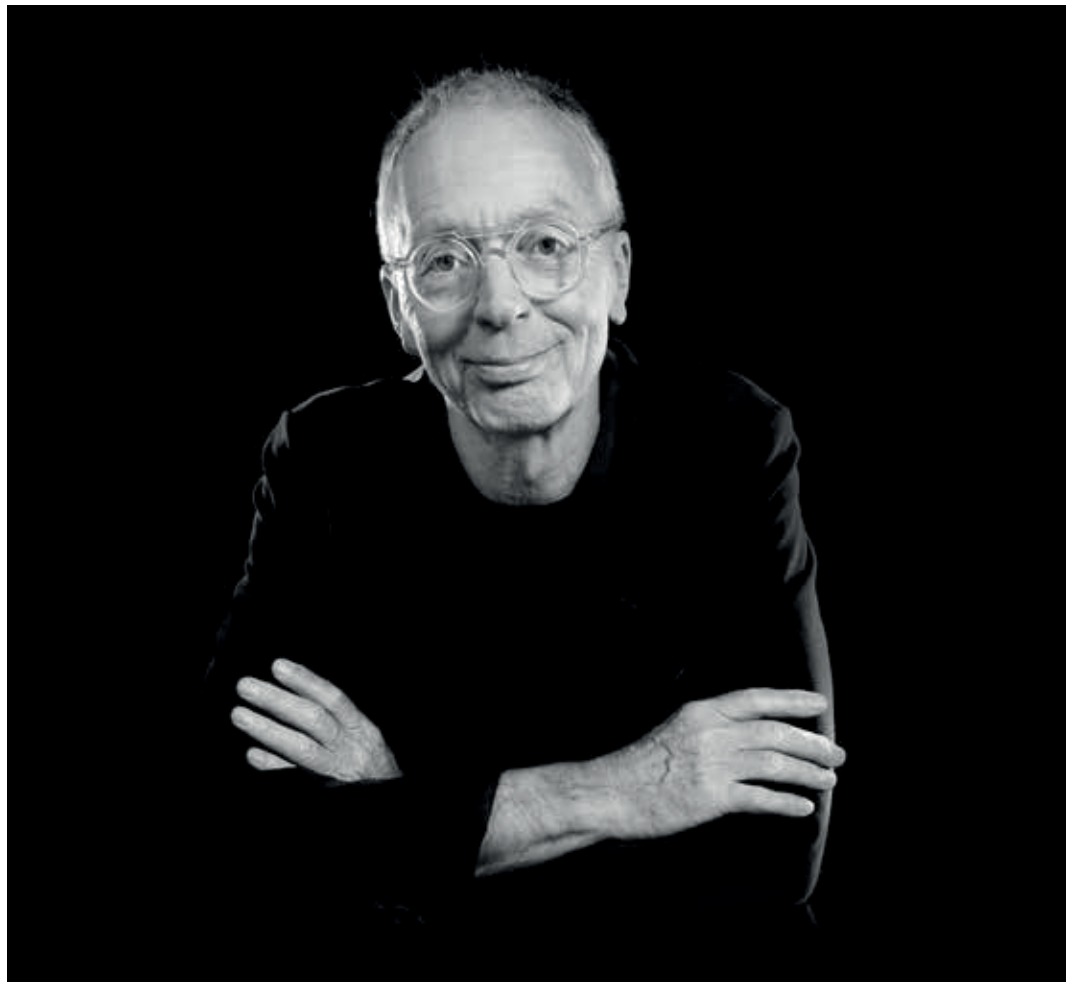
1798

Voorjaarsveilingen 2018

14-15 mei	Juwelen; Zilver, Porselein, Meubilair
16 mei	Oude Meesters en 19e Eeuwse Schilderkunst
1-2 juni	Moderne kunst; Fotografie; Hedendaagse kunst
15 juni	China, Tibet /Nepal
16 juni	Japan, India, Zuidoost-Azië

Johannes Bosschaert. Bloemstillevens met hagedis. Olie op panel. Veiling 16 mei

Gijs Bakker

Industrieel denkende ambachtsman

Gijs Bakker (°1942) volgde een opleiding tot sieraadontwerper, maar studeerde af met een koffieservies. Naast sieraden wilde hij ook gebruiksvoorwerpen ontwerpen en het liefst voor de industrie zodat hij een breed publiek zou bereiken. Hij werkte voor Artifort, Castelijns, Polaroid, Van Kempen & Begeer en zelfs de HEMA, maar vaak liepen deze samenwerkingen spaak. Aan de kunstacademie Arnhem stimuleerde hij zijn studenten om zelf hun ontwerpen te gaan produceren. Een aantal oogstte daarmee succes. Aan de Eindhovense Design Academy bepaalde hij jarenlang met Lidewij Edelkoort het beleid. Hij was medeoprichter van Droog Design, waarvan hij de naam bedacht en leidde projecten in Taiwan. Bakker is ook een invloedrijk mediator, runt een bescheiden studio in Amsterdam en is vaak onderweg voor lezingen en adviezen. Deze maand presenteert Bakker in Milaan het sieradenproject 'Device People', waarin ontwerpers een antwoord geven op de vraag: hoe integreren we objecten die ons dagelijks leven steeds ingrijpender bepalen?

TEKST: PETER VAN KESTER

Veel ontwerpen van Gijs Bakker ontstonden naar aanleiding van een ontwerpwedstrijd.

Profiel ornament voor Emmy van Leersum (1974) + Self-portrait (2016)

Gijs Bakker studeerde in 1962 af, maar wilde niet uitsluitend voor een select publiek werken. Het sieraad moest worden gedemocratiseerd - het waren de woelige jaren zestig. Dus niet langer edele metalen, maar goedkope kunststof, rvs, aluminium en zelfs kachelpijpen. Het sieraad dat hij voor zijn vrouw Emmy van Leersum maakte, paste in die lijn. Het ontstond tijdens een symposium in Oostenrijk, waar hij werkte in de staalfabriek Böhler Schmiedetechnik in Kapfenberg. Het hoofd van Van Leersum werd eerst gemeten en getekend. Onder meer met een spot die een schaduwcontour op een vel papier projecteerde. Het sieraad bestaat uit twee delen en is op twee plaatsen opengewerkt waardoor de delen in elkaar kunnen schuiven. Het was een nieuwe manier om een hoofdsieraad te dragen. Recentelijk ontwierp Bakker zijn Self-portrait. "Het lijkt een 3D-print, maar het is volledig met de hand geciseleerd", licht hij toe. "Een knap staaltje werk van de Belgische meesterciseleur Max Gielis." De gouden broches zijn uitgegeven in een editie van drie en tonen Bakker en profiel, frontaal en weggijkend. Zij lijken een cyclus te vormen met het profielornament en illustreren zijn veelzijdige ontwerpmentaliteit.

linkerpagina

Gijs Bakker: designer en mediator.
Courtesy Gijs Bakker.

links

'Profiel ornament voor Emmy van Leersum (121)', 1974. Roestvrij staal, 220 x 152 x 24 mm. Uniek stuk.

midden

'Self Portrait (391)', 2017. Geel goud 750, diameter: 60 mm. Uitgevoerd door Max Gielis. © Foto: Sylvain Georget & Federico Paziienza.

onder

'Levi's chair/ Fauteuil LC', 1972. Uitgevoerd door Castelijjn.

The Levi's chair (1972)

Meubels spelen in het oeuvre van Bakker een grote rol. Een 'sign of the times' was zijn 'Levi's chair', waarin hij een stuk polyurethaanschuim onder een hoek van negentig graden vastzette met een stalen frame. Hij bekleedde het schuim met Levi's denim, gestikt in oranje naden, met op de rug een v-vormige leezak zoals de kintzak van een spijkerbroek. Later volgden een hoekstuk en een poef. Omdat het denim verbleekte en snel versleet, verving Bakker het door een sterke nylonstof uit de verpakkingsindustrie. Aanvankelijk verkocht de stoel als broodjes totdat de oliecrisis de prijs van het foam buitensporig opdreef. De Levi's Chair is opgenomen in de collectie van het CODA museum in Apeldoorn.

rechts

'Strip chair', 1974. Gelamineerd beukenhout met essenfineer, 77 x 44 x 52 cm. Uitgevoerd door Castelijin.

onder

'Chair with Holes', 1989. Esdoorn, 78 x 44 x 43 cm. Gelimiteerde editie. Uitgevoerd door Stichting POI/ Rein van der Heide. Droog Design. Fiction Factory.

Tijdens zijn lange carrière probeerde Gijs Bakker zijn werk industrieel te produceren. Maar dat liep vaak op teleurstellingen uit.

Strip Chair (1974)

Met minimale middelen een maximale stoel ontwerpen. Dat was het concept achter dit ontwerp. Bakker slaagde daarin door vier gebogen strips met duvels en lijm ingenieus tot een stoel te 'plakken'. De lengte van de zitting en de poten koos hij zodanig dat hij ruimte overhield om ook in de gebogen delen aan de voorkant duvels te plaatsen. Dit was noodzakelijk om voldoende stevigheid te krijgen. Bakker gebruikte een sandwich van beukenhout met een toplaag van essen. Fabrikant Castelijin perste dit met matrijzen in de juiste vorm. Omdat de strips enigszins ongelijk uit de matrijs kwamen, werden zij aan de randen en lijmnaden afgezoet. "Wist je overigens dat het middenstuk niet is opgebouwd uit twee, maar uit één strip? Om kosten te besparen bestaat dit deel uit één strip, afgewerkt met fake lijmnaden." De stoel bleef daardoor in een populaire prijsklasse en was in productie tot begin jaren 90. Hij is stapelbaar en uitgevoerd in naturel, zwart en bruin, en was ook leverbaar met armleuningen. (dezelfde basisvorm met aan weerszijden een 'leuningsstrook' van 5,5 cm). Er zijn ettelijke duizenden exemplaren gemaakt. Af en toe duiken ze op tijdens veilingen en op Marktplaats.

The 'Chair with holes' (1989)

Veel ontwerpen van Gijs Bakker ontstonden naar aanleiding van een ontwerpwedstrijd. "Dergelijke initiatieven vormen een uitdaging die veel energie in mij losmaakt!", zegt Bakker. De Chair with holes ontstond naar aanleiding van 'Chair Sweet Chairs', een project van de Stichting POI. Zij gaf een aantal ontwerpers een 'oerstool' (vier poten en een rug) met de vraag daar iets mee te doen. Bakker wilde de massieve stoel lichter maken door er zoveel mogelijk materiaal uit weg te nemen. Met een freesmachine boorde hij er gaten in die veranderen van diameter. Zo ontstaan er interessante patronen, ook omdat hij vanuit twee richtingen boorde. Bakker: "Technisch is dat in massief hout niet mogelijk, maar door losse, voor-geboorde balkjes met duvels en lijm te verbinden kon het wel." Het geeft de stoel een aantrekkelijke dubbelzinnigheid. Na de gatenstoel, onlangs aangekocht door het Zwitserse Vitra-museum, volgden in de loop der jaren een tafel, een console, een vaas, een tafelkleed en een behang met gaten. Er is zelfs een 'gatentaart' aan de serie toegevoegd.

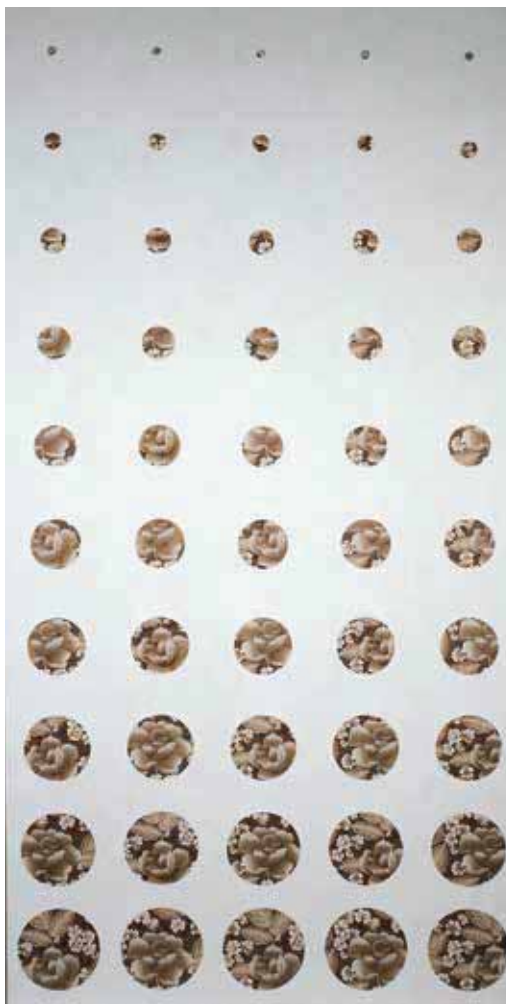
The Flow fruitbowl (2000)

Tijdens zijn lange carrière probeerde Gijs Bakker zijn werk industrieel te produceren. Maar dat liep vaak op teleurstellingen uit. Bakker: "Nederland is geen industrieland, maar een handelsland. Het lukt daarom zelden binnen een bedrijf een designcultuur in stand te houden. Je bent een speelbal in een proces, waarin toeval een grote rol speelt. Ook opereren bedrijven lang niet altijd internationaal." De fraaie tafelobjecten die hij voor Keltum ontwierp (een merk van Van Kempen & Begeer) zijn ook niet meer in productie. Bakker ontwikkelde deze serie met assistent Ramon Middelkoop. "We begonnen met een drinkglas voor de nacht. Dat stond op een stalen schotel dat tegelijk als deksel tegen stof moest dienen. Om het glas te 'fixeren', maakten wij een ribbel in de schotel en toen was de associatie met een druppel die rimpels in het water veroorzaakt snel gelegd!" Geïnspireerd op dat beeld ontwierpen zij een fruitschaal, een slakom, bestek en een bonbonnière. Aardig voor verzamelaars is dat dit industriële product alsnog een gelimiteerde oplage is geworden.

Droog Design

De terugkerende teleurstellingen met de industrie leidden bijna vanzelf tot de oprichting van Droog Design. "Geleidelijk aan verlegde ik het accent naar de ontwerper", zegt Bakker hierover. "Toen ik in 1980 de tentoonstelling 'Design in Nederland' samenstelde, stond niet meer de industrie, maar de ontwerper centraal. Toen ik dertien jaar later deelnam aan een presentatie van jong Nederlands design, raakte ik in gesprek met de organisator Renny Ramakers. Dat resulteerde in de oprichting van Droog Design en drie maanden later stonden we al op de beurs in Milaan! The rest is history." Droog werd wereldwijd een succes. Het publiek herkende zich in de assemblages van ready-mates. Het was design zonder het steriele dedain van luxe en riep een vertederende glimlach op. Droog initieerde projecten en zocht daar ontwerpers bij. Vaak schakelde men daarbij de industrie in. "Net zoals wij in de jaren zeventig in een staalfabriek werkten!" Droog is een mooi voorbeeld van Bakker's rol als mediator. Maar ook een pleidooi voor het ambacht. "Ik raakte nooit gefrustreerd door de industriële realiteit want ik kon altijd terugvallen op mijn sieradenpraktijk. Vroeger werd ik er soms scheef op aangekeken. Dan zeiden mensen: 'is hij nu industrieel ontwerper of zilversmid?' Mijn antwoord is simpel: ik ben gewoon mezelf."

boven

'Flow Fruitbowl', 2000. Roestvrij staal, 19 x d.36 cm. Uitgevoerd door Keltum, Royal VKB.

links

'Peep Show', 1992. Papier, 320 x 65 cm. Droog Design.

Meer weten

Contact

www.gijsbakker.com

GALERIE AGENDA

- AERDT**
KUNSTKRING HET GELDERS EILAND
0316-526962
Kerkweg 26
Ulla Bosman, objecten in steen en kunstthars
Gaab van Hall, fotografie en gedichten
27-05 t/m 17-06
- AIJEN**
GALERIE PICTURA
0485-341970
Aijenseweg 16b
Going Wild
t/m 05-05
- ALPHEN AAN DE RIJN**
GALERIE HELGA HOFMAN
0172-421174
Hoorn 131
Zomergasten met o.a. Armando, Sjoerd Buisman, Sylvia Blickman, Caroline Hofman, Stephan van Hesteren, Andrea Küster, Carin Scholten, Henk Speth
12-05 t/m 26-08
- AMSTELVEEN**
KUNSTCONSULT
020-3416476
Smederij 4
50x Eugène Brands: van figuratie naar abstractie
t/m 27-05
- AMSTERDAM**
ARTACASA
020-6393213
Kerkstraat 411-hs
Voorjaar in Artacasa
t/m 21-05
- ASCHENBACH & HOFLAND**
GALERIES
020-4121772
Bilderdijkstraat 165c
Marie Aly & Matthias Dornfeld: cocktails and horses
t/m 19-05
- BEELDEND GESPROKEN**
020-5904500
Hannie Dankbaarpassage 23
Gedroomd textiel
Emilie Bouchez
t/m 15-06
- GALERIE BMB**
020-6229963
Kerkstraat 129A
Lentekruid
Mirka Farabegoli, tekeningen en grafiek
Dagmar de Kok, beelden
Beth Namenwirth, schilderijen
Kirsten Brúnjes, wandfiguren
Lars Bang, tekeningen
t/m 19-05
- MLB**
06-21802448
Witte de Withstraat 32a
Kijk maar ... Else Zuurdeeg en Annekoos Kleijn, schilderijen en beelden
04-05 t/m 26-05
- NIEUW DAKOTA**
020-3318311
Ms. Van Riemdijkweg 41b
Melting ice
Frank Mandersloot
t/m 06-05
- GALERIE RA**
020-6265110
- Nes 120
Sarah Enoch, sieraden
Jessica den Hartog, objecten
t/m 04-05
REUTENGALERIE
020-6207537
Prinsengracht 510
Boogie Woogie Rhythm section
t/m 20-05
- GALERIE ROGER KATWIJK**
020-6273808
Lange Leidsedwardsstraat 198-200
Matthias Meyer: new paintings
t/m 05-05
- ALEX DANIELS-REFLEX**
NEW ART GALLERY
020-4235423
Weteringschans 83
Miles Aldridge
t/m 22-05
- SUZANNE BIEDERBERG**
GALLERY
06-24718171
1e Egelantiersdwarstraat 1
Jeroen Vrijzen en Nelis van Hulsten
t/m 05-05
- APPINGEDAM**
MUSEUM MØHLMANN
0596-682856
Westersingel 102-104
Jan van Loon: 80 jaar onderweg
t/m 27-05
- GALERIE RUIGEWAERT**
0596-567232
Gouden Pand 1
Tere stilte, sterk geluid
Abel Groenewold, Theo Leijdekkers, Aukje Niemeijer
t/m 24-06
- BERGEN**
THE OBSESSION OF ART
072-5818461
Molenstraat 3
Lizette Luijten
13-05 t/m 16-06
- BILTHOVEN**
ARTTRAVVERSE- GEMEENTE-HUIS DE BILT
030-2288111
Soestdijkseweg Zuid 173
Nelleke Brons, schilderijen
Sanne van Tongeren, beelden
t/m 15-05
- BOSSCHENHOOFD**
DE BEELDENSTORM
0165-340333
Roosendaalsebaan 4
Voorjaarsexpositie
t/m 27-05
- DELFT**
GALERIE TERRA
015-2147072
Nieuwstraat 7
Simone Haak
t/m 19-05
- GALERIE DE ZAAL**
015-2145913
Koormarkt 4
Marina Sauter
t/m 03-06
Arie Berkulin, tekeningen in het kantoor
t/m 03-06
- DEVENTER**
LOES & REINIER INTERNATIONAL CERAMICS
0570-613004
Korte Assenstraat 15
Tony Laverick & Petra Bittl
porseleinen objecten
t/m 19-05
- GALERIE KONINGSHOF**
0570-672753
Grote-Overstraat 16-18
Jan te Wierik en Peter Meijer, schilderijen
t/m 01-07
- DIEPENHEIM**
GALERIE VISEE
06-18653279
Grotestraat 41
Thijs Buit
t/m 19-05
- EERSEL**
DOMEIN OOGENLUST
Hees 4
Through the Eyes of Others: Micky Hoogendijk
t/m 19-05
- EGMOND AAN DE HOEF**
GALERIE DE KAPBERG
06-19087751
Slotweg 17
Maartje Blans, schilderijen
Paul Dikker, schilderijen
Joop Haring, reliëfs en tekeningen
t/m 13-05
- EINDHOVEN**
GALERIE PENNINGNS
06-25584157
Geldropseweg 61B
Preview: fotografie, videokunst, new media
t/m 26-05
- GALLERY TALKING PIECES**
06-52896106
t' College 1
'Zijden schilderijen
t/m 03-06
- YKSI**
040-7805033
Torenallee 22-04
Paper generations, generations of paper
t/m 30-06
- ENSCHEDÉ**
BEELD & AAMBEELD
053-4300357
Walstraat 13
Ina Wolters: reflective
13-05 t/m 27-06
- FOTOGALERIE OBJEKTIEF**
053-4322507
Walstraat 33
Graduation Show FVS 2017, met o.m. Boy Surminksi, Elisa Hartog, Ursula van Bunte
t/m 12-05
- EPE**
GALERIE DE AVENTURIJN
0578-610535
Polweg 2
Spring at the 15th anniversary: diverse glaskunstenaren
t/m 19-05
- FRANEKER**
MARTINIKERK
Breeddeplaats
Rita Kok: verstilde weefsels
t/m 25-08
- GIETHOORN**
KUNSTHANDEL DUINERHEE GIETHOORN
0521-362570
Molenweg 36
Maurice den Boer, bronzen beelden
Sari Piek, schilderijen/tekeningen
t/m 27-05
- GALERIE WITH TSJALLING**
06-44896856
Kostersgang 26-a
The world according to CH.A.R.P.: groepsexpositie
t/m 05-05
- DEN HAAG**
HAAGSE KUNSTKRING
070-3647585
Denneweg 64
Algemene ledententoonstelling
02-05 t/m 27-05
- LIVINGSTONE GALLERY**
070-3609428
Anna Paulownastraat 70-b
Hugo Tieleman: black hole sun: schilderijen en installatie
t/m 27-05
- NOUVELLES IMAGES**
070-3461998
Westeinde 22
Flesh and stone: Gijs Assmann, Lucassen en Urike Rehm
t/m 05-05
- GALERIE RAMAKERS**
070-3634308
Toussaintkade 51
Michael Johansson: one man show
t/m 20-05
- SMELIK & STOKKING**
070-3640768
Noordeinde 101
Astrid Engels
t/m 13-05
- DE TWEE PAUWEN**
070-392544
Oranjestraat 1
Natasja Bennink
Hans de Bruijn
Peter Keizer
t/m 23-05
- GALERIE WEST**
070-3925359
Groenewegje 136
Gary Hill
Always rings twice
t/m 13-05
- HARLINGEN**
GALERIE DE VIS
0517-417116
Noorderhaven 40
CoBra-kunst
t/m 19-05
Broekman & De Jong
t/m 26-05
- HOOFDDORP**
GALERIE DE TUINKAMER
023-5623858
Wilsonstraat 61
Carla de Korte, Marjan Witte, Marion Timmers
t/m 09-06
- LEEWARDEN**
- ARTEMISIA**
058-2998841
Eewal 92
Touch my heart by stories
Pieter Ploeger, Egbarta Veenhuizen, Yvonne Struys & Luc Leenknecht
t/m 26-05
- KUNSTHANDEL & GALERIE DE VRIES**
058-2160988
Turfmarkt 1
Elias, Freijmuth, Lucassen, Raveel en Theys
Bouten, Beintema, Tinus van Doorn, Heyboer, Jordens, Verburgh e.a., schilderijen
t/m 04-05
- GALERIE DE ROOS VAN TUDOR**
058-2161636
Eewal 47-49
Antje Veldstra, grafiek en objecten
t/m 20-05
- LOCHEM**
DE DRIELUIK
0573-256656
Achterstraat 6
Presentatie van nieuwe kunstwerken
Iedere eerste zondag van de maand
- MAASTRICHT**
BASILIEK VAN SINT SERVAIS
06-15011477
Keizer Karelplein 3
Mooi verpakt - liefdevol bewaard
08-05 t/m 03-06
- GALERIE MOA**
06-25599901
Looiersstraat 28a
Basic perceptions 2
t/m 04-06
- SALON DES ARTS**
06-15011477
Keizer Karelplein 3
Wonderlijkheden
08-05 t/m 03-06
- MIDDELBURG**
GALLERY MARITIME
06-22591452
Gortstraat 43
Vaartgever
t/m 31-05
- MUNTENDAM**
KERAMISCHE VORMGEVING LOES KOSTER
GALERIE EN BEELDENTUIN
0598-690414
Het Loeg 29
Petra Bittl & Tony Laverick, steengoed en porselein
t/m 19-05
- NUENEN**
GALERIE BONNARD
040-2837878
Berg 41
Aandacht
Charles Donker, Piet Sebens, Jantina Peperkamp, Jaap Deelder, Ben Rikken, Hilda Snoeijer
t/m 27-05
- NIJMEGEN**
GALERIE MARZEE
02-43229670
- Lage Markt 3
Lucy Sarneel, sieraden
Robert Smit, Land of Water, sieraden, Etsuko Sonobe, sieraden, Christopher Thompson Royds, sieraden, Andrea, Wippermann, sieraden
t/m 06-06
- RIJSWIJK**
ARTI-SHOCK
070-3908095
Schoolstraat 26
Sam Bouthoorn
t/m 10-05
- ROTTERDAM**
TENT
010-4135498
Witte de Withstraat 50
Anytime Now
Pedro Gómez-Egaña, Olphart en Otter, Thomson & Craighead, Anton Vrede
t/m 10-06
- GALLERY UNTITLED**
06-24288164
Koningsveldstraat 14
Hormone'o'rama: Jerry Hormone
t/m 31-05
- UTRECHT**
KUUB
06-43524833
Pieterstraat 3
Paul Corvers, René Korsten, Gabriëlle van de Laak, Rudy Lanjouw & Margriet Luyten, Passing Through
20-05 t/m 24-06
- VELP**
ART GALLERY O-68
06-12594329
Oranjestraat 68
Tineke Porck
t/m 20-05
- VENRAY**
ODAPARK I
0478-513690
Merseloseweg 117
Stefan Cools
t/m 03-06
- VORDEN**
GALERIE AGNES RABEN
0575-551647
Nieuwstad 20
Marian Bijlenga
Hieke Luik
Anne-Marie van Sprang
t/m 06-05
- GALERIE DE BURGERIJ**
0651-112390
Zutphenseweg 11
Fundamental feelings
Dup, Laura Hoyncx van Papendrecht, Arthur Meijer en Suzanne Compaan
06-05 t/m 24-06
- WOUDRICHEM**
GALERIE DES AMIS
06-52307699
Landpoortstraat 1
Willem Hussem
t/m 06-05
- ZWOLLE**
GALERIE DELFI FORM
038-4226835
Praubstraat 4
Kantcho Kanev, schilderijen
Hans Vredegoor, beelden
t/m 05-05

MUSEUM AGENDA

ALKMAAR

STEDELIJK MUSEUM ALKMAAR

Ruysdael & Saenredam in Alkmaar
t/m 10-06
Altaarstuk Maarten van Heemskerck
t/m 26-08

AMERSFOORT

KUNSTHAL KADE

Tell Freedom: 15 South African Artists
t/m 06-05
Krijt met o.m. Joseph Beuys en Rudolf Steiner
26-05 t/m 19-08

MUSEUM FLEHITE

De kunst van Wendingen 1918-1932
t/m 21-05

AMSTELVEEN

MUSEUM JAN VAN DER TOGT

Genomineerden Bernardine de Neeveprijs
t/m 03-06

AMSTERDAM

JOODS HISTORISCH MUSEUM

Maria Austria, fotografie
t/m 02-09

FOAM

Lucas Folgia : human nature
t/m 15-05

VAN GOGH MUSEUM

Van Gogh en Japan
t/m 24-06

HERMITAGE AMSTERDAM

Hollandse Meesters uit de Hermitage. Oogappels van de tsaren
t/m 27-05

MUSEUM VAN LOON

Het pastelportret in Nederland
t/m 08-06

HUIS MARSEILLE

Fotografie uit Düsseldorf
t/m 03-06

MOCO MUSEUM

Roy Lichtenstein: lasting influence
t/m 31-05

RIJKSMUSEUM

High Society
t/m 03-06
Ed van der Elsen
t/m 03-06

STADSARCHIEF

Rapenburgerstraat 1940-1945
Samen weer aan tafel
t/m 17-06

STEDELIJK MUSEUM

Ik ben een geboren buitenlander
t/m 02-06
Stefan Tcherepin: the mad masters
t/m 03-06
Studio Drift: Coded nature
t/m 26-08
Günther Förg
26-05 t/m 14-10

TROPENMUSEUM

Body Art
t/m jan 2019

APELDOORN

CODAMUSEUM

Henriette van Casteren
t/m 28-05

ASSEN

DRENTS MUSEUM

The American Dream
t/m 27-05
Hermann Markard: figuurstukken
t/m 24-06
Martin Roemers: Kabul portraits
t/m 17-06

AXEL

MUSEUM HET WARENHUIS

Jean Kamps, het verhaal
t/m 30-06

BERGEN

MUSEUM KRANENBURGH

Droog
t/m 21-05

DEN BOSCH

NOORDBRABANTS MUSEUM

Geloven in vriendschap: 700 jaar Zwanenbroeders in 's-Hertogenbosch
t/m 03-06
A Chinese Journey: The Sigg Collection
t/m 08-07

SM'S

California: Designing Freedom
t/m 17-06

BREDA

BREDA'S MUSEUM

Geheimen en gebreken
t/m 16-09
True Beauty: op de grens van kunst en wetenschap
t/m 19-08

BREDEVOORT

KOPPELKERK

Anton Heyboer: tussen gekte en genialiteit
t/m 10-06

DELFT

MUSEUM HET PRINSENHOF

Art Nouveau: nieuwe Zakelijkheid
t/m 26-08

DEURNE

MUSEUM DE WIEGER

Multinationals De Wieger NU
t/m 13-05

DOESBURG

LALIQUE MUSEUM

Jan Toorop & Het animisme
t/m 03-06

DORDRECHT

DORDRECHTS MUSEUM

Jongkind & Vrienden
t/m 28-05
De abstracte families van Johan van Oord
t/m 27-05

DRACHTEN

MUSEUM DR8888

De Stijl in Straatsburg Kind van Mondriaan
t/m 08-07

EINDHOVEN

MUSEUM KEMPENLAND VAN ABBEMUSEUM

The making of modern art
t/m 03-01-2021

ENSCHEDÉ

RIJKSMUSEUM TWENTHE

Bernard Heesen
t/m 19-08
Paula Modersohn-Becker
t/m 12-08

GORINCHEM

GORCUMS MUSEUM

Voor de draad ermee: de kunst van het borduren
t/m 09-09

GORSSEL

MUSEUM MORE

De serene blik: 4 bezielde realisten
t/m 13-05
Het trage lage land
27-05 t/m 09-09

GOUDA

MUSEUM GOUDA

Verrukkelijke landschappen Pieter Pourbus: meester-schilder uit Gouda
t/m 17-06
Geloof, Harmonie en Stilte: Henk Helmantel
t/m 17-06
Vrouwen van Museum Gouda
15-05 t/m 27-01

GRONINGEN

GRONINGER MUSEUM

Albarta ten Oever, 1772-1854 : een vrouw in de kunst

SLOT ZEIST
kunst
EN ANTIEK

18 t/m 21

MEI

11.00 - 18.00 uur

LOCATIE: SLOT ZEIST

Zinzendorfflaan 1, 3703 CE Zeist

www.kunstenantiekevenement.nl

Mock's City Views

GAAT MET PENSIOEN

Zuiderkerk

*C. Chr. Dommelshuizen
Olie op doek, 66 x 52 cm*

Bijna twintig jaar hebben we veel plezier beleefd aan de handel in Nederlandse stadsgezichten.

Alles wordt nu verkocht met kortingen tot 50 %:

SCHILDERIJEN, AQUARELLEN, ETSEN
EN GRAVURES, WAARONDER:

- Berten, Hugo – Prins Hendrikkade, Amsterdam (nu € 1.950);
 - Cossaar, Jan - Ridderzaal, Den Haag (nu € 1.575);
 - Dommelshuizen - C.Chr. – Zuiderkerk, Amsterdam (nu € 29.750);
 - Den Hengst, J.G. Waterlooplein, Amsterdam (nu € 735);
 - Kapr, Leon - Brouwersgracht, Amsterdam (nu € 1.625);
 - Leeuwen, H. van - Vismarkt, Gouda (nu € 1.625);
 - Melcher Tilmes, L.H.- Bloemensingel met Munttoren (nu € 2.600);
 - Regt, H. de - Oude Wagenbrug, Den Haag (nu € 745);
 - Schaap, Hendrik - Oudewater (nu € 550);
 - Vertin, P.G. - de Waag, Alkmaar (nu € 8.750)
- (prijzen incl. BTW)*

Op stadsgezichten.nl vindt u nadere details over deze en andere stadsgezichten.

Voor informatie: Harry en Betty Mock (Mock's City Views)

E-mail: info@stadsgezichten.nl

Telefoon: 0294-263807

WhatsApp: 06 54220607

t/m 06-05
De Romantiek in het Noorden van Friedrich tot Turner
t/m 06-05
David LaChapelle: good news for the modern man
t/m 28-10
Avant-garde in Groningen
26-05 t/m 04-11

DEN HAAG GEM

Thorsten Brinkmann: life is funny, my deer
t/m 17-06

GEMEENTEMUSEUM DEN HAAG

Morgan Betz
t/m 03-06
Jean Brusselmans
t/m 10-06
Max Lieberman en het Duits impressionisme
t/m 24-06
Richard Hutten: zit!
t/m 19-08
Art nouveau in Nederland
t/m 28-10
Naar buiten!
School van Barbizon
t/m 24-06

MAURITSHUIS

Jan Steen vertelt
t/m 13-05

MUSEUM MEERMANN

Porno op papier: taboe en tolerantie door de eeuwen heen
t/m 24-06

PANORAMA MESDAG

Feest aan Zee, 200 jaar badplaats den Haag – Scheveningen
t/m 08-07

MUSEUM BEELDEN AAN ZEE

André Volten
t/m 25-05

HAAGS HISTORISCH MUSEUM

De wereld achter een poppenhuis
t/m 10-06

HAARLEM

FRANS HALSMUSEUM
Museum in bloei: onbegrensde tuinen
t/m 13-05
Rendez-vous met Frans Hals in Hof
t/m 30-09

MUSEUM HAARLEM

Boot en zijn leerlingen
t/m 01-06

TEYLERS MUSEUM

Monsterdieren
t/m 10-06

HARDINXVELD

MUSEUM DE KOPEREN KNOP
Rond de kraal: Kralenkunst
t/m 09-06

HEENVLIET RAVESTEYN BEELDEN-TUIN

25e expositie met 25 hedendaagse kunstenaars uit Nederland en België
04-05 t/m 27-05

HEERENVEEN

MUSEUM BELVÉDÈRE
Giorgio Morandi en Bologna
t/m 10-06

HELMOND

GEMEENTEMUSEUM HELMOND
Martin Fenne: the fabrication of the image
t/m 27-05

HOORN

MUSEUM VAN DE 20E EEUW
A JE TO: 40 jaar Buurman & Buurman
t/m 06-01

WESTFRIES MUSEUM

Withoos meets Withoos
t/m 10-06

HORST

MUSEUM DE KANTFABRIEK
Russische Traditionele Toegepaste kunst
06-05 t/m 07-10

HUIZEN

IJSSELSTEIN
MUSEUM IJSSELSTEIN
Tulpenmanie: de keuze van Bob Negryn en Mary Waters
t/m 03-06

KATWIJK

KATWIJKS MUSEUM
Johan Marinus de Vries: symbolisch realisme
t/m 23-06

LAREN

SINGER MUSEUM
Impressionism & beyond: A Wonderful Journey
t/m 06-05
Lodewijk Schelfout
t/m 06-05
Geschildeerde tuinen
15-05 t/m 28-08

LEEUWARDEN

FRIES MUSEUM
Escher op reis
t/m 28-10

PRINCESSEHOF

In Motion
t/m 06-05
Johan Tahon
t/m 25-11
Design III : Floris Wubben
t/m 25-11
EKWC@Princess : Caroline Coolen
t/m 06-05

LEIDEN

HOOGLANDSE KERKGRACHT
Concepts of time: jong beeldhouwtalent
17-05 t/m 05-08

RIJKSMUSEUM VAN OUDHEDEN

Al 200 jaar van nu
25-04 t/m 02-09

SIEBOLDHUIS

De Gemaskerde Krijger
t/m 27-05

MAASTRICHT

BONNEFANTEN MUSEUM
Robin de Puy
t/m 13-05

MUSEUM AAN HET VRIJTHOF

Ted Noten
t/m 19-08

MIDDELBURG

DE VLEESHAL ZEEUWS MUSEUM
Jos de Putter: landschappen
t/m 06-05

NAARDEN

COMENIUS MUSEUM
Het testament van Comenius; de geboorte van Tsjechoslowakije
t/m 28-10

NIEUW BUIJEN

KERAMISCH MUSEUM GOEDEWAAGEN
Cruiseschepen in klei bediend: collectie Clive Hellinga
t/m 09-09

NUNSPLET

NOORD-VELUWS MUSEUM

Oranjewoud
t/m 10-06
Licht op landschap: kunstenaarskolonies in België
t/m 03-06

OSS

MUSEUM JAN CUNEN
Leo van den Bergh: geboren fotograaf
t/m 27-05
We are food: over de kunst van voedsel
t/m 16-09

OTTERLO

KRÖLLER-MÜLLER MUSEUM
Sjoerd Buisman
t/m 30-09
Henri Fantin-Latour
15-05 t/m 26-08

RIJSWIJK

MUSEUM RIJSWIJK
Experikant
t/m 27-05

ROERMOND

STEDELIJK MUSEUM Form
t/m 28-10

CUYPERSHUIS ROERMOND

25 jaar Belgisch Limburgs design
t/m 28-10

ROTTERDAM

MUSEUM BOIJMANS VAN BEUNINGEN
Tomas Rajlich
t/m 27-05
Joost Conijn
t/m 07-05
Sensory Spaces 13
t/m 27-05
Bauhaus
t/m 26-05
Katsuhiko Otomo: Babel
t/m 21-05

CHABOTMUSEUM

Vrienden voor het leven: Henk Chabot en Adriaan van der Plas
t/m 17-06

KUNSTHAL

Eli Dijkers: Chinese Reis
t/m 07-06
Hyperrealisme: sculptuur

t/m 01-07
Viktor&Rolf: fashion artists
 25 years
 27-05 t/m 30-09

SCHIEDAM
STEDELIJK MUSEUM
 Jan Henderikse: alles en niets
 t/m 10-06

SITTARD
MUSEUM DE DOMIJNEN
 Gloeiende glazuren van Chris Lanooij
 t/m 01-11
 Object Love
 t/m 02-09

TEGELEN
KERAMIEKCENTRUM
TIENSCHUUR
 Op een bedje van klei:
 aspergeschalen van Herman van Ham
 t/m 01-07

TILBURG
TEXTIELMUSEUM
 1920's Jazz Age: fashion & photographs
 t/m 03-06

DE PONT
 Rineke Dijkstra
 t/m 26-08

UTRECHT
CENTRAAL MUSEUM
 Erich Wiggman: vrije radicaal
 t/m 24-06
 Jan Taminiau: reflections
 t/m 26-08

MUSEUM CATHARIJNE-CONVENT
 Magische Miniaturen
 t/m 03-06

VALKENBURG AAN DE GEUL
MUSEUM LAND VAN VALKENBURG
 Anne & Koen Stijnen: out of the ordinary
 t/m 17-06

CHÂTEAU ST.-GERLACH EN ST.-GERLACHUSKERK
 Onderweg zijn ...
 t/m 13-05

VEERE
MUSEUM VEERE
 Antoine Mes 90
 t/m 06-05

VIJFHUIZEN
KUNSTFORT
 Eva-Fioe Kovacovsky, fotografisch werk
 X-Catherine Biocca, installatie
 t/m 01-07

VLIELAND
MUSEUM TROMP'S HUYS
 Claudy Jongstra
 t/m 02-09

WASSENAAR
MUSEUM VOORLINDEN
 Martin Puryear
 t/m 27-05

WEERT
THEEPOTTENMUSEUM
 Thee in zo'n pot? Bijzonder
 t/m 01-11

WINTERSWIJK
MUSEUM VILLA MONDRIAN
 AAN
 Terug naar toen: Piet Mondriaan, Jan Sluijters en Cees Spoor
 t/m 16-09

WOERDEN
STADSMUSEUM
 Primavera: Nederlandse kunstenaars in Italië
 t/m 15-07
 Terug naar toen: Mondriaan, Sluijters en Spoor hereniging
 t/m 16-09

ZEIST
HET SLOT ZEIST
 De kunst van het anders zien:
 30 jaar Kubes
 t/m 27-05

ZUTPHEN
STEDELIJK MUSEUM ZUTPHEN
 De Vier Elementen: Lage Landen
 t/m 20-05
 De portretten van Willem den Ouden
 t/m 01-07

ZWOLLE
MUSEUM DE FUNDATIE
 Neo Rauch
 t/m 03-06

KUNST & ANTIK JOURNAAL

COLLECT

maakt u wegwijs in de wereld van kunst en antiek

Een jaar lang leesplezier voor slechts €33

U wilt een jaarabonnement: 9 nummers voor € 33 Nederland en België

www.collectkaj.nl

IRIS & SCHRIEK

Graphics, Fine Art and More

The graphic oeuvre of **Marc Chagall**, the Jewish-French artist with Belarusian roots is extensive. Until his death in 1985 **Chagall** made a huge amount of lithographs, etchings and woodcuts. At Gallery Iris & Schriek you will find any of these works Next to these works you will find the works of artists such as **Miro**, **Matisse** and **Bram van Velde**. To ease framing, each work is matted behind an acid free passe-partout. In addition to the works of art, the Gallery also offers **various affiches** and **antique tin toys**. From movie posters to Rossignol toys and from pin-up calendars to Bing trains. Collectors can eat their heart out at Iris & Schriek.

Spiegelgracht 32, 1017 JS Amsterdam - **VANAF 1 JUNI 2017 EEN NIEUW ADRES:** Nieuwe Spiegelstraat 11a
 +31(0) 180 676 44 | info@iris-schriek.com | www.iris-schriek.com
 woensdag t/m zondag van 10.00-17.00 uur

Terugblik op Tefaf

De organisatie van TEFAF Maastricht (09-03 t/m 18-03) blikt met een voldaan gevoel terug op de 32e jaargang. Dat de afgelopen editie een succes was, bleek uit de bezoekersaantallen - 68.000 aanwezigen - en de indrukwekkende verkoopcijfers. De organisatie koos er dit jaar voor om twee previewdagen in te lassen en een nog grotere nadruk te leggen op de strikte keuring van de getoonde werken. Over het algemeen klinken de exposanten tevreden: zowel vaste klanten als nieuwe verzamelaars kochten gretig. Zo verkocht de kunsthandelaar **Ivo Bouwman** uit Den Haag een vroeg stadsgezicht van Vincent van Gogh, waarvan de vraagprijs net boven een miljoen euro lag. Van de schilder werd ook het bloemstillven 'Seringen' verkocht bij **Hammer Galleries** uit New York. Een privéverzamelaar voegt het werk aan zijn collectie toe, dat met een vraagprijs van 9,5 miljoen euro meteen een van de duurste werken op TEFAF bleek. Dit waren lang niet de enige blikvangers die in Maastricht een nieuwe eigenaar vonden.

Tomasso Brothers Fine Arts verkocht een paar marmeren leeuwen van Giovanni Battista Foggini (1652-1725) aan een Europese verzamelaar. De leeuwen, die prominent aanwezig waren op de stand van de handelaar, werden verkocht voor 1,75 miljoen euro.

Kollenburg Antiquairs verkocht het paneel van Filippino Lippi (1457-1504), 'De heilige Albinus en de heilige Bernardus' uit 1496 (vraagprijs € 750.000-1.000.000) aan een niet-Europese verzamelaar en **A. Aardewerk Antiquair Juwelier** verkocht 18e-eeuws zilverwerk van Johannes van der Toorn (1825-1881) en François Lambregts (1696-1751) aan Nederlandse verzamelaars. **Vandervan Oriental Art** verkocht een houten figuur van een 'mandarin' uit de Qianlong periode aan een Europeaan. Deze telde € 100.000 neer voor het stuk uit 1741. Ook **Kunsthandel Rob Kattenburg** uit Bergen noteerde een goede verkoop. "We hebben vooral aan een buitenlands publiek verkocht. Veel van deze verzamelaars zijn nieuwe klanten. Het merendeel zijn verzamelaars uit Duitsland en België, maar er zaten ook enkele Amerikanen en een Nederlandse verzamelaar bij", klinkt het bij de handelaar. Het mooiste stuk dat Rob Kattenburg in Maastricht verkocht was een set landskaarten van Petrus Schenk I (1660-1711): "We zijn buitengewoon verheugd met deze verkoop. Het gaat hier om de enige gekende complete set van de vier continenten van Schenk. De kaart van Europa is het enige overgebleven exemplaar ter wereld. Van de andere continenten bestaan er slechts enkele exemplaren."

Museumaankopen

Ook musea en publieke instellingen begaven zich op de beursvloer. TEFAF verwelkomde maar liefst 100 nieuwe musea buiten de musea voor wie de beurs al een vast onderdeel op de kalender is. Het Rijksmuseum van Oudheden kocht een grafmonument voor Apollo, gemaakt in Egypte in de 18e eeuw, bij Kunsthandel **Mieke Silberberg** en het Scheepvaartmuseum verwierf een zeldzaam Chinees 'famille noire' beeld bij **Vandervan Oriental Art**. Het zeldzame porseleinen beeld uit 1720 werd op bestelling gemaakt voor de VOC en is een belangrijke aanvulling op de collectie van het museum.

Giovanni Battista Foggini (1652-1725), marmeren beelden. Verkocht bij Tomasso Brothers Fine Arts op TEFAF Maastricht. © Tomasso Brothers Fine Arts.

Petrus Schenk I (1660-1711), 'Nova Totius Europea Tabula', uit de reeks van de vier continenten, 1706. Gedrukt in Amsterdam. Kopergravure in kleur op papier, gemonteerd op Japans papier, 83 x 94,5 cm. Verkocht bij Kunsthandel Rob Kattenburg op TEFAF Maastricht. © Kunsthandel Rob Kattenburg.

"Het stuk brengt meerdere verhalen over de globaliserende handel, de wisselwerking tussen wereldculturen en de dialoog tussen opdrachtgevers en kunstenaars bij elkaar. Met de blik van nu wakkert het bovendien de discussie aan over vooroordelen en stereotype, racisme, uitbuiting en het ontnemen van vrijheid door slavernij", klinkt het bij het museum. Ook Museum Singer Laren, Museum Weesp en het Rijksmuseum vulden hun collecties aan met enkele uitzonderlijke stukken (COLLECT, April 2018).

DESIGNDAY

Designday noemt zichzelf "een podium voor design in het zuiden van Nederland, voor regionale en (inter)nationale ontwerpers, die zelf produceren". Gedurende drie dagen wordt het design in tal van activiteiten voor het voetlicht geplaatst. De dertiende editie draagt als titel 'The beauty of Waste'. In een uitgebreid programma met lezingen, workshops en een designparcours presenteren ontwerpers de meest creatieve ideeën om het probleem van (zwerf-)afval op te lossen. Zowel bekende als beginnende ontwerpers worden uitgenodigd om te reflecteren over drie thema's: 'Recycle', 'Reuse' en 'Prevent'. De organisatie trapt de driedaagse af met een openingsdiner, waarop de winnaar van de derde editie 'Made for Maastricht Award' bekend gemaakt wordt. Gedurende drie opeenvolgende dagen vinden tentoonstellingen en lezingen plaats, en op zondag kan de verzamelaar bieden op unieke stukken tijdens de 'Designers for Design veiling'. Bezoeker kunnen echter vanaf 1 mei al een voorproefje verwachten met een designroute, die de wandelaar langs de 'designhotspots' van Maastricht leidt.

Claartje Borren, 'Wij', 2008. Porselein. © De kunstenaar.

HET KUNST EN ANTIK EVENT

Het Kunst en Antiek Evenement in Slot Zeist verwelkomt dit jaar zestien deelnemers voor haar lente-editie, die een uitgeknipte selectie van unieke kunst- en antiekobjecten naar het slot brengen. Zo presenteert Galerie Tandem uit Gendringen vazen van Galle, Daum en Schneider, en bronzen beelden van Pierre

le Faguays, Marcel Bouraine en Roland Paris en brengt Ollis and Oostermeijer Chinese Antiquities uit Beekbergen unieke stukken uit de Han-, Qi- en Tang-dynastie.

Het Kunst en Antiek Evenement
Slot Zeist
www.kunstantiekevenement.nl
18-05 t/m 21-05

Joshua Gabriel, Gabriel Furniture, koffietafel 'The Wave'.
© Gabriel Furniture. Foto: Designday.

Designday
SAM Decorfabriek
www.designday.nl
25-05 t/m 27-05

BEELDENTUIN RAVESTEYN

De ruïne Ravestein in Heenvliet vormt reeds enkele jaren het decor voor **Beeldentuin Ravestein**. Voor haar 25e verjaardag staan er verschillende activiteiten op de agenda, waaronder een optreden van een middeleeuws muziekgezelschap, workshops en een speurtocht. Op het landgoed kunnen bezoekers de sculpturen, keramieken, glasobjecten en installaties van 27 verschillende kunstenaars ontdekken. Een nieuwkomer is de Amsterdamse

kunstenaar Nicolas Dings. Hij inspireert zijn werk op de beeldtaal van de renaissance en plaatst graag monumentale werken in de openbare ruimte. Hiernaast maakt ook Claartje Borren haar entree op Beeldentuin Ravestein. Haar werk wordt gekenmerkt door vragen rond identiteit en groepsgevoel.

Beeldentuin Ravestein
Ruïne Ravestein
www.beeldentuinravestein.nl
04-05 t/m 27-05

Ferghane paard, Qi-dynastie (550 - 577). Zijde, leer, schelpen, h: 34 cm.
© Ollis and Oostermeijer Chinese Antiquities.

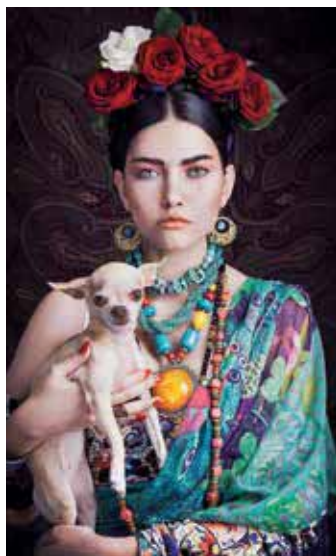
The Amsterdam Trail en The May Art & Antiques Weekend

The Amsterdam Trail en The May Art & Antiques Weekend bundelen hun krachten en brengen twee kunstroutes, die lopen van het Rijksmuseum tot aan het Amstelveld. De eerste kunstroute, The Amsterdam Trail, gaat langs acht galleries die gespecialiseerd zijn in objecten uit Afrika, Azië en Oceanië. Bezoekers doen bij de tweede route, The May Art & Antiques Weekend, zeven galleries aan die spectaculaire collecties en vondsten in thematentoonstellingen tonen. Zo presenteert Bruil & Brandsma een bijzonder 18e-eeuws beeld, toegeschreven aan Johann Matthias Jansen, en vindt er een tentoonstelling en lezing over vriendschap in de 18e eeuw plaats bij Frides Laméris Kunst en Antiek. Verder brengt Jaski Gallery een solotentoonstelling van de Japanse beeldhouder Yoshimasa Tsuchiya, die zich laat inspireren door mythische figuren uit de Japanse folklore, en toont Inez Stodel de wereld van de minutieuze gesneden cameeën.

The Amsterdam Trail
The May Art & Antiques Weekend
Spiegelkwartier
www.amsterdamtrail.nl
www.spiegelkwartier.nl/may
25-05 t/m 27-05

Yoshimasa Tsuchiya, 'Qilin', 2018. Houten sculptuur, 40 x 44 x 17 cm. © Jaski Gallery.

Mathilde Oscar, 'Frida'. Te zien bij Arte Suite in Workum. © Mathilde Oscar.

Kort beursnieuws

De Kunstkring Workum organiseert jaarlijks in de eerste twee weekends van mei **Kunst in Workum** (05-05 t/m 06-05, 12-05 t/m 13-05), een kunstmanifestatie waarbij 14 kunstenaars, galleries en musea hun collectie voorstellen aan het grote publiek +++ 15 professionele kunstenaars, twee beeldhouwers en 13 schilders werden uitgenodigd voor de 15e editie van de **Schildersweek** (05-05 t/m 12-05) in Domburg. Op het programma staan ateliers, kunstlezingen, workshops en een klassiek concert +++ Gedurende vier dagen biedt het Zomerhofkwartier

in Rotterdam het toneel aan de **Route de Nord** (10-05 t/m 13-05), een kunstenfestival met atelierbezoeken waar de beeldende kunst, muziek en literatuur centraal staan +++ Op 13 mei staat Losser in het teken van de beeldende kunst. Voor een zestiende maal plaatst de **Kunst-route Losser** 24 professionele kunstenaars uit Twente, Midden Nederland en Duitsland voor het voetlicht +++ Tijdens het Pinksterweekend vindt de 13e editie van de **Vijfhoekkunstroute** (18-05 t/m 21-05) in Haarlem plaats +++ De **nationale Zilverdag Schoonhoven** vindt

dit jaar plaats op 21 mei. Verspreid over meer dan 140 locaties zullen in de binnenstad diverse workshops, ateliers, markten en demonstraties te ontdekken zijn +++ Meer dan 100 beeldende kunstenaars en ontwerpers zullen hun werk tonen tijdens het **Artzaanstad Event** (25-05 t/m 27-05). Alle kunst op de beurs is zowel te huur als te koop +++ Op de 26e editie van **Huntenkunst** (25-05 t/m 27-05) staan kunstenaars uit Roemenië centraal. Witte Gallery uit Boekarest zal er verschillende werken presenteren in haar tijdelijke galerie in de SSP-hal in Ulft.

hunting art 26

INTERNATIONALE KUNSTMANIFESTATIE

25 - 26 - 27 mei 2018
www.huntenkunst.org

BRUIL & BRANDSMA

WORKS OF ART

Ivoren diptiek – Parijs, 13e eeuw
Kruisiging, Kruisafname, Bewening, Ontmoeting met Maria Magdalena
 H x B: 9.1 x 8.9 cm.

Prinsengracht 821
 1017 KA Amsterdam
www.bb-worksofart.com

 info@bb-art.com
 +31 (0) 20 341 9847
 +31 (0) 6 5118 7930

25 VRIENDSCHAPGLAZEN,
 DE COLLECTIE JOOSTEN-PLANTING
 &
 CHINEES WANLI PORSELEIN,
 DE COLLECTIE BOMERS-MARRES

VRIJDAG 25 MEI
 TOT EN MET ZATERDAG 2 JUNI
 11.00 - 18.00 UUR

LEZINGEN:
 TRUDY LAMÉRIS EN WILLEM LAMÉRIS
 CHINEES PORSELEIN UIT DE TWEDE HELFT
 VAN DE 16DE EEUW, ONDER ANDERE
 UIT DE COLLECTIE BOMERS-MARRES
 VRIJDAG 25 MEI OM 16.00 UUR

ANNA LAMÉRIS
 DRINKEN OP DE VRIENDSCHAP
 IN DE 18DE EEUW
 ZATERDAG 26 EN ZONDAG 27 MEI
 OM 12.00 UUR

U kunt zich voor de lezingen
 per telefoon of email
 aanmelden
 +31 (0)20 6264066
info@frideslameris.nl

 FRIDES LAMÉRIS GLAS- EN ANTIEKHANDEL
www.frideslameris.nl

Kort beursnieuws België

Gedurende drie verschillende dagen (29-04, 01-05 en 06-05) zetten kunstenaars in de regio Leuven de deuren van hun ateliers open om het brede publiek de fijne kneepjes van hun vak te laten zien tijdens **Kunstroute Leuven** +++ Op 1 mei vormt het Slot van Laarne het toneel voor de 3e **Zilvermarkt**. Meer dan tien antiquairs bieden er hun mooiste zilverwaren aan +++ **Drukdrukdruk** (05-05 t/m 06-05) is terug met een tweede editie. Het grafiekweekend organiseert in Vlaanderen, Brussel, Wallonië en Noord-Frankrijk een reeks workshops, lezingen en andere sessies rond grafiek. Zo maak je lithografieën in de Academie van Temse, leer je alles over eeuwenoude drukkunst bij Etsco in Brugge en kan je kunstwerkjes graveren op cd's in La Maison de l'Imprimerie in Thuin. Het volledige programma vind je op de website: drukdrukdruk.org

+++ In de dokken van Gent vindt de **Ghent Art Book Fair** (05-05 t/m 06-05) plaats. Meer dan 35 internationale onafhankelijke uitgeverijen zullen er hun mooiste hedendaagse kunstboeken aanbieden +++ Kunstenaars uit Dendermonde stellen hun atelier open voor het grote publiek tijdens de **Open Ateliërdagen** (12-05 t/m 13-05) en laten bezoekers zo kennismaken met hun oeuvre +++ Het kasteel van Deulin verwelkomt voor een vijfde maal de **Brocante de Charme**. Meer dan 70 handelaren brengen hun topstukken mee naar het kasteel +++ Elk jaar bundelen de Antwerpse galeriehouders, musea en kunstencentra hun krachten en brengen ze het **Antwerp Art Weekend** (25-05 t/m 27-05). De galeries in de Scheldestad zetten hun deuren open en laten bezoekers kennismaken met een breed aanbod aan nieuwe en gevestigde kunstenaars

+++ Het **Parcours d'Artistes Saint-Gilles** (25-05 t/m 14-06) mag dertig kaarsjes uitblazen. Voor deze feesteditie komt er een grote openingsavond met een nocturne waarbij meer dan 100 ateliers in de wijk geopend zijn. Ook tal van andere activiteiten worden georganiseerd: gedurende twee weekends zijn verschillende kunstenaarsateliers in de namiddag geopend, op 30 mei wordt een extra nocturne gepland en op 14 juni vindt een grote kunstveiling plaats. Meer informatie op: parcoursartistes.be +++ De eerste editie van **Collectible** bleek een groot succes. De beurs verwelkomde 10.000 bezoekers. "Het succes van deze eerste editie is een indicator voor de belangrijke groei van de designsector", klinkt het bij de organisatrices van de beurs, Clélie Debehault en Liv Vaisberg. Het duo plant in maart 2019 dan ook een tweede editie.

Kateljine Laroy, 'Kukeleku', 2010. Acryl- en olieverf op doek, 30 x 40 cm. © De kunstenaar. Katelijne Laroy is een van de kunstenaars wiens atelier te bezoeken zal zijn tijdens de Kunstroute Leuven.

Ren Hang, 2016. Te zien bij Stieglitz19 op Antwerp Art Weekend. © Stieglitz 19.

CERAMIC ART ANDENNE

Voor haar 30e editie ondergaat de Biennale de la Céramique d'Andenne een naamswijziging: voortaan gaat ze als Ceramic Art Andenne door het leven.

Peter Hiemstra, 'Melancholische Mathematicus', 35 x 26 x 22 cm. Aangeboden op Ceramic Art Andenne. © Ceramic Art Andenne.

Gedurende een maand wordt de omgeving van Namen omgetoerd tot het centrum van de hedendaagse keramiek. Op een goed gevuld programma staan

Ceramic Art Andenne
Andenne
www.ceramicartandenne.be
11-05 t/m 10-06

tentoonstellingen, workshops, stages, open ateliers en een internationale kunstbeurs (20-05 t/m 21-05).

Internationale kunstbeurs
Place du Chapitre, Andenne
www.ceramicartandenne.be
20-05 t/m 10-06

GRAPA

GRAPA, Grande Rencontre des Artistes Peintres Africains, brengt internationale kunstenaars, wiens kunst door Afrika geïnspireerd is, samen in Brussel. Het evenement, dat sinds 2016 jaarlijks plaatsvindt, werd in het leven geroepen door de Porto-Congolese schilder Kevin Michel, om naast de schilderkunst ook de Afrikaans geïnspireerde beeldhouwkunst, fotografie en tekenkunst te bevorderen.

GRAPA
Galerie Ravenstein
www.grapa-artistes.com
18-05 t/m 20-05

Casimir 'Caszi B' Bationo, 'Dans la Foule', 2015. Acrylverf, 172 x 81 cm. © De kunstenaar.

COLLECT op ipad

€ 19,50 per jaar

www.aboland.nl

Kort beursnieuws Internationaal

Van 17 tot 20 mei vindt in de Portugese hoofdstad voor de derde keer **ARCOLISBOA** plaats. Onder andere Dürst Britt & Mayhew reist van Den Haag naar Lissabon, waar de galerie voor de tweede keer deel uitmaakt van de 'Opening' sectie, bedoeld voor jonge galeriën. Alexander Mayhew was aangenaam verrast vorig jaar: "De Portugezen vinden het fijn om de tijd te nemen met je te praten over de getoonde werken. Men is niet bang voor conceptueel werk en er is kennis van de kunstgeschiedenis. We hopen onze bestaande contacten te verdiepen, zowel met privéverzamelaars als met verschillende Portugese musea." Dürst Britt & Mayhew komt met werk van drie jonge kunstenaars naar ARCOLISBOA: Paul Beumer, Raúl Ortega Ayala en Puck Verkade +++ In Londen staat in mei opnieuw de grote fotografiebeurs **Photo London** (17-05 t/m 20-05) op het programma. Liefhebbers kunnen er gaan kijken naar de gelegenheidsprojecten

van onder meer Olivier Castaing/School Gallery uit Parijs en Hans P. Kraus Jr uit New York. In de 'Discovery' sectie worden 22 jonge galeriën geplaatst, waaronder Jo van de Loo uit München, Espace JB uit Genève en LhGWR uit Den Haag. Robert Jan Verhagen en Geertje Muffels van LhGWR kijken er naar uit hun kunstenaars (o.a. Thomas Kuijpers) voor te stellen aan een deel van de kunstmarkt dat hen nog niet kent. "Maar naamsbekendheid opbouwen en LhGWR uitdragen als een kwaliteitskader voor jonge makers met een eigenzinnige blik op ons tijdsgewricht, is minstens zo belangrijk." +++ De volledige maand mei staat Dakar in het teken van de hedendaagse Afrikaanse kunstbiënnale **Dak'Art** (03-05 t/m 02-06). De organisatie stelde opnieuw Simon Njami aan als artistiek directeur van de beurs, en koos als thema 'The Red Hour', naar een toneelstuk van Aimé Césaire. Een van de belangrijkste evenementen is de

Peter Blake, 'A Rose is a Rose is a Rose', 2017. 45 x 46 cm. Te zien bij CCA Galleries & Worton Hall Studios op London Original Print Fair. © De kunstenaar.

Thomas Kuijpers, 'I'm at Zaventem (again)', 2018. Hahnemühle print, collage, 61 x 50 cm. © De kunstenaar. Te zien bij LhGWR op Photo London.

Paul Beumer, 'Becoming a breeze', 2017. Gemengde technieken op verschillende dozen, 190 x 250 cm. © De kunstenaar. Te zien bij Dürst Britt & Mayhew op ARCOLISBOA.

internationale tentoonstelling 'A New Humanity', met werk van 75 kunstenaars uit maar liefst 33 verschillende landen, die allen de traditionele denkwijzen over Afrikaanse kunst proberen te doorbreken +++ De **London Original Print Fair** is reeds aan haar 33e editie toe in de Royal Academy of Arts. Van 03-05 t/m 06-05 komen daar vijftig top-handelaren samen met uniek drukwerk en zeldzame prints. We

kijken bijvoorbeeld uit naar de Picasso prints die meegebracht worden door Galerie Boisserée uit Keulen +++ Het **Paris Gallery Weekend** (25-05 t/m 27-05) bestaat vijf jaar, maar wist dit jaar flink uit te breiden. 44 galeriën, waaronder nieuwkomers Backslash, Tornbuoni Art en Valentin, organiseren in het laatste weekend van mei een reeks diverse talks, expo's en andere events door de hele stad heen.

New York Art Week

New York is een stad die het hele jaar bruist van de kunstinitiatieven en –evenementen. In maart was er nog The Army Show en haar vele kleine zusterbeurzen. Voor wie in mei echter geen enkel risico wil lopen iets te missen, is de New York Art Week het uitgelezen moment voor een bezoek aan deze kunststad bij uitstek. We werpen een blik op acht beurzen die voor elk wat wils bieden, van de Upper East Side tot in Brooklyn.

TEKST: CELINE DE GEEST

Art New York ontstond vier jaar geleden toen de organisatie van Art Miami besloot dat de tijd aangebroken was voor een noordelijke soortgelijke. Recent slokte deze beurs ook de kleinere hedendaagse kunstbeurs Context op. De twee vinden nu samen plaats in Pier 94, aan de oever van de Hudson. Daar wordt tijdens Art New York het beste van het hedendaagse kunstveld aangevuld met opmerkelijke naoorlogse en popart kunst. Van de zeventig galeriën komen er drie uit Nederland: Simons Gallery,

Wanrooij Gallery en VK Gallery. Simons Gallery is een nieuwkomer, en heeft voor de gelegenheid een project uitgewerkt rond jazz. Galeriste Andrea Jo is laaiend enthousiast over de vintage foto's die de Italiaan Roberto Polillo maakte van enkele van de grootste jazziconen uit de jaren zestig en zeventig, en de multidisciplinaire kunst van hedendaags kunstenaar Leonor Anthony die met hetzelfde thema aan de slag ging. Wanrooij Gallery is een trouwe standhouder en zal werk meebrengen van onder andere

Mr. Brainwash en Logan Hicks. Martijn Wanrooij en Andrea Jo zijn het erover eens: de gelijklopende timing van Art New York en **Frieze New York** brengt voor kunstkopers en –verkopers een ideale symbiose tot stand. Op Frieze, een grotere en ook internationalere beurs die dit jaar voor de zevende keer plaats vindt op Randall's Island, vinden we enkele Belgische galeriën terug. Frank Demaegd van de Antwerpse Zeno X Gallery hoopt deze editie veel mensen uit de museumwereld te ontmoeten, die in het beste geval een van zijn kunstenaars om een solotentoonstelling vragen na de beurs. Hij pakt onder andere uit met een nieuw zevenluik van Dirk Braeckman. Galerie Meessen De Clercq wil eveneens de curatoren die niet vaak naar België komen opnieuw ontmoeten en hoopt werken in mooie collecties te plaatsen. Ze brengen voor de gelegenheid een duoshow van Claudio Par-

miggiani en Chaim van Luit, met recent werk van beiden. Uit Amsterdam neemt GRIMM Gallery voor de zevende keer deel, met werk van de jonge Schotse kunstenaar Alex Dordoy. Jorg Grimm kijkt vooral uit naar de energieke, feestelijke beurs sfeer, en een aantal mooie verkopen. Tefaf Maastricht is alweer even achter de rug, en dus is het tijd voor **Tefaf New York**. Dit jaar verwachten we er de Zweedse galerie Modernity en de Frans-Deense Dansk Møbelkunst Gallery. Ook Belgen Patrick Derom en Axel Vervoordt hebben er een stand. Die laatste brengt

Leonor Anthony, 'Reminiscing in Tempo', 2017. Gemengde materialen, 152,4 x 121,92 cm. © De kunstenaar. Te zien bij Simons Gallery op Art New York.

rechts
Jose Miguel Mendez, 'TROPICAL DESIRE', 2017. Acrylverf op doek, 50 x 70 cm. © De kunstenaar. Te zien op Moniker International Art Fair.

Art New York

Pier 94
711 12th Avenue
www.artnyfair.com
03-05 t/m 06-05

Frieze New York

Randall's Island Park
Randall's Island
www.frieze.com
04-05 t/m 06-05

Tefaf New York

Park Avenue Armory
643 Park Avenue
www.tefaf.com
04-05 t/m 08-05

1-54 Contemporary African Art Fair

Pioneer Works
159 Pioneer Street (Brooklyn)
www.1-54.com/new-york/
04-05 t/m 06-05

Moniker International Art fair

Greenpoint Terminal Warehouse
73 West Street (Brooklyn)
www.monikerartfair.com
03-05 t/m 06-05

Superfine!

459 West 14th Street (Meatpacking District)
www.superfine.world
02-05 t/m 06-05

The Other Art Fair

Brooklyn Expo Center
72 Noble Street (Brooklyn)
www.nyc.theotherartfair.com
03-05 t/m 06-05

Madison Ancient and Tribal Art

Arader Gallery
1016 Madison Avenue and 79th Street
www.matanyc.com
11-05 t/m 13-05

een verzameling archeologische topstukken en 20e-eeuwse kunst van ZERO, Gutai en Dansaekhwa. **1-54 Contemporary African Art Fair** keert terug naar Brooklyn met zestig kunstenaars uit Afrika en haar diaspora. Onder hen zijn de Zuid-Afrikanen Conrad Botes en Anton Kannemeyer, sinds vorig jaar vertegenwoordigd door Huberty & Breyne Gallery. Deze twee kunstenaars wisten succesvol een brug te slaan tussen de 'underground comic' en de hedendaagse kunstscene.

De **Moniker International Art fair** is goed op weg een reputatie op te bouwen als straatkunstbeurs, met werken die ontsproten zijn uit diverse subculturen. De deelnemers zijn voornamelijk Amerikaans, met uitzondering van enkele Britten zoals Creative

Kal Mansur, 'Ivory Valence Three', 2017. Acrylglas, doorsnede: 81,28 cm. Te zien bij reference:contemporary op Superfine!. Prijsindicatie: € 2.600.

Debutts en TAG Fine Arts, Franse galeries waaronder COX Gallery en PDP Gallery, en de Zuid-Afri-

kaanse kunstenaar Faith47. **Superfine!** is een hedendaagse kunstbeurs die bewust kleinschalig en laagdrempelig blijft. Toch kan ze uitpakken met een dertigtal opkomende hedendaagse kunstenaars en ongeveer evenveel kunstenaars die al meer ervaren zijn, naast achttien hedendaagse kunstgaleries. De in Toronto gevestigde reference:contemporary galerie zal onder andere het minimalistische werk van Kal Mansur meebrengen.

The Other Art Fair is net als Superfine! een jonge beurs die enkele jaren terug inzag dat de New York Art Week een niet te missen moment is om je in New York te presenteren. Deze door online kunstgalerie Saatchi georganiseerde beurs met prijzen tussen 200 en 4.000 euro, brengt jong internationaal kunstgeweld naar Brooklyn.

Tot slot is er na afloop van de Art Week voor liefhebbers van oude Afrikaanse, Oceanische, Indonesische, Aziatische en Amerikaanse kunst ook de **Madison Ancient and Tribal Art** beurs. Onder de tien deelnemende handelaren bevinden zich twee Brusselaars, met name Didier Claes en Alain Naoum.

Alex Dordoy, 'Évian-les-Bains (magenta)', 2018. Acrylverf op doek, 200 x 140 cm. Courtesy of the artist and GRIMM, Amsterdam/New York. Te zien bij GRIMM Gallery op Frieze New York.

Anton Kannemeyer, 'Interahamwe', 2011. Inkt en acrylverf op papier, 38 x 27 cm. Courtesy Huberty & Breyne Gallery. Te zien bij Huberty & Breyne Gallery op 1-54 Contemporary African Art Fair.

BEURSAGENDA

NEDERLAND

MEI

04-27 RAVESTEYN – Beeldentuin

05-06 WORKUM – Kunst in Workum – several locations

05-12 DOMBURG – Schildersweek – several locations

12-13 WORKUM – Kunst in Workum – several locations

13 LOSSER/ OVERDINKEL/GRENAU – Kunstroute – several locations

16-20

'S-HERTOGENBOSCH – ART Brabant – brabanthallen

HAARLEM – Vijfhoekkunstroute – Vijfhoek

18-21 AMSTERDAM – Amsterdam Art Fair – Kunsthal Koper

18-21 ZEIST – Kunst- en Antiekevenement – Slot Zeist

21 SCHOONHOVEN – Nationale zilverdag – several locations

24-03/06 DEN HAAG –

Tong Tong Fair - Malieveld

24-28 ROTTERDAM

– Route du Nord – Zomerhof kwartier en Noorderboulevard

25-27 ZAANDAM

– ARTzaanstad – Hembrugterrein

ULFT – Huntenkunst – SSP-hal

25-27 MAASTRICHT –

Designday – Decorfabriek

25-27 AMSTERDAM –

Voorjaartentoonstelling in het Spiegelkwartier

DEN HAAG – Haags

Montmartre – Lange

Voorhout

25-28 AMSTERDAM

– The Amsterdam Trail –

Spiegelkwartier

26-27 HILVARENBEEK –

Fotofair – Event Center

26-27 HILVARENBEEK –

Fotofair – Event Center

26-27 HILVARENBEEK –

Fotofair – Event Center

26-27 HILVARENBEEK –

Fotofair – Event Center

26-27 HILVARENBEEK –

Fotofair – Event Center

26-27 HILVARENBEEK –

Fotofair – Event Center

26-27 HILVARENBEEK –

Fotofair – Event Center

26-27 HILVARENBEEK –

Fotofair – Event Center

26-27 HILVARENBEEK –

Fotofair – Event Center

26-27 HILVARENBEEK –

Fotofair – Event Center

26-27 HILVARENBEEK –

Fotofair – Event Center

26-27 HILVARENBEEK –

Fotofair – Event Center

26-27 HILVARENBEEK –

Fotofair – Event Center

26-27 HILVARENBEEK –

Fotofair – Event Center

26-27 HILVARENBEEK –

Fotofair – Event Center

26-27 HILVARENBEEK –

Fotofair – Event Center

26-27 HILVARENBEEK –

Fotofair – Event Center

26-27 HILVARENBEEK –

Fotofair – Event Center

26-27 HILVARENBEEK –

Fotofair – Event Center

26-27 HILVARENBEEK –

Fotofair – Event Center

26-27 HILVARENBEEK –

Fotofair – Event Center

26-27 HILVARENBEEK –

Fotofair – Event Center

26-27 HILVARENBEEK –

Fotofair – Event Center

26-27 HILVARENBEEK –

Fotofair – Event Center

26-27 HILVARENBEEK –

Fotofair – Event Center

26-27 HILVARENBEEK –

Fotofair – Event Center

26-27 HILVARENBEEK –

Fotofair – Event Center

26-27 HILVARENBEEK –

Fotofair – Event Center

26-27 HILVARENBEEK –

Fotofair – Event Center

26-27 HILVARENBEEK –

Fotofair – Event Center

several locations

Tiil 06/05 Week van de Amateurkunsten – Brussel en Vlaanderen

Tiil 14/05 SAINT-HUBERT – Salon wallon des métiers d'art – Palais Abbatial

01 LEUVEN – Kunstroute – several locations

LAARNE – Zilvermarkt – Slot van Laarne

06 LEUVEN – Kunstroute – several locations

05/05-16/09 BRUGGE – Liquid City Triennale Brugge – several locations

05-06 drukdruk

Grafiekweekend – Brussel en Vlaanderen

GENT – Ghent Art Book

Fair – Dok Noord 5L

06 LEUVEN – Kunstroute – several locations

12-13 DENDERMONDE – Open Atelierdagen – several locations

14/05-10/06 ANDENNE – Ceramic Art Andenne – Centre Culturel d'Andenne

18-20 BRUSSEL – GRAPA Grande Rencontre des Artistes Peintres Africains –

Galerie Ravenstein

19-21 FRONVILLE

– Brocante de charme – Château de Deulin

25-27 ANTWERPEN – Antwerp Art Weekend – several locations

26-27 SAINT-GILLES – Parcours d'Artistes – Saint-Gilles

JUNI

02-03 SAINT-GILLES – Parcours d'Artistes – Saint-Gilles

06-10 BRUSSEL – BRUNEF CULTURES, The World Arts Fair – Sablon

ARGENTINIE

MEI

24-27 BUENOS AIRES – ArteBA – La Rural

25-28 BUENOS AIRES –

FACA: Feria de Arte Contemporáneo

Argentina – Hipódromo

Argentino de Palermo

OOSTENRIJK

MEI

25-27 GRAZ

– Fesch'Markt –

Seifenfabrik

BAHREIN

MEI

15-18 BAHRAIN – Art Bahrain Across Borders

– Bahrain International Exhibition & Convention Centre

CANADA

MEI

10-13 MONTREAL – Montreal Art Fair – Palais des Congrès

JUNI

01-03 MONTREAL –

ArtMontreal – Place

Bonaventure

CHINA

MEI

Tiil 02/05 BEIJING – Art Beijing – Agricultural Exhibition Center

18-20 HONG KONG –

Affordable Art Fair –

HKCEC

18-21 SHANGHAI –

Antique Furniture China

– Shanghai Exhibition Center

23/05-02/06 HONG

KONG – Asia Week Hong

Kong – several locations

26-29 HONG KONG – International Antiques Fair

– HKCEC

FINLAND

MEI

25-28 HELSINKI – Art Fair

– Suomi – Cable Factory

FRANKRIJK

MEI

Tiil 06/05 PARIS –

Circulation(s) – Centquatre

05-06 PARIS – Page(s) –

Bastille Design Center

06 REIMS – Puces

de Reims – Halles du

Boulingrin

08-13 ARLES – Festival

Européen de la Photo de

nu – several locations

11-13 PARIS – Expo4Art –

Halle des Blancs Manteaux

12-13 STRASBOURG –

Marché Européen

de la Brocante et de la

Collection du Broglie –

Place Broglie

17-21 AIX-EN-PROVENCE –

Sm'art – Parc Jourdain

19-20 DEAUVILLE (14)

Haags Montmartre

Zaterdag 26 en zondag 27 mei 2018 10.00 tot 17.00 uur

Lange Voorhout Den Haag

De Kunst, Brocante, Lifestyle en Vintage fair van Den Haag

Waan u even in het prachtige Montmartre van Parijs onder de statige bomen van het Lange Voorhout. Op deze fair staan stands met een zeer divers aanbod, van Antiques, Brocantes en Vintage tot (Schilder-) Kunst en Sculpturen. Maar er is meer! Onder het genot van een Crêpe op het terras kunt u genieten van Franse Chansons en bij de diverse karikaturisten kunt u gratis een karikatuur laten maken.

Montmartre is voor 2 dagen even heel dichtbij..... "Vive La Haye"

Kijk voor het gehele programma op www.HaagsMontmartre.nl

Stand huren? Haags Montmartre wordt georganiseerd door
Marktland Evenementen B.V. Tel. 0174-22.55.01

– Pucés de Deauville
– Hippodrome de la Touques
21 AVIGNON – Avignon Antiquités – Parc des Expositions de Châteaublanc-Aéroport
24-27 BESANCEUIL – Bourgogne Tribal Show – Galerie Bruno Mory
25-27 PARIS – Gallery Weekend – Several locations
26-27 NANTES – Salon du Vintage – Parc des Expositions
28-29 PARIS – Salon de la Photographie contemporaine – Saint Sulpice

JUNI

01-10 PARIS – Parcours Saint-Germain – several locations
02/06-30/09 LA GACILLY – Festival Photo – several locations
02-04 FONTAINEBLEAU – Festival de l'histoire de l'art – several locations
07-10 PARIS – POINT ART DESIGN & CRÉATION – Bastille
09 STRASBOURG –

Marché Européen de la Brocante et de la Collection du Broglie – Place Broglie

DUITSLAND

MEI

05-06 BADDECKENSTEDT-SALZGITTER – Antikkulinaria – Schloss Oelber
06 BADDECKENSTEDT-SALZGITTER – Kunst & Antiquitäten – Schloss Oelber
08-10 KARLSRUHE – LOFT – Messe Karlsruhe
09-13 MÜNCHEN – Stroke Urban Art Fair – Zündapp-Halle
10-13 MÜNCHEN – Artmuc – Praterinsel 3-4
WISMAR – Antik & Sammlermesse – Markthalle am alten Hafen

JUNI

01-03 ESSEN – CAR Contemporary Art Ruhr – Medienkunstmesse
08-10 KARLSRUHE – Unique Arts & Crafts, Internationale Messe für Angewandte Kunst & Design – Messe Karlsruhe

GRIEKENLAND

MEI

21-24 ATHENS – Art-Athina – Faliron Pavilion

ITALIE

MEI

Tiil 01/05 BASTIA UMBRA – Assisi Antiquariato – Umbriafiere
04-06 NOVEGRO – Brocantage – Parco Esposizioni
16-18 FIRENZE – Salone dell' Arte e del Restauro di Firenze – Villa Vittoria
20 ASCOLI PICENO – Mercatino Antiquario – city centre

JAPAN

MEI

25-26 TOKYO – Tokyo International Art Fair – Hikarie Shibuya

JUNI

02-03 DOORN – Kunstroute Doorn-Maarn – several locations
08-10 DRIEBERGEN – Het Juweel – Buitenplaats Sparrendaal

NIEUW-ZEELAND

MEI

23-27 AUCKLAND – Auckland Art Fair – The Cloud on Auckland's Queen's Wharf

PORTUGAL

MEI

17-20 LISBOA – ARCOLisboa – Cordoaria Nacional

ROEMENIE

MEI

11-20 BUCHAREST – Art Safari – Kretzulescu Galleries

SENEGAL

MEI

03/05-02/06 DAKAR – Dak'art biennale – several locations

SPANJE

JUNI

06/06-26/08 MADRID – PhotoEspaña – several locations
05-14 BARCELONA – Barcelona Design Week – several locations
08-10 MALAGA – Art & Breakfast – Room Larios

ZWITSERLAND

MEI

04-06 LAUSANNE – Les Pucés du Design – Palais Beaulieu

TAIWAN

MEI

18-21 TAIPEI – Art Revolution Taipei – World Trade Center

VER. KONINKRIJK

MEI

03 IRELAND – National Antiques Week – several locations
03-06 LONDON – The London Original Print Fair – Royal Academy of Arts

04-06 HARROGATE

– Harrogate Antique & Fine Art Fair – Harrogate International Centre

SOMERSET – International

Antique & Collectors Fair – Royal Bath & West Showground

06 SOLIHULL – National Glass Fair – National Motorcycle Museum

11-13 GLASGOW – Glasgow Contemporary Art Fair – Old Fruitmarket

14 BERKSHIRE – International Antique & Collectors Fair

16-17 LONDON – Museums + Heritage Show – West Hall Olympia

17-19 LONDON – London Photo Festival – The Crypt, Borough High St

17-20 LONDON – Photo London – Somerset House

18-20 LONDON – Offprint Art publishing fair – Turbine Hall, Tate Modern

19-20 LONDON – The London Photograph Fair: – King's College London's Great Hall

20 LONDON – International Antique & Collectors Fair

21 NOTTINGHAMSHIRE – International Antique & Collectors Fair

24-26 LONDON – The ABA Rare Book Fair – Battersea Evolution

25-26 LONDON – London Antiquarian Book Fair – ILEC Conference Centre

26-03 LONDON – Block Universe. Performance Arts Festival – several locations

27 LONDON – The London Photograph Fair – Holiday Inn Bloomsbury

31/05-01/06

NOTTINGHAMSHIRE – International Antique & Collectors Fair

JUNI

09-10 LONDON – London Map Fair – Royal Geographical Society

U.S.A.

MEI

03-06 NEW YORK – Art New York – Pier 94
NEW YORK – Moniker International Art Fair – Brooklyn Greenpoint Terminal Warehouse
NEW YORK – Superfine! – 459 West 14th Street
NEW YORK – Context – Pier 94

04-05 NEW YORK – Frieze – Randall's Island Park
NEW YORK – The Other Fair – Brooklyn Expo Center

04-06 NEW YORK – 1:54 Contemporary African Art Fair – Pioneer Works, 159 Pioneer Street

SAINT-LOUIS – Fine Print, Rare Book & Paper Arts Fair – J.C. Penny Building

04-08 NEW YORK – TEFAF | New York | Spring – Park Avenue Armory

06-27 DETROIT – Cultural Traffic – Movements Festival

06 NEW YORK – Cultural Traffic – Hester Street Fair, Hester & Essex St

11-13 NEW YORK – Madison ancient and tribal art – Arader Gallery

17-20 CHICAGO – Antiques + Art + Design Show – Merchandise Mart

JUNI

07-15 SAN FRANCISCO – SF Design Week – several locations

De inschrijving is weer gestart!
Huur een stand voor:
Haags Montmartre
Haags Montmartre
Zaterdag 26 en zondag 27 mei 2018
Lange Voorhout Den Haag

Montmartre aan Zee
Montmartre aan Zee
Zaterdag 23 juni 2018
wc Waldeck Den Haag

Haagsche Kunst- en Antiekdagen
Haagsche Kunst- en Antiekdagen
Zaterdag 25 en zondag 26 augustus 2018
Lange Voorhout Den Haag

Informatie en inschrijving:
Marktland Evenementen BV
Tel. 0174-22.55.01 - info@marktland.nl
WWW.MARKTLAND.NL

www.veilinghuis-omnia.nl

Schotel China, Kangxi, zilveren soezenmand, Utrecht 1800.
China, familie verte schotel, zilveren tabakspot, Amsterdam 1751.

Kunst & Antiekveiling v.a. 8 mei 2018
Dagelijks inbreng mogelijk

Veilinglocatie: "Rengerspark" 15 km vanaf Groningen.
A. Plesmanlaan 1p Kolham/Midden Groningen
Telefoon (0031)598 392592. Mobiel: 0653 428350.

VEILINGAGENDA

NEDERLAND

MEI

AAG Amsterdam – Zilver, juwelen, klokken en horloges – T. 020-3012950
AAG Amsterdam – 19e-eeuwse schilderijen & Oude Meesters – T. 020-3012950
AAG Amsterdam – The Asian Art sale – T. 020-3012950
8-9 BURGERSDIJK & NIERMANS – Leiden – Boeken, prenten en manuscripten T. 071-512 10 67
8 e.v.d. Veilinghuis OMNIA – Sappemeer – Kunst, antiek en curiosa – T. 0598-392592
19 Veilinghuis BOUWMAN & BOUWMAN – Brummen – Speelgoed T. 0575-560393
27 Veilinghuis PEERDEMAN – Utrecht – Kunst en antiek – T. 030-2610485
28 Middelburgs Veilinghuis – Middelburg – Kunst en antiek – T. 011-8627639
28-1/6 Vendu Notarishuis ROTTERDAM – Rotterdam – Kunst en antiek – T. 010-4118544
29-1/06 BUBB KUYPER – Haarlem – Boeken en prenten – T. 023-5323986
30-1/06 VENDUEHUIS DER NOTARISSEN – Den Haag – Kunst en antiek T. 070-3658857

JUNI

AAG Amsterdam – Moderne en hedendaagse kunst – T. 020-3012950
5 ZEEUWS Veilinghuis Middelburg – Indonesische schilderijen – T. 0118-650680
5-12 Veiling ALKMAAR Alkmaar – Kunst en antiek T. 072-5154206
6 ZEEUWS Veilinghuis Middelburg – Kunst en antiek – T. 0118-650680

ONLINE

MEI

14-15 Kunst en antiek
www.vanzadelhoff.nl/

27 e.v.d.

Inboedel en curiosa
www.korstvanderhoeff.nl

BELGIE

MEI

2-3 BERNAERTS – Oude Meesters
 Antwerpen – T 03/248 19 21
3 Salle de ventes des Huissiers Justice –

Deurwaardersstukken
 Brussel – T 02/513 34 47
Salle de ventes des Huissiers Justice –
 Deurwaarderstukken
 Brussel – T 02/513 34 47
4 La Service de la Défense –Transportwagens
 Zutendaal – 02 701 67 37
5 ABS Veilingen –
 Deurwaarderstukken
 Mechelen – T 015/24 26 00
BA AUCTIONS – Belgische meesters
 Bruxelles – T 02/511 53 24
6 LEGIA AUCTION – Kunst en Antiek
 Hannut – T 019/63 55 59
6-7 MONSANTIC – Kunst en Antiek
 Mons - T 065/73 94 00
7 AMBERES –
 Burgervailing
 Antwerpen – T 03/226 99 69
La Service de la Défense –
 Divers Materieel
 Zutendaal – 02 701 67 37
8 MONT de PIETE –
 Juwelen en diversen
 Bruxelles – T 02/512 13 85
BEGUINAGE Salle des Ventes – Kunst en Antiek
 Bruxelles – T 02/218 17 42
VANDERKINDERE
Hôtel de Ventes – Vente Bourgeoise
 Bruxelles – T 02/344 54 46
10 Salle de ventes des Huissiers Justice –
 Deurwaardersstukken
 Brussel – T 02/513 34 47
Salle de ventes des Huissiers Justice –
 Deurwaarderstukken
 Brussel – T 02/513 34 47
12 ABS Veilingen –
 Deurwaarderstukken
 Mechelen – T 015/24 26 00
12-13 Carlo BONTE –
 Kunst en Antiek
 Brugge – T 050/33 23 55
14 ABC Veilingen – Vente Bourgeoise
 Brussel – T 02/219 92 99
HAYNAULT – Tapijten, Stripverhalen, Juwelen
 Bruxelles – T 02/842 42 43
15 BEGUINAGE Salle des Ventes – Kunst en Antiek
 Bruxelles – T 02/218 17 42
MONT de PIETE – Juwelen
 Bruxelles – T 02/512 13 85
15-16 JORDAENS – Kunst en Antiek
 Mortsel - T 03/449 44 30
16-17 MOSAN Hôtel de Ventes – Ventes Bourgeoises
 Liège - T 04/344 91 70
17 Salle de ventes des Huissiers Justice –
 Deurwaarderstukken
 Brussel – T 02/513 34 47
19 ABS Veilingen –
 Deurwaarderstukken

Mechelen – T 015/24 26 00
DEVUYST – Oude en moderne Meesters
 Lokeren – T 09/348 54 40
19-20 Galerie de la REGENCE – Kunst en Antiek
 Charleroi - T 071/33 09 18
22 BEGUINAGE Salle des Ventes – Kunst en Antiek
 Bruxelles – T 02/218 17 42
MONT de PIETE – Juwelen
 Bruxelles – T 02/512 13 85
23-24 GALERIE ATHENA –
 Kunst en Antiek
 Bruxelles – T 02/250 00 00
24 Salle de ventes des Huissiers Justice –
 Deurwaarderstukken
 Brussel – T 02/513 34 47
25-26 ARENBERG AUCTIONS – Bijzonder
 15de-eeuws verlicht
 getijdenboek, atlassen
 van Blaeu (11-delig),
 talrijke incunabelen,
 miniatuurboeken, Japanse
 prenten, archivalia
 Bruxelles – T 02/538 69 17
26 ABS Veilingen –
 Deurwaarderstukken
 Mechelen – T 015/24 26 00
26-27 MAISON JULES –
 Algemene veiling met veel
 17de-eeuwse religieuze
 schilderijen en oude
 bronzen
 Gent – T 0475/45 86 23
27-28 ROPS – Kunst en
 Antiek
28 UCCLE ST JOB – Art
 Moderne, Contemporain et
 Mobilier Design
 Bruxelles – T 02/372 92 19
28 ELYSEE Hôtel de Ventes – Kunst en Antiek
 Liège - T 04/221 09 09
28-29 HORTA Hôtel de Ventes – Kunst en Antiek
 Bruxelles – T 02/741 60 60
29 BEGUINAGE Salle des Ventes – Kunst en Antiek
 Bruxelles – T 02/218 17 42
ELYSEE Hôtel de Ventes –
 Burgervailing
 Liège - T 04/221 09 09
CAMPO & CAMPO – Kunst
 en Antiek
 Antwerpen – T 03/218 47 77
MONT de PIETE – Juwelen
 en themaverkoop
 Bruxelles – T 02/512 13 85
LOECKX – Kunst en antiek
 Gent - T. 09/2233793
29-30 VANDERKINDERE
Hôtel de Ventes – Kunst
 en Antiek
 Bruxelles – T 02/344 54 46

JUNI

1 Salle de ventes des Huissiers Justice –
 Deurwaarderstukken

Brussel – T 02/513 34 47
2 ABS Veilingen –
 Deurwaarderstukken
 Mechelen – T 015/24 26 00
2-3 D.V.C. – Etnische
 voorwerpen, juwelen,
 aziatica en archeologische
 objecten
 Antwerpen - T 03/232
 36 64
4 CORNETTE de SAINT CYR –
 Une collection d'art
 belge
 Brussel – T 02/ 880 73 80
5 BEGUINAGE Salle des Ventes – Kunst en Antiek
 Bruxelles – T 02/218 17 42
MONT de PIETE – Juwelen
 Bruxelles – T 02/512 13 85
8 Salle de ventes des Huissiers Justice –
 Deurwaarderstukken
 Brussel – T 02/513 34 47
PHOENIX AUCTION –
 Algemene Veiling
 Wavre - 010/45 42 63
9 ABS Veilingen –
 Deurwaarderstukken
 Mechelen – T 015/24 26 00
LHOMME – Livres,
 gravures, tableaux
 Liège - T 04/223 24 63
MONT de PIETE – Speciale
 verkoop
 Bruxelles - T 02/512 13 85
JEAN ELSSEN et ses fils - Numismatique
 Bruxelles – T 02/734 63 56
MOREL DE WESTGAVER –
 Boeken en Prenten
 Bruxelles- T 02/640 22 53
10 PIERRE BERGE – Art
 Belge, Design
 Bruxelles - T. 02/504 80 30

FRANKRIJK

Paris
DROUOT RICHELIEU
MEI
3 COUTAU-BEGARIE
 - Boutons - Eventails –
 Etoffes, La Côte Atlantique
 (1860-1960)
16 PIERRE BERGE –
 Archéologie
24 LOMBRIL-TEUCQUAM –
 Bijoux-
 Expert : C. Salanne - Hôtel
 Drouot Salle 12
28 COUTAU-BEGARIE –
 Chasse
30 PIERRE BERGE – Livres
 anciens et modernes
COUTAU-BEGARIE –
 Porcelaine et céramique,
 Mobilier & Objets d'Art –
 Succession de la Comtesse
 de X.

JUNI

6 PIERRE BERGE – Bijoux
 Orfèvrerie

HOTEL AMBASSADOR

JUNI

9 LOMBRIL-TEUCQUAM
 - Poupees - Jouets - Jeux
 - Automates - Expert : F.
 Theimer

SALLE ROSSINI

MEI

18 CHAYETTE & CHEVAL
 - Vente De Specialites :
 Timbres-Soldats De Plomb-
 Poupees De Collection-
 Arts D'afrique-Armes-
 Livres-Photographies-En
 Preparation

JUNI

8 CHAYETTE & CHEVAL –
 Photographies Et Gravures
 Anciennes Et Modernes-
 En Preparation

CORNETTE DE SAINT CYR
 HOTEL DES VENTES CORNETTE
 DE SAINT CYR

MEI

16 CORNETTE DE SAINT CYR –
 Art Russe révolutionnaire
17 CORNETTE DE SAINT CYR –
 Montres calendriers
 d'exception
25 CORNETTE DE SAINT CYR –
 Hermès vintage
26 CORNETTE DE SAINT CYR –
 Pin-Up

JUNI

4 CORNETTE DE SAINT CYR –
 Succession de M.X
5 CORNETTE DE SAINT CYR –
 Tableaux Anciens-
 Mobilier-Objets d'Art
6 CORNETTE DE SAINT CYR –
 Bijoux-Horlogerie

SOTHEBYS

GALERIE CHARPENTIER

MEI

3 SOTHEBYS – Design

TAJAN

ESPACE TAJAN

MEI

3 TAJAN – Arts d'Orient –
 Tableaux Orientalistes
18 TAJAN – Dessins An-
 ciens, Dessins Modernes
23 TAJAN – Collection
 Eclectique
24 TAJAN – Arts Décora-
 tifs du XXe siècle
29 TAJAN – Collection
 Eclectique

JUNI

5 TAJAN – Design

ALDE

SALLE ROSSINI

MEI

16-17 ALDE – Une
 collection sur la Savoie et
 la Montagne – 1ère Partie
29 ALDE – Lettres et
 Manuscrits Autographes

30 ALDE – Livres Illustrés
 Modernes

PIASA

PIASA RIVE GAUCHE

MEI

17 PIASA – Design for
 Architectures
30 PIASA – Photographs,
 including an important
 French collection,
 American Design

JUNI

6 PIASA – Editions:
 prints, illustrated books,
 multiples, Modern and
 Contemporary Art

SALLE ROSSINI

JUNI

5 PIASA – Interieurs

ARTPRECIUM

ARTPRECIUM

MEI

15 ARTPRECIUM - MAI
 68 : vente au 17 rue de la
 Grange Bateliere

JUNI

1 ARTPRECIUM - Le Tour
 du Monde par l'Affiche -
 6ème édition

CHRISTIES

GRANDCHRISTIE'S

MEI

5 CHRISTIE'S –Bande
 Dessinée & Illustration
22 CHRISTIE'S –Design
29 CHRISTIE'S – Livres
 rares et Manuscrits

JUNI

6 CHRISTIE'S – Fine
 Jewels
7-8 CHRISTIE'S – Art
 Contemporain

AGUTTES

HÔTEL DES VENTES DE

NEUILLY

MEI

7 AGUTTES – Design
29 AGUTTES – Tableaux
 Anciens, Mobilier & Objets
 D'arts

JUNI

4 AGUTTES – Découverte
 D'un Squelette Unique De
 Théropode Inconnu

ARTCURIAL

ARTCURIAL

MEI

4 ARTCURIAL – Spring
 Fashion Arts, The World
 of Hergé
6 ARTCURIAL –Comic
 Strips
15 ARTCURIAL –
 C.R.E.A.M.
16 ARTCURIAL – Design
22 ARTCURIAL –

VEILING 68, 29 MEI - 1 JUNI 2017

Kijkdagen 24-27 Mei, 10-16 uur

met o.a.

- boeken, kunst en autografen uit de nalatenschap van **Theo Sontrop**
- collectie **bibliofiele, geïllustreerde boeken** en **boekbanden**
- een bijzondere collectie autografen, o.a. brieven van **Mata Hari**
 - een omvangrijke collectie **oude en zeldzame** boeken, waaronder o.a. (post)incunabelen en veel topografie en reizen
 - een zeer omvangrijke collectie **optica prenten**
- een unieke, zeer omvangrijke collectie tekeningen van **Abraham Rutgers**
- een unieke verzameling prenten en tekeningen van **Anton Pieck**
- grote secties **moderne kunst, exlibris, Japanse prenten, oude meester grafiek, tekeningen, foto's**

- Alsmede alle gebruikelijke onderwerpen:

Bibliografie, Kunstboeken, Literatuur, Kinderboeken, Natuurlijk historie en wetenschappen, Geschiedenis en topografie, Kartografie enz. enz.

De catalogus zal vanaf eind april beschikbaar zijn op onze website

BUBB KUYPER

VEILINGEN BOEKEN,

MANUSCRIPTEN & GRAFIEK

Kenaupark 30, 2011 MT Haarlem

tel. 023 5323986 • info@bubbkuyper.com

VEILINGHUIS ONDER DE BOOMPJES

KOMENDE VEILINGEN

JUNI/JULI 2018

INBRENG: dinsdag 24 april t/m donderdag 14 juni, op afspraak

KIJKDAGEN: vrijdag 22 t/m zondag 24 juni van 10 tot 17 uur

VEILINGEN: dinsdag 26 t/m vrijdag 29 juni vanaf 18.30 uur
en zondag 1 juli vanaf 12 uur

SEPTEMBER 2018

INBRENG: dinsdag 3 juli t/m donderdag 6 september, op afspraak

KIJKDAGEN: vrijdag 14 t/m zondag 16 september van 10 tot 17 uur

VEILINGEN: dinsdag 18 t/m 21 september vanaf 18.30 uur
en zondag 23 september vanaf 12 uur

NOVEMBER 2018

INBRENG: dinsdag 26 september t/m donderdag 15 november, op afspraak

KIJKDAGEN: vrijdag 23 t/m zondag 25 november van 10 tot 17 uur

VEILINGEN: dinsdag 27 t/m vrijdag 30 november vanaf 18.30 uur
en zondag 2 december vanaf 12 uur

Live & online bieden: u kunt bij ons live meebieden vanachter uw computer, lees hierover meer op onze website. Bezoek onze site met informatie, de complete catalogus en foto's op: www.onderdeboompjes.nl

Wilt u graag een digitale uitnodiging ontvangen voor de kijkdagen?

Stuur een e-mail naar: info@onderdeboompjes.nl

Nieuwstraat 38 2312 KC Leiden - tel: 071-5145832

e-mail: info@onderdeboompjes.nl - www.onderdeboompjes.nl

ARENBERG

AUCTIONS

BOOKS & PRINTS

25 & 26.05.2018 - 13:00 h/u

Expo : 18-19 & 22-24.05

R. van Orley, suite 86 dessins/tekeningen pour/voor « Télémaque », 1721.

Livre d'heures/Geetijdenboek Mons/Valenciennes, c. 1490.

Blaeu, Atlas Maior, 1662 : 592 cartes/kaarten, 11 volumes in-folio.

Wolstraat 19/2 Rue aux Laines • 1000 Brussel/Bruxelles

info@arenbergauctions.com • +32 (0) 2 544 10 55

www.arenbergauctions.com

Archaeology & Middle East Arts, Art Deco
23 ARTCURIAL – Japanese Prints
29 ARTCURIAL – Curiosité, Histoire Naturelle, Taxidermie, Design Scandinave, Limited Edition

JUNI

4 ARTCURIAL – Impressionist and Modern Art part 1, Post-War & Contemporary Art part 1
5 ARTCURIAL – Impressionist and Modern Art part 2, Post-War & Contemporary Art part 2, Photography

LOCAL SALES

MEI

1 STRASBOURG (67) – Me Osenat – Salon Auto Moto Classic – Collectionneurs Alsaciens
2 DIJON (21) – Mes Vregille, Cortot - vente courante bibelots meubles et objets d'art
BORDEAUX (33) – Me Baratoux – Atmosphere
TOURS (37) – Giraudeau - Tableaux xixe et modernes
2-5 CANNES (06) – Cannes Enchères - Vente courante
3 NOGENT SUR MARNE (94) – Hôtel des Ventes- Mes Lucien, Tailliez – Le Mobilier Garnissant une Propriété des Bords de Marne
LYON (69) – Aguttes – Vente Courante, Livres Anciens, Vieux papiers
BORDEAUX (33) – Me Baratoux – Militaria
NANTES (44) – Mes Bertrand, Duflos – Trésors de greniers - vente toute la journée
LYON (69) – Conan Hotel d'Ainay – Tableaux modernes, Art nouveau, art deco, design
TOULON (83) – Mes Maunier&Noudel-Deniau – Vente Courante
5 BREST (29) – Mes Thierry & Lannon – Tableaux Modernes, Ecoles Bretonnes
ARLES (13) – Bijoux provençaux - rubans - objets d'art
CAEN (14) – Caen Enchères - Militaria
6 ROUEN (76) – Me Bisman - Bijoux
13 L'ISLE ADAM (95) – Liladam - En Preparation: Tableaux, Sculptures, Bijoux, Verrerie, Grands Vins
14 RENNES (35) – Me Jezequel - Monnaies or - numismatique
15 LILLE (59) – Mercier & Cie - Vente de vins et

spiritueux
NANTES (44) – Mes Couton, Veyrac, Jamault – Vente hebdomadaire
LYON (69) – Me Rambert – Bijoux & Montres
NICE (06) – Mes Wetterwald, Rannou-Cassegrain – Mobilier bibelots tableaux
17 NOGENT SUR MARNE (94) – Hôtel des Ventes- Mes Lucien, Tailliez – Succession De Mme M.
NICE (06) – Boisgirard - Chine - Vietnam - Japon | Inde - Monde Indianise - Islam
STRASBOURG (67) – Strasbourg Enchères – Mobilier & Objets
TOULOUSE (31) – Mes Marambat, de Malafosse – Vente Courante
24 NICE (06) – Mes Wetterwald, Rannou-Cassegrain – Vente exceptionnelle bijoux et montres
DIJON (21) – Me Sadde – Dijon - mobilier, tableaux anciens et objets d'art
25 STRASBOURG (67) – Strasbourg Enchères – Vins & Spiritueux
STRASBOURG (67) – Me Osenat – So Chic ! Vente online Mode & accessoires
COMPIEGNE (60) – Me Loizillon - Journée Marteau - Expertises Et Estimations Gratuites
26 STRASBOURG (67) – Strasbourg Enchères – Bijoux & Vintage
STRASBOURG (67) – Me Osenat – L'Esprit du XXe siècle - Mobilier design, tableaux et objets d'art
PAU (64) – Mes Gestas, Simorre-Gestas – Vente de Prestige
27 STRASBOURG (67) – Me Osenat – Mobilier & Objets d'Art
VERSAILLES (78) – Me Pillon - Floralties 2018 Tableaux du XIXe – Impressionnistes – Post-Impressionnistes – Modernes – Contemporains Sculptures - Tapisseries
29 LYON (69) – Aguttes – Livres Anciens, Vieux papiers
30 LYON (69) – Aguttes – Tableaux Anciens, Mobilier & Objets D'arts
31 NOGENT SUR MARNE (94) – Hôtel des Ventes- Mes Lucien, Tailliez – Par Autorité De Justice Et À Divers Amateurs
STRASBOURG (67) – Strasbourg Enchères – Mobilier & Objets

JUNI

1 STRASBOURG (67) – Me

Osenat – Vins & Spiritueux
NICE (06) – Boisgirard – Bijoux, Art Russe, Argenterie, Tableaux Anciens & Modernes, Mobilier, Objets d'Art, Design & Vins
2 VERSAILLES (78) – Me Pillon – BIBLIOPHILIE ET NUMISMATIQUE Livres-Timbres - Cartes postales - Manuscrits Documents anciens
3 NOGENT SUR MARNE (94) – Hôtel des Ventes- Mes Lucien, Tailliez – Objets d'Art et de Bel Ameublement, Tableaux Anciens et Modernes, Bijoux
4 LYON (69) – Aguttes – Atmosphere(S) N°4
5 NICE (06) – Boisgirard – Art d'Asie
6 CANNES (06) – Azures - Arts d'Asie
8 CANNES (06) – Azures - Arts Premiers
9 VERSAILLES (78) – Me Pillon - Grands Vins et Alcools
COMPIEGNE (60) – Me Loizillon - Bijoux Anciens Et Modernes / Vins Fins
10 TOURS (37) – Me Rouillac – Vente Garden party
STRASBOURG (67) – Me Osenat – Les Ecrins de Fontainebleau
LILLE (59) – Mercier & Cie - Grande vente cataloguée d'art classique

VER. KONINKRIJK

Londen

1 SOTHEBY'S NB – From Earth to Fire
2 BONHAMS Knightsbridge – Fine Glass and British Ceramics
BONHAMS NB – The Greek Sale
SOTHEBY'S NB – Old Master Paintings
DREWEATTS & BLOOMSBURY – Jewellery, Silver & Watches
3 SOTHEBY'S NB – Collections
9 DREWEATTS & BLOOMSBURY – The Mediterranean Sale
14-15 BONHAMS Knightsbridge – Asian Art
15 SOTHEBY'S NB – Travel, Atlases, Maps and Natural History Including the Library of Colin and Joan Deacon
CHRISTIE'S King Street – Chinese Ceramics & Works of Art, Lalique, Rarity and Refinement: Treasures from a Distinguished East Asian Collection
16 SOTHEBY'S NB – Important Chinese Art, The Masterpiece Collection,

Finest and Rarest Wines
17 BONHAMS NB – Fine Chinese Art, Fine Japanese Art
SOTHEBY'S NB – Photographs
CHRISTIE'S King Street – Photographs
18 BONHAMS NB – Fine & Rare Wine and Whisky
PHILLIPS – ULTIMATE Evening & Photographs Day Sales
SOTHEBY'S NB – St George Street Sale: Chinese Art
22 DREWEATTS & BLOOMSBURY – Fine Chinese Ceramics & Asian Works of Art
BONHAMS Knightsbridge – Watches and Wristwatches
CHRISTIE'S King Street – Ceramics Reshaped
23 BONHAMS Knightsbridge – Antique Arms, Armour & Modern Sporting Guns
CHRISTIE'S King Street – The Collector: European Furniture, Works of Art, Clocks & Ceramics
24 BONHAMS NB – Fine and Rare Wines
BONHAMS Knightsbridge – Modern Sporting Guns, Rifles & Vintage Firearms
CHRISTIE'S King Street – The Collector: Silver and 19th Century Furniture, Sculpture & Works of Art
30 BONHAMS NB – a Dutch Private Library

JUNI

4 CHRISTIE'S King Street – Russian Art
5-6 DREWEATTS & BLOOMSBURY – Interiors Day 1: Pictures, Ceramics & Asian Works of Art
BONHAMS Knightsbridge – Home & Interiors

6 BONHAMS NB – The Russian Sale
7 PHILLIPS – Evening & Day Editions
CHRISTIE'S King Street – Fine and Rare Wines

Local Sales

MEI

2 NEWBURY – Dreweatts & Bloomsbury – Fine & Rare Wines & Spirits
JUNI
2 READING – Bonhams – The Aston martin Sale
3 GREENWICH – Bonhams – Greenwich Concours d'Elegance Auction

DUITSLAND

MEI

1 MUNCHEN – Hermann Historica - Schusswaffen aus fünf Jahrhunderten
2 MUNCHEN – Hermann Historica - Carl Walther – Legendäre Schusswaffen aus Zella-Mehlis und Ulm
4 MUNCHEN – Hermann Historica - Alte Waffen, Jagdliches und Kunsthandwerk, Antiken
5 AHLDEN – Schloss Ahlden – Internationale Kunst und Antiquitäten
5-6 AHLDEN – Schloss Ahlden – Grosse Kunstauktion
6 AHLDEN – Schloss Ahlden – Internationale Kunst und Antiquitäten
7-9 MUNCHEN – KettererKunst - Klassische Moderne
8 MUNCHEN – Hermann Historica - Geschichtliche Sammlungsstücke aus aller Welt (einschließlich Deutschland bis 1918)
9 MUNCHEN – Hermann Historica - Timeline of Germany 1933-1945 – The R. McCarthy Collection, Militärfahrzeuge
10-11 MUNCHEN

– Hermann Historica - Deutsche Zeitgeschichte ab 1919, Dr. Bäke - Auszeichnungen und Dokumente
12 AHLDEN – Schloss Ahlden – Internationale Kunst und Antiquitäten
14 KOLN – Lempertz - Schmuck
15 KOLN – Lempertz - Kunstgewerbe
16 KOLN – Van Ham - European Applied Arts
KOLN – Lempertz – Alte Kunst, 19. Jahrhundert, Photographie
STUTTGART – Nagel - Moderne & Zeitgenössische Kunst
17 KOLN – Van Ham - Jewellery and Watches, Fine Art
18 MUNCHEN – KettererKunst - Kunst Des 19. Jahrhunderts
28-19 HAMBURG – Ketterer Kunst - Wertvolle Bücher
30 KOLN – Van Ham – Modern, Post-War, Contemporary
BERLIN – Villa Grisebach – 19th Century Art
30-31 BERLIN – Bassenge – 15-19th Century Art
31 BERLIN – Villa Grisebach – Orangerie Selected Objects

JUNI

1 KOLN – Lempertz – Moderne Kunst
BERLIN – Villa Grisebach – Modern Art
2 KOLN – Lempertz – Zeitgenössische Kunst
30-31 BERLIN – Bassenge – Modern Art
6 KOLN – Van Ham – Discoveries
BERLIN – Bassenge – Photography Sale
8-9 MUNCHEN – KettererKunst - Kunst Nach 1945

4.000 verkochte werken per maand!

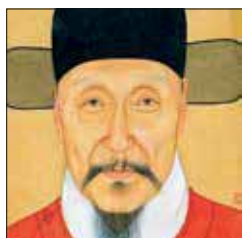
BIED MEE

COLLECT

KUNST ANTIK DESIGN

maakt u wegwijs
in de wereld van
kunst, antiek & design

Een jaar lang leesplezier
voor slechts €33

U wilt een jaarabonnement:

9 nummers voor €33

Nederland en België

www.collectkaj.nl

9 MUNCHEN
- KettererKunst –
Contemporary Art

OVERSEAS

MEI

1 LOS ANGELES - Bonhams – Prints and Multiples
2 LOS ANGELES - Bonhams – Contemporary Art
NEW YORK - Bonhams – 19th Century Paintings
8 NEW YORK - Christie's - The Collection of Peggy and David Rockefeller: 19th & 20th Century Art, Evening Sale
9 SYDNEY - Bonhams – Asian Art
NEW YORK - Bonhams – Impressionist & Modern Art
NEW YORK - Christie's - The Collection of Peggy and David Rockefeller: English & European Furniture, Ceramics & Decorations, Part I, Art of the Americas, Evening Sale
10 AUBURN - Sotheby's – RM Sotheby's: Auburn Spring
NEW YORK - Christie's - The Collection of Peggy and David Rockefeller: Fine Art, Day Sale, English & European Furniture, Ceramics & Decorations, Part II, Travel & Americana
14 NEW YORK - Sotheby's – The Shape of Beauty: Sculpture from the Collection of Howard and Saretta Barnet, Art of Africa, Oceania, and the Americas, Impressionist & Modern Art
15 LOS ANGELES - Bonhams – The World of Gold, Opals and Other "Phenomenal" Gems
NEW YORK - Bonhams – Impressionist & Modern Art
NEW YORK - Sotheby's – Impressionist & Modern Art Day Sale
NEW YORK - Christie's - Impressionist and Modern Art Evening Sale
16 NEW YORK - Bonhams – American Art, Post-War & Contemporary Art
LOS ANGELES - Bonhams – Lapidary Works of Art, Gemstones, Minerals and Natural History
NEW YORK - Sotheby's – Contemporary Art Day Auction
NEW YORK - Christie's - Impressionist and Modern Art Works on Paper, Impressionist and Modern Art Day Sale
16-17 NEW YORK - Phillips – 20th Century

and Contemporary Art Day Sale
17 NEW YORK - Sotheby's – Raising The Bar: Masterworks from the Collection of Morton and Barbara Mandel, Contemporary Art Evening Auction
NEW YORK - Christie's - Post-War and Contemporary Art Evening Sale, African & Oceanic Art
18 NEW YORK - Christie's - Post-War and Contemporary Art
19 NEW YORK - Sotheby's – Finest & Rarest Wines
22 NEW YORK - Bonhams – Modern & Contemporary Prints & Multiples
NEW YORK - Christie's – American Art
23-24 NEW YORK - Christie's – Latin American Art
25 HONG KONG - Christie's - Fine & Rare Wines: Direct from the Cellars of the Historic Comte Georges de Vogüé
26 HONG KONG - Christie's - Asian 20th Century & Contemporary Art (Evening Sale), Fine & Rare Wines
27 HONG KONG - Phillips – 20th Century & Contemporary Art & Design Evening Sale
HONG KONG - Bonhams - Rare Jewels & Jadeite
HONG KONG - Christie's - Asian 20th Century Art (Day Sale), Asian Contemporary Art (Day Sale)
28 HONG KONG - Phillips – Jewels and Jadeite
HONG KONG - Christie's - Chinese Contemporary Ink, Fine Chinese Classical Paintings and Calligraphy, Important Watches
29 HONG KONG - Phillips – The Hong Kong Watch Auction: SIX
HONG KONG - Bonhams - Fine Chinese Works of Art
HONG KONG - Christie's - Fine Chinese Modern Paintings, Hong Kong Magnificent Jewels
30 HONG KONG - Christie's - The Imperial Sale & Important Chinese Ceramics and Works of Art, Handbags & Accessories

JUNI

4 LOS ANGELES - Bonhams – Native American Art
5 NEW YORK - Christie's - Design
6 NEW YORK - Phillips – Design
NEW YORK - Bonhams – Fine Watches, Wristwatches, and Clocks

10 LOS ANGELES - LAMA - The Spring 2018 Modern Art & Design Auction

ONLINE

APRIL

1-6 CHRISTIES - www.christies.com – Baseball Online
2-5 BRUUN RASMUSSEN - www.bruun-rasmussen.dk – Paintings, works of art and design
SOTHEBY'S - www.sothebys.com – Old Masters Online
3-11 CHRISTIES - www.christies.com – MoMA: Walker Evans
4 AGUTTES - www.gersaint.com – Photographie Moderne et Contemporaine
6 ARTPRECIUM - www.artprecium.com – Photographies de Cinéma Pour Tous
9-15 BRUUN RASMUSSEN - www.bruun-rasmussen.dk – Paintings, works of art, design and stamps
9-15 CHRISTIES - www.christies.com – Post-War & Contemporary, First Open-Online
16-22 BRUUN RASMUSSEN - www.bruun-rasmussen.dk – Paintings, works of art, design, coins and wine
23-29 BRUUN RASMUSSEN - www.bruun-rasmussen.dk – Paintings, works of art, design
24-28 CHRISTIES - www.christies.com – Christie's Watches Online
27 DREWEATTS & BLOOMSBURY - www.bloomsburyauctions.com – Works on paper from the Islamic World: Timed Online Auction
27 KORSTVANDERHOEFF - www.korstvanderhoff.nl - Inboedel en Curiosa
30-3 BRUUN RASMUSSEN - www.bruun-rasmussen.dk – Paintings, works of art, design, coins and wine

MEI

2-9 CHRISTIES - www.christies.com – Einstein and Family: Letters and Portraits
7-13 BRUUN RASMUSSEN - www.bruun-rasmussen.dk – Coins

RESULTATEN VEILINGEN NEDERLAND

€ 875

Drie blauwwit porseleinen gecon-tourneerde schoteltes, China, Kangxi, blauw onderglazuur decor van erotische scènes op het plat, de lip met geometrie, Ø 11 cm. (1x schotel met schilfer). Verkocht in de veiling van 6 en 7 maart bij Veilinghuis Omnia Kolham.

€ 2.500

Erasmus Bernhard van Dulmen Krumpelman (1897-1987). 'Het opdrijven van koeien', gesigneerd, olieverf op doek, 80 x 100 cm. Verkocht in de veiling van 6 en 7 maart bij Veilinghuis Omnia Kolham.

€ 1.875

Hollandse school, ca. 1900. 'Schilderende dame onder een parasol in een tuin', marouflé, 37 x 27 cm. Verkocht in de veiling van 6 en 7 maart bij Veilinghuis Omnia Kolham.

€ 14.190
David Hockney (1937). 'Vase and flowers', gesigneerd en gedateerd '69, ets, aquatint, nummer 47/75, 90 x 70,5 cm.

Verkocht op 21 maart bij VendueHuis der Notarissen Den Haag.

€ 22.320

Karl Horst Hödicke (1938). 'Am Abgrund', gesigneerd en gedateerd '81, acryl op doek, 190 x 155 cm. Verkocht op 21 maart bij VendueHuis der Notarissen Den Haag.

€ 18.600

Een Papua Golf sculptuur, een 'bioma' figurine in de vorm van een platte, liggende menselijke gestalte, h. 125 cm. Verkocht op 21 maart bij VendueHuis der Notarissen Den Haag.

€ 57.000

Rainer Fetting (1949). 'Im Boot', gesigneerd en gedateerd '82. Acryl op doek, 210 x 260 cm. Verkocht op 21 maart bij VendueHuis der Notarissen Den Haag.

€ 74.240

Een kraakporseleinen dekseldoos, gedecoreerd met o.a. twee vliegende draken, gemerkt, China, Wanli, 9,5 x

25,5 x 19 cm Verkocht in de veiling van 20 t/m 22 maart bij Zeeuws Veilinghuis Middelburg.

€ 40.960

Een grote porseleinen cachepot met floraal reliëfdecor, gemerkt, China, 20e eeuw, Ø 47 cm, h. 43 cm. Verkocht in de veiling van 20 t/m 22 maart bij Zeeuws Veilinghuis Middelburg.

€ 30.720

Een porseleinen vaas met polychroom decor van knielende figuren, gemerkt, China, 20e eeuw, h. 29 cm. Verkocht in de veiling van 20 t/m 22 maart bij Zeeuws Veilinghuis Middelburg.

€ 23.040

Een grote porseleinen kom, familie verte, gedecoreerd met scènes van 'The Romance of Western Chamber', gemerkt, China, Kangxi, h. 18 cm, Ø 34 cm. Verkocht in de veiling van 20 t/m 22 maart bij Zeeuws Veilinghuis Middelburg.

€ 1.500

Ad Blok van der Velden (1913-1980).

'Narcisveldje aan Duinrand', gesigneerd, olieverf op doek, 40 x 50 cm. Verkocht op 23 maart in de internetveiling van Kunstveiling.nl Amsterdam.

€ 3.840

Een messing vloerlamp in de vorm van een palmbloem, uitvoering Maison Jansen, jaren '60, 150 x Ø 80 cm. Verkocht op 25 maart bij Veilinghuis Peerdeman Utrecht.

€ 4.608

Een eiken- of notenhouten kist met gestoken decor van bladmotieven en resten van verguldsel en polychromie, aan de binnenzijde van het deksel is nog originele beschildering aanwezig, gotiek, 15e/16e eeuw, 51 x 83 x 40 cm. Verkocht op 25 maart bij Veilinghuis Peerdeman Utrecht.

€ 10.880

Een porseleinen beeld: zittende Budai, zijn kleding met polychroom arabesken en bloemdecor, op houten basement, gemerkt, 25 x 28 x 21 cm. Verkocht op 25 maart bij Veilinghuis Peerdeman Utrecht.

€ 10.880

Een koloniaal 2e gehalte zilveren filigrain kistje met bolle deksel, twee hengsels en staande op vier pootjes, vermoedelijk Batavia, gekeurd in het rechter hengsel met jaarletter V, 17e/18e eeuw, 13 x 17 x 10 cm. Verkocht op 25 maart bij Veilinghuis Peerdeman Utrecht.

€ 1.896

Een oranje geglazuurd aardewerk sculptuur, 'poolvos', ontwerp Renate Riedel, ca. 1935, uitvoering Plazuid, Gouda. Verkocht in de internetveiling van 18 t/m 28 maart bij Botterweg Auctions Amsterdam.

€ 9.480

Een dikwandige helderglazen Unica vaas (W 217) met ingedrukte motieven van zeewier tussen meerdere lagen helder glas, ontwerp A.D. Copier

1946, uitvoering Glasfabriek Leerdam. Verkocht in de internetveiling van 18 t/m 28 maart bij Botterweg Auctions Amsterdam.

€ 3.539

Een vernikkeld sculptuur van een hoofd met gekrulde haren, ontwerp en uitvoering Werkstätten Hagenauer, Wenen, Oostenrijk, 1950-'59. Verkocht in de internetveiling van 18 t/m 28 maart bij Botterweg Auctions Amsterdam.

€ 1.769

Een bronzen presse-papier in de vorm van een kop, ontwerp Erich Wichman 1926, afbeelding opgenomen in het 'fotoalbum Erich Wichman 1920-1927' (coll. IISG). Verkocht in de internetveiling van 18 t/m 28 maart bij Botterweg Auctions Amsterdam.

€ 8.385

Sal meijer (1877-1965). 'Poesje', gesig-neerd, olieverf op doek, 25 x 30 cm. Provenance: particulier bezit, in de jaren '50 rechtstreeks bij kunstenaar aangekocht door familie van de huidige eigenaar (met herkomstverklaring).

Verkocht in de internetveiling van 26 en 27 maart bij Van Zadelhoff Veilingen Hilversum.

€ 2.064

Een klein 1e gehalte zilveren bestek (12 vorken en 12 lepels), dubbel filet, Helweg Amsterdam & Zoon, jaarletter 1919 in bijpassende etui, 1128 gram. Verkocht in de internetveiling van 26 en 27 maart bij Van Zadelhoff Veilingen Hilversum.

€ 1.290

Een met strooibloemen gedecoreerde Amstel porseleinen schotel met 2e gehalte zilveren hengsel, Ø 26 cm. Verkocht in de internetveiling van 26 en 27 maart bij Van Zadelhoff Veilingen Hilversum.

€ 709

F.J. Fland geb. 1890 in Amerika. Twee bronzen sculpturen

van schaatsende kindjes rustend op marmeren voetstuk, h. 27 cm. Verkocht in de internetveiling van 26 en 27 maart bij Van Zadelhoff Veilingen Hilversum.

€ 815

René Daniëls (1950). 'Donkere kamer', gesig-neerd, gedateerd 1986, zeefdruk, 27 x 39 cm. Verkocht op 30 maart in de internetveiling bij Kunstveiling.nl Amsterdam.

€ 9.650

Arthur Spronken (1930). 'Paard', gesig-neerd, niet gedateerd, bronzen beeld op granieten sokkel, 24 x 28 x 18 cm. Verkocht op 2 april in de internetveiling bij Kunstveiling.nl Amsterdam.

€ 1.000

Hank Beelenkamp (1952). 'Zonder titel', gesig-neerd, niet gedateerd, granieten beeld, 38 x 25 x 14 cm. Verkocht op 2 april in de internetveiling bij Kunstveiling.nl Amsterdam.

€ 97.125

Een paar fraaie balustervormige zilveren suikerstrooiers, Mt. G.T. Gregorius van der Toorn II, Den Haag, jl. F, 1755, h.

22,5 cm. Verkocht in de veiling van 28 maart t/m 10 april bij Veilinggebouw de Zwaan Amsterdam.

€ 10.360

North West Coast, beschilderd houten Sjamanenmasker, h. 26,5 cm. Verkocht

in de veiling van 28 maart t/m 10 april bij Veilinggebouw de Zwaan Amsterdam.

€ 22.360

China, rood lakwerk schrijfkist, Ching dynastie, 19e eeuw. Verkocht in de veiling van 28 maart t/m 10 april bij Veilinggebouw de Zwaan Amsterdam.

€ 23.310

Hendrick Bloemaert (1601-1672). Paar portretten, gedateerd 1653, olieverf op paneel, 75 x 58 cm. Verkocht in de veiling van 28 maart t/m 10 april bij Veilinggebouw de Zwaan Amsterdam.

€ 7.680

Louis Apol (1850-1936). 'Bosarbeiders met kar in winters landschap', gesigeneerd, olieverf op paneel, 25 x 34 cm. Verkocht in de veiling van 9 t/m 12 april bij Derksen veilingbedrijf Arnhem.

rechts
€ 10.880

Wobbe Hendrik Alkema (1900-1984). 'Compositie met vlakken', gesigeneerd en gedateerd 1924, olieverf op schildersboard, 60 x 40 cm. Verkocht in de veiling van 9 t/m 12 april bij Derksen Veilingbedrijf Arnhem.

onder
€ 1.536

Willem van der Does (1889-1966). 'Figuren bij aangemeerde boten te Batavia', gesigeneerd, marouflé, 50 x 70 cm. Verkocht in de veiling van 9 t/m 12 april bij Derksen Veilingbedrijf Arnhem.

OP KOMST VEILINGEN NEDERLAND

Veilinghuis Omnia
Kolham
www.veilinghuis-omnia.nl
Kunst- en antiekveiling
8 - 9 mei

Richtprijs: € 1.200 - 1.500
Een stel porseleinen familie verte schotels, China, Youngzheng, 1722-1735, polychroom decor van eenden in een vijver op het plat, de lfp met woeste

golven waartussen de acht onsterfelijken, Ø 22,5 (1x haarlijn).

Richtprijs: € 5.000 - 7.000

Een 2e gehalte 835/1000 zilveren tabakspot, Amsterdam, jaarletter R=1751. Voorzien van rocailles met gebombearde en gecontourneerde rechthoekige romp, het deksel met vlamvormige greep, de voetrand ajour met ranken en rocailles, rustend op vier pootjes. Amsterdamse grote keur,

Nederlandse keur bijl, meesterteken: Hendrik Keyzer (1747-1781), circa 660 gram.

Richtprijs: € 1.000 - 1.500

Een 2e gehalte 835/1000 zilveren ovale soezenmand met hengsel, Nederland, Lodewijk XVI, Utrechtse keur, jaarletter R=1800. Ovale geajoureeerde romp met dubbele rij spitsovalen, de rand met rozetjes, deels gegraveerd, rustend op vier korte pootjes, meesterteken: Jacob

van Nieuwcasteel, circa 700 gram (herstellingen).

Richtprijs: € 6.000 - 9.000

Joseph Mendes da Costa (1863-1939). 'Zittende naar beneden kijkende aap', stenen sculptuur, niet gesigeneerd (deel van gebouw van de Algemene Maatschappij

Levensverzekeringen 1904), H.P. Berlage, afgebrand in 1948?, Damrak 83 te Amsterdam; bron Singer Museum Laren, 110 x 33 x 66 cm.

Van Zadelhoff Veilingen
Hilversum
www.vanzadelhoff.nl
internetveiling kunst en antiek
14 – 15 mei

Richtprijs: € 1.200 – 1.600
 George Willem Witzel Opdenhoff (1807-1873). 'Zeegezicht met diverse schepen en personen en op de achtergrond een stad', gesigeneerd. Olieverf op doek, 68 x 97 cm.

Richtprijs: € 1.000 – 1.400
 Pablo Picasso (1881-1973), keramiek plaquette Marks: gesigeneerd Madouro Plein Feu, Empreinte Originale de Picasso, 25 x 25 cm.

Richtprijs: € 1.200 – 1.600
 M.O.L., divers Loosdrechts porselein.

Veilinghuis Peerdeman
Utrecht
www.veilinghuispeerdeman.nl
Kunst-, antiek- en brocanteveiling
27 mei

Richtprijs: € 3.000 – 5.000
 Een opengewerkt 14 kt gouden asymmetrisch damespolshorloge met verborgen uurwerk, Omega, ontwerp Gilbert Albert.

Richtprijs: € 4.000 – 6.000
 Jo Koster (1868-1944). 'Stilleven met bloemen en glazen bol', gesigeneerd en gedateerd 1919. Olieverf op doek, 58 x 68 cm.

Richtprijs: € 800 – 1.200
 Hollandse School, 17e eeuw, drie portretten: Jan Baptista Bathiste de Hochepeid, Rochus van Capelle en Elisabeth van Suerland, olieverf op doek, 35 x 29 cm.

Richtprijs: € 600 – 800
 Een schildpad belijmde pendule met verzilverde wijzerplaat, ivoren biezen en parelmoeren schildvormig plaatje, Engeland, 19e eeuw, 32 x 17 x 7,5 cm.

Vendu Notarishuis
Rotterdam
www.notarishuis.nl
Kunst- en antiekveiling
28 mei t/m 1 juni

Richtprijs: € 2.000 – 4.000
 Een paar verguld bronzen zeven-lichts kandelaars, gesigeneerd Thomire, Paris, circa 1820-30.

Richtprijs: € 1.000 – 2.000
 Een zilveren tabakspot, meestreteken Balthasar Levit, Rotterdam, jaarletter 1782 en een Frans importeur (1864-1893).

Richtprijs: € 2.000 – 4.000
 Een Chinees porseleinen blauwwitte kom rondom gedecoreerd met vier scenes uit de romance of the western chamber, Kangxi-periode (1662-1722).

Richtprijs: € 50.000 100.000
 'Witte duiven', gesigeneerd en gedateerd, 'Herfst in Hantang 1947' in karakters rechtsboven. Olieverf op board, 72,5 x 103,5 cm.

Bubb Kuyper Veilingen
Haarlem
www.bubbkuyper.com
Veiling boeken, prenten, manuscripten en grafiek
29 mei t/m 1 juni

Richtprijs: € 25.000 – 35.000
 Een globe 'Cosmotheore, Coelesti nostro Globo'. Globe van G. en L. Valk, ca. 1711.

Richtprijs: € 60.000 – 80.000
 Abraham Rutgers (1899-1968). Collectie van 130 tekeningen.

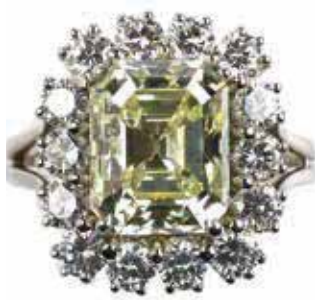
Richtprijs: € 25.000 – 35.000
 Mata Hari (=M.G. Zelle) (1876-1917). Tien handgeschreven brieven aan de kunstenaar Piet van der Hem, 1915.

Richtprijs: € 5.000 – 7.000

Hendrik Valk (1897-1986). 'Markerade', gesigineerd met monogram. Olieverf op paneel, 40 x 60 cm.

**VendueHuis der Notarissen
Den Haag
www.venduehuis.com
Spring auction
30 mei t/m 1 juni**

Richtprijs: € 20.000 - 30.000

Een diamanten ring, bezet met een gele diamant van 5.13 ct.

**Zeeuws Veilinghuis
Middelburg
www.zeeuwsveilinghuis.nl
Indonesische veiling 5 juni
Kunst- en antiekveiling 6 juni**

Richtprijs: € 15.000 – 20.000

Jan Mankes (1889-1920). 'Stilleven met drie boeken, een kruik en een kleine vaas', gesigineerd. Olieverf op paneel, 28,5 x 38,5 cm.

Richtprijs: € 7.000 - 10.000

Louis Apol (1850-1936). 'Een boerderij in een winters landschap bij zonsondergang', gesigineerd. Olieverf op paneel, 26,5 x 40 cm.

Richtprijs: € 10.000 – 15.000

Jac (Jacques) Martin-Ferrières (1893-1994). 'Collioure', gesigineerd. Olieverf op doek, 58 x 71 cm.

Richtprijs: € 60.000 – 80.000

Lee Man Fong (1913-1988). 'Badende vrouw', gesigineerd. Olieverf op board, 75 x 40 cm.

hierboven

Richtprijs: € 25.000 – 35.000

Rudolf Bonnet (1885-1978). 'Gente Abruzzese', gesigineerd en gedateerd 1927. Gemengde techniek op papier, 69 x 89 cm.

vrouw (directeur van Phillips van 1982-1986).

onder

Richtprijs € 10.000 – 15.000

Cleef & Arpels, Demie-Parrure bezet met diamanten, jaren 70/80. Cadeau van de heer Wisse Dekker aan zijn

Richtprijs: € 2.000 – 4.000

Reimond Kimpe (1885-1970). 'De gitaarspeler'. Gesigineerd, olieverf op doek, 78,5 x 63 cm.

RESULTATEN VEILINGEN BELGIË

€ 158.600

Emile Claus (1849 - 1924), 'Storm op de Theems', 1916. Olieverf op doek, gesigneerd 'Londen '16, storm' op de achterzijde, 92 x 92 cm. Verkocht op de veiling van 10 maart bij De Vuyst, Lokeren.

€ 188.000

Panamarenko, 'Zilveren rugzak', 1984. Gemengde techniek (perspex, hout, metaal, stof), 160 x 94 x 125 cm. Met gesigeneerde documenta-

tiemap met zestien originele foto's. Verkocht op de veiling van 10 maart bij De Vuyst, Lokeren.

€ 11.400

Transparante glazen kan met een zilveren voet en deksel, Maasregio, 1673. Kenmerk van de stad Antwerpen en de letter 'S' die

het jaar 1673 aanduidt, hoogte: 25 cm. Verkocht op de veiling van 14 en 15 maart bij Mosan, Luik.

€ 5.000

Bijbel, 1525, gepubliceerd bij Hiero Fuchs in Keulen. Gedrukt in gotische letters. Verkocht op de veiling van 16 en 17 maart bij Van De Wiele, Brugge.

€ 4.500

Rembert Dodoens (1517-1585), 'Cruydt-boeck', 1644. Gedrukt bij Plantin-Moretus in Antwerpen. Verkocht op de veiling van 16 en 17 maart bij Van De Wiele, Brugge.

€ 30.000

Auguste Toulmouche, 'Le retour', 1883. Gesigneerd en gedateerd 'A Toulmouche 1883', fraai vergulde lijst, 78,5 x 52,5 cm.

Verkocht op de veiling van 19 maart bij Bernaerts, Antwerpen.

€ 12.000

'Bouton de rose' schouwklok van vuurverguld en groen geaderd marmer, Sint-Petersburg, ca. 1800. Emailen wijzerplaat met Romeinse cijfers, getekend 'Joh Georg Straser/ St Petersburg', met aanduiding van dagen, uren en minuten, bekroond met harpspelende Romeinse vrouw en Amor. 47,5 x 45 x 16 cm. Verkocht op de veiling van 19 maart bij Bernaerts, Antwerpen.

€ 7.000

Gustave De Smet, 'De sneeuw', 1930. Olieverf op doek, gesigneerd 'Gust. De Smet', 51 x 60 cm. Verkocht op de veiling van 19 maart bij Bernaerts, Antwerpen.

€ 39.000

Philippe Vandenberg, 'Ja, vader', 1986. Olieverf op doek, gesigneerd en geda-

teerd verso 'Philippe Vandenberg/1986', en titel verso, 200 x 200 cm. Verkocht op de veiling van 19 maart bij Bernaerts, Antwerpen.

€ 150.000

Rouleauvaas, China. Chinese inkt en polychrome decoratie van een winterlandschap, gegermt, hoogte: 45 cm. Verkocht op de veiling van 20 en 21 maart bij Carlo Bonte, Brugge.

€ 32.500

Bram Bogart, 'Zwartblauwzwart', 1970. Materieschilderkunst, gedateerd 1970, gesigneerd, betiteld en gedateerd op de achterzijde, verschillende tentoonstellingsetiketten op de achterzijde, exemplaar uit de persoonlijke collectie van de kunstenaar, 154 x 166 cm. Verkocht op de veiling van 20 en 21 maart bij Carlo Bonte, Brugge.

€ 20.000

Belegeringsmunt, Doornik, belegering van Alexander Farnese (1 oktober - 10

november 1581), 50 sol, uitgegeven op 5 oktober 1581. Verkocht op de veiling van 24 maart bij Jean Elsen, Brussel.

€ 6.000

Wandtapijt met decor van een strijdtafereel uit het leven van Alexander De Grote, Vlaanderen, ca. 1700, 310 x 178. Verkocht op de veiling van 26 maart bij Ambers, Antwerpen.

€ 130.000

Qi Baishi (1864 - 1957), 'Ganzenbloemen', 1949/1950. Inkt op papier, handtekening in kalligrafie. Tekening: 101 x 36,3 cm, Rol: 132,3 x 47,4 cm. Verkocht op de veiling van 26 maart bij Haynault, Brussel.

€ 31.000

Twee kleine Chinees porseleinen schaaltes, Kangxi-periode. Porselein, blauwwit decor, gegermt aan onderzijde. H: 4,5 cm, Ø 8,2 cm. Verkocht op de veiling van 26 maart bij Haynault, Brussel.

€ 15.000

Daum Nancy, gekleurde en geëmailleerde glazen vaas met versieringen van paddenstoelen en dennenappels. Onderaan gesigneerd: 'Daum Nancy' met het kruis van Lorraine,

40,5 x 10,5 x 15 cm. Verkocht op de veiling van 26 en 27 maart bij Horta, Brussel.

€ 27.000

Anoniem, stillven met bloemen en eekhoorn, Hollandse School, ca. 1700. Olieverf op gemarouffleerd doek, 101 x

OP KOMST VEILINGEN BELGIË

82 cm. Verkocht op de veiling van 27 en 28 maart bij Vanderkindere, Brussel.

€ 15.000
Grote Chinese wierookbrander in porselein versierd met florale decoratie in polychroom, rustend op een bronzen voetstuk. Hoogte: 84 cm. Verkocht op de veiling van 27 en 28 maart bij

Vanderkindere, Brussel.

€ 86.000
Emile Claus (1849-1924), 'Koe aan de oever van de Leie'. Olieverf op doek, gesigneerd linksonder, 100 x 130 cm. Verkocht op de veiling van 27 en 28 maart bij Galerie Moderne, Brussel.

€ 15.500
Auguste Moreau, verguld en geëmailleerd bronzen penduleklok met marmeren voet, Frankrijk, eind 19e eeuw. Met figuur van Cupido en cherubijn, de klok rustend op een tapijt van bloemen en met bovenaan drie duiven,

hoogte 95 cm. Verkocht op de veiling van 27 en 28 maart bij Galerie Moderne, Brussel.

MonsAntic
Bergen
www.monsantic.com
Kunst en antiek
5 en 6 mei

Richtprijs: € 1.500-2.000
Ben, 'J'aurais jamais dû dire oui, je préfère être libre'. Olieverf op gemaroufleerd doek, 27 x 35 cm.

Jordaens
Mortsel
www.jordaens.eu
Kunst en antiek
15 en 16 mei

Richtprijs: € 500
Roger Descamps, 'Tshimbi, près de Luluabourg', olieverb op doek, 1958.

De Vuyst
Lokeren
www.de-vuyst.com
Kunst
19 mei

Richtprijs: € 380.000-440.000
Jules Schmalzigaug, 'Het dynamische van de dans', 1913. Sig. 'Schmalzigaug 1913', 100 x 129,5 cm.

Richtprijs: € 170.000-220.000
Léon Spilliaert, 'Zeven vrouwen in het zwart', ca. 1902-03. Penseeltekening in inkt en potlood, lavis techniek, 32 x 39,5 cm.

Richtprijs: € 600.000-800.000
Théo Van Rysselberghe, 'L'heure embrasée', 1897. Olieverf op doek, sig. "V.R. 97/ a mon ami/ francis Vielé Griffin", 60,3 x 81,3 cm.

Arenberg Auctions
Brussel
www.arenbergauctions.be
Oude drukken
25 en 26 mei

Getijdenboek (Livre d'Heures), Mons/ Valenciennes, c. 1490. Privaat devotieboek in handschrift op perkament, verlucht met 37 miniaturen (25 volblad en 12 halfbblad), alle goudgehoogd.

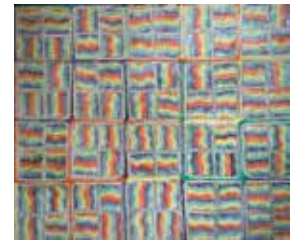

William Blaeu, 'Atlas Maior', 1662. 11 volumes in-folio met meer dan 590 kaarten.

Richard van Orley, serie van 86 grote en fijne pentekeningen ter illustratie bij 'Les Aventures de Télémaque, fils d'Ulysse', 1721.

Maison Jules
Gent
www.maisonjules.be
Kunst
29 mei

Richtprijs: € 2.000
Jan Van den Abbeel, geen titel, acrylverf op paneel, 1965.

Richtprijs: € 2.000
Jan Van den Abbeel, 'Othana II', 1980-1984. Olieverf op doek, 180 x 180 cm.

Campo & Campo
Antwerpen
www.campocampo.be
Kunst
29 mei

Richtprijs: € 4.000-5.000
Wildtafel. Rijk beeldhouwde en vergulde poten met het Andries kruis als doorsnede met toegevoegd blad van wit marmer. Zuidelijke Nederlanden, begin 18e eeuw.

DVC
Antwerpen
www.dvc.be
Aziatische, etnische kunst en archeologie
2 en 3 mei

Richtprijs: € 25.000-35.000
Torso van een jonge man, Keizerlijke periode, Italië, 1e-2e eeuw. Carrara-marmer, hoogte: 73 cm.

ANTIQUARIATEN**ANTIQUARIAAT FORUM**

Westrenen, Tuurdijk 16,
3397 MS 't Goy-Houten

Tel. 030-6011955, Fax 030-6011813

TAXATIES & IN- EN VERKOOP

ZELDZAME BOEKEN, HANDSCHRIFTEN, PRENTEN,
KAARTEN EN TEKENINGEN.

www.forumrarebooks.com

ANTIQUAIRS**PIEN**

Grote St.-Jansstraat 1, 3811 HX Amersfoort

Tel. 033-4728971/4610501, Fax 033-4633722

KUNST - ANTIK - ART NOUVEAU - ART DECO

www.pienkunstantiek.nl

FRANTZ HEMELEERS

61, Avenue des Casernes, 1040 Brussel

Tel. 0032 2 640 29 16

AANVOER VAN ANTIQUITEITEN UIT ZWEDEN,
ENGELAND, FRANKRIJK,... MEUBILAIR, SCHILDE-
RIJEN, BRONZEN, ZILVERWERK, LAMPEN,...

600 M² EXPOSITIERUIMTE,

NABIJGELEGEN PARKING

www.frantzhemeleers.be

COLLECTIONEURS**JUDAICA**

Fam. Verhoeven – de Jonge

Tel. 020-7173828, Mob. 06-33736669

judaic@tiscalimail.nl

VERZAMELAAR VAN JOODSE VOORWERPEN

(JUDAICA) VRAAGT TE KOOP JOODS ANTIK

www.judaic.nl

GALERIES**ART GALLERY VOÛTE**

Grote Markt 39 A, 3111 NH Schiedam

Tel. +31 651 922 582

SCHILDERIJEN, BEELDEN, FOTOGRAFIE

EN KERAMIEK

Open: donderdag en vrijdag 10.00-17.30 uur.

Zaterdag en zondag 12.00-17.30 uur. Tevens op

afspraak

www.ArtGalleryVoute.com

SCHILDERIJEN BOERDERIJ DE WIEK

Stapelerweg 57 – 7957 NB De Wijk

Tel.: 0528-391685

SCHILDERIJEN VAN KLEINE MEESTERS UIT

DE PERIODE 1850-1980. MEER DAN

500 WERKEN IN STOCK.

www.schilderijendewiek.nl

LIJSTENMAKERS**ATELIERS FRANS DE ROO**

Koudenhorn 8, 2011 JC Haarlem

Tel. 023 5313803, info@ateliersfransderoo.com

LIJSTENMAKERS & RESTAURATOREN

RUIME ERVARING IN VERGULDEN

OPMERKELIJK FRAAI VAKWERK

www.ateliersfransderoo.com

KUNSTHANDELAREN**PASSAGE ARTS**

20E EEUWSE TOEGEPASTE KUNST,

ART NOUVEAU, ART DECO,

VINTAGE COSTUME JEWELRY

www.arts1900.nl

KUNSTHANDEL MARCEL GIELING

Utrecht

Tel. 06 22246032

KUNST VAN 1900 TOT HEDEN, SCHILDERIJEN,

GRAFIEK EN FOTOGRAFIE

U KUNT OP DE HOOGTE BLIJVEN VAN NIEUWE

AANWINSTEN DOOR IN TE SCHRIJVEN OP MIJN

NIEUWSBRIEF.

www.marcelgieling.nl

KUNSTHANDEL ENGHEL

Tel. 06-26506274

info@enghel.nl

NEDERLANDSE EN BELGISCHE SCHILDERIJEN UIT DE
EERSTE HELFT VAN DE TWINTIGSTE EEUW, EN MEER.

BEZICHTIGINGEN OP AFSpraak.

www.enghel.nl

RESTAURATIE**ATELIER SCHUURMAN**

Schilderijenrestauratie sinds 1992

Govert Flinkstraat 162, HS Amsterdam

BEL VOOR EEN KOSTENLOZE EXPERTISE

Tel. 0681652126

www.atelierschuurman.nl

NOOR CAMSTRA

Burg. Leenstraat Lochem,

Postbus 101, 7240 AC Lochem

Tel.: 0573-256273, Mob: 06-51270507

lid Restauratoren Nederland

e.camstra@kpnplanet.nl

GESPECIALISEERD IN AARDEWERK,

STEENGOED - PORSELEIN

www.keramiek-restauratie.nl

MAUD SCHERMER**RESTAURATIE ATELIER**

Karel Doormanlaan 220

3572 NZ Utrecht

Tevens afgifte Breda mogelijk

Tel. 06-10794875

maud_schermer@hotmail.com

PORSELEIN, AARDEWERK, GLAS,

EMAIL EN AANVERWANTE MATERIALEN

RESTAURATOREN NEDERLAND § INSTITUUT

COLLECTIE NEDERLAND LICENTIE

www.schermer-restauratie.nl

VARIA**SCRIPTUM ART BOOKS**

Nieuwe Haven 151, 3117 AA Schiedam

Tel. +31(0)104271022

art@scriptumart.nl

KUNSTBOEKEN

ON-LINE KUNSTBOEKWINKEL EN

ANTIQUARIAAT

www.scriptumart.nl

Uw website onder de loep?

Stuur uw gegevens naar:

antiek.mac@ips.be

1 plaatsing:

€ 45 - jaarcontract

9 plaatsingen: € 340

ZOEKERS TE KOOP GEVRAAGD EN AANGEBODEN

TE KOOP GEVRAAGD

▼ BOEKEN

Te koop gevraagd: Verzamelingen / Partijtjes Catalogi; SMA, Boymans, van Abbe en andere musea.
jonas.boeken@telfort.nl

▼ INFO

In verband met het maken van een oevrecatalogus van G.J.W. (Gra) Rueb zoek ik werk van haar dat niet op de site www.grarueb.nl besproken is.
Hans Rueb 0649639620.

▼ KUNST

Wim Oepts werk (olieverf op doek) te koop gevraagd. Email: stephenjacq@gmail.com.

Schilderijen van Frans-Hongaarse schilder Francois Gall (Gáll Ferenc). Tel. 06-16600618 of pjvbohemen@gmail.com.

Gezocht werk van Arman Baag en Nola Hatterman. Aanbiedingen graag via 0624108542.

Verzamelaar zoekt buitenbeelden te koop van NI/Limburgse beeldhouwers. Tel. 0031(0)774778117 / 0031(0)622207786.

Goede prijs voor olieschilderijen van Marinus van der Maarel.
Email: nicolejol69@gmail.com.

▼ MEUBELEN

Eerlijke prijs voor vintage/designmeubelen uit '60 t/m '90. Staat van onderhoud niet van belang, restauratieobjecten welkom. Tel 0031636539676 of inkoopvintagedesign@gmail.com.

▼ VARIA

Verzamelaar zoekt kleine oude/antieke Nederlandse (volks)kunst te koop. Voor gebruik of voor sier geweest, van allerlei materialen, kan ook beschilderd of besneden zijn. Mobiele: 0646135700 of e-mail: volks.kunst@xs4all.nl.

Verzamelaar vraagt te koop originele bave-laartjes en schilderijtjes van Alexander Bakker Korff. 06-12142273.

▼ ZILVER

Te koop gevraagd: 12-armige bolkroon van zilver voor poppenhuis. Tel; 035-5264412.

TE KOOP AANGEBODEN

▼ BOEKEN

T.k.a. bibliotheek kunstboeken en catalogi. 06 16484645 of info@bosfineart.nl.

COLLECT, kunst/antiek/design. jrg.2007 t/m 2016, enkele nrs. ontbr. T.e.a.b. Info: tel.058-2133929, email: beitske25@hotmail.com.

▼ KUNST

Schilderij Piet Smislaert (1930) 150 x 180 cm, 1961, € 500. Koedam 0299 621496.

Verkoopexpositie van 200 vroege werken van de Groninger Ploeg bij ons thuis. 06-52657827, Veendam.

▼ MEUBELEN

Ronde Charles X mahoniehouten tafel met grijs marmeren blad. 1810 – 1820. T. 06-11180597.

▼ VARIA

JAN STEENKAN. Tin, 17e eeuw, roos gekeurd, zuidelijke Nederlanden, mooi patina, geen restauraties, herkomst belangrijke particuliere collectie Nederland. martijn@charvida.nl.

Te koop verzameling van 90 glazen hoofden, vanaf 60er jaren. In één koop. Prijs n.o.t.k. Info glassandmoreart@gmail.com.

▼ PRENTEN

Ingelijste repro wereldkaart (1662) van Blaeu. 102x144 cm. EUR 450,00
T +31620443238.

Uw website onder de loep?

Stuur uw gegevens naar: antiek.mac@ips.be
1 plaatsing: € 45 - jaarcontract 9 plaatsingen: € 340

TE KOOP GEVRAAGD en AANGEBODEN:
GRATIS PLATFORM voor abonnees die iets te koop willen aanbieden of op zoek zijn naar kunst of antiek.

DOORSTUREN ZOEKERTJES:

Per e-mail via antiek@ips.be

Indien u niet niet over e-mail beschikt, gelieve de tekst te sturen naar Scriptum Art/zoekertjes, Nieuwe Haven 151, 3117 AA Schiedam of per fax 010-4736625.

Opgepast: Graag duidelijk de rubriek aangeven waaronder u wenst te worden opgenomen (*affiches, boeken/foto's/prenten, glas/kristal, info, keramiek/tegels/porselein, kunst, meubelen, oude juwelen, postkaarten, spellen/poppen, uurwerken, varia, verlichting, zilver*).

U geeft per maand slechts één zoekertje op. Eénzelfde zoekertje mag per kalenderjaar maar drie keer worden geplaatst.

De tekst mag hoogstens 85 tekens bevatten.

U vermeldt steeds uw telefoonnummer in uw zoekertje.

Er kan geen enkele reclamatie telefonisch aangenomen worden, u kunt schriftelijk reageren.

De geplaatste zoekertjes vallen onder

de verantwoordelijkheid van de aanvrager.

PIEN

kunst • antiek • decor

Een glazen huwelijksbokaal met decor van een mand met twee harten en rocailles en tekst:
*LIEFDE*EN*VREDE*BINT*DE*TROUW*VAN*MAN*EN*VROUW,
18e eeuw, H. 19,7 CM.

j. en r. stuurman, grote st. jansstraat 1, 3811 hx amersfoort
tel. 033 4728971 b.g.g. 033 4610501/4659244 fax 033 4633722
open: di. t/m vr. 10.00-17.30 en za. 10.00-17.00. www.pienkunstantiek.nl

VAN HAM

Museale verzameling bokalen en pullen met deksel uit de perioden van de Renaissance en de vroege Barok.
Uit de verzameling Waffenschmidt

Europese kunstvoorwerpen

16 mei 2018
kijkdagen:
11–14 mei 2018

Vertegenwoordiging Nederland/België
Dr. Petra Versteegh-Kühner
Sterrenlaan 6 | B- 3621 Rekem

Salomon van Ruysdael (na 1600 – 1670)
Rivierenlandschap (olieverf op doek)
Stechow 1970, Nr. 415 | RKD 1001338403

Giuseppe Barison (1853–1931)
Straatbeeld Venetië (olieverf op doek)

Oude Kunst

17 mei 2018
kijkdagen:
11–14 mei 2018

Tel. +32 89 7160 04
Mobiel +31 620 402187
p.versteegh@van-ham.com

CARTIER | Frankrijk
Dameshorloge aan ketting, geelgoud
Klokhuis nummer 35299
werk nummer: 44474

Juwelen en klokken

17 mei 2018
kijkdagen:
11–14 mei 2018

gratis catalogi
online catalogi | data:
www.van-ham.com

veiling
resultaten

Meiping vaas, China
Hamerprijs € 82.000,-

Boeddha, verguld brons
Hamerprijs € 19.000,-

Zilveren theedoos,
Hamerprijs: € 9.000,-

Klokset, 19e eeuw
Hamerprijs: € 12.500,-

HET GROOTSTE
VEILINGHUIS

VeilingHuis
De Jager Goes

VAN ZUID-WEST
NEDERLAND

veiling
resultaten

Pendule, ca. 1810
Hamerprijs € 11.000,-

Collier, 3 rijen bloedkoraal
Hamerprijs: € 30.000,-

Spiegeltelescoop,
Hamerprijs € 7.500,-

Art Nouveau vitrine
Hamerprijs € 3.200,-

WIJ KUNNEN VOOR U VEILEN,
VAN 1 ITEM TOT GEHELE
INBOEDEL OF VERZAMELING,
VAN KUNST TOT ANTIK,
VAN JUWELN TOT ZILVER
EN VAN DESIGN TOT AZIATICA.

HIERVOOR BEREKENEN
WIJ SLECHTS
10% INBRENGCOMMISSIE.

WIJ TAXEREN VRIJBLIJVEND
DOOR GEHEEL
NEDERLAND EN BELGIE

KOMENDE INTERNATIONALE KUNST,
ANTIJK & JUWELN VEILING
3, 4 EN 5 JULI 2018

Barometer, 18e eeuw
Hamerprijs € 3.200,-

Vaas Daum Nancy
Hamerprijs € 3.800,-

Vaas, Copier
Hamerprijs € 6.000,-

Schilderij Ben Viegers
Hamerprijs € 7.500,-

Vaas Georg Jensen
Hamerprijs € 6.000,-

Armband, 19e eeuw
Hamerprijs € 5.000,-

Wapenschotel, 18e eeuw
Hamerprijs € 22.000,-

Diamant 4.20 Ct.
Hamerprijs € 15.000,-

Yixing theeapot 19e eeuw
Hamerprijs € 16.000,-

Bijbel, 19e eeuw
Hamerprijs € 2.200,-

Dekselpot, ca. 1780
Hamerprijs € 20.000,-

Karel Appel, 1958
Hamerprijs € 6.500,-

Hermes tas, jaren '80
Hamerprijs € 3.000,-

Kandelaren, 18e eeuw
Hamerprijs € 26.000,-

Sculptuur, China
Hamerprijs € 11.000,-

19e eeuwse ivoor
Hamerprijs € 46.000,-

Armband jaren '70
Hamerprijs € 4.400

Glas, 18e eeuw
Hamerprijs € 1.900,-

Wanli kom ca. 1600
Hamerprijs € 28.000,-

Vergulde brons
Hamerprijs € 32.000,-

Kangxi kaststel
Hamerprijs € 24.000,-

Yixing, 18e eeuw
Hamerprijs € 16.000,-

Wu Shuang Pu
Hamerprijs € 28.500,-

Sculptuur bloedkoraal
Hamerprijs € 15.000,-

Drakenvaas, China
Hamerprijs € 56.000,-

Censer, China
Hamerprijs € 20.000,-

Jaeger LeCoultre
Hamerprijs € 13.000,-

Collier, bloedkoraal
Hamerprijs € 19.000,-

Keizerlijk tapijt
Hamerprijs € 16.000,-

Schilderij George Keyt
Hamerprijs € 9.500,-

Rosenburg Den Haag
Hamerprijs € 3.200,-

Broche met diamanten
Hamerprijs € 8.000,-

Ringbaan West 2B 4461 ED Goes • 0031 (0) 6 42 11 45 42 • info@veilinghuisdejager.nl

WWW.VEILINGHUISDEJAGER.NL

BONHAMS NETHERLANDS

AN INVITATION TO CONSIGN

Uw kunst, juwelen en horloges internationaal veilen?

Bonhams organiseert regelmatig taxatie- en innamedagen voor onze aankomende veilingen in London – New York – Hong Kong

19th Century Paintings & Impressionist Art	25 April
Post-War & Contemporary Art	24 - 26 April
Wine	30 Mei
Chinese Art & Porcelain	13 Juni
Jewellery	5 Juli
Globes, Scientific Instruments, Marine Art & Objects	10 - 11 Juli
Classic Cars	by appointment
Watches	by appointment

Bonhams Netherlands
020 6709701
amsterdam@bonhams.com
De Lairessestraat 154
1075 HL Amsterdam

**SET VAN VIER CHINESE
HUANGHUALI VOUWSTOELEN
JIAOYI**
Ming Periode
Sold for €5,935,000

Voor onze internationale veilingen zijn we continu op zoek naar goede inbreng. Voor andere afdelingen dan bovengenoemde kunt u contact met ons opnemen.

Voor het maken van een afspraak en nadere informatie kunt u per email of telefonsich contact opnemen met ons kantoor.

Bonhams

[bonhams.com/amsterdam](https://www.bonhams.com/amsterdam)

Prices shown include buyer's premium. Details can be found at [bonhams.com](https://www.bonhams.com)